

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**2002'DEN 2020'YE KADAR TÜRKİYE'NİN ODKA STRATEJİSİ:
TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK VE SERT GÜCÜNÜN
ENTEGRASYONU**

DOKTORA TEZİ

Tarık ALBITAR

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**2002'DEN 2020'YE KADAR TÜRKİYE'NİN ODKA STRATEJİSİ:
TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK VE SERT GÜCÜNÜN
ENTEGRASYONU**

DOKTORA TEZİ

Tarık ALBITAR

Prof. Dr. Ali Poyraz GÜRSON

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Türkiye'nin akıllı strateji modeli geliştirilmiştir. Akıllı strateji, Joseph Nye tarafından yeni bir "liberal realist" bakış açısını tanımlamak için geliştirilmiş bir terimdir. Dolayısıyla çalışma, bu teoriyi Türkiye'nin paradigmasına uygulamak için Türkiye'nin politikasını AK Parti döneminde (2002-2020 aralığında) ve coğrafi bakımdan Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya yönelik stratejisi olarak ele almıştır.

Öncelikle Türk halkına ve onların arkasındaki Türk kurumlarına, özellikle Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne, Kocaeli Üniversitesi Dil Merkezi'ne bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde yardımcı oldukları için teşekkür ederim.

Destekleyici tavrı, kültürel çeşitliliğe açıklığı, esneklik ve sabrı için değerli danışmanım Prof. Dr. ALİ POYRAZ GÜRSON'a teşekkürü bir borç bilirim.

AIU, LUCT ve Kocaeli Üniversitelerindeki eğitim hayatım boyunca bana yardımcı olan tüm akademisyenlere ve idari personele teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan sevgili aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Kocaeli, Haziran, 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TABLOLAR	vii
ŞEKİLLER	viii
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÖNTEM VE KAVRAMLAŞTIRMA SORUNU	1.1. TEMEL SORUNU	4
1.2. TARİHSEL ÖNSÖZ		5
1.3. TÜRKİYE'NİN DEĞİŞEN ROLÜ.....		7
1.4. AMAÇLARI		7
1.5. KATKI VE ÖNEM.....		8
1.6. VARSAYIM.....		8
1.7. METODOLOJİ VE YAKLAŞIMLAR.....		10
1.8. ARAŞTIRMA SORULARI		12
1.9. ARAŞTIRMA KAPSAMI VE SINIRLANDIRILMASI.....		13
1.9.1. Coğrafi Kapsamı.....		13
1.9.2. Zaman Kapsamı.....		14
1.10. SONUÇ		15

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜÇ SINIFLAMALARI VE AKILLI STRATEJİ BİLEŞENLERİ	16
2.1. GÜÇ FENOMENİ	16
2.2. SERT GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE SMART GÜÇ	25
2.2.1. Sert Güç ve Yumuşak Güç.....	25
2.2.2. Akıllı Strateji ve Akıllı (Smart) Gücü	33
2.3. AKILI (SMART) GÜÇ VE ANALİZ ÇERÇEVESİ.....	34
2.3.1. Smart Strateji ve Yumuşak Güç Kaynaklarının Piramidi	42
2.3.2. Smart Strateji ve Yumuşak Güç Modeller	46
2.3.3. Smart Strateji ve Kaynaklardan Güce Saptırma	47

2.4. YUMUŞAK GÜÇ SORUNLARI VE ORTA DOĞU BAĞLARININ ÖZGÜLLÜĞÜ	51
2.5. NYE'NİN ORJİNAL PARADİGMASI (ABD'NİN AKILLI STRATEJİSİ)	53
2.5.1. ABD Akıllı Strateji Paradigmasının Bileşenleri	55
2.5.2. Sert Güç Kaynakları.....	56
2.5.3. Yumuşak Güç Kaynakları	58
2.5.3.1. Kültür.....	58
2.5.3.2. İç Politika (Politik Değerler).....	65
2.5.3.3. Dış Politikanın Meşruiyeti	68
2.5.3.4. Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi.....	70
2.5.4. Siber Yumuşak Güç ve Sosyal Botları.....	76
2.5.4.1. Sosyal Botları	77
2.6. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE SONUÇLARI	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'NİN AKILLI STRATEJİ PARADİGMASININ YAPILMASI VE TEST EDİLMESİ	81
3.1. TÜRKİYE'NİN SERT GÜCÜ	82
3.1.1. Türkiye'nin Askerî Gücü	82
3.1.2. Türkiye'nin Ekonomik Gücü.....	83
3.1.3. Türkiye'nin Sert Siber Gücü	93
3.2. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜCÜ	103
3.2.1. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Kültür)	103
3.2.1.1. Türkiye'nin Popüler Kültürü ve ODKA Toplulukları.....	103
3.2.1.1.1. Türkiye ve ODKA, Ülkeler, Diziler ve TV Eğlence.....	103
3.2.1.1.2. Türk Müziği ve ODKA'nın Dinleyicisi.....	112
3.2.1.1.3. ODKA Toplulukları ve Türk Yaşam Tarzı.....	113
3.2.1.1.3.1. ODKA Toplulukları ve Türk Mutfağı	113
3.2.1.1.2.2. ODKA Ülkelerinden Gelen Turistler.....	113
3.2.1.1.2.3. ODKA Dernekleri ve Türk Modası.....	117
3.2.1.1.2.4. Türkiye'ye Taşınma.....	118
3.2.1.1.2.5. ODKA'NIN Tüketicileri ve Türkiye Ürünleri	120

3.2.1.2. Türkiye'nin Yüksek Kültürü ve ODKA Toplulukları	122
3.2.1.2.1. Türkiye Burs Programı Doğru Yolda Bir Adım.....	123
3.2.1.2.2. Türkiye, ODKA Ülkeleri ve Yüksek Eğitim.....	126
3.2.1.2.3. Türkiye, ODKA Ülkeleri ve Akademik Yayıncılık.....	130
3.2.1.2.4. Türkiye, ODKA Ülkeleri ve Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksidir	131
3.2.1.2.5. Türkiye ve ODKA Ülkeleri, Nobel Ödülü Sahipleri ve Tescilli Patentler.....	132
3.2.1.3. Türk Dili (Türkçe) ve ODKA Ülkeleri.....	133
3.2.2. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Siyasi Değerler)	139
3.2.2.1. Türkiye'nin Uluslararası İnsan Hakları İş Birliği Mekanizmaları	141
3.2.2.1.1. Avrupa Konseyi	141
3.2.2.1.1.1. Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile İlişkileri 2000'li Yıllardan Bu Yana Zirveye Ulaştı	142
3.2.2.1.1.2. Türkiye-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) İlişkileri	143
3.2.2.1.2. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Mekanizmaları	144
3.2.2.1.3. Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatının İnsani Boyutu (AGİT)	145
3.2.2.2. İç Siyasi Değerleri Ölçmek İçin Uluslararası Anlaşmaların Kullanılması	146
3.2.3. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Dış Politikanın Meşruiyeti)	147
3.2.3.1. Sıfır Sorun Politikası "İyi Komşu İmajı"	149
3.2.3.2. Filistin Meselesi "Büyük Kardeş" ve İslami Mirasın Savunucusu İmajı.....	151
3.2.3.3. Türkiye ve Arap Baharı "Türkiye'nin Çeşitli Rollerini"	155
3.2.3.3.1. Türkiye'deki STK'ler ve "Cömert Bağışçı" İmajı	156
3.2.3.3.2. ODKA'nın İslamcı Muhalefetine Cenneti Olarak Türkiye.....	160
3.2.3.3.3. Siyasi Hedeflere Ulaşmak İçin Sert Gücünü Kullanan Türkiye	166
3.2.3.3.3.1. Türkiye'nin Suriye'deki Çatışmaya Yaklaşımı.....	166

3.2.3.3.3.1.1. Fırat Kalkanı Harekâtı.....	167
3.2.3.3.3.1.2. Zeytin Dalı Harekâtı.....	167
3.2.3.3.3.1.3. Barış Pınarı Harekâtı	168
3.2.3.3.3.1.4. Çatışmaya Çözüm Bulma Çabaları	169
3.2.3.3.3.2. Türkiye'nin Libya Krizine Yaklaşımı.....	172
3.2.3.3.4. KİK'te Türkiye İmajı Güvenilir Bir Müttefik mi? Tehdit mi? 174	
3.2.3.3.4.1. Türkiye ve Katar İlişkileri Alışılmadık Bir Stratejik İttifak. 174	
3.2.3.3.4.2. ODKA'nın Güçlerini Tehdit Eden Türkiye	177
3.2.3.4. Türkiye'nin Dış Politika Meşruiyeti ve Stratejik İletişim Modeli178	
3.2.3.4.1. İletişim Araçları Olarak Radyo, Televizyon ve Gazete.....	178
3.2.3.4.2. Stratejik İletişim Araçları Olarak Sosyal Medya	181
3.2.3.4.3. ODKA Halkı Arasında Türkiye'nin Tanıtımı ve İmajı.....	181
3.2.4. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Yumuşak Siber Gücü) ...	188
3.3. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE SONUÇLARI	192

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMALAR.	194
4.1. GÜÇ KAYNAKLARINI STRATEJİ SONUÇLARINA DÖNÜŞTÜRME 194	
4.1.1. Türkiye'nin Sert Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi.....	194
4.1.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi.....	196
4.2. HİPOTEZ TESTİ: ARAŞTIRMA SORULARINA CEVAP VERME	202
4.3. BULGULAR VE TARTIŞMALAR	204
4.4. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE SONUÇLARI	206
SONUÇ.....	207
KAYNAKÇA	212
EKLER.....	227
ÖZGEÇMİŞ.....	227

ÖZET

Bilim insanları, geleneksel olarak güce saf gerçekçi bir bakış açısıyla bakmıştır. Öte yandan Joseph Nye, yumuşak güç adını verdiği yeni bir “liberal realist” iktidar perspektifini tanıtmıştır. Bazı sosyal bilim akademisyenleri yanlışlıkla bir devletin sert gücünü kullandığında yumuşak gücün kaynaklarını azaltacağını varsaymıştır. Bu durum, Nye'nin “Smart Power” modelinin daha ayrıntılı bir açıklanmış versiyonunu bulmasını sağlamıştır.

Smart güç yaklaşımı, devletin hedeflerine etkili bir şekilde ulaşmasına yardımcı olacak bir “sert, yumuşak ve siber güç entegrasyonu” oluşturma becerisine bağlıdır. Nye'nin modeli, birbirini sabote etmek yerine birbirini desteklemeyi garanti edecek şekilde sert, yumuşak ve siber gücü uygulamaya dayanmaktadır.

Bu araştırma, bir smart güç paradigması oluşturmayı ve onu uygulayarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışma, bu farklı türdeki güç kaynaklarının istenen / istenmeyen güç sonuçlarına dönüştürülmesini incelemeyi önce Türkiye'nin güç kaynaklarını değerlendirecektir.

Bu çalışma, 2002-2020 zaman aralığını kapsamaktadır, bu aralık AKP dönemini yansıtmaktadır. Coğrafi boyutlar, Arapça konuşmayan tüm azınlıklar hariç olmak üzere MENA bölgesidir. ODKA'yı seçmek, Davutoğlu'nun ODKA'nın Türkiye'nin stratejik derinliğinin önemli bir parçası olduğu varsayımlarından esinlenmiştir.

İran ve İsrail gibi Arapça konuşulmayan ülkelerin hariç tutulması, çalışmanın metodolojisinin doğasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışma, bir içerik analizine izin vermek için hedeflenen halkların birleşik bir kültürel geçmişini varsaymayı gerektirir. Analiz; nicel ve nitel yöntemleri ve birincil ve ikincil verileri içerir.

Çalışma, Türkiye'nin MENA stratejisinin Nye standartlarına uygun bir akıllı güç stratejisi olarak kabul edildiğini doğrulamak için üç hipotezi incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç - AKILLI Strateji - Kamu Diplomasi - ODKA - Türkiye

ABSTRACT

Traditionally, scholars have viewed power from a pure realist perspective. On the other hand, Prof. Joseph Nye introduced a new Liberal Realist perspective of power, which he named soft power. Some social science scholars mistakenly made assumptions such as: assuming that when a state uses its hard power, it will diminish the resources of soft power. This led Nye to come up with a further explained version of his model SMART POWER.

A SMART Power approach depends on the ability of the state to create an integration of hard, soft, and cyber power that will help it reach its goals effectively. Nye's model depends on the Idea of practicing Hard, Soft, and Cyber Power in allowing context in a way that guarantees the three supports each other instead of sabotaging each other.

This research aims to create a SMART power paradigm and to evaluate it through applying it. Hence, the study will assess Turkey's power resources before examining the conversion of these different types of power resources into desired/undesired power outcomes.

The Time dimension of this study is (2002 to 2020) because this timeline reflects the AKP Era. The geographical dimensions will be the MENA Region with excluding (All the non-Arabic speaking minorities). Choosing MENA is inspired by Davutoglu's assumptions that MENA is an essential part of Turkey's Strategic Depth.

Excluding non-Arabic speaking countries like Iran and Israel is due to the study's (Content Analysis) methodology, which requires assuming a unified cultural background of the targeted Publics. The analysis includes quantitative and qualitative methods and comprises primary and secondary data). The study examines three hypotheses to confirm that Turkey's MENA Strategy is considered a SMART Power Strategy following Nye's standards.

Key Words: Soft Power - SMART Strategy - Public Diplomacy – MENA – Turkey.

TABLULAR

TABLO 1: Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki Değişen Rolü	7
TABLO 2: Araştırmada Kullanılan Verilerin Açıklanması	12
TABLO 3: Araştırmanın Zaman Kapsamı	14
TABLO 4: Yumuşak Güç Kavramının Yayılma ve Gelişme Aşamaları ve Bağlamları.....	27
TABLO 5: Joseph Nye'nin Güç Davranış Kalıpları ve Kaynakları Sınıflandırması	31
Tablo 6: Joseph Nye'nin Askerî, Ekonomik ve Yumuşak Güç Türleri Sınıflandırması	32
TABLO 7: Yumuşak Güç ve Uluslararası İlişkiler Perspektiflerinde Güç Kavramı Üzerine Tartışma	42
TABLO 8: Yumuşak Kaynaklardan Yumuşak Güce Saptırma.....	49
TABLO 9: Türkiye'den En Çok İthalat Yapan Ülkeler	121
TABLO 10: Türkiye'den Yapılan İthalatın Ülkenin Toplam İthalatı İçinde En Yüksek Paya Sahip Olunan İlk 10 Ülke.....	122
TABLO 11: OKDA Ülkelerinden 2018-2019 Yılında Türkiye'nin Üniversitelerinde Okuyan Öğrenciler	128
TABLO 12: Türkiye'de Yayınlanan Makale Sayısının Mısır ve Suudi Arabistan'dakilerle Karşılaştırılması.....	130
TABLO 13: Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi Türkiye'nin ODKA'nın En İyi Ülkelerine Göre Sıralaması	132
TABLO 14: Türkiye ile ODKA'nın Diğer Nobel Ödülü Sahiplerinin Karşılaştırması	132
TABLO 15: Türkiye'nin Sert Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi	195
TABLO 16: Türkiye'nin Yumuşak Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi	196

ŞEKİLLER

ŞEKİL 1: Varsayım ve Hipotez	10
ŞEKİL 2: Yumuşak Güç Kaynaklarının Piramidi	44
ŞEKİL 3: Yumuşak Güç: Direkt ve Endirekt Nedensel Modeller	47
ŞEKİL 4: Kaynaklar Olarak Güç ve Davranışsal Sonuçlar Olarak Güç.....	47
ŞEKİL 5: Yumuşak Güç Kaynaklarının Davranışa Dönüştürülmesi (Sonuçlar)	48
ŞEKİL 6: Yumuşak Güç ve Politika Hedefleri: Pasif Cazibeden Aktif Cazibeye Ölçeklendirme	50
ŞEKİL 7: Akıllı Stratejinin Bileşenleri	56
ŞEKİL 8: Ulusal Siber Güç Endeksi Formülü	57
ŞEKİL 9: Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür	64
ŞEKİL 10: Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Siyasi Değerler	68
ŞEKİL 11: Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Politikanın Meşruiyeti İçin Üç Koşul	70
ŞEKİL 12: İki Diplomasi Modeli.....	71
ŞEKİL 13: Karışık GÜDÜ Modeli	74
ŞEKİL 14: Lasswell'in İletişim Modeli	76
ŞEKİL 15: Geliştirilmiş Akıllı Strateji Modelini Özetleyen Zihin Haritası	80
ŞEKİL 16: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın GSYİH'sinin karşılaştırılması	85
ŞEKİL 17: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın GSYİH'sinin Grafiklerle Karşılaştırılması	85
ŞEKİL 18: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Kişi Başına Düşen GSYİH'sinin Karşılaştırılması.....	86
ŞEKİL 19: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Kişi Başına Düşen GSYİH'sinin Grafiklerle Karşılaştırılması.....	86
ŞEKİL 20: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İş Gücünün Karşılaştırılması	87
ŞEKİL 21: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İş Gücünün Grafiklerle Karşılaştırılması	87
ŞEKİL 22: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Cari Hesap Bakiyesi Karşılaştırması	88
ŞEKİL 23: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Cari Hesap Bakiyesi Grafiklerle Karşılaştırması	88
ŞEKİL 24: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İhracatlarının Karşılaştırılması	89
ŞEKİL 25: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İhracatlarının Grafiklerle Karşılaştırılması	89
ŞEKİL 26: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İthalatlarının Karşılaştırılması	90
ŞEKİL 27: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İthalatlarının Grafiklerle Karşılaştırılması	90
ŞEKİL 28: Türk Lirası ve Suudi Arabistan Riyali'nin ABD Doları Karşılığı 10 Yıllık Karşılaştırması.....	91
ŞEKİL 29: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İşsizlik Oranlarının Karşılaştırılması	91
ŞEKİL 30: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İşsizlik Oranlarının Grafiklerle Karşılaştırılması	92

ŞEKİL 31: NPCI 2020: En Kapsamlı Siber Güçler.....	94
ŞEKİL 32: NPCI 2020 Gözetim Niyeti Puanı.....	95
ŞEKİL 33: NPCI 2020 Savunma Niyeti Puanı.....	96
ŞEKİL 34: NPCI 2020 Bilgi Kontrol Niyetinin Puanı.....	97
ŞEKİL 35: NPCI 2020 Normlar Niyetinin Puanı.....	98
ŞEKİL 36: NPCI 2020 Saldırı Niyetinin Puanı.....	99
ŞEKİL 37: NPCI 2020 Ticaret Niyetinin Puanı.....	100
ŞEKİL 38: NPCI 2020 İstihbarat Niyetinin Puanı.....	101
ŞEKİL 39: Yetenek ve Niyete Göre Siber Güç Sıralamalarının Grafiği.....	102
ŞEKİL 40: ODKA Bölgesinden Gelen Turist Sayısının Tüm Milletlerden Turistler ile Karşılaştırılması.....	116
ŞEKİL 41: ODKA Ülkeleri Türkiye'nin Tekstil ve Ham Madde Ana İthalatçıları Arasındadır.	118
ŞEKİL 42: Vatandaşlık Ülkesine Göre Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün En Fazla Olduğu İlk 5 Ülke.....	119
ŞEKİL 43: Yabancılara Yapılan Konut Satış Sayıları, 2018-2019.....	119
ŞEKİL 44: Yabancılara Yapılan Konut Satış Sayıları, 2018-2019.....	120
ŞEKİL 45: ODKA Ülkeleri Öğrenci Sayısının Türkiye'deki Üniversitelerde Okuyan Toplam Yabancı Öğrenci Sayısı ile Karşılaştırılması.....	129
ŞEKİL 46: Türkiye'deki Üniversitelerin Toplam Öğrenci Sayılarına Göre Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayıları.....	129
ŞEKİL 47: Türkiye'de Yayınlanan Makale Sayısının Mısır ve Suudi Arabistan'dakilerle Karşılaştırılması.....	131
ŞEKİL 48: 2004-2020 Yılları Arasında Arapça Konuşan Nüfusun Türkçe Öğrenmeye İlgisinin Artması.....	134
ŞEKİL 49: 2004-2020 Yıllarında Arapça Konuşan Nüfus Arasında Türkçe Öğrenmeye İlginin Artan Coğrafi Dağılımı.....	135
ŞEKİL 50: 2004-2020 Yıllarında İngilizce Öğrenmeye, Fransızca Öğrenmeye ve Türkçe Öğrenmeye Yönelik Artan İlginin Karşılaştırılması.....	135
ŞEKİL 51: 2004-2020 Yıllarında Karşılaştırılan Üç Dilde Artan İlginin Coğrafi Dağılımı.....	136
ŞEKİL 52: Çeşitli İçerik Dilleri Kullanan Web Sitelerinin Farklı Yüzdeleri..	138
ŞEKİL 53: Bu Liderin Politikalarının Çok İyi veya İyi Olduğunu Söyleyenlerin Yüzdesi.....	183
ŞEKİL 54: Dış Politika Değerlendirmeleri.....	185
ŞEKİL 55: Türk Dış Politikasının Değerlendirilmesi.....	185
ŞEKİL 56: Bahsetme Raporuna Genel Bakış.....	186
ŞEKİL 57: Ükelere Göre Web-bahsetmelerin Kökenleri.....	187
ŞEKİL 58: Arapça Türkiye'yi de İçeren Tweetlerdeki Duygu Analizi.....	188
ŞEKİL 59: Üç Twitter Yayından Kaldırma Arasındaki İlişki.....	190
ŞEKİL 60: Arap Kamuoyu 2011'de Demokrasiyi Nasıl Değerlendiriyor?	200

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BA	Birleşik Arap Emirlikleri
BM	Birleşmiş Milletler
CIA	Central Intelligence Agency
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketi
DIYANET	Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanlığı
FETÖ	Fethullahçı Terör Örgütü
FIFA	Fédération Internationale de Football Association
GNA	Government of National Accord
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı
İHKİB	İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
İİT	İslam İşbirliği Teşkilatı
IMF	International Monetary Fund
KİK	Körfez İşbirliği Konseyi
MBC	Middle East Broadcasting Center
NATO	The North Atlantic Treaty Organization
ODKA	Orta Doğu ve Kuzey Afrika
OSS	Office of Strategic Services
PACE	Parliamentary Assembly of the Council of Europe
PKK	Partîya Karkeren Kurdistanê
PPS	Probability Proportional to Size
RAG	Reform Eylem Grubu
RTÜK	Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SAGP	Satın Alma Gücü Paritesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TIKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TİM	Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÖMER	Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNIFIL	United Nations Interim Force In Lebanon
USGE	Ulusal Siber Güç Endeksi
WIPO	World Intellectual Property Organization
YEE	Yunus Emre Enstitüsü
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YPG	Yekîneyên Parastina Gel
YTB	Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

GİRİŞ

Gücün doğası, uluslararası ilişkiler alanında her zaman incelemeye değer bir fenomen olmuştur. Bilim insanları, güce gerçekçi bir bakış açısıyla bakmıştır. Öte yandan Joseph Nye yeni bir güç kavramı ortaya atmıştır. Bu kavram “yumuşak güç” olarak adlandırdığı daha liberal ve kurumsal bir iktidar biçimidir. Nye, 2004 yılında yayınladığı “Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Araçları” adlı kitabında yumuşak güç kavramını kapsamlı biçimde tanımlamıştır.

Türk Uluslararası İlişkiler eğitimini veren Muharrem EKŞİ, 2014 yılında ilk kez yayınlanan "Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası" adlı kitabında bir Türk yumuşak güç modeli geliştirmiştir.

Daha sonra Ekşi ve birçok Türk akademisyen "Düşen Türkiye Yumuşak Güç Modeli" fikrini tanıtmıştır. İddialarının temeli, yumuşak gücün düşmesine yol açacak olan Türklerin sert güç kullanımının artmasıydı. Aslında Joseph Nye böyle bir fikri savunmamıştır, aksine 2011’de yazdığı “Gücün Geleceği” adını verdiği daha entegre bir model geliştirmiştir.

Akıllı güç yaklaşımında bir smart stratejisini formüle etmek için sert güç, yumuşak güç ve siber güç kullanılır. İstenilen sonucun ortaya çıkmasını ve daha fazla güç kaynağı üretmesini sağlayan bir stratejidir. Nye'nin ABD'de uygulanmak üzere akıllı gücü geliştirmesine rağmen bunun evrensel olduğu ve başka yerlerde uygulanabileceği konusunda ısrar etmiştir. Bu, akıllı bir Türk modeli yaratma şansı vermiştir.

Çalışma, bu modeli test etmek için zaman boyutuna ve coğrafi boyuta ihtiyaç duyduğundan Ekşi'nin çalışmasından ilham almıştır. Böylece zaman olarak “AKP dönemi” ve boyut olarak Türkiye'nin stratejik derinliği kapsamında “Orta Doğu ve Kuzey Afrika” ele alınmıştır. “Stratejik derinlik” terimi, Ahmet Davutoğlu tarafından Türkiye'nin coğrafi ve tarihsel bağlamı içindeki varlığını ve önemini anlatmak için ortaya atılmıştır.

Bu alışma, Davutoğlu'nun "stratejik derinlik" varsayımlarını bir başlangıç noktası olarak kullanmış ve Ekşi'nin fikirlerinden esinlenmiştir.

Bununla birlikte bu çalışmanın ana erevesi, Nye'nin sert gücü, yumuşak gücü ve siber gücü tek bir stratejide birleştiren ve bütünleştiren bir "liberal realist straegic model"i oluşturmaya yönelik büyük çalışmasına dayanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÖNTEM VE KAVRAMLAŞTIRMA SORUNU

Askerî güç, ülkenin dış politika hedeflerine ulaşmasında diğer seçeneklerin öncüsü olmuştur. Bu seçenek her zaman kullanımının trajik sonuçları ile aynı zamana denk gelmiştir. İnsan düşüncesinin, insanlığın sorunlarını çözmek için askerî güç kullanımına neden olabileceği yıkımdan kaçınmak için başka alternatifler aramasını sağlamıştır.

Bu yüzden ülkeler, karşılayamayacakları pahalı kayıplardan kaçınmak için dış politika hedeflerini rasyonalize etmek için mücadele etmiştir. Bu gerçeğin ışığında geçen yüzyılın yetmişli yılların sonundan bu yana stratejik düşünce hem istihdam düzeyinde hem de elde edilen sonuçlarda daha rasyonel, daha çekici ve kabul edilebilir araçlar arayışına girmiştir: Geleneksel ve stratejik yönleriyle askerî güç.

Bu nedenle entelektüel argüman, mümkün olan en büyük faydaları elde etmek ve olası kayıplardan kaçınmak için geleneksel askerî güç bağlamından farklı formasyonlardaki güç ikilemini tartışmaya açmıştır.

Kuvvetin, sahadaki orduların, her türlü askerî makine ve teçhizatının kullanımı ve düşmanla ilgili askerî karar vericiliği elde etmek için taktik planların geliştirilmesiyle eş anlamlı olması gerekmediği için imha ve kan dökülmesi ancak askerî güç kullanmadan devletin stratejik hedefine, savaş alanlarının niteliklerinden farklı angajman kuralları ile yerine getirmeyi tercih edebilir.

İki farklı güç vardır. Bunlardan birincisi yumuşak güçtür, askerî olmayan araçlardaki yenilikçi teknolojidir. İkincisi, sert güçtür, askerî güç kullanımının sonuçlarından daha önemli olabilecek sonuçlarının kalitesini temsil eder.

Yukarıdakilerin ışığında bu çalışma yumuşak güç konusunu ve devletlerini (Türkiye dâhil) (sert) askerî güçlerine alternatif olarak kullanmaya zorlayan eğilimlerini ele almaya meyillidir. Bu tür güç düzenlerinin araçları üzerinde yapılan tartışmaların niteliği ve kullanımının sonuçları, özellikle Türkiye'nin dış politika

hedeflerine ulaşmak için kullandığı araçlar Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da görülmektedir.

Joseph Nye, Birleşik Devletlerin hedeflerine ulaşmak amacıyla yumuşak ve sert güç karışımını nasıl kullandığını açıklamak için "akıllı güç" terimini kullanan öncüdür. Bu nedenle Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika politikasının akıllıca bir strateji olup olmadığını incelemek için bu çalışma, belirlenen zaman aralığı ve bölgedeki yumuşak güç ile sert güç arasındaki Türk dengesini özetleyecektir.

Bu çalışma, aynı zamanda Türk politika belirleyicilerini çalışma alanında (Orta Doğu ve Kuzey Afrika) hem yumuşak hem de sert gücün kullanılmasını desteklemek için motive eden faktörleri tartışmaktadır.

1.1. TEMEL SORUNU

Avrupalılaşma kavramına odaklanıldığında Orta Doğu'da Türkiye'nin etkisi Cumhuriyet'in kuruluşundan beri çok fazla iniş çıkış göstermiştir. Ancak AKP 2002'de iktidara gelip Türkiye geleneksel rolünü kazanmaya başladığında Türk-Arap ilişkileri başlatılmıştır. Bu da hem sert hem de yumuşak güç uygulamasının dengelenmesi ile elde edilmiştir.

AKP ilk on yıllık dönemde Ahmet Davutoğlu tarafından yapılandırılan Türkiye'nin stratejik derinliğine yönelik görünür şekildeki etkililiğini kanıtlayan teori olan dış politikası, sıfır sorun politikası uygulaması ile Türkiye dış politikası açısından altın bir çağ yaşamıştır. Yine bunu takip eden on yıllık dönemde Türkiye'de sıfır sorun politikası ile nihayete erdirilen (Hale, 2013: S. 229) Arap Baharı'na şahitlik etmiştir. Böylece Türkiye tehdit altındaki ulusal güvenliğini bulmuş ve bunu ilk kez sert güç (geniş bir skalada) kullanma seçeneği ile Türk politikacılarına direktmiştir.

Türkiye'nin Suriye'de sert güç kullanımı durmamıştır. Türkiye, sınırda ve ekonomik abluka sırasında Katar'daki müttefiklerini desteklemede daha etkin rol almış, ayrıca Libya'daki müttefiklerini desteklediklerinde Kuzey Irak ve Somali'de terör karşısında operasyonlar dengeleri değiştirmiştir. Tüm bu sert güç kullanımı,

Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki komşuları tarafından iki çelişkili şekilde görülmüştür.

Birinci bakış açısı, Türkiye'nin artan rolünü Türk müdahaleciliğinin ve dolayısıyla bir neo-emperyalizmin bir göstergesi olarak veya bu politikaya "Neo-osmanlılık" derken atıfta bulunur. İkinci bakış açısı, Türkiye'nin artan rolünü İslami dayanışmanın bir göstergesi, demokrasinin ve bölgedeki mazlum halkın desteği olarak görmektedir. Böylece iki bakış açısı arasındaki fark akademik alanda bir tartışma yaratmıştır. Akademisyenler ilk bakış açısıyla desteklerini sergilerken Türk yumuşak gücünün yükselişini azalttığını ve günümüzde yumuşak gücün artmasıyla düştüğünü ifade etmiştir (Ekşi ve Erol: 2018).

Öte yandan akademisyenler ikinci bakış açısının abartılı desteğini destekleyecek akıllı güç terminoloji terimini ilk kez Joseph Nye tarafından kullanılan bir terimle destekleyecektir. Bu çalışma, Türkiye'nin akıllı gücünü ölçmek için bir ölçek tanımlama sorununu ele alacaktır.

1.2. TARİHSEL ÖNSÖZ

Türkiye, bölgesel ve uluslararası stratejiler açısından çok önemli ve kimlik açısından parçalanmış bir ülke olarak kabul edilebilir. Bu tanım, Samuel Huntington'dan Davutoğlu'nun Türkiye'deki entelektüel karmaşayı siyasi karar alıcılar düzeyinde ya da entelektüeller ve aydınlar düzeyinde betimlediği metaforuna dayanmaktadır (Davutoğlu, 2014: S.26). Davutoğlu, Türkiye Cumhuriyeti'nin güney komşuları ile yasal sınırları arasında ve jeopolitik, jeo-kültürel ve jeo-ekonomik yapı arasında uyumsuzluk olduğunu ve tarihsel olarak çatışma ve uyumsuzluk kuşaklarının oluşumuna yol açtığını anlatmıştır (Davutoğlu, 2014: S.40). Tarihsel birikim ve gerçekler çerçevesinde yer ve zaman bilinci ile kimliğin yeniden inşasını zorunlu kılar.

Türkiye'nin tarihsel mirası, savunma stratejilerinin ve endüstrilerinin oluşumunu etkileyen sorumluluklar yükler (Davutoğlu, 2014: S.60). Tarihsel olarak Türkiye'nin yakın bölgelerle entegrasyon arayışına girmesini gerekli görenler ile bunun tersini düşünen ve uzak birimlerle entegrasyonunu tercih edenler arasında bir kriz ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de taktikleri farklı departmanlara yönlendiren ve birbirleriyle uyumlu hâle getiren üstün bir strateji oluşturma konusunda ciddi bir zayıflık olduğu ve bu zayıflığın genel olarak kurumsal yapılanma ile ilgili nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir (Davutoğlu, 2014: S.70). İdeolojik uydurmalarla desteklenen Doğu'ya geri dönme politikası, Orta Doğu'dan çekildikten sonra uygulanmıştır. Bu nedenle Türkiye, Orta Doğu'daki hâkimiyetinden kaynaklanan avantajlardan beş yüz yıldan fazla bir süredir yararlanamamış, halk ve siyasi elitler üzerinde yeterli nüfuz oluşturamamıştır. Bunun nedeni Türkiye'nin politikalara verdiği desteğin yanı sıra kendisini Orta Doğu'daki uluslararası güçlerin rolünün bir temsilcisi olarak sunması, İsrail hükümetinin bölgeye daha da yabancılaşmasıdır. İç çelişkilerden, psikolojik, kurumsal ve tarihsel faktörlerden kaynaklanan kopmalar, toplum güçlerini harekete geçirebilecek ortak bir stratejik zihniyetin oluşmasının önündeki en büyük engeldir.

Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından Atatürk döneminde siyasi elitler, Batı'yı rahatsız eden Osmanlı kimliği ve kültürünün mirasını tasfiye etmeye başlamıştır. Türkiye-İsrail ilişkilerinin yaygınlaşması ve derinleşmesi, Türkiye ile Arap ülkeleri arasında bir güven sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde Orta Doğu bölgesindeki en güçlü stratejik kuşakları kaybetmiş, ikinci ve üçüncü çeyreklerde bölgeden uzakta yaşamış, aynı yüzyılın son çeyreğinde inişler ve çıkışlar arasında salınımlı ilişkiler geliştirmiştir. Günümüzde Türkiye'nin alan ile ilişkilerini radikal bir şekilde yeniden değerlendirmek zararlıdır.

Türkiye'nin 1980'lere kadar Orta Doğu ve Körfez politikalarını ihmal etmesiyle Körfez ülkeleri Türkiye'yi önemli bir güç olarak görmediği için Türkiye'nin bölgenin zengin kaynaklarından uzak durmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türk-Afrika ilişkileri ise klasik sömürge imparatorluklarını da içeren Batı kampında Türkiye'den olumsuz etkilenmiştir.

90'ların ilk yarısında İslami ilişkilerinde olumlu bir ivme kazanmak gereği doğmuştur. Ancak bu baskı, Türkiye-İsrail ilişkilerinin gözle görülür gelişimi ve Türkiye'de meydana gelen ve Türkiye'nin çifte standartlı bir ülke gibi görüldüğü bir kimlik krizi ve özgürlükler krizini ortaya çıkaran 1997 darbesiyle söndürülmüştür. 2002 yılından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesiyle Türkiye,

coğrafi ve tarihî unsurlarını harekete geçirmeye ve özgün medeniyetini canlandırmaya başladığında somut stratejik ve kültürel yetenekler kazanmıştır.

1.3. TÜRKİYE'NİN DEĞİŞEN ROLÜ

Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki değişen rolünü açıklamak için Arap Baharı'ndan bu yana meydana gelen sorunlarda Türkiye'nin rolünü incelemek gerekir.

Tablo 1: Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki Değişen Rolü

	Mesele	Yılı
1	Türkiye, Mısır'daki darbeden sonra rejimi kabul etmedi ve Mısır muhalefetine ev sahipliği yaptı.	2013
2	Bir Körfez ülkesini Türkiye'deki başarısız darbe girişimini desteklemekle suçlamak	2016
3	Türkiye, Suriye Krizi'nde daha etkin rol aldı ve Rusya ve İran ile önemli bir oyuncu hâline geldi.	2016
4	Türkiye, Kürdistan bölgesinin Irak'tan ayrılmasına engel oldu.	2017
5	Türkiye, Katar ablukasının kırılmasına yardım etti ve abluka ülkelerine karşı durdu.	2017
6	Türkiye, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararını reddetti.	2017
7	Türkiye, Kaşıkçı cinayetinin ardından Suudi Arabistan'a baskı yaptı.	2018
8	Türkiye'nin General Halife Hafter'e karşı meşru hükümetteki müttefikleri lehine Libya'ya müdahalesi	2020

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Yemen Savaşı dışında Türkiye, bölgenin en hayati siyasi ve güvenlik sorunlarının önemli bir oyuncusu hâline gelmiştir. Bu değişen rolün bir bedeli vardır. Türkiye yumuşak güce güvenmeye çalışırken akıllı stratejinin temelini formüle etmek için yumuşak gücün temel unsurlarını muhafaza etmenin yanı sıra sert gücün kullanımını kolaylaştıran daha dengeli bir yaklaşım kullanmaya ihtiyaç duymuştur.

1.4. AMAÇLARI

Bu araştırma aşağıdaki başlıkları amaçlamaktadır:

- Güç olgusunu tartışmak ve sert gücü, yumuşak güçten ve akıllı güçten ayırmak

- ii. Türkiye'nin akıllı güç modelini inşa etmek (yumuşak gücün sert güç kullanımını meşrulaştırmadaki rolüne odaklanarak)
- iii. Hedef ülkelerin (çalışma sınırlarına göre) Türkiye'nin mevcut stratejisine tepkilerini açıklamak
- iv. Türkiye'nin akıllı stratejisinin geleceğine ilişkin öneri ve öngörülerin bir listesini içeren bir özet çıkarmak

1.5. KATKI VE ÖNEM

Bu çalışma, Türkiye'nin ODKA bölgesi ile güçlü bağlarını sürdürme stratejisinin olup olmadığı sorusuna cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Neoliberal-NeoRealist-Yapıcı melez bir çerçeve içinde derin bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma, Türkiye'nin ODKA'daki yumuşak gücünün ana kaynaklarını incelemeye ve yorumlamaya çalışacaktır. Bu araştırmanın sonuçları, Türkiye'nin bölgeye yönelik davranışını ve dış politikasının arkasındaki rasyonaliteyi anlamaya yardımcı olacaktır.

Araştırmacılar ve siyasi analistler genellikle sert güç çerçevesinde bölgesel rekabet üzerinde çalışırlar. Dolayısıyla bu çalışma, ODKA'ya yönelik Türk dış politikasının daha geniş bir anlayışını canlandırabilecek siyasi, kültürel, iletişimsel bir çalışmadır. Ekonomik argümanlar uyandırması ve böylece gelecekte daha derin araştırmalara kapı açması amaçlanmaktadır.

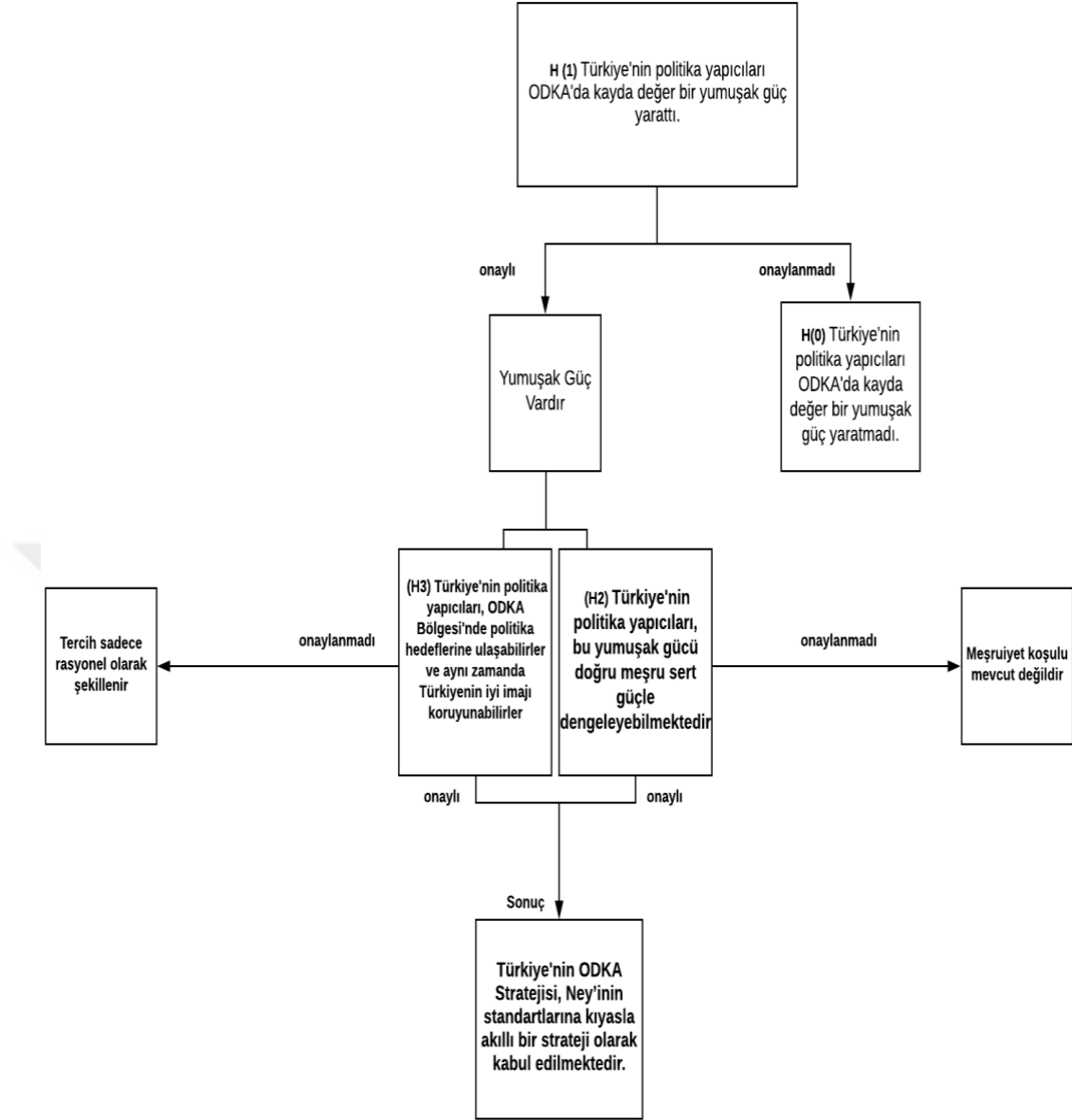
1.6. VARSAYIM

Bu araştırma, akıllı strateji ve Joseph Nye çerçevesinde ODKA'ya yönelik Türkiye'nin stratejisini tanımlamayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmanın ilk amacı, akıllı bir stratejinin çerçeve çalışmasını tanımlamak ve geliştirmek, böylece yumuşak gücü ve Türkiye'nin onu sert güçle nasıl dengelediğini analiz etmektir.

Öte yandan çalışmada stratejinin akıllıca ya da sadece yumuşak güç ve sert gücün başarısız bir kombinasyonu olduğunu bilmek için ODKA ülkelerinin tepkilerini

incelenmektedir. Böylece bu araştırma, bu soruları test edilecek geçerli bir hipoteze dönüştürecektir.

- Hipotez (1): Türkiye'nin politika yapıcıları ODKA'da kayda değer bir yumuşak güç yarattı.
- Null Hipotez (0): Türkiye'nin politika yapıcıları ODKA'da kayda değer bir yumuşak güç yaratmadı.
- Hipotez (2): Türkiye'nin politika yapıcıları, bu yumuşak gücü doğru meşru sert güçle dengeleyebilmektedir.
- Hipotez (3): Türkiye'nin politika yapıcıları, ODKA bölgesinde politika hedeflerine ulaşabilirler ve aynı zamanda Türkiye'nin iyi imajını koruyabilirler.
- Sonuç: Türkiye'nin ODKA stratejisi, Nye'nin standartlarına kıyasla akıllı (smart) bir strateji olarak kabul edilmektedir.

Şekil 1: Varsayım ve Hipotez

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

1.7. METODOLOJİ VE YAKLAŞIMLAR

Bu çalışmanın teorik çerçevesi rasyonel (realist, neoliberal) analizin içine girdiğinden bu araştırmanın kapsamı nitel metodolojileri uygulayan yorum araştırması içine yerleştirilecektir.

Bu seçimin nedeni "Yumuşak güç bir idealizm ya da liberalizm biçimi değildir. Basitçe bir iktidar biçimi, istenen sonuçları elde etmenin bir yolu." diyen Nye'nin sözlerinden kaynaklanmaktadır (Nye, 2012: S.82). Nye, aynı zamanda "Akıllı bir güç

stratejisi, realistler ve liberaller arasındaki eski ayrımın, liberal gerçekçilik olarak adlandırabileceğimiz yeni bir senteze yol vermesini gerektirir." konusunda ısrar etmiştir (Nye, 2012: S.231).

Davutoğlu'na göre uluslararası ilişkiler alanındaki araştırmaları da içeren sosyal araştırmanın beş ana boyutu vardır: Tanımlama, açıklama, anlama, yorumlama ve rehberlik.

Tanımlama: Görüldüğü şekliyle araştırma konusunun bir resmidir. Açıklama: Sebep ve sonuç üzerinden açıklama girişimidir. Anlama: Olayları mantık çerçevesinde anlamaktır. Yorumlama: Temel ve yenilikçi bir teorik çerçevedir. Rehberlik: Yorumlama çerçevesinden sonuç çıkarma ve dört boyut ile uygulama arasındaki köprüyü temsil etme yeteneğidir (Davutoğlu, 2014: S.17-18). Tanımlama metodolojisi en üst düzeyde nesnellığı içerir ve nesnellik açıklama boyutuna geçer. Ancak izlenimler bu sürece anlama boyutunda girer, araştırmacının kişiliğı yorumlama boyutunda belirir ve araştırmacının yönlendirmeye çalıştığı rehberlik boyutunda fenomenler toplumu çerçevesinde ortaya konulur (Davutoğlu, 2014: S.19).

Kültürel ve sosyo-tarihsel unsurları hesaba katmadan fenomeni analiz etme girişimi, insanları fenomeni yüzeysel veya yanlış bir yargılamaya itecektir. Dolayısıyla yorum, incelenecek olgunun tarihsel ve coğrafi alanına dikkat etmeyi gerektirir. Türkiye'nin modern bir ulus devlet olarak diğer modern ulus devletlerle ilişkisinin analizi, Osmanlı İmparatorluğu'nun kapsayıcı tarihinden ayrı yapılamaz, bitişik coğrafi konumundan da izole edilemez.

- i. Literatür Taraması: Araştırma konusu ile ilgili kitap ve makaleler (güç kavramı, yumuşak güç, siyasi tarih, propaganda, kamu diplomasisi ve Davutoğlu'nun doktrini)
- ii. İçerik Analizi: Türkiye'nin yumuşak güç araçlarını ve kalıplarını (din, kurumlar, kültür ve siyasi değerler) açıklamak
- iii. Kantitatif Analiz: Türkiye ve Türkiye'nin politika yapıcı web ve sosyal medya kamuoyunun görüşleri

- iv. Haber ve Etkinlik Analizi: Araştırma süresi kapsamında bölgede meydana gelen ana olayları anlamak ve dış faktörlerin politika yapıcılarının tercihlerini nasıl etkilediğini açıklamak

Bu araştırmada kullanılan veri kaynakları çoğunlukla ikincil olacaktır ancak bir veri kaynağı birincil olacaktır. Aşağıdaki tablo, kullanılan farklı birincil ve ikincil veri kaynaklarının ne olduğunu gösterecek ve bu verilerin her bir türüne müdahale etmek için hangi araçların kullanıldığını da belirtecektir.

Tablo 1: Araştırmada Kullanılan Verilerin Açıklanması

Veri Adı	Veri Kaynağı	Veri Tipi	Kullanılan Araçlar	Koleksiyonun Amacı
İlgili Literatür	Kitaplar ve Makaleler	İkincil	İllüstrasyon	Araştırma ve Veri tabanları
İlgili Olaylar ve Haberler	Haber Ajansları ve Web Siteleri	İkincil	Yorumlama	Gözlem
İlgili Kamuoyu Anketleri	Düşünce Kuruluşları ve Anket Merkezleri	İkincil	Yorumlama	Araştırma
İnternette Kamuoyu	Web ve Sosyal Medya platformları	Birincil	Rehberlik	Mentionlytics Yazılım
Kurumlardan üretilen Yumuşak Güç	Resmî Duyurular	İkincil	Yorumlama	Araştırma ve Gözlem

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

1.8. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu araştırma temel olarak aşağıdaki soruları cevaplamayı amaçlamaktadır:

Soru (1): Türkiye'nin politika yapıcıları 2002'den Arap Baharı'na kadar ODKA'da yumuşak güç yarattı mı?

Soru (2): Türkiye'nin politika yapıcıları, bu yumuşak gücü doğru meşru sert güçle dengeleyebilir mi?

Soru (3): Türkiye'nin politika yapıcıları, ODKA bölgesinde politika hedeflerine ulaşabilir ve aynı zamanda Türkiye'nin iyi imajını koruyabilir mi?

Soru (4): Türkiye'nin ODKA stratejisi, Nye'nin standartlarına kıyasla akıllı (smart) bir strateji olarak kabul edilebilir mi?

1.9. ARAŞTIRMA KAPSAMI VE SINIRLANDIRILMASI

Yorumlama (bu araştırmanın en önemli metodolojilerinden biri olarak), incelenecek olgunun tarihsel ve coğrafi alanına dikkat edilmesini gerektirir. Bu çalışmanın temel belirleyicileri tarihî ve coğrafi sınırlar olacaktır.

1.9.1. Coğrafi Kapsamı

Orta Doğu terimi, Nil havzası ile Mezopotamya havzası arasında uzanan alanı ifade etmek için en dar şekliyle başlatılmış ve en geniş şekliyle Pakistan'dan Fas'a kadar uzanan bölgeyi ifade etmek için kullanılmıştır (Davutoğlu, 2014: S.358). Orta Doğu'yu diğer bölgelerden ayıran temel özellikler arasında tarihsel derinliğinden kaynaklanan jeo-kültürel özellikler yer almaktadır. Orta Doğu'nun coğrafi konumu, karşılıklı kültürel etkilere elverişli bir ortamın oluşmasının yolunu açmıştır.

Sömürgeci genişleme ve Osmanlı rejiminin çöküşü ile bölgesel jeo-kültürel bütünleşme jeo-kültürel kırılma alanına; içindeki etnik ve dinî farklılıklar da sağlam siyasi kimliklere dönüşmüştür. Sömürgeciler aynı zamanda seçkinler arasında bir kimlik krizi yaratan ve insanlar ile entelektüeller arasında bir çatışmayı körükleyen, entelektüel normların tohumlarını atan bir eğitim sistemi ve siyasi bir kültür oluşturmuştur (Davutoğlu, 2014: S.363).

Bu araştırma, ODKA bölgesindeki Türkiye'nin akıllı (smart) güç uygulamalarını inceleyecektir. ODKA bölgesi genel olarak Orta Doğu ve Kuzey Afrika'yı ifade etmektedir. Arapça ve Arapça olmayan ulusları kapsar ancak kültür, yumuşak gücün önemli bir bileşeni olduğundan ve bu çalışmanın kolaylığı için araştırma sadece Arapça konuşulan ulusları dikkate alacaktır.

Bu nedenle İran ve İsrail çalışma dışında bırakılmış; Sudan, Somali ve Cibuti çalışma kapsamına alınmıştır. Bu çalışmada ODKA aşağıdaki ülkeleri içerir: Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Cezayir, Cibuti, Fas, Filistin, Irak, Katar, Kuveyt, Lübnan,

Libya, Mısır, Suudi Arabistan, Somali, Sudan, Suriye, Tunus, Umman, Ürdün ve Yemen (World Facts, 2019).

Bu çalışma, yorumlayıcı muhakeme kapsamı ile sınırlı olacaktır. Bunun nedeni sınırlı sayıda araştırmacı ve yalnızca orijinal tezleri değil, aynı zamanda küçük varsayımlarını ve onaylama sürecini etkileyebilecek epistemolojik görecelilikten kaynaklanmaktadır.

Araştırma çerçevesi temel olarak nitel metodolojilerle sınırlı olacak ve hipotezin testi rasyonalist teorilerin içinde yer alacaktır. Bu nedenle eleştirel teorilerin yokluğu bu araştırmanın başka bir sınırlaması olarak kabul edilir. Ek bir sınırlama, yorumlanan yumuşak güç modlarının ve araçlarının kapsamıdır. Bu ölçek, sınırlı bir bütçe, iş gücü ve bu araştırmaya harcanan zamandan etkilenir.

1.9.2. Zaman Kapsamı

Bu araştırma, ODKA doğru yumuşak güçte Türk pratiğini okuması nedeniyle AKP dönemini ana zaman olarak inceleyecektir. Ancak bu zaman aralığı aşağıdaki gibi üç ana zamana ayrılabilir:

Tablo 2: Araştırmanın Zaman Kapsamı

Dönem Adı	Arası (Yıllar)	Büyük Olaylar	Politika Belirler
Altın On Yıl	2002 - 2010	AKP iktidarda	Sıfır Sorunları
Arap Baharı	2011 - 2015	Arap Devrimleri	ODKA'da Rejim Karşıtı İsyancıları Desteklemek
Yeni İttifaklar	2016 - 2020	Katar Diplomatik Krizi ve Jamal Khashoggi Suikast Krizi	Türkiye-Katar İttifakı Türkiye-Katar Karşıtı Eksen Düşmanlığı

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Bu araştırmanın kapsamının sonu, 2020'nin başındaki ana olay Covid-19 virüsü olacaktır.

Bu araştırmanın zaman çizelgesini üç aşamaya ayırmak, Türkiye'deki politika yapıcıların her aşamadaki tercihlerini ve seçeneklerini anlamaya yardımcı olacaktır.

1.10. SONUÇ

Bu bölüm araştırma problemini, tarihsel girişi, bu araştırmaya olan ihtiyacı yaratan son değişiklikleri, araştırma hedeflerini, araştırmanın önemini, hipotezi, çalışmanın çerçevesini, çalışmanın kapsamını ve sınırlamasını göstermeyi amaçlamaktadır.

Bir sonraki bölüm (İkinci Bölüm), literatür incelemesinin bir parçası olarak değerlendirileceği çalışmanın ana yönlerini tartışacaktır.

Bir sonraki bölüm aşağıdakilere odaklanacaktır:

1. Sert güç ve yumuşak güç arasında ayırım yapmak
2. Smart gücün ne olduğunu tanımlamak
3. Yumuşak güç analizi çerçevesini tanımlamak
4. Yumuşak güç kaynağı ile yumuşak güç uygulaması arasında fark yaratmak
5. Yumuşak güç paradigması inşa etmek (Nye'nin literatüründen Amerika Birleşik Devletleri için)

Gelecek bölümler, bu teorik çerçevenin coğrafi ve zaman sınırları içinde bu çalışmanın oyuncularına uygulanmasını dikkate alacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜÇ SINIFLAMALARI VE AKILLI STRATEJİ BİLEŞENLERİ

Birinin güce sahip olduğunu söylemek için güç uygulayıcısı ile hedeflenen ajan(lar) arasındaki ilişkinin kapsamını ve alanını belirlemek gerekir. Bunu belirlemek bağlama ve saate bağlıdır. En önemli belirleyici, sonuca ulaşmaktır. Gücü kaynakları açısından tanımlamak, politika yapıcılar tarafından kullanılan bir kısa yoldur ancak çok doğru değildir (Nye, 2012: S.8). Niccolo Machiavelli, İtalya'daki prenslere, korkulmanın sevilmekten daha önemli olduğunu öğütlemiştir. Ancak günümüz dünyasında her ikisi de olmak en iyisidir. Kalpleri ve zihinleri kazanmak her zaman önemli olmuştur ancak küresel bilgi çağında daha da önemlidir (Nye, 2004: S.1). Güç her zaman ilişkinin var olduğu bağlama bağlıdır. İkinci bir güç tanımı ve basitçe sonuçları etkileyebilecek yeteneklere veya kaynaklara sahip olma olarak tanımlanır. Güç kaynaklarına sahip olmak, her zaman istenilen sonucu almayı garanti etmez (Nye, 2004: S.1).

Bu bölüm, araştırma için literatür taramasını içerecektir. Literatür taraması, yumuşak gücün ve daha sonra akıllı stratejinin teorik çerçevesini tanımlayacak ve yorumlayacaktır. Literatür taraması, Türkiye'nin ODKA politikasına yönelik bir değerlendirmenin gerçekleştirilebileceği bir model ile sonuçlanacaktır.

2.1. GÜÇ FENOMENİ

Güç konusunda Aristo, Plato ve Machiavelli'nin yazıları onlarca yıldır sosyal bilimcilerin ilgisini çekmektedir. Bu kadar dikkat edilmesine rağmen iktidarın gücü konusunda hâlâ belirli bir tanım yoktur. Konunun karmaşıklığına ve belirsizliğine yol açan özelliklerin tespiti yapılamadığı için kayda değer akademik tartışmalar vardır.

Güç tartışılırken kimin gücüne değinildiğine dikkat etmek önemlidir. Örneğin Arendt (1970: S.60-62), gücü bir bireyin özelliği olarak tanımlamamış, bunun yerine gücün bir gruba ait olduğunu ve sadece grup bir arada kaldığı sürece varlığını

sürdüdüğünü iddia etmiştir. Bu arada Dahl (1957: S.202), ilişkideki nesnelere aramayı önermiştir: Aktörler olarak güç. Oyuncu terimi kapsayıcıdır ve bireyleri, grupları, rolleri, hükümetleri, ulus devletleri veya diğer insan gruplarını ifade edebilir.

Sosyal bilimler alanındaki gücün en etkili tanımlarından biri, bir toplumsal ilişki içindeki bir aktörün direnişe rağmen kendi iradesini yerine getirebilecek bir konumda olma olasılığı şeklinde tanımlayan Max Weber'e aittir. Weber (2012)'e göre güç, sıfır toplamı bir oyundur ve niteliklerden, kaynaklardan türetilmiş bir nitelik ve bir konunun yetenekleridir. Bununla birlikte Weberyan tanımı bir dizi eleştiriyi kendine çekmiştir (Martin, 1971). Weber'in gücü tanımlayamadığına işaret etmiştir. Aktörlerin özellikleri arasındaki bir karşılaştırma için temel sağlamıştır. Yazar, anlaşmazlık konusundaki tanımını oluşturarak ve iktidarı sadece sıfır toplamda görebilerek karşılıklı olarak uygun güç ilişkilerinin olasılığını göz ardı ettiğini savunmuştur.

Buna karşın Talcott Parsons, gücü çatışma olarak tanımlamamış, daha ziyade sistem kaynağı olarak gören bir iktidar kavramsallaştırması önermiştir (Parsons, 1967: S.232-262). Güçteki birimlerce bağlayıcı yükümlülüklerin yerine getirilmesini güvence altına almak için bir kapasite olduğunu savunmuştur. Bu kapasite, kolektif örgütlenme sistemi, yükümlülükler kolektif hedeflere atıfta bulunularak meşrulaştırıldığı ve yeniden yapılanma durumunda olumsuz yaptırımlar varsayımı olduğu durumlarda mevcuttur. Bu bağlamda Anthony Giddens, diğer şeylerin yanı sıra Parsonian tanımının, gücün bir başkasına uygulandığını ve gücün zorunlu olarak meşru olduğunu ve güç sahipleri arasında bir fikir birliği olarak kabul ederek Parsons gücün hiyerarşik karakterini görmezden gelir (Giddens, 1968: S.257-272).

Güç, uluslararası ilişkiler alanı dâhil olmak üzere siyaset bilimindeki kritik konulardan biri olmaya devam etmektedir. Uluslararası ilişkiler disiplini, bir dizi rekabetçi düşünce okulunu içerir ancak uzun süredir disiplin, gerçekçiliği ayrıcalık olarak görmüştür.

Aslında bilim insanları ve uygulayıcılar arasında gücü ağırlıklı olarak realist mercek yoluyla görme eğilimi vardır.

Yinelemek gerekirse realistlerin uluslararası sistem hakkındaki beş temel varsayımı bunun anaşık olduğudur. Bütün büyük güçler, bazı askerî saldırı yeteneklerine sahiptir; devletler diğer devletlerin niyetleri hakkında asla kesin olamaz; hayatta kalma devletlerin temel amacıdır ve devletler rasyonel aktörlerdir (Mearsheimer Griffiths, 2007: S.8-10). Realistler, ulus devletleri uluslararası sistemdeki kilit aktörler olarak görür. Morgenthau (2006), uluslararası politikaların tüm politikalar gibi güç mücadelesi olduğunu ve “uluslararası politikanın nihai amaçları ne olursa olsun, gücün her zaman öncelikli amaç olduğunu” ilan etmiştir. Yazara göre “sosyal örgütlenme düzeyindeki tüm sosyal ilişkilerde güç mücadelesinin yaygınlığı” uluslararası siyaset arenasını güç politikasının bir gereği hâline getirmiştir (Carr, 2001). Morgenthau ile anlaşmış ve siyasetin özünde güç politikası olduğunu iddia etmiştir. Tüm realistler için güç hakkındaki hesaplamalar, devletlerin çevrelerindeki dünyayı nasıl algıladığının özündedir.

Realistler, iktidarın siyasal ilişkilerde kilit bir belirleyici olduğu konusunda hemfikir olsalar da bireysel gerçekçilerin kavramı nasıl anladığına dair bir değişiklik vardır. Örneğin, klasik realistler, güç için kalıcı mücadelenin, iktidardaki temel insan dürtüsünden kaynaklandığını söylemektedir. Buna karşılık yapısalcılar (structural) ya da neo-realistler için devletlerin iktidarı sürdürmeye ve güç konumlarını en üst düzeye çıkarmaya zorlayan uluslararası sistemin mimarisidir.

Klasik-gerçekçilik okullarının teorisyenleri ve modernist realist okulun teorisyenleri, gücün amaç ve araçları birleştiren dualist bir kavram olduğunu savunurlar. Amaçları, başkalarının menfaatlerini geliştirmek için davranışlarını etkileyen bileşenleri oluşturmak ve devletin nüfuz kazanabileceği bir araç olmaktır. Dolayısıyla bir devlet belirli bir hedefe / hedeflere ulaşmak isterse bu durum hem maddi hem de maddi olmayan faktörleri birleştiren yeterlilik veya yetenek anlamında bu hedeflere ulaşma potansiyeline sahip olduğunu varsayar.

Potansiyel faktörlerin istihdamı hedeflere ulaşabilmişse devlet çıkarlarını yerine getirmiştir (Cantor, 1986). Ampirik olarak iktidarın göreceli bir anlamı vardır çünkü bir ülkedeki gücü ölçmek için kullanılan kriterler diğerinin gücünü ölçmek için kullanılanlarla aynı değildir.

Coğrafi konum, büyüklük ve doğal kaynaklar ile siyasal sistemin etkinliği, siyasal liderliğin kalitesi, bilimsel ve teknolojik olanakların başka bir ülkeyle karşılaştırıldığında doğru bir şekilde değerlendirilmesi zordur. Öte yandan kuvvet; doğal olarak değişkendir, sabit değildir ve bileşenlerinin ağırlığındaki değişiklik, sonucundaki devlet gücünün toplamına eşit olduğundan bu kuvvetin büyüklüğünde ve etkinliğinde bir değişikliğe yol açmaktadır. Aynı zamanda bir ülkede zaman zaman değişiklik gösterirler.

İktidar, niteliksel ve niceliksel tüm bileşenleriyle güç, potansiyelini ortaya çıkarmaz ve etkili etkisinin dışında kendisini ortaya çıkarmaz. Devlet için mevcut olan yeteneklerin niceliği ve kalitesi, bu yetenekleri harekete geçirme becerisi de dâhil olmak üzere dış seviyedeki belirli davranış kalıplarını takip etme konusunda diğerleri üzerindeki etkinin büyüklüğünü ve ağırlığını ölçmeye yardımcı olan araçlardan biridir. Devletin amaçlarına hizmet etmek için yatırım ve istihdam gereklidir. Etkileyen taraf ile ihtiyaç veya bağımlılık derecesi yönünden etkilenen taraf arasındaki tepki derecesi hakkında da bilgi sahibi olunmalıdır.

Kuvvet bileşenlerinin sayısız olduğu ve her bir ögenin ağırlığının ve öneminin bileşenlerinin geri kalanından ayrı ayrı ölçülmesinin zor olduğu söylenebilir. Bir devletin gücü, belirli bir elemana veya sabit ve belirli elemana değildir. Zorunlu olarak statik bir karaktere sahip olmayan elementler arasındaki kalıcı bir etkileşime bağlıdır çünkü iktidarın tüm unsurları ve bileşenleri birbiriyle iç içedir ve birbirleriyle etkileşime girer.

Bu elementlerin bazıları devlet gücünün oluşumu için uygundur, bazıları ise varlıklarına rağmen uygun değildir. Örneğin, devletin nüfusu ve ekonomik kaynakları hesaba katıldığında devlet yeterli kaynaklara sahip değilse nüfusun büyüklüğünün devlet üzerinde ağır bir yük olabileceği görülebilir. Nüfusun ihtiyacını karşılamak için etkin bir ekonomi gerekir, bu da devletin gücünü olumsuz yönde etkileyecektir.

Ek olarak oluşumlarına katkıda bulunan bileşenler (milliyetler, etnik kökenler, dinî cemaatler, kabile varlıklar ve klanlar) açısından demografik özellikler, ulusal birliği eritme kabına bağlı olmadıkça devleti zayıflatmada bir faktör olabilir. Güç unsurları değişen doğaları nedeniyle ölçülmeleri zorsa başkalarının davranışlarını

etkileme yetenekleri nedeniyle çıkarımlar yapılabilir. Güçlü bir devlet, amaçlarına ulaşmak için başkalarının davranışlarını ve tutumlarını etkileyebilir.

Devlet davranışının nüfus üzerindeki etkisi, başka bir ülkede aynı standartlar tarafından bulunamayan ve kontrol edilemeyen birkaç faktörün (fiziksel, ahlaki) etkileşiminin sonucudur (Taylor, 1988). Ayrıca gücün, devlet iktidarının tezahürlerinin, hızlandırılmış bilimsel ve teknolojik gelişmelere göre ilave unsurlardan arındırılmadığı, dinamik ve gelişen bir kavram olduğu eklenebilir.

Bu yeni durum, teknolojik ve bilimsel devrimlerin bir sonucudur. Güç ile etkileme yeteneği arasında varsayılan bir ilişki varsa bu ilişki, güç kavramının ve bileşenlerinin niceliksel ve niteliksel ölçütü ve onu kullanma arzusunun mevcudiyeti ile belirlenir. Bu nedenle etkilemek için etkili kapasite, iktidar unsurlarının ve bileşenlerinin (potansiyel güç) mevcudiyeti ile sınırlı değildir. Aksine bu bileşenleri ve yetenekleri siyasi amaçlar için etkin bir şekilde kullanılacak bir güç hâline getirmek için bir siyasi iradeye ihtiyacı vardır.

Örneğin ABD, ülkeyi dünyadaki çatışmalardan izole etme arzusu nedeniyle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında kendisini etkisiz bir konuma sokmuştur. Politika yapıcılar ülkenin içsel gücünü gösterme arzusuna sahip değildi. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Japonya'nın büyük bir askerî güç olmak için ekonomik yetenekleri, kaynakları ve teknolojisi vardı. Ancak bu yetenekleri kullanılacak askerî yeteneklere çevirmemiştir. Bunun yerine ABD'ye güvenmiş ve bu yeteneklerle büyük bir askerî kuruluşa aşırı yüklemeyen ekonomik büyümeye odaklanmıştır.

Devletler arasındaki güç ilişkisinin yargılanmasının daha zor olduğu söylenebilir. Bununla birlikte ülkenin yetenek ve kapasiteleri, devletin dış politika yapıcılarına sunulan yöntem ve alternatiflerin belirleyicisi olmaya devam etmektedir. Bunun nedeni devletin politik gücünün temellerinin ekonomik temelde insani, askerî, coğrafi, politik unsurlarda olmasıdır. Bu faktörlerin nicelik ve nitelik bakımından potansiyelleri ve bunları kullanma istekleri, dış politikanın ulaşmak istediği hedeflere ulaşmak için çeşitli yöntemler ve çoklu alternatifler benimsemesini mümkün kılmaktadır.

Kısacası uluslararası alandaki devlet gücü, dış politika hedeflerine ulaşmak için harekete geçirilebilecek ulusal kaynakların, yeteneklerin ve becerilerin sonucudur. Bu sonuç, ulus devletin gücünün nihai boyutunu vurgulamak için birbiriyle örtüşen birçok faktörün ve bileşenlerin etkileşimine, etkileme ve kontrol etme yeteneğine bağlıdır.

Uluslararası politik sistem aslında her bir devletin kendisini korumak istediği ve nihayetinde ulusal güvenliğinden ve çıkarlarından sorumlu olduğu fikrine dayanmaktadır. Bu devletin gücü, kendisini bütün ulusların hegemonya ve nüfuz aradığı bir dünyada yaşayabilirliğinin bir ölçüsü olarak kabul eder.

Büyük güçlerin bu sistemdeki baskınlığını açıklayan bu önlemler dünyanın diğer ülkelerine kıyasla muazzam yeteneklere ve çeşitli iktidar bileşenlerine sahiptir. Bu nedenle ulusal çıkarlarına, etkileme ve kontrol etme yeteneklerine dayanarak değişen derecelerde de olsa dünyanın her yerindeki etkili ilişkilere dâhil olmalarıdır. Bu, iktidar arasındaki ilişkinin geçerliliğini ve bu gücün çeşitli bileşenlerini elinde bulunduran ülkelerin dış politikasının etkililiğini gösterir.

Burada diplomasi öncelikle gücü etkin bir şekilde yansıtmaktan sorumludur. Böylece devlet, ulaşmak istediği hedeflere ulaşmak için yeteneklerini kullanır, prestijini artırır ve uluslararası sistemdeki güç ve nüfuz bakımından göreceli konumunu iyileştirir.

Sınırlı kapasiteye sahip küçük devletlerin, bazıları istismar edilebilecek uluslararası politikalarda da güçlü yanları vardır. Bu bileşenlerin önemi, ana gücün nihai sonucundaki güç ve güç unsurlarından daha az olmasına rağmen güçler, doğal kaynaklarında veya stratejik konumlarında vb. olabilir. Örneğin, Küba; Güney Amerika'da (yirminci yüzyılın ikinci yarısı boyunca) Amerika Birleşik Devletleri'ne yakınlığı ve Sovyetler Birliği ile bağlarının ve ilişkilerinin doğası gereği, yeteneklerinin çok ötesinde bir etki seviyesine ulaşmıştır.

Benzer şekilde bazı OPEC ülkeleri, her bir ülkede tek başına hareket etmeleri durumunda oynamayacakları kolektif bir politika olan petrol fiyatları ve tedarikleri üzerindeki toplu blok kontrolü nedeniyle uluslararası politikada önemli bir rol

oynamıştır. Suudi Arabistan da büyük petrol kaynakları ve potansiyelleri nedeniyle önemli bir güç olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca gücün nasıl tasarlanması ve ölçülmesi gerektiği konusunda da anlaşmazlıklar vardır (Walt, 2002). Uluslararası ilişkilerde iki baskın güç analizi geleneği vardır: Devletlerin mülkü olarak gücü gösteren “ulusal güç yaklaşımının unsurları” ve gücü gerçek ya da potansiyel bir ilişki olarak gösteren ilişkiyel güç yaklaşımı (Baldwin, 2016).

Başka bir deyişle bazı realistler gücü kaynaklar olarak tanımlarken diğerleri ilişkiyel bir şekilde diğer aktörler üzerinde etkili olma yeteneği olarak tanımlamaktadır. Ulusal güç yaklaşımı unsurlarının savunucuları, gücü belirli kaynaklara sahip olma ile ilişkilendirir.

Bir devletin sahip olduğu bütün önemli kaynaklar, genel toplam gücünü belirlemek için tipik olarak birleştirilir. Ulusal gücün göstergesi olan kaynaklar, askerî harcama seviyesi, silahlı kuvvetlerin büyüklüğü, gayri safi millî hasıla, bölge büyüklüğü ve nüfustur. Bu geleneğe göre gücü, tanımlanabilir ve ölçülebilir kaynaklara sahip olmakla ve bir ulusun istikrarlı güç unsurları olarak listelenen coğrafyayı, doğal kaynakları, sınai kapasiteyi, askerî ve nüfusu listeledi.

Niteliksel ve niceliksel tüm bileşenleriyle güç, potansiyelini ve etkisinin dışında kendisini ortaya çıkarmaz. Devlet için mevcut olan yeteneklerin niceliği ve kalitesi, bu yetenekleri harekete geçirme becerisi de dâhil olmak üzere dış seviyedeki belirli davranış kalıplarını takip etme konusunda diğerleri üzerindeki etkinin büyüklüğünü ve ağırlığını ölçmeye yardımcı olan araçlardan biridir. Devletin amaçlarına hizmet etmek için yatırım yapmak ve istihdam etmek gerekir. Etkileyen taraf ile ihtiyaç veya bağımlılık derecesi yönünden etkilenen taraf arasındaki tepki derecesi hakkında da bilgi sahibi olunmalıdır.

Güç bileşenlerinin sayısız olduğu ve her bir ögenin ağırlığının ve öneminin bileşenlerinin geri kalanından ayrı ayrı ölçülmesinin zor olduğu söylenebilir. Bir devletin gücü, belirli bir elemana veya sabit ve belirli elemana değil, zorunlu olarak statik bir karaktere sahip olmayan elementler arasındaki kalıcı bir etkileşime bağlıdır.

Çünkü iktidarın tüm unsurları ve bileşenleri birbiriyle iç içedir ve birbirleriyle etkileşime girer.

Ulusal güç yaklaşımı unsurları ile ilgili zorluklardan biri de güç dönüşümü konusudur. Bu, kaynaklarla ölçülen potansiyel gücü, başkalarının değişen davranışlarıyla ölçülen gerçek güce dönüştürmedir. Önemli olan sadece güç kaynaklarına sahip olmak değil, bunları gerçek etkiye dönüştürme yeteneğidir.

Kaynaklar üzerindeki kontrol yaklaşımı ile aktörlerin kontrolleri altında nominal olarak kaynakları kullanabilecekleri her zaman kesin değildir. Bazı kaynak türlerinin ölçülmesi oldukça zordur ve son olarak ulusal güce odaklanma, devlet dışı aktörlerin rolünün ve karşılıklı bağımlılık, koalisyon ve toplu eylem konularının ele alınmasını engellemektedir. Davranış yönelimli siyaset bilimciler tarafından ulusal iktidar yaklaşımına alternatif olarak öne sürülen ilişkisel güç yaklaşımı bulunmaktadır (Lasswell ve Kaplan, 2013).

İlişkisel güç anlayışının temelini, sonuçlarda bir değişiklik gösterme yeteneği oluşturur. Bu gelişmelere rağmen ulusal güç unsurları yaklaşımı uluslararası ilişkiler literatüründe hâlâ derinlemesine yerleşiktir. Nye, ilişkisel güç yaklaşımının politikacılar ve liderler için çok geçici görünebileceğini öne sürmektedir.

Yazar, kaynak olarak güç fikrinin politika yapıcılara daha çekici geldiğini çünkü gücün ilişkisel tanımdan daha somut, ölçülebilir ve öngörülebilir görünmesini sağlar. Uluslararası ilişkilerde gücü kavramsallaştırmanın ve “ölçme”nin bir başka yolu da güç döngüsü çerçevesidir. Güç döngüsü teorisi, bir devletin uluslararası politikaları etkileme ve temel bir rol oynama yeteneğinin büyük ölçüde genel, döngüsel bir yükseliş, olgunlaşma ve iniş modelini içeren evrim aşaması tarafından belirlendiğini iddia eder (Hebron vd. 2007: S.28).

Güç döngüsü teorisyenleri, güç döngüsü teorisinde ifade edildiği gibi güç kavramının uluslararası sistem veya alt sistemdeki çatışmayı açıklayabildiğini iddia eder. 1980'lerde yazmaya başlayan Doran (2003: S.18)'a göre güç döngüsü çerçevesi sistemin değişen yapısını ve devletin büyük bir güç olarak yükselip alçalmasını yansıtmaya izin verir.

Yararlı ve etkili olmakla birlikte güç döngüsü teorisinin büyük ölçüde zamanının bir ürünü olduğunu ve Soğuk Savaş ve 20. yüzyıl sonrası devletlerin değerlendirilmesinde metodolojik zayıflıklar olabileceğini not etmek önemlidir. Örneğin, Doran'ın güç döngüsü teorisi teknolojiye yeni katılmaz ve göreceli güç hesaplamalarında uluslararası kurumlar, ittifaklar ve uluslar üstü kuruluşlar gibi önemli devlet dışı aktörleri içermez. Klasik teori, ulusal malzeme yeteneklerinin kantitatif analizine dayanır ve bu nedenle gücün “yumuşak” yönleri dışlanmış kalır (Kissane ve Sitter, 2005: S.199).

Bilim insanları arasındaki güç anlayışındaki değişikliklere rağmen kavram uzun süredir gerçekçiliğin bir ayrıcalığı olarak görülmüş ve kendi çerçevesi içinde ilişkilendirilmiştir. Bu kısmen gerçekleşmiştir çünkü diğer düşünce okulları iktidar konusuna ve teorilerindeki değişkenlerine temel olarak katılmamıştır. Gerçekçiliğe olan rakipler genellikle kendilerini “güç” düşüncelerinden uzaklaştırmış ve deneysel sonuçları açıklamalarına “güç” değişkenlerini dâhil etmemiştir.

Keohane gibi neoliberaler, yakınsak menfaatlere sahip devletlerin devlet seçim gücünü etkili bir biçimde ele alan, sosyal seçim süreçlerini vurgulayan uluslararası kurumlar ve düzenlemeler oluşturduğunu savunmuştur (Keohane ve Martin, 1995: S.39). Liberal uluslararası ilişkiler teorisinin araştırmacıları tipik olarak birçok önemli uluslararası sonucun iktidar referansı ile yeterince açıklanamayacağını vurgular ve demokrasi kavramları, iç menfaatlerin özel yapılandırılmaları, liberal değerler, ekonomik dayanışma veya uluslararası kurumlar tarafından daha iyi anlaşılır (Moravcsik, 1998: S.227).

Bu arada ana akım yapılandırmacılar, normatif yapıların ve öğrenme ve ikna süreçlerinin nedensel önemini tartışır. Ünlü bir yapılandırmacı olan Wendt (1995: S.71), güç ve bilgi arasındaki bağı vurgulamış ve uluslararası ilişkideki sosyal ilişkilerin ve sosyal yapıların (bilgi, maddi kaynaklar ve uygulama) önemini belirtmiştir. Buradaki amaç, hangi paradigmanın siyaset dünyasını en uygun şekilde anladığını yargılamak değil, gücün realist düşünce okulunda daha önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktır.

Barnett ve Duvall (2005)'in iddia ettiği gibi tam da bu realist geleneğe olan gúcün varlığı, kavram için bir sınır oluşturmuştur. Yazarlar, tek bir kavramın bütünü formlarını yakalayamadığından tek bir gúc kavramına güvenmenin zor olduğunu belirtmiştir. Bu amaçla yazarlar zorunlu, kurumsal, yapısal ve üretken gúc türlerini içeren “dört tür gúc taksonomisi” üretmiş ve böylece bilim insanlarını çoklu biçimlerini görmeye teşvik etmiştir (Barnett ve Duvall, 2005: S.39-40). Baldwin'e göre gúc analizi en eskilerden ve önümüzdeki yıllarda dünya siyasetini incelemek için en umut verici yaklaşımlardan biridir.

2.2. SERT GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE SMART GÜÇ

2.2.1. Sert Güç ve Yumuşak Güç

Yumuşak gúc kavramı ilk olarak 1990 yılında Joseph Nye tarafından yazılan bir makalede ortaya çıkmıştır. Amerikan siyaset bilimi profesörü, Foreign Policy dergisinde "Soft Power" adıyla ve sonraki yıl "Bound to Lead: The Changing Nature of American Power" başlıklı kitabında bu ismi kullanmıştır. Nye'nin konsepti sunmasındaki temel fikri, gúcün yerçekimine dayanan fiziksel olmayan başka bir yönünün varlığını onaylamaktı. Devletin kültüründen, değerlerinden ve bu değerlerle tutarlı uygulamalarıyla üretilen güvenilirliğinden türemiştir (Nye, 1991: S.188-220).

Nye, uluslararası ilişkiler ve dış politika literatüründe önemli olan fiziksel, askerî ve ekonomik boyutlara odaklandığı için bu konunun göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Nye'nin kavramı tanıtmayı, iktidar değişimi ve onun uluslararası ilişkilerdeki imgeleri ve devlet dışı aktörlerin rollerinin gelişimini incelemeye yönelik akademik ve teorik ilgisinin bir uzantısı olarak gelmiştir.

Bu endişeler, Nye'nin ve Robert Cohen'in 1960'lar ve 1970'lerde artan karşılıklı bağımlılık bağlamında ekonomik faktörlerin uluslararası ilişkilerdeki önemini, çeşitli alanlardaki ağlarını, özellikle ekonomik alanlarla bağlantısını gösteren yazılarında açıklar: Devlet dışı aktörlerin artan etkileri ve rolleri. Yumuşak gúc kavramı, aynı çıkarların bir uzantısını temsil etmekteydi.

Nye, yumuşak gc kavramını, Amerika Birleşik Devletleri'nin geleceği hakkındaki tartışmalar ve Amerikan gücünün geri çekilme yönünü ne sürenlere cevap vermek için 1990 yılında önermiştir. Nye'nin "Lead to Bound: The Changing Nature of American Power" kitabıyla birlikte yayınlanan "Soft Power" başlıklı makalesi ve ardından yumuşak gc kavramı üzerine yazdığı birçok yazı bulunmaktadır.

Nye, Amerika Birleşik Devletleri'nin maddi olmayan iktidar unsurlarında tarihsel olarak eşi görülmemiş üstünlüğe sahip olduğunu vurgulayarak Amerikan yeteneklerinin stnlğindeki düşüş beklentileri ve liderlik rolüyle çeliştiğini belirtmiştir. Bu unsurlar, küresel sistemdeki liderliğinin meşruiyetini, ekonomik ve askerî yeteneklerinin üstünlüğünü güçlendiren kültürünün, değerlerinin ve politikalarının çekiciliğinde temsil edilmektedir.

Nye, başlangıçta yumuşak gc kavramını Amerikan üstünlüğünü vurgulayarak sunsa da egemonik eğilimlerin bir sonucu olarak bu üstünlüğünü kaybedebileceği uyarısında ısrar etmiş ve Amerikan stratejisinde tek kutupluluk ve emperyalist düşünce kurmaya çalışmıştır. Nye'nin nerisi, Bush Jr.'ın gelişinden sonra artmaya başlayan neo-muhafazakrların tek taraflılığının bir sonucu olarak ek ivme kazanmıştır. Oysa Amerikan yeteneklerinin üstünlüğü onu -Joseph Nye'ye göre- liderliğe sahip olmaya ve çoğu konuda gündem tanımlamaya zorlamaktaydı. Ancak aynı zamanda Amerikan politikaları çok taraflı çerçevelere yerleştirildiğinde Amerikan yeteneklerinin üstünlüğü diğer ülkelerin gözünde kabul edilebilir ve meşru olacaktır.

Öyle ki Amerika Birleşik Devletleri'nin imajı, kendi dar çıkarları tarafından yönlendirilen bir ülke değil, başkalarının çıkarlarını bütünleştiren ve bunları dikkate alan geniş bir yaklaşım gibi görünecektir. Bu imajı inşa etmek, başkalarının tercihlerini şekillendirerek ABD çıkarlarına ulaşmak için uzun vadede en ucuz, en uygun ve etkili seçenek olacaktır.

ABD Başkanı Obama, Amerika Birleşik Devletleri'nin diğer ülkeler için bir ilham kaynağı olan "rnek" liderlik rolünü yeniden teyit ederek bu algıyı açıkça benimsemiştir. Obama'nın yumuşak güce yaklaşımı, Amerikan güvenilirliğini yeniden inşa etmekte, uluslararası kurumların önemini teyit etmekte ve muhalifler de dâhil olmak üzere çeşitli taraflarla müzakere ve diyalog seçeneğini benimsemekteydi. Ek

olarak Hillary Clinton, dışişleri bakanı olarak yeni aşamada Amerikan "akıllı gücünün" temel bileşenleri olarak yumuşak güç ve kamu diplomasisinin önemini tanıtmada yer almıştır. Kavram popüler hâle geldikçe onu uygulama girişimleri Rusya, Çin, Japonya, Kore, Hindistan, Avrupa Birliği ve daha az ölçüde Brezilya, Güney Afrika, Türkiye (Sentuc ve Molho, 2015: S.13-14) ve İran gibi güçlere yayılmıştır. Bu popülerlik, yumuşak gücün kaynakları ve onu kullanma mekanizmaları hakkında birçok tartışmaya neden olmuştur.

Tablo 3: Yumuşak Güç Kavramının Yayılma ve Gelişme Aşamaları ve Bağlamları

	Menşe Bağlamı: Merkezi Amerika Birleşik Devletleri	Çoğalmasa Bağlamı: Bölgesel Güçlerin Yükselişi	Düşüş Bağlamı: Yumuşak Güç Silinme Uyarıları
Tarihsel Bağlamı	Soğuk Savaşın Sonu	Bilgi Çağı	Askeri etkileşimler ve silahlı güvenlik tehditleri yeni biçimlerde geri dönüyor
Coğrafi Kapsam	Merkezi: Amerika Birleşik Devletleri ve küresel rolü	Yükselen bölgesel güçler ve bunların çeşitli bölgesel seçmenleri: Çin, Hindistan, Rusya, Brezilya, Türkiye	Amerika Birleşik Devletleri ve Küresel Rolü - Özellikle Orta Doğu, Doğu Asya ve Doğu Avrupa'da Bölgesel Güçler ve Farklı Bölgesel Yapımcıları
Siyasi Bağlamı	Amerikan Geri Çekilme Fikri: Amerikan gücünün gerilemesi kategorilerine karşı çıkmak ve alternatif kaynaklar ve güç mekanizmaları olarak yumuşak gücü vurgulamak	Bölgesel güçlerin "barışçıl" yükselişi fikri ve etkileri: Yükselişin çatışmalı karakterini tamamlayan ve hafifleten ve güç geçişi aşamalarında savaş olasılıklarını azaltan bir (kaynaklar ve mekanizmalar) olarak yumuşak güçü.	2003 Irak savaşından sonra Amerika'nın geri çekilmesi uyarısı - yumuşak gücün aşınmasının tehlikeleri ve Gürcistan ve Ukrayna'daki Rus müdahaleleri ve Güney Çin Denizi sorunundaki Çin müdahalelerinin askerileştirilmesi ve güvenliğine geri dönülmesi ve askeri müdahalelerin sonuçları hakkında uyarı Orta Doğu'da sözde Arap Baharı'ndan sonra.

Kaynak: <https://journals.openedition.org/7/ejits.5287> (Üçüncü aşamanın eklenmesi yazar tarafından yapılmıştır.)

Bir ülkenin yumuşak gücü esas olarak üç kaynağa dayanır: Kültürü (başkalarına çekici geldiği yerlerde), politik değerleri (yurt içinde ve yurt dışında yaşadığında) ve dış politikaları (elitlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi yüksek kültür ile kitlesel eğlenceye odaklanan popüler kültür arasında ayırım yapılmalıdır.) (Nye: 2004:

S.11). Nye ayrıca herhangi bir güç kaynağının etkinliğinin bağlama bağlı olduğu konusunda ısrar etmiştir. Popüler kültür, Amerika Birleşik Devletleri'nin diğerlerine "heyecan verici, egzotik, zengin, güçlü, trend belirleyici" görünmesini sağlamıştır. Ticaret, kültürün aktarıldığı yollardan yalnızca biridir. Aynı zamanda kişisel temaslar, ziyaretler ve alışverişler yoluyla da gerçekleşir. Yurt içi ve yurt dışındaki politikalar bir başka potansiyel yumuşak güç kaynağıdır (Nye: 2004: S.11).

Birçok yumuşak güç kaynağı Amerikan hükümetinden ayrıdır ve amaçlarına yalnızca kısmen yanıt verir. Yumuşak güç, istekli tercümanların ve alıcıların varlığına, sert güçten daha çok bağlıdır. Firmaların, üniversitelerin, vakıfların, kiliselerin ve diğer sivil toplum gruplarının kendi kamuoyu araştırmalarının yumuşak gücünü geliştirdiği doğrudur. Yumuşak güç kaynaklarının temel ancak kusurlu bir ölçüsüdürler çünkü cevaplar, soruların formüle edilme şekline göre değişir (Nye: 2004: S.17-18). Bilgi çağında "iş birlikçi" avantajlar giderek daha önemli hâle gelecektir. Dahası, dostları ve müttefikleri ile iş birliği yapma yeteneklerini geliştiren toplumlar, rakiplerine karşı rekabet avantajı da elde edebilir. Sert gücün ve yumuşak gücün bazen birbirini pekiştirdiğini, bazen de birbirine karıştığını anlamak çok önemlidir (Nye: 2004: S.22). Bu, sert gücün başkalarını çeken yenilmezlik ya da kaçınılmazlık mitleri yaratabileceği için olabilir.

Yumuşak güç kavramını tanımlama ve geliştirmedeki zorluklar kaynaklarının, uygulama mekanizmalarının ve hedeflerinin soyut doğasından kaynaklanmaktadır. Bu doğa, esas olarak değişen tercihlere, algılara ve duygulara yönelik yumuşak güç yönünden kaynaklanmaktadır. Hem yumuşak gücün analizini hem de etkilerini çevreleyen zorlukların bir kısmı, uluslararası ilişkiler çalışmasında nispeten ihmal edilen alanlardan biriyle (duyguların rolü) bağlantısından kaynaklanmaktadır.

Duyguların küresel siyasetteki rolüne rağmen onları incelemek veya onlarla başa çıkmak için uygun metodolojik yaklaşımlar geliştirmek konusunda yeterli ilgiyi görmemiştir. Psikoloji ve dış politika üzerine yapılan ampirik çalışmaların yaptığı katkılar ve yapılandırmacı okulun kimlik, formülasyon ve etki çalışmalarına katkıları bu konuda inkâr edilemezse de bu, duyguların etkilerinin farklı boyutlarını incelemek için birden çok yaklaşım geliştirmenin önemini ortadan kaldırmaz.

Yumuşak gücün en önde gelen yazarlarından biri olan uluslararası ilişkiler profesörü Joseph Nye, yumuşak iktidarı şöyle tanımlar: “Özünde, bir ulusun diğer ulusları etkileme ve genel seçimlerini, toplumun çekiciliğine dayanarak yönlendirme yeteneği ve zorlama veya tehdide güvenmek yerine kültürel sistem, değer sistemi ve kurumları.” Joseph Nye'ye göre bu itiraz çeşitli şekillerde dağıtılabilir: Popüler kültür, kamu ve özel diplomasi, uluslararası kuruluşlar, faaliyet gösteren şirketlerin ve işlerin toplamı.

Joseph Nye, dünya sahnesinde yer alan herhangi bir büyük oyuncunun yumuşak gücünü üç temel unsurla sınırlar: Genel kültür ve başkaları için çekici ya da itici olup olmadığı; siyasi değerler ve hem yurt içinde hem de yurt dışında barış veya savaşa bağlılıklarının ciddiyeti; izlenen dış politika, meşruiyetinin derecesi ve dünya ve halkları tarafından gönüllü olarak kabul görmesi (devletin statüsünü artıracak biçimde “kabul etme”).

Yumuşak güç için baskıdan ziyade yerçekimi ile ne istenildiği, başkalarının aşırı askerî ve katı araçlarını kullanmak zorunda kalmadan istenilen sonuçları ve hedefleri elde etme davranışını etkileme kabiliyeti gereklidir. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde zayıf olan budur çünkü güç, yalnızca içinde bulunduğu bağlamda geçerlidir.

Yumuşak güç, uzlaşmaya yol açan ve başkalarının değerlerinize saygı duymasını ve sizin gibi olmasını ve istediğiniz şeyi yapmasını sağlayan cazibe ve kutuplaşma gücüdür (Lukes, 2009). İstenilen sonuçları yerçekimi ile elde edebilmek demektir. Nye'ye göre yumuşak güç, kültürel cazibe ve siyasi değerler gibi ahlaki kaynaklarla kendi istediklerini başkalarının istemesini sağlamaktır.

Uluslararası ilişkiler disiplini geliştikçe gücün katı yorumu yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Özellikle Joseph Nye, uluslararası çerçevenin değişen doğasının, kültür, ideoloji ve kurumlar gibi maddi olmayan iktidar biçimlerinin kullanımını yeniden vurguladığını savunmuştur. Büyüyen sosyal mobilizasyon; teknoloji, eğitim ve ekonomik büyüme faktörlerini coğrafya, nüfus ve kaynaklar kadar önemli olmasa da önemli kılmaktadır. Tersine Baldwin, askerî gücün öneminin daha önce abartıldığını, militan olmayan iktidar biçimlerinin rolünün hafife alındığını savunmuştur.

Yumuşak gücün köklerinden biri, Steven Lukes'in gücün üçüncü yüzündeki argümanına kadar izlenebilir. İktidarın ilk yüzü, tartışmayı kazanan ya da meselenin gücüne sahip olduğunu söyleyen Dahl ile ilişkiliydi. Alternatif olarak Bachrach ve Baratz (1962: S.950) Dahl'ın yaklaşımının, bazı meselelerin bastırılmasıyla temsil edilen iktidarın ikinci bir yüzünü ihmal ettiğini, bu nedenle de bunların göz önünde bulundurulmasını engellediğini savunmuştur.

Başka bir deyişle ikinci yüz gündemi belirleme yeteneğini ifade eder. Lukes gücün üçüncü yüzünü tanıtmıştır: Bir aktörün B'nin B'yi başka türlü yapamayacağı bir şeyi yapma yeteneğini göstermek, B'nin tercihlerini, arzularını veya düşüncelerini etkilemektir. İktidardaki ilk iki yüz, iktidarın kendi isteğine karşı olsa bile birinin istediğini yapmasını sağlamak için gücün nasıl kullanılabileceğini açıklar. Tersine gücün üçüncü yüzü, gücün istediklerini değiştirerek nasıl manipüle edebileceğini açıklamıştır.

Bir başka örneği Carr'ın yazılarında görmek mümkündür: Güç, iktidara üç kategoride eşitlendiğinde kökleri yumuşak gücü izleyebilir: Askerî güç, ekonomik güç ve görüş üzerine güç. Askerî ve ekonomik güçler açık bir şekilde sert gücün öz nitelikleridir, ancak görüş üzerindeki güç Nye'nin yumuşak gücünün bir değişkeni olarak görülebilir.

Meşruiyet merkezi yumuşak güçtür. Bir devlet, değerlerini ve uygulamalarını kullanarak başkalarını içtenlikle çekip ikna edebildiğinde ülkenin etkili bir yumuşak güce sahip olduğu kabul edilir. Örneğin, Fulbright programı, Amerikan eğitim yumuşak gücünün etkili bir yönüdür. Hollywood ve Broadway ise Amerikan kültürel yumuşak gücünün önemli yönleridir.

Her ne kadar kooperatif güç ve yumuşak güç kaynakları -kültürel çekim, ideoloji ve uluslararası kurumlar- yeni olmasa da ancak şimdi yumuşak gücün teorik ve pratik olarak tanınmasıyla büyümektedir. Bu nedenle teori, kapsamlı bir araştırmaya acil ihtiyaç duymaktadır. Yumuşak güç kaynakları kültür (başkalarına çekici geldiği yerlerde), politik değerler (yurt içinde ve yurt dışında sadık bir şekilde uygulandığında) ve dış politikadır (diğerleri bunu meşru ve ahlaki görüyorsa).

Yumuşak gücün tanımı içinde çoğu araştırmacı, yumuşak gücün bir parçası olan kamu diplomasisine güvenmiştir. Geir Smith'in kamu diplomasisini "yurt dışında uzun süren uyum ve anlayış standartlarını geliştirmek olarak tanımlayan" tanımını da içeren çoklu tanımlarla kullanmıştır. John Weinbrenner'ın çalışması, ABD'nin ulusal çıkarlarında yumuşak gücün diğerlerini istenen yönde çekmesinin gücünün kamu diplomasisine bağlı olduğunu göstermiştir.

Özetlemek gerekirse sert ve yumuşak güç birbiriyle ilişkilidir çünkü her ikisi de başkalarının davranışını etkileyerek kişinin amacına ulaşma yeteneğinin veçheleridir. Aralarında hem davranışın doğası hem de kaynakların somutluğu açısından bir dereceye kadar fark vardır. Komuta yetkisi -başkalarının yaptıklarını değiştirme yeteneği- zorlamaya veya teşvik etmeye dayanabilir. İş birlikçi güç -başkalarının istediğini şekillendirme yeteneği- bir kişinin kültürünün ve değerlerinin çekiciliğine veya siyasi seçimlerin gündemini başkalarının bazı tercihleri ifade etmekte başarısız olmasına neden olacak şekilde manipüle etme yeteneğine dayanabilir çünkü bunlar çok gerçekçi görünmemektedir.

Tablo 5: Joseph Nye'nin Güç Davranış Kalıpları ve Kaynakları Sınıflandırması

	Yumuşak güç			Sert Güç		
Davranış Kalıplarının Spektrumu	Gönüllü işbirliği	Cazibe	Ajanda Düzenleme	iğfal	Zorlama	Emretmek
	←—————→					
Büyük Olasılıkla Kaynaklar	Kültürel değerler Politikalar Kurumlar			Ödemeler Rüşvet Cezalar Şiddet		

Kaynak: (Nye, 2004: S.8)

Tablo 6: Joseph Nye'nin Askerî, Ekonomik ve Yumuşak Güç Türleri Sınıflandırması

	Davranış Kalıpları	Ana Kaynak	Hükümet Politikaları
Askerî Güç	Zorlama Caydırıcılık Koruma	Askerî güç Şiddet	Zorla diplomasi Savaş İttifak
Ekonomik Güç	İğfal Zorlama	Rüşvet Cezalar	Yardım Rüşvet Cezalar
Yumuşak Güç	Cazibe Ajanda Düzenleme	Değer Kültür Politikalar Kurumlar	Kamu Diplomasisi İkili Diplomasi Çok Taraflı Diplomasi

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir. Bilgi kaynağı (Nye, 2004: S.8-10)

Özetle Nye, yumuşak gücü "ikna ve çekicilik yoluyla başkalarını çekmek ve arzu edilen sonuçları elde etmek için kültür, politik değerler ve dış politikaların meşruiyeti gibi yumuşak maddi olmayan kaynaklara daha fazla güvenmek" olarak tanımlar. Nye, genel olarak kuvvet tanımlarında hakim olan aracın yanlışlığından (vehicle fallacy) kaçınmayı düşünmüştür. Güç davranışlarının, etkileşimlerinin ve sonuçlarının marjinalleştirilmesiyle güç kaynaklarına ve kaynaklarına odaklanır. Bu tanım aynı zamanda sert ve yumuşak güç arasındaki katı ikili sınıflandırmanın ötesine geçerek aralarındaki farklılıkların kaynakların yumuşaklık seviyesinde ve egzersiz yöntemlerinde olduğunu ileri sürer. Bu esneklik, bazı askerî ve ekonomik davranışların, aktörün çekiciliğini artıracak şekilde yumuşak güç oluşturma mekanizmalarına dâhil edilmesine izin verir (örneğin, haklı veya insani amaçlara hizmet etmek için askerî güç kullanmak, insani yardım, kalkınma yardımı sağlamak vb.).

Nye'nin tanımı, yumuşak gücün iş birlikçi karakterine odaklanmaya yönelik önyargılı görünmektedir. Çünkü Nye'nin yumuşak güç tanımı, çekiciliğe odaklanır. Bununla birlikte yumuşak kaynakları olumsuz veya çatışma kalıpları içinde kullanma yeteneğini göz ardı eder. Bu pozitif önyargı, Nye'nin diğer iktidar biçimleriyle uğraşırken benimsediği mantıkla çelişir. Pozitif değer önyargıları, hedeflenen ajanlara baskı uygulayarak ve imajlarına zarar verme tehdidinde bulunarak veya utandırma / karalama stratejileri uygulayarak hedeflenen ajanların tercihini değiştirmek için

yumuşak güç mekanizmaları kullanma olasılığını dışlar. Dolayısıyla analitik bir kavram olarak yumuşak gücün geliştirilmesi, gücün kaynaklarını, mekanizmalarını ve sonuçlarını analiz ederken onu gizli veya marjinal tutmak yerine bu çatışmalı boyuta daha fazla odaklanmayı gerektirir.

2.2.2. Akıllı Strateji ve Akıllı (Smart) Gücü

Nye'ye göre bir stratejiye "akıllı strateji" diyebilmek için ülkelerin sert ve yumuşak gücü nihai hedefe ulaşmak için birbirlerini geliştirmelidir (Nye, 2015: S.60). Dolayısıyla akıllı güç için net bir tanım ararken sert ve yumuşak güç kaynaklarını etkili stratejiler hâlinde birleştirme yeteneği olarak özetlenebilir (Nye, 2004: S.22-23). Bu yüzden Nye, akıllı güç fenomenini yalnızca bir ABD fenomenini tarif etmek için değil, ona göre kullanmıştır. Akıllı güç, analiz için de kullanılabilir ve hiçbir şekilde Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı değildir (Nye, 2012: S.210).

Yirmi birinci yüzyıl için akıllıca bir güç anlatısı, gücü maksimize etmek veya hegemonyayı korumakla ilgili değildir. Güç dağıtımı ve "geri kalanların yükselişi" bağlamında kaynakları başarılı stratejilerle birleştirmenin yollarını bulmakla ilgilidir. Akıllı bir strateji, beş sorunun cevabını sağlar. İlk olarak şu soru yanıtlanmalıdır: Hangi hedefler veya sonuçlar tercih edilecektir? Değiş tokuşları yapılandırarak önceliklerin belirlenmesi anlamına gelir. Aynı zamanda somut sahip olma hedefleri ile genel yapısal hedefler arasındaki ilişkinin yanı sıra hangi hedeflerin diğerleri üzerinde sıfır toplam gücü içerdiğini ve başkalarıyla güç gerektiren ortak kazanımları içerdiğini anlamayı gerektirir. Akıllı bir strateji aynı zamanda ikinci bir soruyu da yanıtlamalıdır: Hangi kaynaklar hangi bağlamlarda mevcuttur? Yalnızca doğru ve eksiksiz bir kaynak envanteri değil, aynı zamanda ne zaman mevcut olacağı (veya olmayacağı) ve farklı durumlarda kullanılabilirliklerinin nasıl değişebileceğinin anlaşılması gerekir. Sonra akıllı bir güç dönüştürme stratejisi üçüncü bir soru sorar: Etkileme girişimlerinin hedeflerinin konumları ve tercihleri nelerdir? Klasik stratejilere ilişkin bir anketin vurguladığı gibi "potansiyel rakiplerin yetenekleri ve eğilimlerine ilişkin doğru bir görüşe sahip olmak" çok önemlidir. Neye sahipler ve daha da önemlisi ne düşünüyorlar? Bu, dördüncü soruyu akla getirir: Hangi güç davranışı biçimlerinin başarılı olma olasılığı en yüksektir? Belli bir durumda sert gücün komuta davranışıyla

mı yoksa gündem belirleme, ikna ve çekicilik veya ikisinin bir kombinasyonu gibi ortaklaşa davranışlarla makul bir zamanda ve maliyette başarılı olma olasılığınız daha mı yüksek? Örneğin, sert ve yumuşak güç kullanımı ne zaman birbirini güçlendirecek veya altını kesecek? Zamanla bu nasıl değişecek? Beşinci soru şudur: Başarı olasılığı nedir? Asıl nedenlere aşırı iyimserlik veya başarı olasılıkları konusunda kasıtlı körlük eşlik ederse korkunç sonuçlar doğurabilir. Bir devletin "büyük stratejisi", liderlerinin kendi güvenliğini, refahını ve kimliğini (Jefferson'un terimleriyle "yaşam, özgürlük ve mutluluk arayışı") nasıl sağlayacağına dair teorisi ve hikâyesidir ve bu stratejinin, bağlamdaki değişiklikleridir (Nye, 2012: S.208-212).

2.3. AKILI (SMART) GÜÇ VE ANALİZ ÇERÇEVESİ

Dünya ne tek kutuplu çok kutuplu ne de kaotiktir. Dünyada üçü de vardır. Bu nedenle akıllı bir büyük strateji, farklı alanlardaki çok farklı güç dağılımlarını idare edebilmeli ve bunlar arasındaki farkı anlayabilmelidir. Dünyayı yalnızca en üstteki satranç tahtasına odaklanan, tamamen gerçekçi bir mercekle veya öncelikle diğer tahtalara bakan liberal bir kurumsal mercekle görmek artık mantıklı değildir. Bugün bağlamsal zekâ, aynı anda üç tahtaya birden bakan yeni bir "liberal gerçekçilik" sentezini gerektirir (Nye, 2012: S.213).

Güç kavramı, uluslararası ilişkiler alanındaki en önemli kavramlardan biridir. Bu nedenle güç kavramındaki değişiklikler, uluslararası ilişkiler alanının ve perspektiflerinin gelişimi için temel motorlar olarak düşünülebilir. Çok sayıda faktör, erken yaşlardan itibaren bu kavramın fiziksel boyutlarına odaklanmanın baskın olmasına yol açarken onu özellikle gerçekçi (yapısal) okula diğerlerinden daha fazla bağlamıştır.

Bu okulun temel varsayımları, uluslararası ilişkilerin kaosuna dayanılarak gelişmiştir. Bunun en önemli tezahürü, ilişkilerin temel bir yönü olarak çatışma ve savaşın varlığı ve her birinin birincil kaygısını gerektiren her zaman mevcut bir olasılıktır. Ülke, başta kendi güvenliğini sürdürmek ve korumak olan ulusal çıkarlarına ulaşmak için gücünü artırmak için çalışmaktadır.

Bu yaygın algıya göre güç öncelikle devletin başka bir ülkeyi yapmak istemediği belirli bir şeyi veya belirli bir davranışı yapmaya zorlamak veya hedef ülkeyi kendisini savunmaya zorlamak için maddi kaynaklarını nasıl kullanabileceğini analiz etmekle ilgilenir.

İlk kaynakları odaklanmaya değer kılan, ordunun büyüklüğü ve silahlanmasının boyutu ve devletin askerî kaynaklarının diğer göstergeleri, devletin zenginliği, ekonomik gelişme düzeyi ve üretken yetenekleri ve ekonomik kaynakların diğer göstergeleridir. Devletin askerî yeteneklerine hizmet etmek için gerektiğinde devredilebilir ve devletin demografik ve coğrafi özelliklerine ve konumuna ilişkin göstergelerle belirlenir.

Neo-Realist Okulunun çalışmalarında bu güç boyutlarına vurgu yapılmıştır (Kenneth Waltz, John Mearsheimer ve diğerleri gibi). John Mearsheimer, gücü, "devletin sahip olduğu ve öncelikli olarak askerî kapasitesini belirleyen somut varlıkları temsil eden belirli maddi yetenekler" olarak tanımlar. İlgili bir bağlamda Kenneth Waltz gücü "nüfus büyüklüğü ve bölgesinde temsil edilen yeteneklere, kaynakların mevcudiyetine, ekonomik kapasiteye, askerî güce ve siyasi sistemin istikrarı ve verimliliğine odaklanmak olarak tanımlar." Bu, Robert Giblin'in iktidar tanımına benzer: Devletin askerî, ekonomik ve teknolojik yetenekleri.

Bu güç algısı çerçevesinde uluslararası ilişkiler alanı uzun süre maddi kaynaklara ve bu kaynaklardan en büyük paya sahip olan ülkelere, militarizasyon ve şiddet gibi konulara dikkat çekerek odaklanmıştır. Öte yandan küçük devletlere ve devlet dışı aktörlere olan ilgi, maddi kaynaklara daha az sahip oldukları ve uluslararası meselelerde etkili aktörler olarak daha az yer aldıkları için marjinalleştirilmiştir.

Gerçekçiler arasında maddi güç pahasına maddi olmayan yönlerle ilgilenen teorilerin ve yaklaşımların yararlılığı konusunda şüpheler vardı. Bu şüphecilik, aralarında devletler arası ilişkilerde ahlaki boyutlara dikkat çeken eğilimlerde hakim olan idealizmin tehlikesine dair korkuya yol açmaktadır (Mattern, 2009: S.40).

Bu ortamda askerî gücü belirli sınırlar içinde artırma çalışması -ister tek başına ister diğer partilerle ittifak hâlinde olsun- varlıklarını sürdürmek isteyen veya güç

dengeini sağlamayı garanti edecek bir şekilde istikrarı sağlamak isteyen ÷lkeler için temel endiŒe hâline gelir. Bu görüŒün destekçileri Savunmacı Gerçekçilik Okulu olarak bilinir. İstikrarı sağlamak, aşırı gücü artırmak için çalışmaktan yana olanlar da Saldırgan veya Agresif Gerçekçilik Okulu olarak da bilinir (Vyas, 2013: S.18).

Realistler, saldırgan veya savunma amaçlı olarak genel olarak askerî güç kaynaklarının tarihsel ve teknolojik gelişimin etkisi altında geliştiğini kabul ederler. Bu da odak noktasını iktidarın temel belirleyicileri olarak toprak kontrolü ve tarımsal kaynaklar konularından teknoloji ve organizasyon kaygılarına kaydırmıştır.

Bununla birlikte uluslararası etkileşimlerin odağı olarak çatışma ve savaşın varlığının baskınlığı, askerî gücü, özellikle teknolojik gelişmeye bağlı olarak artan savaş tehditleri ve zorlukları ile analiz konusu tutmaktadır. Bu nedenle realistler - büyük ölçüde- yeni seviyeler, modeller ve bilgi ve iletişim gücü ilişkileri ve etkileşimleri konularını ortaya çıkarmada teknik gelişmenin rolünü görmezden gelir. Ancak (Barnett ve Duvall, 2005: 40) bu okulların biçimlerinin ve etkilerinin yeni boyutlarına odaklanarak farklı bir iktidar anlayışı sunma yetenekleriyle ilgili olarak işaret ettikleri şeyi reddetmez.

Realist okul askerî güce odaklanırsa o zaman liberal okul, iktidarın kolektif karakteri, ekonomik güç, kurumsal güç ve karşılıklı bağımlılık gücü gibi iktidarın diğer biçimlerine ve boyutlarına dikkat çeker. Liberal okulun temel varsayımlarından biri, bireylerin veya aktörlerin irade ve seçim özgürlüğünden yararlanmalarıdır. Bu da onları uluslararası ilişkilerin kaotik doğası ve onları dayatan çatışmalarla sınırlandırmaz, bunun yerine aktörler iş birliği yapacak ve herkes için güvenliği garanti edecek şekilde ortak çıkarları elde etmeye çalışacaktır.

Gerçekçiliğin dayandığı tek kişilik karakterin tersine liberal okul, bireylerin veya aktörlerin özgür iradeleriyle iş birliğini veya kendi aralarında rekabeti reddetmeden iktidarı kullanmayı seçtiklerini varsayar. Burada otoriter rejimlerde bile iktidarın kullanılması için bir dereceye kadar uygunluğun sağlanması zorunlu bir koşuldur. Otokratik bir hükümdarın bile idari ve askerî seçkinleriyle iş birliği yapması gerekir. Çünkü aktörler arasındaki koordinasyon ve iş birliği, güçlerini ve uluslararası sistemi

kendi çıkarlarını gerçekleştirecek şekilde etkileme yeteneklerini artırır (Arendt, 1986: S.72).

Liberal okul, aktörler arasında artan mal, hizmet, ticaret ve yatırım akışının askerî güce kıyasla ekonomik gücün önemini artırdığı varsayımına da odaklanır. Bu, çok uluslu şirketler veya diğer kuruluşlar gibi devlet dışı aktörlerin rollerine kapı açar. Aynı fikrin bir uzantısı olarak aktörler arasındaki ekonomik ve ekonomik olmayan ilişkilerin yoğunluğunun artırılması karşılıklı bağımlılık yaratacaktır. Bu, karşılıklı olarak (eşit veya aynı olmasa da) ilişkilerde herhangi bir kopma veya değişiklik durumunda aktörlerin etkileneceği anlamına gelir. Bu, karşılıklı bağımlılık ağlarındaki daha az etkilenen aktörlerin, bu ağları direkt veya endirekt olarak kendi çıkarlarına ulaşma yönünde baskı yapmalarını sağlar.

Daha az güçlü aktörler, karşılıklı bağımlılık ilişkilerinden çekilmelerinden veya ilişkiden çıkmalarından kaynaklanabilecek riskleri artırarak karşılıklı bağımlılık ağlarının diğer üyelerine de baskı uygulayabilir. Susan Strange'in yapısal güç olarak adlandırdığı şey budur. Benzer bir bağlamda neo-liberal kurumsal okul, uluslararası ve bölgesel kurumların nasıl bir iş birliği aracı yapılacağına odaklanarak kurumsal gücü vurgular. Bu iş birliği, aktörlerin pazarlık avantajlarının şekillendirilmesinde, farklılıkların ve çelişkilerin dondurulmasında ve aktörler arasındaki asimetri meselesinin ele alınmasıyla sağlanabilir (Strange, 1996: S.25-29).

Buradaki güç, tehdit veya kışkırtma için askerî güç veya ekonomik yeteneklerin kullanılmasıyla sınırlı değildir. Gücü hükümet örgütleri, sistemleri ve kararlar alırken devletlere sunulan seçenekleri düzenleyen kurallar aracılığıyla kurumsal bir çerçeveye yerleştirmek de mümkündür. Burada gücü kullanmak daha kabul edilebilir ve daha az zorlayıcı olmalıdır. Bu özellik, aktörün, gücün fiziksel kaynaklarının öneminden daha ağır basan bir şekilde kurumsal konumuna dayalı olarak gücü kullanma olasılığını vurgulamaktadır.

Dahası gücün bu ikinci yönü, aktörlerin muhalefeti susturmak için kurumsal konumlarını kullanma becerilerini gösterme ile ilgili olduğu kadar mutlaka açık çatışmayla ilgili değildir. Bu bağlamda liberal kurumsal okul, uluslararası kurumlarda ajanda belirleme, karar verme ve uyum gibi konuların ön plana çıkarılmasına katkıda

bulunmuştur. Bu okul aynı zamanda belirli sorunların gündeme getirilmesi ve getirilmemesini de yorumladı, böylece olay olmayanların (non-events) güç pratiklerini içerirken, dikkat çekmesini sağlarken sadece çatışma etkileşimlerinde değil, uluslararası iş birliği konularında da güç uygulamaları üzerine araştırma yapmanın yolunu açtı (Vyas, 2011: S.40-41).

Liberal okulun varsayımlarından kaynaklanan birçok iktidar biçimine rağmen temel eleştirilerinden biri fikirlerin, bilginin ve iletişimin gücüne yeterince dikkat edilmemesidir. Ancak yapılandırmacı okul, fikirlerin, bilginin ve iletişimin gücüyle ilgilenir. Aktörlerin çıkarlarının doğasını ve bunların nasıl savunulacağını belirleyen fikir ve kimliklerle en yakından ilgili olan güç türlerine odaklanır.

Yapılandırmacılığın özü, açık bir görüş sürdürmektir yani uluslararası sistemin doğası, etkinliği ve içindeki güç kaynakları hakkındaki herhangi bir ön varsayım sınırlı değildir. Yapılandırmacılıkta uluslararası sistemi anlamak için temel kriter, aktörler arasında bu sistemin doğası hakkında (ister kaotik ister başka türlü) hakim olan fikir ve normlardır. Fikirler ve normlar askerî, ekonomik, kurumsal veya diğer iktidar biçimleri arasında nasıl seçim yapılacağını belirler. Yapılandırmacılığa açık olmasına rağmen her zaman düşünsel gücün analizine öncelik verir.

Fikirselsel güç, sırasıyla kimlikleri ve güç merkezlerini şekillendiren ve aktörlerin kendileri ve çıkarları hakkındaki algılarını etkileyen ve böylece aktörler arasındaki etkileşimleri etkileyen normatif ve değer yapıları oluşturma yeteneğini ifade eder (Mattern, 2009: S.90-101). Bu nedenle fikirselsel güç, dış standartların uluslararası toplumsallaşma ve içselleştirilmesi ile ilgilidir. Uluslararası toplumsallaşma literatürüne göre aktörlerin geniş anlamında uluslararası kurumların rolü, uluslararası ilişkilerin farklı perspektiflerinden yeterince ilgi görmemiştir (Alderson, 2001: S.410-433).

Bu boşluğun ele alınması devleti, doğasını, dış politikasını nasıl formüle ettiğini ve çıkarlarını nasıl tanımladığını ve en başta uluslararası toplumsallaşma kavramının ortaya çıkardığı sorunları ve süreçleri analiz etmek arasındaki uluslararası ilişkiler perspektifleri arasındaki tutarsızlıkların farkında olmayı gerektirir. Bu, iç uygunluk

(davranışsal ve değerler) ile dış uygunluk (yalnızca davranışsal) arasındaki ayırmadır (Rydgren, 2008: S.71-73).

Bu bağlamda uluslararası kurumların devletin bu kurumların taleplerine ve standartlarına daha fazla tepki verme veya uyum sağlama davranışı üzerindeki etkisine yönelik üç temel mekanizmayı birbirinden ayırmak mümkündür: Zorlama ve tümevarım mekanizmaları, iç kuvvetler arasındaki dengeyi değiştirme mekanizmaları ve iç kuvvetlerin tercihlerini değiştirme mekanizmaları.

Birincisi zorlama ve indüksiyon mekanizmalarıdır. Devletin çıkarlarını ve hedeflerini tanımlamasını etkilemek için dış taraflarca fiziksel ödül ve cezalandırma araçlarının kullanılmasıyla ilgilidir. Bu mekanizmalar, bir bütün olarak devletin çıkarlarının ve hedeflerinin bir sistemi yüksek derecede birlik ve istikrarla karakterize edilir olduğu varsayımından yola çıkar.

İkincisi iç taraflar arasındaki dengeyi değiştirme mekanizmalarıdır. Farklı sosyal taraflar arasındaki iç güç dağılımını değiştirmeye dayanmaktadır. Bu tercihler, bu taraflardan her birinin çıkarlarının nispeten farklı ağırlıklarına göre gruplandırılmasının sonucudur. Bu mekanizmalar, iç kurumları, özellikle devletteki karar alma yapılarını, karar vericilerin göreceli ağırlıklarını ve çerçevesi içindeki farklı güç merkezlerini etkilemek için dış müdahale girişimlerini analiz etmeye adanmıştır.

Üçüncüsü uluslararası toplumsallaşma kavramıdır. Bunu ifade edici biçimi, dış tarafların yalnızca güç dağılımını değil, devlet içindeki farklı grupların ve partilerin tercihlerini de değiştirmeye çalıştıkları üçüncü tür mekanizmalardır. Böylece dış tercihler, devletin yerel güçlerinin vizyon ve algılarına dâhil edilir veya içselleştirilir (Johnston, 2001: S.490-500). Sonuç olarak dış standartları ihlal eden öz algılar, terk edilmesi veya değiştirilmesi gereken sapkın fikirlere dönüşür ve bunlardan kaynaklanan davranışlar için bir özür gerektirebilir. Bu anlamda edebiyat, dış entelektüel etkilerden biri olarak düşünülebilir çünkü diğer güçlerin vizyonlarını ve algılarını diğer aktörlerin davranışlarının standartları olarak dayatmadaki başarısının bir ifadesini yansıtır.

Önceki analiz, uluslararası ilişkilerdeki güç kavramı ve analizindeki farklı perspektifler açısından yumuşak gücün konumunu ortaya koymaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde sosyal bilimlerin tanık olduğu yeni bakış açıları ile yumuşak gücün ilişkilendirilmesi konusunda bir fikir birliği vardır. Kültürel değerlere ve ahlaki yönere odaklanan perspektifler, en önemlisi entelektüel güç kavramıdır.

Yumuşak güç kavramı, bazı yönlerden kurumsal, liberal ve idealist okul perspektifleriyle de örtüşmektedir. Devlet aktörleriyle sınırlı olmamak ve iş birliği olanaklarını vurgulamak, kurumları kullanmak ve daha az zorlayıcı biçimlerde iktidarı kullanmak için karşılıklı bağımlılık ilişkileri gibi benzerlikler bulunabilir (Layne, 2010: S.54-55). Ancak anlaşmazlık, yumuşak gücün gerçekçilikteki yeri ile ilgilidir. Nye, sembolik veya soyut unsurlar da dâhil olmak üzere devlet iktidarının tüm unsurlarını inceleyen orijinal tanımındaki gerçekçi perspektif çerçevesinde yumuşak gücün kullanılabilirliğine inanırken ultra-realistlerin yumuşak gücü kullanma konusunda çekinceleri vardır çünkü onlar ekonomik / askerî güce odaklanmayı tercih ederler.

Nye'ye göre gerçekçiliğin destekçileri, uluslararası sistemin kaosa ve egemen devletlerin kendi çıkarlarına ulaşmak ve sert güçlerini güçlendirerek güvenliklerini korumak için kaydettikleri ilerlemeye vurgu yaparlar. Tüm kolların realistleri arasındaki ortak payda küresel politika güç politikalarıdır. Nye'nin bu sonuca katıldığı iddiası vardır. Ancak Nye, iktidar unsurlarını ve çeşitli maddi ve manevi yönlerini içeren kapsamlı bir anlamda algılanan gücün önemine odaklanır: Yeni gerçekçiliğin bazı destekçileri dışında neredeyse tüm gerçekçi akımların vurguladığı kapsamlı anlayış olan fikirler, ikna ve çekicilik.

Bu bağlamda iktidar teorileri diğer gerçekçi düşünürlerden daha fazla adıyla ilişkilendirilmiş olan Hans Morgenthau, "ham madde kaynakları elde etmenin, önemli değişiklikler yapmanın veya herhangi bir dış politikanın somut hedeflerine ulaşmanın her zaman başkalarının davranışlarını zihinlerini etkileyerek kontrol etmeyi gerektirdiğini" vurgulamıştır (Morgenthau, 1961: S.171).

Dolayısıyla yumuşak güç, gerçekçi bir perspektifin gerçek özüyle çelişmez ancak (özellikle neo-realistler arasında) devletin en yüksek çıkarı olarak ulusal hayatta

kalma önceliğine yapılan vurgu nedeniyle yumuşak güç görece daha aşağı kalır. Neo-realistlerin görüşleri, Nye ve diğerlerinin değişen uluslararası koşullar ve devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin artan karmaşıklığının bir sonucu olarak ortaya çıkan, iktidarın askerî olmayan boyutlarının artan önemi hakkındaki görüşlerinden nispeten farklıdır.

Nye'ye göre daha önce bahsedilen faktörlerin tümü, savaş olasılıklarını ve aralarında askerî güç kullanımını azaltmaktadır. Tüm bu değişikliklere güvenlik saikleriyle motive edilmeyen ve öncelikli olarak askerî güce dayanmayan devlet dışı aktörlerin ortaya çıkışı eşlik etmektedir. Buna ek olarak halkın farkındalığını artıran ve bilgiyi tekelleştirmede güçlük yaratan bilgi ve iletişim devriminin rolü, tercihleri etkileme yeteneğinin artan önemine, çerçeve meselelerine yol açmıştır. Çekiciliği, güvenilirliği ve askerî güç kullanıldığı durumlarda bile daha fazla meşruiyet elde etmek için iktidarın iletişimsel boyutları hesaba katılmalıdır (Nye, 2004: S.170).

Nye, kavramın gerçekçilik, idealizm veya liberalizm arasındaki tartışma çerçevesine girmediğini savunurken Nye ayrıca yapılandırmacılık çerçevesinde azalmakta olan kavramdan kaçınır. Nye'ye göre yumuşak güç, devletin çıkarlarına ulaşmak için kullanılacak bir güç türüdür (Nye, 2004: S.171). Ayrıca yumuşak güç kavramını çalışmalarının merkezi olarak görenlerin bir kısmı, kendilerini realizm, liberalizm ve yapılandırmacılık kavramlarını birleştiren ve çağdaş dünyanın daha doğru bir şekilde algılanmasına izin veren yeni bir küresel politika anlayışı sunduğunu düşünür.

Bu durum örneğin, Gallarotti literatüründe görülebilir. Vizyonunu “kozmpolit” olarak tanımlayan Gallarotti, devletleri, güvenlik ve refahı sağlamak için kişisel çıkar tarafından yönlendirilen ve yumuşak ve sert güç kaynaklarını birleştirerek ideal güç istihdam düzeylerine ulaşmaya çalışan rasyonel aktörler olarak görür (Gallarotti, 2010: S.174-179). Bu, Nye'nin akıllı güç analizindeki argümanına benzer çünkü akıllı güç, küresel düzenin askerî, ekonomik ve ulus ötesi konulara dayanan çeşitli alanları, bağlamları ve yapılarıyla ilgilenir (göç, terörizm, iklim değişikliği vb.). Gerçekçiliğin askerî güç odağı ve liberalizmin ekonomik ve uluslararası etkileşim odağının aksine akıllı güç -ana odak noktası yumuşak güç- yeni bir liberal gerçekçilik (liberal realism)

sentezi sunar. Yazar, aşağıdaki tabloda özetlenebilecek olan yumuşak güç konusunda uluslararası ilişkiler okulları arasındaki farklılıkları ayırt etmenin önemini vurgular.

Tablo 7: Yumuşak Güç ve Uluslararası İlişkiler Perspektiflerinde Güç Kavramı Üzerine Tartışma

	Gerçekçilik (Realism)	Liberalizm (Liberalism)	Yapılandırmacılık (Constructivism)
Devlet Kapasitesinin Doğası	Çoklu kaynaklar: ekonomik, teknik, politik ve askeri kaynaklar, ancak askeri, uluslararası sistemin anarşisi ve devletlerin güvenliği ve hayatta kalmasına yönelik tehdit bağlamında en önemlisidir.	Çok kaynaklı: ekonomik gücün önceliğine vurgu yaparak somut (özellikle ekonomik güç) ve soyut (kurumsal güç).	Güç, toplumun belirli standartlara ve fikirlere aşinalığına dayanır
Devlet Kapasitesinin Kullanımı	Fiziksel zorlama mekanizmaları ve askeri güç kullanımı kabul edilebilir ve normaldir	Öncelik, zorlayıcı olmayan alternatiflere, özellikle karşılıklı bağımlılığa verilir.	Kurum içinde ve dışında sosyalleşme mekanizmaları aracılığıyla fikir ve kavramların yayılmasında otoritenin rolü ve etkileşim birikimi.
Yumuşak Gücün Odağı	Özellikle neo-realistler arasında, ordunun fiziksel güç boyutlarına odaklandığı için marjinalleştirildi.	Kısmen kurumsal güce ve onun öncelikleri çerçevelenmedeki rolüne odaklanmanın bir parçası olarak ve aynı zamanda ekonomik gücün uzun vadede tercihleri yeniden şekillendirmedeki etkileri olarak mevcuttur.	Entelektüel güç ve uluslararasılaşma kavramlarına odaklanma bağlamında daha güncel.
Yumuşak Güçle İlgili Kavramlar	Morgenthau, Edward Carr, Machiavelli ve geleneksel gerçekçiliğin diğer babaları tarafından "politik güç" kavramı veya ideolojinin gücü.	Uyumluluk Gücü, Yapısal Gücü, Kurumsal Gücü.	Entelektüel güç, uluslararası sosyalleşme.

Kaynak: Yazarın, okullardaki ana akımlar ve farklı bakış açıları arasındaki tartışmaların temel boyutlarının gözden geçirilmesi ışığında hazırlanmıştır.

2.3.1. Smart Strateji ve Yumuşak Güç Kaynaklarının Piramidi

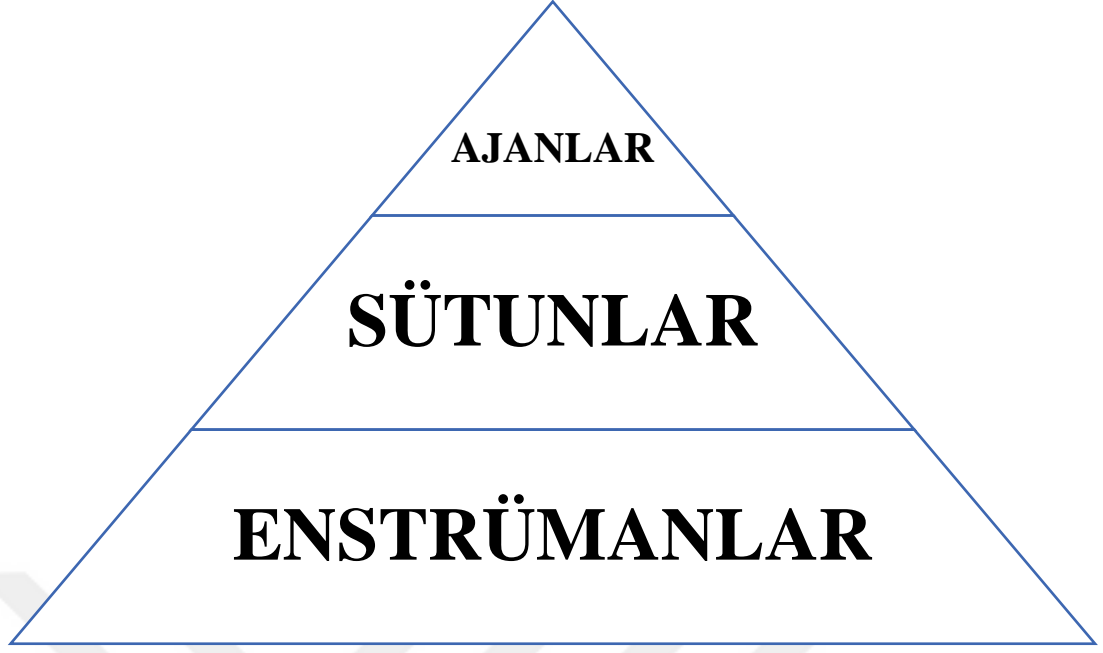
Yumuşak güç bileşenlerini değerlendirirken Jonathan McClory, Nye'nin sütunlarını genişletmiş ve ülkelerin yumuşak güçlerini beş kategoriye göre

değerlendirmiştir: Hükümet (ülkenin siyasi değerleri), kültür (toplum için anlam oluşturan uygulamalar kümesi), diplomasi (dış politika), eğitim, işletme / yenilik. McClory, kültürel kaynaklar kategorisinin dışında eğitimi alır çünkü yükseköğretimin yumuşak güç üzerindeki etkisine yapılan bazı referansların ayrı bir alt endeks gerektirdiğini hisseder. Yazar ayrıca bir ülkenin ekonomik modelinin inovasyon açıklığı ve kapasitesi bakımından göreceli çekiciliğini yakalamak için iş / inovasyon alt endeksini ekler (McClory, 2011).

Raimzhanova (2015), McCrory'nin çalışmalarında önemli bir eksiklik olduğunu vurgulamıştır. Buna alternatif olarak kaynakların üç kategorisini içeren yeni bir çerçeve önermiştir:

1. AJANLAR: Yumuşak güç girişimlerini yaratan ve uygulayan kişilere / kuruluşa yöneliktir (MEB; STK'ler, özel sektör; bireyler, ağlar; sivil toplum, melezler vb.).
2. SÜTUNLAR: Yumuşak gücün yaratıldığı küreleri ifade eder (dış politika; iç politika, kültür ve tarih; eğitim ve bilim, iş; yaratıcı endüstriler, teknoloji; turizm, spor; çevre vb.).
3. ENSTRÜMANLAR: Yumuşak gücün etkinleştirildiği / araçlandırıldığı özel araçlara yöneliktir. Yasalar ve politikalar, anlaşmalar (yerel, bölgesel, uluslararası), programlar (yabancı borsalarda, kültürel diplomaside, ulus markalaşmasında vb.), etkinlikler, konferanslar, sergiler, konserler, sempozyumlar; yayınlar vb.

Şekil 2: Yumuşak Güç Kaynaklarının Piramidi

Kaynak: Raimzhanova, A. (2015). Institute For Cultural Diplomacy and The University of Bucharest, POWER IN IR: HARD, SOFT, AND SMART.

Raimzhanova'nın anahtar katkılarından biri, yumuşak güç oyuncularının değişen doğasını vurguladığı için yumuşak güç oyuncuları arasındaki ayrımdır (Raimzhanova, 2015). Mevcut küresel bağlamda yumuşak gücü anlamak için aşağıdaki yumuşak güç ajanlarını vurgular. Devletler; STK'ler, sivil toplum, ÇUŞ'lar ve aktörler ağı; ulus devletler geleneksel yumuşak gücün aktörü, çeşitli devlet kurumları aracılığıyla inisiyatif uygular. Bununla birlikte devlet artık yumuşak gücü inşa edebilecek ve harekete geçirebilecek tek oyuncu değildir. Yeni küresel bağlam, hükümetlerin diğer ajanları karar alma sürecine dâhil etmelerini gerektirir. STK'ler, çok uluslu şirketler, sivil toplum grupları ve bireyler gibi birçok geleneksel olmayan aktör önemli güç oyuncularına hâline gelir.

STK'ler medya teknolojilerinin yayılmasıyla birlikte günümüzde ulusal hükümetin güvenilirliği genellikle şüphelidir. Bu nedenle siyasi kontrolün yumuşak güç girişimlerinden kaldırılması gerektiği söylenebilir. 2014 Edelman Trust Barometer, STK'leri dünyanın en güvenilir kurumu olarak sıralamıştır; STK'ler yedi yıl üst üste iş, medya ve hükümetlerin başında gelmiştir. STK'ler, birincil amacı ulusal veya uluslararası düzeyde ortak hedefleri teşvik etmeyi amaçlayan profesyonel bağımsız toplumsal örgütler olarak tanımlanabilir. Daha önce de belirtildiği gibi

meşruiyet yumuşak gücün merkezindedir ve STK'ler nesnelliği ve şeffaflığı sağlayabilir. Sosyal kontrol ve kâr ihtiyacından kaynaklanan devlet ve piyasa kurumlarının aksine STK'ler öncelikle topluluklar oluşturmakla ilgilenir.

STK'ler, genel olarak devletlerden daha küçüktür, yönetim tarzlarında bürokratik değildir ve etkinlikleri ve hesap verebilirlikleri nedeniyle meşruiyet kazanmıştır. Gerçekten de STK'ler örgütsel öncelikleri ve taban temelleri nedeniyle genellikle güçlü ve meşru oyuncular olarak görülmektedir. Ancak aşağıdan yukarıya inisiyatifler genellikle dolaylı olarak yukarıdan aşağıya kurumlara bağlıdır ve kaçınılmaz olarak siyasi aktörlerle bir düzeyde bağlantı vardır. Armitage ve Nye (2012) tarafından iddia edildiği gibi kamu diplomasisinin bazı unsurları, ulusal çıkar ve politika hedefleriyle bağlantılı olduğu için her zaman hükümetin görüşünde kalacaktır.

Bu tür meseleler ışığında belki de yumuşak gücün sorumluluğunun hükümetle olan bağlantılarının uzun süredir başarısı için büyük beğeni toplayan British Council (Mark, 2009) gibi bağımsız kuruluşlara aktarılması gerekir. British Council'a alternatif bir model, yabancı bir serviste bağımsız bir kurulun sorumluluğunda bağımsız bir varlık oluşturmaktır.

Çok uluslu şirketler başka bir kooperatif iktidar kaynağıdır. Birçok konuda özel aktörler ve küçük devletler devletlerden daha güçlü hâle gelmiştir. Aşağıdakiler, bu güç dağılımına katkıda bulunmuştur: Ekonomik karşılıklı bağımlılık, ulus ötesi aktörler, zayıf devletlerdeki milliyetçilik, teknolojinin yayılması ve değişen politik meseleler, ayrıca gelişmekte olan ülkelerde modernleşme, kentleşme ve artan iletişim. Son yıllarda dünya çapındaki işletmeler aktif olarak kurumsal sosyal sorumluluğu üstlenmeye başlamış ve böylece yumuşak güç stratejilerini destekleme konusunda bir teşvik sağlanmıştır. Şirketler, toplulukların çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğinin uzun vadeli iş sürdürülebilirliğini sağlamanın bir parçası olduğu inancına dayalı olarak kurumsal sosyal sorumluluğu politika ve süreçlerine katmaktadır.

Kamusal diplomasiyi yürütmek için özel kuruluşları kullanmak avantajlı olabilir. Ancak iletilen mesaj üzerinde kontrol eksikliği ve özel sektör dışında ilişki

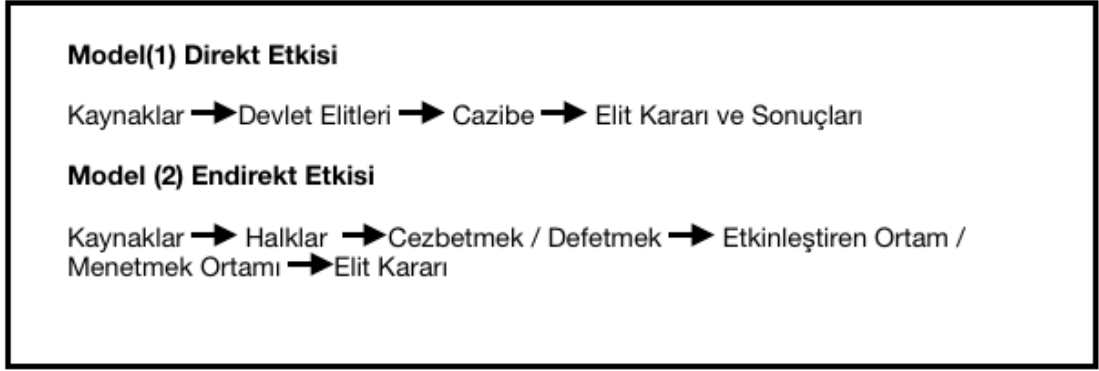
kurmanın zorluğu gibi zayıflıklar vardır. Ayrıca kâr amacı gütmeyen kuruluşlara karşı sorular vardır. Son olarak özel sektörün yatırım yapmayı seçtiği yeri kontrol etmek zor olabilir. Bununla birlikte özel sektör, potansiyel olarak yumuşak enerjinin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde yardımcı olabilecek güçlü bir oyuncudur.

2.3.2. Smart Strateji ve Yumuşak Güç Modeller

Nye (2012: S. 95)'ye göre akıllı strateji için iki model vardır: İlk model (model 1), direkt etkiye dayanır. Burada etkileyici, kaynakları hedeflenen ülkelerin / aktörlerin elitleri üzerinde direkt bir etkiye dönüştürür. Bu seçkinlerin, bu direkt etkinin bir sonucu olarak olumlu kararlar vermesi beklenecektir. İkinci model (model 2), endirekt etkiye dayanır. Burada ilk aktör (etkileyici), kaynakları hedeflenen ülkelerin / aktörlerin halkı üzerinde bir etkiye dönüştürür. Daha sonra halkın bu etkileyiciye çekilmesi veya ondan uzaklaştırılması beklenir. Bu, etkinleştiren veya devre dışı bırakan bir ortamın yaratılıp yaratılmayacağını belirleyecektir, bu ortam elit karar verme üzerinde bir etkiye sahip olacaktır.

Aşağıdaki şekil bu iki modeli açıklayacaktır:

O hâlde yumuşak gücün hedeflerini nasıl etkilediğine dair iki model vardır: Direkt ve endirekt. Direkt formda liderler, diğer liderlerin iyiliği, yetkinliği veya karizması tarafından çekilebilir ve ikna edilebilir. Bununla birlikte daha yaygın olan, halkların ve üçüncü tarafların etkilendiği iki aşamalı bir modeldir ve bunlar da liderleri etkilemektedir. Bu durumda yumuşak güç, kararlar için elverişli bir ortam yaratarak önemli bir endirekt etkiye sahiptir. Alternatif olarak, bir aktör veya eylem “iğrenç” olarak algılanırsa “sakatlayıcı” bir ortam yaratır.

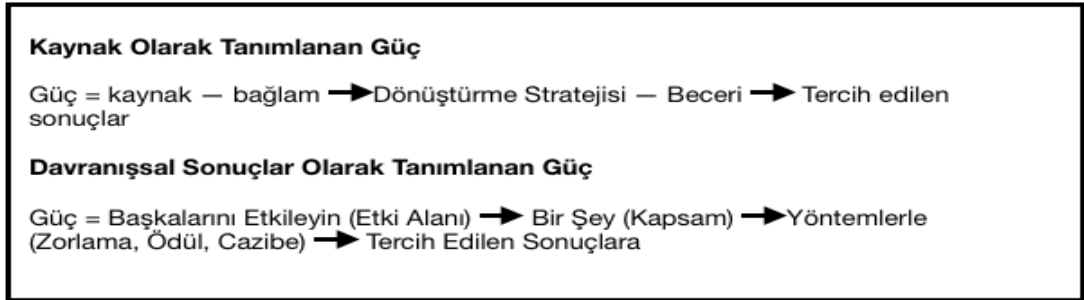

Şekil 3: Yumuşak Güç: Direkt ve Endirekt Nedensel Modeller

Kaynak: (Nye, 2012: S.65)

2.3.3. Smart Strateji ve Kaynaklardan Güce Saptırma

Nye kaynaklar tarafından tanımlanan güç ile sonuçlarıyla tanımlanan güç arasında çok net bir çizgi çeker. Bu bölümde daha önce bahsedilmişti ancak aşağıdaki şekil, iktidarın bu iki görüşü arasındaki kesin farklılıkları göstermektedir.

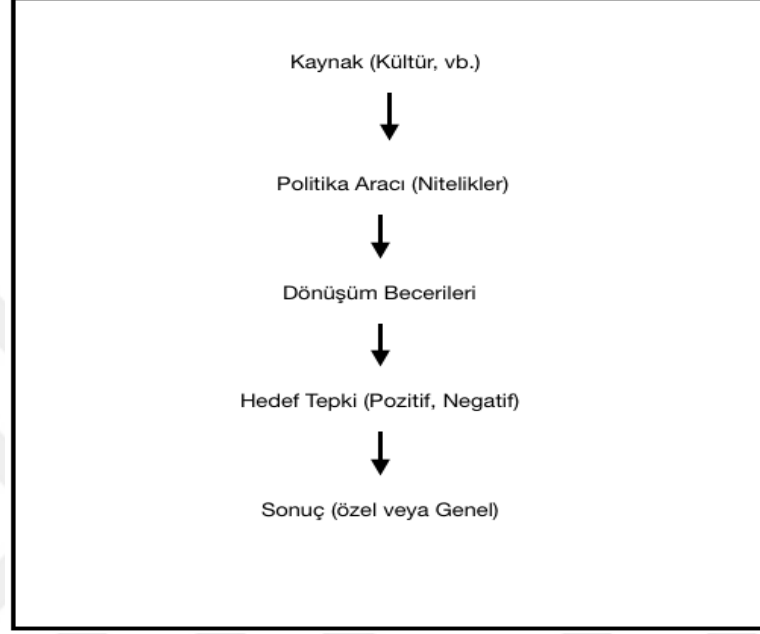

Şekil 4: Kaynaklar Olarak Güç ve Davranışsal Sonuçlar Olarak Güç

Kaynak: (Nye, 2012: S.8)

Yumuşak güç kaynaklarını ve araçlarını sonuçlara dönüştürmek, iyi huylu, yetkinlik ve karizma gibi niteliklerin hedef algılarını yaratmak için kritik beceriyi gerektirir. Algılama yanlış olabilir (bazı propagandaların etkisinde olduğu gibi) ancak önemli olan hedefin buna inanıp inanmadığı ve olumlu ya da olumsuz tepki verip vermediğidir. Temel kaynaklar arasında kültür, değerler, meşru politikalar, olumlu bir iç model, başarılı bir ekonomi ve yetkin bir ordu yer alır. Bazen bu kaynaklar, yumuşak güç amaçları için özel olarak şekillendirilir. Bu tür biçimlendirilmiş kaynaklar arasında ulusal istihbarat servisleri, bilgi ajansları, diplomasi, kamu diplomasisi, değişim programları, yardım programları, eğitim programları ve çeşitli diğer önlemler

bulunmaktadır. Biçimlendirilmiş kaynaklar çok çeşitli politika araçları sağlar ancak hedeflerde ve dolayısıyla tercih edilen sonuçlarda olumlu veya olumsuz tepkiler üretip üretmedikleri güç dönüştürme stratejilerinin içeriğine, hedefine ve niteliklerine bağlıdır (Nye, 2012: S.100). Bu dönüştürme işlemi aşağıdaki şekilde gösterilmektedir.

Şekil 5: Yumuşak Güç Kaynaklarının Davranışa Dönüştürülmesi (Sonuçlar)

Kaynak: (Nye, 2012: S.100)

Nye'nin teorisinin hâlâ birçok sakıncaları olduğu çok açıktır. Yumuşak gücü ölçmede güçlükler, sert ve yumuşak güçler arasındaki farklılaşmadaki belirsizlik gibi bu sakıncalar, birçok siyaset bilimci tarafından belirtilmiştir (Vasilevskyté, 2013:S.147). Öte yandan çok fazla eleştiriye ulaşarak yumuşak güç teorisi de geliştirilmiş ve belki de bir dereceye kadar uluslararası ilişkiler alanında önem kazanmıştır.

Bu tür siyaset bilimcilerinden biri olan yumuşak güç teorik çerçevesini geliştiren Geun Lee, yumuşak ve sert güçleri farklılaştırma yolunu önermiştir. Lee'ye göre kavramsal çerçevesi, Nye'nin yumuşak güç teorisinin bir nevi uzantısıdır. Lee (2009: S.207), Nye'nin teorisini tanım ve kategorizasyon açısından genişletmiştir. Yumuşak gücün dağıtılması süreci büyük olasılıkla yumuşak gücün ilk başta kullanılmaya çalışıldığı hedefe bağlı olacaktır. Lee, yumuşak kaynakların yumuşak güce nasıl yönlendirileceğinin bir modelini önerir. Yumuşak gücü, yumuşak kaynaklara sahip

olarak tanımlama eğiliminin yanıltıcı olduğunu vurgular çünkü kendi başlarına kaynaklara sahip olmak, otomatik olarak yumuşak gücün tüketilmesi anlamına gelmez.

Yumuşak kaynakların yumuşak güce yönlendirilen modeli üç aşamadan oluşur: a) yumuşak kaynakların uygulanması, b) alıcıların bilişsel süreci, c) yumuşak güç üretimi. Yumuşak güç başvuru sahiplerinin, alıcıların tercihlerini, davranışlarını vb. başvuru sahiplerine uygun şekilde değiştirmek istedikleri varsayılırsa kısa sürede alıcıların kafasında yeni düşünme veya çekicilik veya korku biçimlerinin alıp almadığını oluşturmak için yumuşak kaynaklar kullanılır. Lee (2009:S. 210)'ye göre alıcılar başvuru sahibinin yumuşak kaynaklarından korku veya tehdit hissettiğinde bu kaynakların zorlayıcı güce yönelmesi ve muhtemelen yumuşak kaynaklar cazibe, güvenlik, rahatlık yaratması gibi durumlarda direnç yaratmaları muhtemeldir.

Dahası eğer teoriler veya yorumlayıcı çerçeveler yumuşak kaynaklar olarak uygulanırsa ve alıcılar tarafından kabul edilirse ikincisi yeni yollarla düşünmeye ve hesaplamaya başlar. Son olarak yumuşak gücü kullanmanın son yolu, en uygun maliyetli olanıdır çünkü alıcılarda “sosyal alışkanlıklar” yaratarak uzun vadeli kooperatif güç üretir.

Tablo 8: Yumuşak Kaynaklardan Yumuşak Güce Saptırma

-
(1) Yumuşak Kaynakların Uygulanması => Korku =>Zorlayıcı güç (veya direnç)
(2) Yumuşak Kaynakların Uygulanması => Çekicilik, Güvenlik, Konfor, Saygı => Kooperatif güç
(3) Yumuşak Kaynakların Uygulanması (teoriler, yorumlayıcı çerçeveler) => Yeni düşünme ve hesaplama yolları => Kooperatif güç
(4) Alıcılarda kooperatif gücünün sosyalleşmesi => “Sosyal alışkanlıklar” şeklinde uzun vadeli yumuşak güç

Kaynak: Lee, G. (2009). A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy. Korean Journal of Defense Analysis, S.212.

Yumuşak gücün dağıtılması süreci büyük olasılıkla yumuşak gücün ilk başta kullanılmaya çalışıldığı hedefe bağlı olacaktır. Bu nedenle Lee, oyuncuların ulaşmak istediği politika hedeflerine göre yumuşak gücü beş kategoriye ayırır. Nye'nin çekiciliğine göre yumuşak gücün temel yönlerinden biridir çünkü bir ülke başkalarına cazip geldiğinde yumuşak gücünü gösterebilir. Ancak Lee, devletin cazibesinin

yalnızca yumuşak gc kullanan tarafın aynı zamanda etkisini de aldığını belirtir. Nüfuzu alan ülkenin etkileyici ülkenin yumuşak gc kaynakları tarafından mutlaka cazibesi gerekmediği, kendi ihtiyaçlarına ve çıkarlarına göre hareket ettiği sonucuna varılabilir.

Lee (2010: S.121), ülkelerin neden cazip olmak istediklerinin nedenlerine bakarak bu sorunu çözmeye çalışır ve yumuşak gc kullanımını başkalarıyla da cazip olma hedefiyle ilişkilendirir. Lider olmayan ülkelerin yumuşak gc kullanma nedenlerine bakar. Lee, pasif cazipten aktif cazibe kadar yumuşak gc kategorileri düzenler.

Pasif cazibe, esasen oyuncunun kendi cazip imajlarını ve algısını pasif biçimde oluşturarak elde edilebilecek siyasi ve güvenlik hedeflerini içerir. Aktif cazibe, bir oyuncunun cazibesini diğerlerine aktif biçimde yansıtarak elde edilen siyasi ve güvenlik hedeflerini içerir. Bu beş hedef, pasif cazibesinden aktif cazibesine aşağıdaki gibi ölçeklendirilir:

1. Tehdit azaltımı
2. Birim uyum
3. Uluslararası mobilizasyonu destekleme
4. Yurt içi mobilizasyonu destekleme
5. Fikir manipülasyonu

Pasif Cazibe

Aktif Cazibe

< (1)----- (2)----- (3)----- (4)----- (5)----- >
Tehdit Azaltımı Birim Uyum Uluslararası ve Yurtiçi (Mobilizasyonu Destekleme) Fikir Maniplasyonu

Şekil 6: Yumuşak Gc ve Politika Hedefleri: Pasif Cazibeden Aktif Cazibeye leklendirme

Kaynak: Lee, G. (2010). The Clash of Soft Powers Between China and Japan: Synergy and Dilemmas at the Six-party Talks. Asian Perspectives, Clt. 34 (2). S.121. (Numeration added by the author of the article)

Yumuşak gc, birimi ulus devlet veya bölgesel bir topluluk gibi çekiciliğini yaratarak yapılır. Cazibenin aktif tarafında üç kategoride yumuşak gc vardır. İlk ikisi hem uluslararası hem de yerel düzeylerde desteği harekete geçirmek için kullanılır ve

üçüncüsü, cazip fikirleri, değerleri ve normları yansıtarak diğer ülkelerin düşünce ve tercihlerini değiştirmek için kullanılır.

İlk aktif çekicilik kategorisi, diğer ülkelerin dış politika ve güvenlik politikalarını desteklemek için kullanılan ve bu politikaların meşru ve çekici görünmesini sağlayarak uluslararası düzeyde seferberliği desteklemektir. Ülkeler arasında toplu eylemlerin harekete geçirilmesinde etkin bir liderlik için gereklidir. Just War teorisi veya düşman görüntülerini haber medyası vb. ile manipüle etmek olabilir. Bu kategori, zorlu gücün maliyetinden tasarruf etmek için önemlidir çünkü koalisyon ortakları arasında yük paylaşımı yapılabilir. Oysa yerel düzeyde desteği harekete geçirmek için kullanılan yumuşak güç, bir ülkenin yerel izleyiciye çekiciliğini yansıtarak bir liderin veya yerel desteğin onay derecelendirmelerini artırmayı amaçlamaktadır. Son yumuşak güç kategorisi, düşünceli kaynakları kullanarak başkalarının değişen tercih ve davranışlarının daha doğrudan bir sonucunu hedeflemektedir. Bu kategorinin yumuşak gücü, belirli bir düşünme biçimini benimsemeleri için diğer ülkelere yayılan teoriler, kavramlar veya söylemler olabilir.

2.4. YUMUŞAK GÜÇ SORUNLARI VE ORTA DOĞU BAĞLARININ ÖZGÜLLÜĞÜ

Bazı akademisyenler, yumuşak gücü, hegemonya çabalarını olumsuz bir şey olarak veya yumuşak güç doğası nedeniyle yanıltmak için bir örtü veya mekanizma olarak gördüklerinden yumuşak gücün olumsuz çağrışımlarının varlığını vurgulamaktadır: Zihinler, iradeler ve tercihler. Bazı eleştirmenler, daha önce bahsedilen oluşumun genellikle farklı zorlama türlerini içeren mekanizmalar kullanılarak pratikte yapıldığını iddia eder. Bu zorunlu olarak fiziksel formu almaz ancak daha güçlü aktörün benimsenmesinde örtük olarak görünebilir. Bir anlaşma yoksa diğer tarafın kimliğini bozma tehdidinde bulunan bir söylemdir. Örneğin, eski ABD Başkanı George W. Bush'un 2011 olaylarından sonra retorik baskı veya söylem tuzak olarak bilinen şeyde "Bizimle olmayanlar bize karşı olacak." konuşmasıdır (Mattern, 2005: S.107-119).

Benzer şekilde Lukes ve diğerleri, Nye'nin yumuşak gücünün bir bilinç özgürlüğü çerçevesinde çekicilik ve ikna edilmeye dayanabileceğini, bu nedenle

tercihlerin de bireylerin ve soyguncuların özgürlüklerini bastıran bir model olan telkinle değiştirilebileceğini savunur (Lukes, 2005: S.94-97). Böylece iktidarı kullanan aktörün çıkarlarını diğer tarafların pahasına gerçekleştiren yanlış algıların oluşumuna dayanan manipülatif ve aldatıcı mekanizmalar yoluyla da tercihler oluşturulabilir (Anholt, 2007: S.58).

Manipülatif ve aldatıcı uygulamalar, bazı Batılılar tarafından Sharp iktidarı adı altında ayırt edilir ve uygulamalarının manipülatif bir yapıya sahip olması ve bu rejimlerin demokrasiye nüfuz etmeyi amaçlaması nedeniyle Rusya ve Çin gibi demokratik olmayan rejimlerle bağlantılıdır. Batılı bakış açısına göre medya, düşünce kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğerleri dâhil olmak üzere çeşitli yumuşak güç araçları ve aktörleri üzerindeki doğrudan hükümet kontrolünü dikkate alarak iç bölünmeleri teşvik eden ve yanlış başarıları teşvik eden rejimlerdir (Walker ve Ludwig, 2017: S.8-25).

Bununla birlikte bu ayrım Batı rejimleri tarafından uygulanan aynı manipülatif ve sömürü olasılığının farkında olmadan yumuşak güç kavramını yalnızca Batı demokrasileriyle sınırlandırıldığı için keyfi ve önyargılı kalır. Diğer bir deyişle yumuşak güç kavramı değer ve etik açısından -en iyi hâliyle- araçlarında ve temellerinde rasyonel ikna, savunuculuk ve model oluşturma yaklaşımlarıdır. Yumuşak gücün en kötü biçimleri siyasi zehirlenmeye yakındır. "Toplumdaki hakim değer sistemine yabancı değerleri aşılama süreci, ardından bu değerleri kademeli olarak en yüksek değer düzeyine yükseltmek, bu da tarihsel yüksek değerleri zayıflatmak ve onları alt ve bağımlı değerlerin gelir." (Moawad, 2017: S.57-58).

Yumuşak güçle hedeflenenler için kavramlarda bir çelişki durumuna, fikirlerin dağılmasına ve öz vizyon netliğinin olmamasına yol açan yani sadece bu gücü uygulayan failin istediğini ister ve bu ajanın iradesinden ayrı bir iradeleri yoktur. Normatif konular, Arap ve Orta Doğu bağlamında bile güçlü bir şekilde mevcuttur. Birden fazla faktör nedeniyle çeşitli iktidar uygulamaları biçimleriyle ilgili şüphelerin artmasına neden olan bu uygulamalar, bölgeye tehdit ve boyun eğdirme, nüfuz etme ve itaat etme kaynakları olarak görülmüştür. Bu, Arapların yumuşak güç kavramına ilişkin algısını ve bunun otoriterliğin yeni bir tezahürü olarak ya da onu yumuşak bir

savaş olarak görmelerini açıklar. Başka bir deyişle Arap rejimlerinin algısı daha çok yumuşak gücün manipülatif ve pasif yüzüne odaklanır (Moawad, 2017: S.59-60).

Kavramla ilgili bu olumsuz önyargılar, Nye'nin yazılarındaki Orta Doğu bağlamının özelliğine ilişkin analizinin doğası ile birleşmiştir. Çünkü analiz esas olarak Amerikan perspektifinden başlar ve karşılaşılan konulara, zorluklara ve sorunlara odaklanır. Amerika Birleşik Devletleri, özellikle Orta Doğu bölgesindeki yumuşak gücünü artırma ve onu kısmen farklı uygarlık ve kültürel bağlarla ilgili olan ABD hedeflerine ve çıkarlarına ulaşmak için etkin bir şekilde kullanma çabasıdır (Nye, 2004: S.141-146, 181-182).

Aynı tartışmalar, herhangi bir aktör tarafından bölgeyle tarihsel, coğrafi ve kültürel olarak bağlantılı olsa bile yumuşak güç kullanılırken de ortaya çıkar. Bu, Şiilik projelerinin bir parçası olarak İran'ın yumuşak gücünü artırma ve İran milliyetçiliğinin yeniden canlandırılması konusundaki çekincelerde de görülür. Bazı Arap rejimlerinin bakış açılarına göre sözde neo-Osmanlıcılığın fikirlerinin somutlaşmış hâli olarak Türk yumuşak gücü de olsa Türk modeli ile İran modeli birbirine benzemez ve her ikisi de diğer Batı modellerinden farklıdır.

Öte yandan diğer okullar, güç kavramının -en azından bu anlamda- uluslararası ilişkilerdeki merkezliliğine daha az odaklanıyor gibidir. Neo-liberal kurumsallık, devletlerin iktidarını ehlileştirecek kurumların ve düzenlemelerin kurulmasına yol açacak şekilde devletler arasında çıkarların yakınlaşmasının önemini vurgular, bu da kurumların devletin gücüne aykırı olduğu izlenimini verir.

2.5. NYE'NİN ORJİNAL PARADİGMASI (ABD'NİN AKILLI STRATEJİSİ)

ABD'nin ODKA ülkelerine yönelik tek bir standart dış politikası olduğunu düşünmek doğru değildir. ABD'nin Orta Doğu politikası gerçekten de ülkeye ve ofisteki idareye göre farklılık gösterir. Bu farklılıkları Clinton başkanlığında geçen 90'ların sonundan Donald Trump'ın 2020'deki dönemine kadar görülebilir. Dış politika ile uğraşırken tüm bu idareler için paylaşılan tek değer, ABD'nin ulusal çıkarlarını belirlemek ve gerçekleştirmektir.

Birleşik Devletler, bölgedeki bazı rejimlerin çöküşe yakın olduklarını kabul ettiğinden olayları öngörmeye ve değişimi büyük ölçüde desteklemeye çalışır. Ancak bu gelişmeler Orta Doğu'daki tüm ülkeler için geçerli değildir. Örneğin, Arap ülkelerinde istikrar Amerika Birleşik Devletleri için temel bir amaç ve ilgi alanıdır.

ABD; Orta Doğu'daki gelişmeleri kendisinin “yumuşak gücünü” destekleyen genel bir diplomasi olarak görmüştür. ABD Dışişleri Bakanlığı ve ulusal egemenliğin yıkıntıları üzerine inşa etmek için sivil toplum örgütleri tarafından sunulan hazır "entia" olarak pazarlanmıştır. Yumuşak gücün birbirini takip eden tarihsel aşamalar boyunca ve farklı uluslararası durumlar karşısında bağımsız olarak uygulanan politikalar ve fikirler kümesinin birikiminin toplamı olduğunu vurgulamıştır.

ABD'nin yumuşak güç uygulaması, 1990'larda ABD'nin stratejileri ve planları tarafından kabul edilen, özellikle askerî caydırıcılığa dayanan bir dizi politikaya dayanan düşmanca ortamlar ve sistemler ile başa çıkma konusunda çifte tutma fikri ile başlamıştır. ABD Savunma Bakanlığının 1990'ların ortasından bu yana askerî programlarında benimsemiş olduğu, şok ve korkutma doktrini olan bir siyasi ve diplomatik tecrit ve ekonomik boykot Yugoslavya ve Afganistan aleyhine uygulanmış ve Irak işgali sırasında askerî savaşlarda da uygulanmıştır.

Ancak ABD'nin Irak ve Afganistan'daki savaşlarındaki büyük başarısızlıklardan ve ABD'nin ödediği acı kayıplardan sonra değişkenler ve revizyonlar gerçekleşmiştir. Böylece düzinelerce araştırmacı, politika yapıcı, kıdemli Pentagon memuru ve ABD istihbaratı dersleri öğrenmiş ve bu başarısızlığın yumuşak güç pahasına aşırı güç kullanımı nedeniyle ortaya çıktığı sonucuna varmıştır. Soğuk Savaş'ın Sovyetler Birliği'nin ve ekseninin bir mermi ateşlemeden veya roket bombalamadan düşmesine neden olan yumuşak güç politikalarının geri döndürülmesi gerekir. Joseph Nye, “Düşüncelerin savaşında büro makamıyla yüzleşmek için İranlı bir genç adamın DVD'sini almak için harcanan bir dolar, askerî bir çatışma için silah satın almak için 600 dolar ödemekten daha etkilidir.” der.

Amerikan stratejik düşüncesinde gerçekleşen bu entelektüel geçiş, bir araya gelen yeni bir güç kavramı (akıllı güç) üretmek için birlikte zor iktidarın birleştirilmesinden sonra (yumuşak güç) kavramının gelişmesine yol açmıştır. Bu

kavramsal ikilik keyfi bir şekilde gerçekleşmemiştir ancak tüm faydalı ve değerli yeni çalışmaları ve stratejik projeleri sağlayan karar vericilere bilgi sağlayan birçok araştırma merkezi, araştırma, enstitü ve üniversite aracılığıyla ABD'deki çeşitli entelektüel etkileşimlerin sonucuydu.

ABD'nin stratejisi, uluslararası sistemin yapısındaki değişen güç dengesine rağmen özellikle hayati çıkarları tehlikede ise askerî gücünü kullanma yeteneklerini ve iddiasını gösteren etkin bir caydırıcıyı benimseme konusunda sürekli güçlü bir eğilim göstermektedir. Kissinger'ın belirttiği gibi realistler denge ve istikrar ararlar, oysa idealistler dengeyi değiştirmeye çalışırlar. Her ikisi de yirmi birinci yüzyıldaki Amerika'nın durumuyla ilgilidir. Bölgesel güç dengelerini korumak ve sınırları değiştirmek için güç kullanmaya yönelik yerel teşvikleri azaltmak birçok (ama hepsi değil) ülke için bir kamu yararı sağlar (Nye, 2012: S.221).

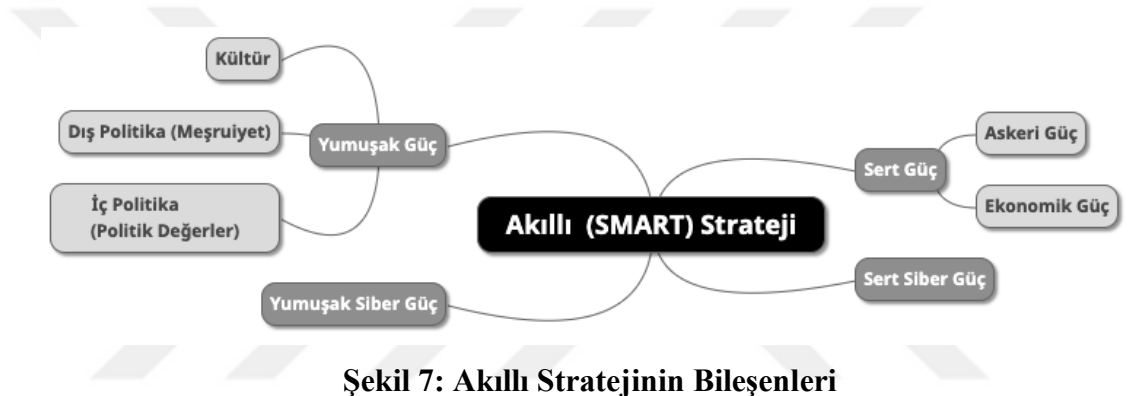
Değerleri ve ilgi alanlarını birleştiren yönetilebilir hedefler belirledikten sonra akıllı bir güç stratejisinin geliştirilmesindeki ikinci adım, mevcut kaynakların doğru bir envanteri ve bu envanterin değişen bağlamlarla nasıl değişeceğini bir değerlendirmesidir. Akıllı bir Amerikan büyük stratejisindeki üçüncü adım, etkileme girişimlerinin hedeflerinin kaynaklarının ve tercihlerinin değerlendirilmesidir (Nye, 2012: S.224). Akıllı bir stratejinin dördüncü adımı güç davranışları arasından seçim yapmak, komuta gücünü seçmek veya farklı durumlarda ortaklaşa iktidar ve taktikleri, birbirlerini tersine çevirmek yerine güçlendirecek şekilde ayarlamaktır (Nye, 2012: S.225). Kamu diplomasisinden yardım programlarına kadar değişen yumuşak güç davranışları, genellikle elverişli bir ortam yaratmaya yardımcı olur ancak etkilerinin kısa vadede sonuçlar açısından ölçülmesi bazen zordur. Son olarak akıllı bir güç stratejisi için beşinci adım hem genel strateji düzeyinde hem de herhangi bir belirli etki girişiminin taktiklerinde hedeflerine ulaşmada başarı olasılığının dikkatli bir değerlendirmesidir (Nye, 2012: S.227).

2.5.1. ABD Akıllı Strateji Paradigmasının Bileşenleri

Nye (2012)'nin çalışmasında "cyberpower"ın akıllı stratejinin bir parçası olduğu görülür. Nye, kitabında siber güçle ilgili bilgi vermek amacıyla bir bölüm ayırmıştır.

Ancak bu çalışmada cyberpower tek başına şekillenmeyecek ve siber güç, kullanımına göre yumuşak siber güç ve sert siber güç olarak ikiye ayrılacaktır.

Nye (2004: S.11)'ye göre bir ülkenin yumuşak gücü öncelikle üç kaynağa dayanır: Kültürü (başkalarına çekici geldiği yerlerde), politik değerleri (yurt içinde ve yurt dışında yaşadığında) ve dış politikaları (meşru ve ahlaki yetkiye sahip olarak görüldüklerinde). Ancak akıllı bir strateji, sert güç ile yumuşak güç arasındaki dengeye ve iki kaynağın birbirini nasıl desteklediğine daha fazla odaklanmayı gerektirir. Aşağıdaki şekil, yumuşak güce odaklanmayı dikkate alan akıllı bir stratejinin ana bileşenlerinin neler olduğunu açıklamaktadır.

Şekil 7: Akıllı Stratejinin Bileşenleri

Kaynak: Nye'nin literatürünü inceledikten sonra yazar tarafından geliştirilmiştir.

2.5.2. Sert Güç Kaynakları

Sert güç, çalışmanın odak noktası değildir ancak dikkate alınması gerekir. Bu nedenle bu çalışmada Nye'nin sert güç konusundaki fikirleri anlatılacaktır. Aslında Nye, sert güç hesaplama yöntemini ünlü tarihçi Paul Kennedy'nin yazdığı "Büyük Güçlerin Yükselişi ve Düşüşü" kitabından almıştır (Paul Kennedy, 1987). Öyleyse sert güç ölçülmek isteniyorsa üç ana bileşen dikkate alınmalıdır. Bunlar sırasıyla askerî güç, ekonomik güç ve sert siber güçtür.

- i. **Askerî güç:** Askerî harcamalar, teknoloji, asker sayısı, silah sayıları, silah türleri, coğrafya, komutanların deneyimleri ve stratejik ittifaklar hesaplanarak ölçülebilir.
- ii. **Ekonomik Güç:** Aşağıdaki gibi birçok indüktör hesaplanarak ölçülebilir: Gayri safi yurt içi üretim (GSYİH), kişi başına (GSYİH), (GSYİH) yıllık

büyüme, işsizlik oranı, satın alma gücü paritesi (SAGP), ihracat, ithalat dengesi ve döviz kuru istikrarı.

- iii. **Siber Sert Güç:** Bunu hesaplamak için çalışmada Belfer Bilim ve Uluslararası İlişkiler Merkezinin bir parçası olarak "ÇİN SİBER POLİTİKA GİRİŞİMİ" adlı bir grup tarafından geliştirilen Ulusal Cyber Güç Endeksi 2020'yi kullanılacaktır. Belfer Ulusal Siber Güç Endeksi (USGE), halka açık verilerden toplanan kanıtlarla 32 amaç göstergesi ve 27 yetenek göstergesi kullanarak yedi ulusal hedef bağlamında 30 ülkenin siber yeteneklerini ölçer.

USGE, siber ile ilgili mevcut endekslerin aksine tek bir siber güç ölçüsüdür. Siber güç, birden fazla bileşenden oluşur ve bir ülkenin ulusal hedefleri bağlamında değerlendirilmelidir. USGE, ülkelerin siber araçları kullanarak izledikleri yedi ulusal hedef belirlemiştir:

1. Yerel Grupların Gözlemlenmesi ve İzlenmesi
2. Ulusal Siber Savunmaların Güçlendirilmesi ve Geliştirilmesi
3. Bilgi Ortamını Kontrol Etmek ve Yönetmek
4. Ulusal Güvenlik İçin Yabancı İstihbarat Koleksiyonu
5. Ticari Kazanç veya Yerli Sanayi Büyümesinin Artırılması
6. Bir Düşmanın Altyapısını Yok Etme veya Devre Dışı Bırakma ve Yetenekler
7. Uluslararası Siber Normların ve Teknik Standartların Tanımlanması

USGE'ye göre "En kapsamlı siber güç, (1) siber araçları kullanarak birden fazla ulusal hedefi takip etme niyetine ve (2) bu hedef (ler) e ulaşmak için yeteneklere" sahip olan ülkedir. Aşağıdaki şekil, bir ülkenin siber gücünü hesaplamının matematiksel bir denklemini göstermektedir (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.1-3).

$$\text{National Cyber Power Index (NCPI)} = \frac{1}{7} \sum_{x=1}^{7} \text{Capability}_x * \text{Intent}_x$$

Şekil 8: Ulusal Siber Güç Endeksi Formülü

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S. 2) Türkçeye Çeviriler¹

¹ National Cyber power Index = Ulusal Siber Güç Endeksi

2.5.3. Yumuşak Güç Kaynakları

Yumuşak güç, Nye'nin çalışmasının ana odak noktasıydı. Çünkü yumuşak güç, ülkenin akıllı stratejisini oluşturmada çok önemlidir. Aslında yumuşak güç için net bir ölçek geliştirmek oldukça zordur. Ancak bu çalışmanın kapsamı geleneksel sert gücü ölçmenin ötesine geçmek olduğundan akıllı modelin ana odağı akıllı güç kaynakları olacaktır. Şekil 8'de gösterildiği gibi yumuşak gücün sırasıyla üç geleneksel kaynağı vardır (kültür, politik değerler ve politik meşruiyet). Bu çalışmada daha önce de belirtildiği gibi yazar, modele siber yumuşak gücü eklemiştir.

2.5.3.1. Kültür

Nye'ye göre elitlere hitap eden edebiyat, sanat ve eğitim gibi yüksek kültür ile kitlesel eğlenceye odaklanan popüler kültür arasında ayırım yapılması gerekir. Aslında herhangi bir güç kaynağının etkinliği bağlama bağlıdır. Böylece popüler kültür, ABD'yi diğerlerine "heyecan verici, egzotik, zengin, güçlü, trend belirleyici" gibi göstermiş olmuştur (Nye, 2004: S.11-12).

Ticaret, kültürün aktarıldığı yollardan yalnızca biridir. Aynı zamanda kişisel temaslar, ziyaretler ve değişimler yoluyla da gerçekleşir. Aslında pek çok yumuşak güç kaynağı Amerikan hükümetinden ayrıdır ve amaçlarına sadece kısmen cevap vermektedir (Nye, 2004: S.15). Yumuşak güç, istekli tercümanların ve alıcıların varlığına sert güçten daha çok bağlıdır. Firmaların, üniversitelerin, vakıfların, kiliselerin ve diğer sivil toplum gruplarının kendi yumuşak güçlerini geliştirdikleri doğrudur (Nye, 2004: S.16-17).

Yüksek kültürlü temasların belirli politik etkilerini izlemek, popüler kültürün politik önemini göstermekten daha kolaydır. Ya da Nye'nin şair Carl Sandburg'dan ödünç aldığı gibi: "Ne, Hollywood Harvard'dan daha önemli mi? Cevap, Harvard kadar temiz değil, ama yine de daha uzağa ulaşıyor." (Nye, 2004: S.47). Popüler kültür, doğrudan hükümetin kontrolü altında olmadığı için her zaman hükümetin arzu edebileceği kesin politika sonuçlarını üretmez. Ayrıca popüler kültürün aynı ülke

---

Capability = Kabiliyeti
Intent = Amacı

içindeki farklı gruplar üzerinde çelişkili etkileri olabileceğini söylemek doğrudur. Tek tip bir yumuşak güç kaynağı sağlamaz. Nye'nin dediği gibi "İranlı gençleri çeken videolar İranlı mollaları rahatsız ediyor." (Nye, 2004: S.52). Popüler kültürün cazibesi, uzun vadede gençler arasında arzu edilen değişimi teşvik eder. Bazen etkiler uzun vadeli Amerikan hedefinin altını çizebilir.

Dolayısıyla yumuşak güç kaynaklarını hesaplamak için bu çalışma aşağıdaki göstergeleri dikkate alabilir:

1. Filmler ve televizyon programları
2. Kendi ülkeleri dışındaki üniversitelere kayıtlı öğrenciler
3. Yabancı bursiyerler
4. Müzik satışı
5. Turist sayısı

Aslında yumuşak gücün fizibilitesi ve etkililiği hakkında pek çok şüpheli görüş vardır. Bu görüşlere iyi bir yanıt, Nye'ye göre ABD tarihine dayanır. 1942'de Roosevelt, muhtemelen bununla ilgilenmek için Office of Wartime Information OWI'yi kurmuştur.

Doğru bilgi, bir istihbarat örgütü Office of Strategic Services OSS'nin işlevleri arasında dezenformasyonun yayılmasını içermekteydi. OSS, Hollywood ürünlerini etkili propaganda araçları hâline getirmek için bile çalışmıştır. Filmler için eklemeler ve silmeler önermiş ve başkalarına lisans vermeyi reddetmiştir. Vatanseverlik ve kişisel çıkar karışımıyla motive olan Hollywood yöneticileri, Soğuk Savaş'tan çok önce Richard Pells'e göre "Amerikalı şirket ve reklam yöneticileri ile Hollywood stüdyolarının başkanları, satış yapmıyordu. Sadece ürünleri değil, aynı zamanda Amerika'nın kültürü ve değerleri, başarısının sırları." (Nye, 2004: S.102).

Düşünür Noam Chomsky de kültürün gücüne başka bir açıdan atıfta bulunmuştur. "Avrupa'nın kültürel olarak ABD tarafından neredeyse inanılmaz bir ölçüde olağanüstü sömürgeleştirildiğini" belirtmiştir. Chomsky, "Avrupalılar görünüşe göre bunun farkında değiller ancak oraya giderseniz bu noktada biraz solgun bir Birleşik Devletler gibi ancak yine de büyük bir bağımsızlık hissine sahipler, bu

yüzden daha dramatik." demiştir. Chomsky'ye göre "Batı Avrupalı entelektüeller kendilerini çok sofistike ve bu aptal Amerikalılara gülüyor gibi görmeyi seviyorlar ama Birleşik Devletler tarafından o kadar beyinleri yıkanmış ki bu bir şaka. Dünya hakkındaki algıları ve yanlış anlaşılmaları vb. hepsi Amerikan televizyonu, filmleri ve gazeteleri tarafından filtreleniyor ancak bir şekilde bu noktaya kadar onu tanımıyorlar." (Chomsky, 2002: S.175).

Chomsky, "Okulların temel kurumsal rolü ve işlevi ve neden desteklendikleri, ideolojik bir hizmet sunmaktır: itaat ve uygunluk için gerçek bir seçim var." dediğinde eğitim sistemini güçlü bir propaganda aracı olarak değerlendirmiştir. Böylece Chomsky, sürecin anaokulunda başladığını ve asla durmadığını düşünür. Beşerî bilimler, sosyal bilimler, gazetecilik ve ekonomi gibi alanlarda insanlar yönetici ve denetçi olmak ve bir şeyleri kabul etmek için eğitilmeli ve çok fazla sorgulamamalıdır (Chomsky, 2002: S.236-237).

Böylece Chomsky'ye göre "baskın kültüre çekilmek son derece kolaydır, çok çekici olabilir. Çok fazla ödül vardır. Tanıştığınız insanlar kötü insanlara benzemiyor, orada oturup onlara hakaret etmek istemiyorsunuz. Belki de çok iyi insanlardır. Yani arkadaş olmaya çalışıyorsun, hatta belki arkadaşsın. Pekâlâ, uymaya başlıyorsunuz, uyum sağlamaya başlıyorsunuz, daha sert kenarları yumuşatmaya başlıyorsunuz ve çok geçmeden sadece oldu, bir tür içeri sızıyor. Harvard gibi bir yerde eğitim büyük ölçüde buna uygun, dikkate değer bir aslında kapsam. Yine de üniversitelerde veya başka herhangi bir kurumda, ahşap işçiliğinde dolaşan bazı muhalifler sıklıkla bulunabilir ve özellikle topluluk desteği alırlarsa, şu ya da bu şekilde hayatta kalabilirler." (Chomsky, 2002: S.247).

Herman ve Chomsky (2002: S.XIV)'ye göre filmler ve kitaplar gibi medyanın önemli dalları uzun yıllardır önemli küresel pazarlara sahipti ancak yalnızca son yirmi yılda küresel bir medya sistemi var olmuştur. Yani ulusal medya sistemleri, kültür ve siyaset üzerinde büyük etkilere sahiptir. Daha genel olarak iş dünyasının küreselleşmesi, buna bağlı olarak küresel reklamcılığın hızlı büyümesi ve sınır ötesi operasyonları ve kontrolü kolaylaştıran gelişmiş iletişim teknolojisi ile beslenmiştir. Bu küreselleşme sürecinde beslenen kültür ve ideoloji, büyük ölçüde "yaşam tarzı"

temaları ve ürünleri ve bunların edinilmesiyle ilgilidir. Herman ve Chomsky açıklamaya şöyle devam eder: "Halkla ilişkiler endüstrisi, gazetecilik sözleşmelerini kendi ve kurumsal müşterilerinin amaçlarına hizmet etmek için kullanabildi ve bu nedenle eğlence, yalnızca malların satışına yardımcı olmaya daha uygun olma erdemine sahip değil; gizli ideolojik mesajlar için etkili bir araç"tır (Herman ve Chomsky, 2002: S.XVIII). Kitle iletişim araçları böylece genel nüfusa mesaj ve sembolleri iletmek için bir sistem olarak hizmet eder; eğlendirmek, bilgilendirmek ve bireyleri değerler, inançlar ve kodlarla aşlamak onların işlevidir. Onları kurumsal yapıları daha büyük toplumlara entegre edecek davranışlar ve kültürü yumuşak gücün en ithal araçlarından biri yapan da budur.

Nye, modelinde kültürün sadece değerleri ve zenginliği açısından değil, evrenselliği ve popülaritesi açısından da güçlü olduğunu, bu nedenle Hollywood filmlerinin ABD başkanlarının konuşmalarından daha etkili olabileceğini belirtmiştir. Bu gerçekten de kültürel ögenin başka bir özelliğini ortaya çıkarır. Bu özellik ekonomik boyuttur çünkü Nye, örneklerinde büyük şirketlere odaklanmıştır. ABD kültürünün yayılma şekli, tüketicileri dünyadaki davranışlarını şekillendirirken etkilemektedir. Nye, McDonalds'ın ABD'de yemek kültürünün yayılmasına katkıda bulunduğunu düşünürken Nike giyim kültürünün yayılmasına katkı sağlar ancak Hollywood ve film endüstrisi bu ekonomik boyutta daha büyük bir rol oynar. Doğrudan yabancı yatırımın çekilmesi ve ihracat hacmi gibi göstergeler ekonomik gösterge olarak değerlendirilmektedir. Yumuşak bir güç merkezi olarak düşünülebilir çünkü markalar insanların hayatlarına dokunur. Bu da gerçekten bir ülkeyi etkileme yeteneği sağlar. Filmler ve eğlence genellikle büyük bir yumuşak güç kaynağı olarak görülür çünkü filmler herhangi bir toplumun ulusal çıkarlarını meşrulaştıran bir propaganda aracı olarak çalışır. Ancak aynı zamanda belirli bir toplumun değerlerini yaymaya çalışır: Bu değerleri daha evrensel ve yaygın kabul etmek. Bu kültürel bileşenin bir diğer önemli özelliği Nye, Chomsky, Herman ve diğerlerinin hemfikir olduğu bir noktadır.

Nye'nin eğitim programlarını (öğrenci değişim programları dâhil) listelediği eğitim sistemi ABD'nin dünyadaki en güçlü kültürel bağlarından ve yumuşak güç bileşenlerinden biridir. Dünya çapında kilit rollerde olan çoğu insanın eğitimlerinin en

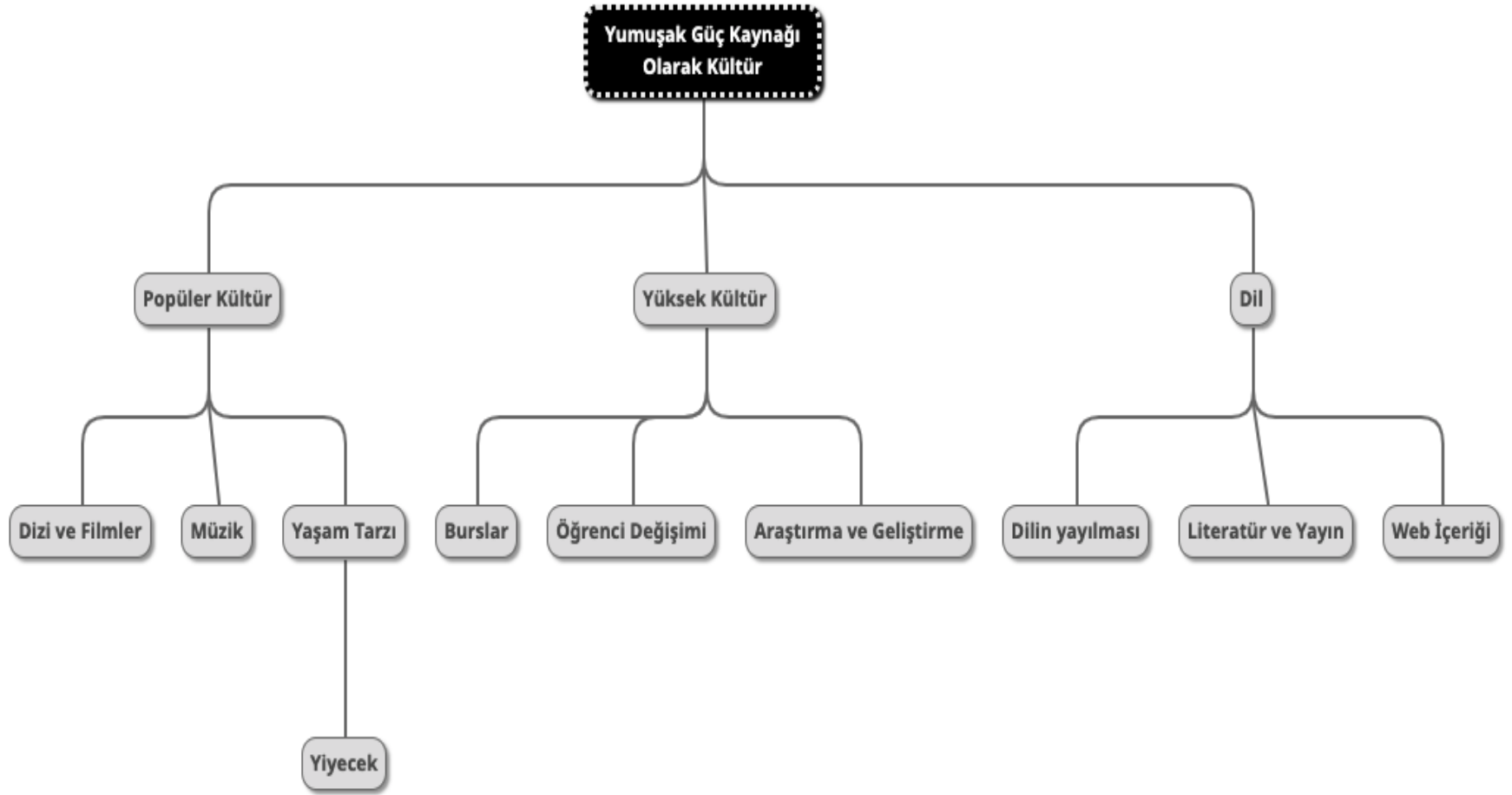
azından bir kısmını Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık veya Almanya'da aldığı doğrudur. Başka bir ülkede eğitim deneyimi edinmek, liderlerin yetiştirildiği ülke hakkında iyi niyet ve olumlu bir bakış açısı yaratır. Bu nedenle öğrenci değişim programları, burslar ve genel olarak eğitim programları da yumuşak güç yaratmada çok önemli bir kaynaktır. Çünkü belli bir millet değerlerini ve algılarını yaymak istediğinde öğrencilerin algılarını değiştirip yönlendirebilecekleri eğitim sisteminden daha etkili bir yol bulunamaz. Ancak bu, her zaman doğru değildir çünkü bu öğrencilerin bir kısmı ülkede kötü bir deneyim yaşayabilir ve bu durum onların düşüncelerini olumsuz etkileyebilir. Örneğin, Seyyid Kutub'un ABD'de geçirdiği iki yıl onun üzerinde iyi bir izlenim bırakmamış, bunun yerine işlerinin çoğunda kapitalizmi eleştirmesi için Usame Bin Ladin örneğinde olduğu gibi ilham vermiştir.

Nye'nin bir başka odak noktası da vakıfların, üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) yumuşak bir güç kaynağı yaratmadaki rolü olmuştur. Bu temel faaliyetler, girişimciliği desteklemek, hayır kurumlarına bağış yapmak ve göçmenleri yeniden yerleştirmekten dinî grupları desteklemeye kadar değişebilir. Bazı vakıfların devlet kurumları ve personeliyle açık bağlantıları vardır. Bununla birlikte diğer vakıfların sosyal hizmet veya insani bakış açısı gibi hedefleri vardır, bu kuruluşların onları herhangi bir siyasi varlıkla ilişkilendiren gerçekleri bulması zordur. Bazı vakıfların devlet kurumları ve personeliyle açık bağlantıları vardır.

Diğer bir özellik, kültürün etkili bir yumuşak güç aracı olma yeteneğinin, içerik oluşturma, çeviri ve yayınlama hacminin geliştirilmesidir. Genel olarak bu faktörler, ulusal dilin diğer diller arasında bir miktar güç ve değer sağlamasıdır. Bu da daha büyük bir yumuşak güç, kültür ve içerikten etkilenme konusunda daha güçlü bir yetenekle sonuçlanabilir. Örneğin, Fransız Devrimi'nden sonra Fransa, dili güçlendiren ve Fransızca'yı entelektüellerin prestijine dönüştüren büyük bir entelektüel harekete tanık olmuştur. Aynısı İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Alman dilinde de olmuştur. Japon dili yaygın olarak konuşulmamaktadır ve Japonya'daki İngilizce dil becerileri, Nye'nin bakış açısından ABD'ye kıyasla üniversitelerine uluslararası yetenekleri çekmeyi zorlaştıran "Asya'nın en kötülerini arasında" yer almaktadır.

Nye'nin kültürle ilgili bir başka yönü, insanların yemek yeme biçimi, dinledikleri müzik türleri ve bazen yaşam tarzları anlamına gelen popüler kültürdür. Bunun da büyük bir etki göstergesi olarak düşünülebilecek, başka bir deyişle yumuşak güçtür. Nye'nin önerdiği gibi ABD'nin popüler kültür yönlerinden bazılarının ABD müzik dinlemek, kot pantolon giymek ve hatta Amerikan rüyası deneyimini yaşamak gibi dünyayı istila etmesi buna örnektir. Bu hem Nye hem de Chomsky'nin üzerinde anlaştığı başka bir noktadır. Aşağıdaki Şekil, bir yumuşak güç kaynağı olan kültürün temel sınıflandırmalarının zihinsel bir haritasını temsil etmektedir.

Şekil 9: Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

2.5.3.2. İç Politika (Politik Değerler)

Tarihin öğrettiği hususlardan biri politik değerler evrenselciliğinin bir efsane olduğudur. Nye (2004: S.52)'nin ifade ettiği gibi Amerikan değerleri bazı insanları uzaklaştırırken aynı zamanda başkalarını da çekebilir. Örneğin, Malezya, Singapur ve Endonezya Batı'nın bireysel hakları destekleyen yabancı değerleri, toplumun refahına en yüksek değere sahip olduğu eski bir kültüre dayatmaya çalıştığı gerekçesiyle daha fazla demokrasi ve insan hakları için baskıya direnmiştir. O hâlde asıl zorluk, değerlerin çıkarlarla nasıl bütünleştirileceğidir.

Chomsky (2002: S.356) de Nye ile aynı fikirdedir. Chomsky, "Orta Çağ'da insanların sahip olduklarından farklı bir ahlaki kapasiteye sahip olduğumuzdan değil, sadece durum değişti: Var olmayan şeyler hakkında düşünme fırsatları var." dediği gibi zamanla değişen ahlak meselesini ele alır. Daha düşük bir maddi üretim seviyesine sahip bir toplumda mevcut ve bu böyle devam eder. Bu yüzden bu alanda kendi ahlaki anlayışımız hakkında daha fazla bilgi edindik. Chomsky, bir zamanlar sorun değilmiş gibi görünen şeylerle yüzleşebilmenin ahlaki ilerlemenin bir parçası olduğunu düşünmektedir.

Chomsky (2002: S.359)'ye göre yeni şeyler ve yeni durumlar hakkında ahlaki yargılar, estetik yargılar ve her tür farklı yargılar dâhil olmak üzere sürekli hükümler verilmektedir. Ya sadece rastgele yapılmakta, şapkadan bir şey çıkarmak gibi -ki bu kesinlikle doğru görünmüyor ne iç gözlemle ne de gözlemle- ya da sahip olunan bazı ahlaki sistemlere dayanarak yapılmaktadır. Bir şekilde zihnimize yerleşmiştir, bu da bir dizi yeni duruma cevaplar veya en azından kısmi cevaplar verir.

Ahlaki yargılamamanın temel ilkelerinin gerçekte ne olduğu bilinmemektedir ancak onların orada olduğuna inanmak için çok iyi nedenler vardır (Chomsky, 2002: S.360). Ahlaki sistem karmaşık görünmektedir, belirleyicidir, onu belirlemede kullanılabilecek yalnızca iki faktör vardır: Sabit biyolojik doğamız ve bireysel deneyim.

Kitle iletişim araçları, genel nüfusa mesaj ve sembolleri iletmek için bir sistem olarak hizmet eder. Onların işlevi eğlendirmek, bilgilendirmek ve daha da önemlisi

bireylere değerler, inançlar ve davranış kodları aşılmasıdır. Bu, onları kurumsal yapılarla daha büyük toplumlara entegre etmeyi garanti edecektir (Herman ve Chomsky, 2002: S.1).

Kültür ve değer sistemleri arasında belirli çizgiler çizmek zor olsa da Muers (2018: S.7), kültürü “ilgili sistemdeki aktörler tarafından paylaşılan davranış kuralları (genellikle kapalı) normları ve alışkanlıkları” olarak tanımlamaz. Bir değer sistemi bireyin veya bireyin bir grubunun neyin değerli, neyin adil, neyin doğru neyin yanlış olduğunu, neyin hak ettiğini ve benzer etik meseleleri hak ettiği konusunda temel bir inanç grubu olarak tanımlanır. Muers (2018: S.8), makalesinde belli bir politikanın meşruiyetini belirlemede değer sistemlerinin önemini vurgulamaktadır; aslında halk tarafından tutulan değerlerin herhangi bir politikaya meşruiyeti verdiğini vurgulamaktadır.

Bu, bazı politikaların belirli bir etnik grup (azınlık) tarafından neden çoğunluğun değer sistemine karşı tuttuğu değer sisteminde temel bir çelişki nedeniyle belirli bir etnik grup (azınlık) tarafından neden meşru veya haksız görüldüğünü açıklamaktadır. Bu durum gerçekten de eşitlik uygulanabileceği ancak eşitlik olmadığı, özellikle yüksek homojen uluslarda (daha küçük azınlıklara karşı büyük bir çoğunluk) demokratik sistemlerle karşı karşıya olan büyük bir mücadeleyi temsil eder. Aslında değer sistemleri, yalnızca belirli bir politikanın meşruiyetini belirlemekle kalmaz, aynı zamanda karar vericilerin ilk başta ofisinde karar vericilerin meşruiyetini belirler. Muers (2018: S.9)’e göre seçmenlerin davranışları temelde kültür ve değer sistemleri üzerinden yönlendirilir. Sonuç olarak Muers, yalnızca iç politikalarda değil, özellikle bir ülke diğerlerini etkilemeye veya onlarla iş birliği yapmaya çalışırken dış politikalarda da değer sistemlerinin önemine dikkat çeker.

Önceki varsayımların tümü, bir politika ve bir politika yapıcının meşruiyetine karar vermede değer sistemlerinin önemini belirlemektedir. Bu değer sistemlerinin ilk olarak nasıl oluştuğunu anlamak için daha fazla araştırma yapılmak gerekir mi ve değerler nelerdir?

Bu sorulara Matarasso’nun çalışmasında cevap bulunabilir. Değerlerin soyut olmadığı, nesnel gerçeğin tanımlanabileceği bilimsel bir süreç olduğu önemli bir

yönüne atıfta bulunur. Bu gerçekten de her zaman bir şeye karşı olması gereken değerleri (göreceli bir fenomen) yapar, bu nedenle değerlendirme ölçeği veya karşılaştırma olmadan değerler anlamsız olacaktır. Matarasso (1997: S.2)'ya göre değerlendirme aşaması döngüseldir ve aynı zamanda bir kişiden diğerine farklılık gösterir. Yani ister toplumsal ister sanat değerleri olsun, fenomen göreceliliği aynıdır.

Aslında bu göreceliliği en iyi şekilde ele alan Foucault'tur. Gerçekliğin rejimi olarak adlandırdığı unsurda (Sokrat döneminden beri insan epistemolojisinde doğru olanı şekillendiren bir fenomen) Foucault bilgi ve güç arasında güçlü bir ilişki olduğunu öne sürmüştür. Bu ilişkinin niteliği “yumurta-tavuk” ilişkisine benzer. Güç, muzaffer olan gerçeğin ne olduğunu belirleyerek bilgiyi etkiler. Bireyin güç almasına yardımcı olan etkili bir araç olabilir. Foucaultian yaklaşımıyla hemfikir olan Muers'in çalışmalarına geri dönülürse hükümetin (güç) oldukça zor bir görev olmasına rağmen değerleri (bilgi) değiştirebileceğini belirtmiştir (Weir, 2008: S.367).

Bu paradoks, neyin iyi bir siyasi değer olarak kabul edildiğini belirlemeyi neredeyse imkânsız kılar. Çünkü egemen devletler paradigmasındaki uluslar, bir sosyal dışlanma biçimi üreten bir etik ayrıcalık yarışması olan (biz ve onlar) bir yarışmada mücadele etmektedir. Bu rekabet aslında eleştirel yazarların çoğunun, Uluslararası İlişkiler Teorisi'nde (Sullivan vd., 2002), Erkekler ve Vatandaşlar adlı kitabında Andrew Linklater'ın modernliğin modern teorilerinde vatandaşlığın yükümlülükleri ile insanlığın yükümlülükleri arasındaki gerilimi ele alan bir çalışma konusu olmuştur. Suçu egemen devlet paradigmasına sokmak yalnızca Linklater için değil, Robert W. Cox gibi eleştirel okul, bilim insanlarının hemen hepsi için bir tema olmuştur. Bu bilim insanlarından bazıları, egemen devlet kurullarını daha kozmopolitizme yönlendiren evrensel bir etik paradigma bulma fikrini desteklemiştir. Kantian yaklaşımı geliştirme misyonunu taşıyan ve böylece Ahlak, Siyaset ve Hukuk Söylem Teorisi'ni geliştiren Jürgen Habermas, söylemde değerlerin evrensel versiyonunu yaratmaya odaklanmıştır.

Yapısalcılık sonrası okulun savunucuları, eleştirel okullar arasında en önemlilerinden biridir ve post yapısal bir yapı oluşturmaya odaklanmıştır. Kozmopolitizm derecesine ulaşan (uluslararası) değer sistemidir. David Campbell ve

diğerleri gibi yazarlar, egemen devletlere değer evrenselliği eksikliği konusuna değinmiştir.

şekil 10: Yumuşak Gúc Kaynağı Olarak Siyasi Değerler

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

2.5.3.3. Dış Politikanın Meşruiyeti

Chomsky, bir devletin sadece var olduğu için "meşru" olduğunu söylemez çünkü devletler ahlaki aracilar değildir. Toplumların belirli iç güç yapılarının çıkarları için işleyen iktidar araçlarıdır. Yani başka bir ülkeye müdahale eden herkes kendi amaçları için müdahale edecektir. Dolayısıyla sözde insani müdahalelerde bile yararlanıcılar her zaman ikincil olacaklar, sadece fotoğraf fırsatları için birer sahne vardır. Belki ara sıra onlara yardımcı olurlar ama eğer öyleyse tamamen rastlantısal olur (Chomsky, 2002: S.163-165).

Meşruiyet, bir aktörün veya bir eylemin doğru olduğuna dair yaygın bir inancı ifade eder (Nye, 2012: S.42). Nye, Chomsky ve diğerleri ile meşruiyet inancının çeşitlilik gösterdiğini ve nadiren evrensel olduğunu ancak hedefin ve üçüncü tarafların gözünde güç kullanımının algılanan meşruiyetinin hedefin nasıl tepki vereceğiyle ilgili olduğu konusunda hemfikirdir (hızlı teslim olma veya uzun süreli mücadele). Bu aslında iyi bir anlatıya, hedef ve üçüncü şahıslar arasında iz bırakan stratejik bir iletişim planına olan ihtiyacı yaratır.

Nye'ye göre meşruiyet, hem savaşın nedenini hem de mücadelenin yürütüldüğu prosedürleri içerir. Ülkenin dış politikasının içeriği ve tarzı, meşruiyet imajında ve dolayısıyla yumuşak güçlerinde farklılık yaratabilir. Diğer yumuşak güç kaynakları ile karşılaştırıldığında Nye, bunların hepsinin önemli olduğunu ancak politikanın özü ve

tarzının hem en değişken hem de hükümet kontrolüne en duyarlı olduğunu düşünür (Nye, 2004: S.68).

Tek bir süper güç hegemonyasında uluslararası hukuk ve meşruiyet olgusu öznelidir. Meşru bir dış politika için nesnel bir tanım bulmak zordur. İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası hukukun niteliği, meşru bir dış politikanın ne olduğunu belirlemeyi zorlaştırmaktadır.

Bu öznelcilik, ulusların çatışma çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Nye'nin meşru olarak gördüğü ve neyin olmadığını kontrol edildiği göreceliliktir. Bir ulus için elverişli bir siyasi karar, bir başkası için tehdit olarak kabul edilir. Oysa dış politika için pek çok evrensel standart vardır. Bu standartlar BM farklı kurumlarında karşılıklı olarak kararlaştırılmış ve kodlanmıştır. Bu standartlar uluslararası hukuk olarak adlandırılır.

Realistler için (Raison d'etat) veya bugünün terminolojisinde meşru görülenleri belirleyen unsur ulusal çıkarlardır. Başka bir deyişle devletlerin ulusal çıkarlarına bakma hakları vardır, bu nedenle ulusal güvenliğine yönelik tehditlere karşı herhangi bir önlem alınabilir, meşru görülebilir. Öte yandan neoliberraller için meşruiyet, karşılıklı yararlar bulmak suretiyle belirlenir. Böylece herhangi bir karar, ilgili tarafların çoğu için karşılıklı yarar sağladığı takdirde meşru olarak görülebilir. Neoliberralların neden kendilerine fayda sağladığını söyler.

Karşılıklı yararlar eşit bir şekilde kazanılamaz çünkü bir karar tüm ilgili taraflar için yararlı olsa bile kazanım düzeyi farklı olacaktır. Bir taraf diğerlerinin kazancının bir bölümünü feda etmelidir. Bu ikilem genellikle "fayda göreliliği" olarak ele alınmaktadır ancak yine de bu çalışma neorealist ve neoliberalist teoriler çerçevesinde yapılmaktadır.

Nye (2004: S.60-61)'ye göre tüm ülkeler dış politikada ulusal çıkarlarının peşine düşer. Ancak bir ülkenin ulusal çıkarlarını ne kadar geniş veya dar tanımlayacağı konusunda yapılacak seçimler vardır. Ulusal çıkarların geniş kapsamlı ve ileri görüşlü tanımlarına dayanan politikalar, dar ve miyop bir bakış açısına sahip politikalara göre

diğerleri için daha çekici hâle getirilebilir. Nye, ayrıca çıkarları değerlerle birleştiren bir politika olan meşru bir politika tanımlar.

Bu çalışma, herhangi bir politikayı meşru olarak kabul etmek için üç koşul belirleyecektir: Ulusal çıkarları siyasi değerlerle birleştirmek, uluslararası hukuka uygunluk ve etkili bir stratejik iletişim planıdır.

Şekil 11: Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Politikanın Meşruiyeti İçin Üç Koşul

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

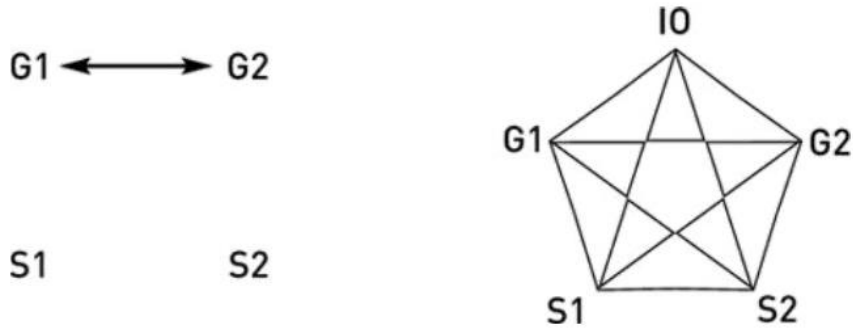
2.5.3.4. Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi

Her iki iletişimin de Raimzhanova Piramidi'nde aynı zamanda hem bir yumuşak güç sütunu hem de bir yumuşak güç aracı olan bir siyasi meşruiyet koşulu olduğunu hatırlamak önemlidir. Bu tekrarlama, stratejik iletişimi iki benzersiz bileşene bölerek önlenebilir. Birincisi anlatı veya hikâye ve ikincisi iletişim ortamıdır.

Ancak konuyu ele almaya başlamadan önce bu çalışma Halkla İlişkiler Profesörü James E. Grunig'in çalışmaları ele alınacaktır. Grunig'e göre hükümetler, siyasi partiler gibi bu türden çeşitli kuruluşlar, diğer ülkelerdeki halklardan etkilenmektedir ve bunların çoğu halkla ilişkiler programları geliştirmiştir. Bu, uluslararası medyanın, küresel ticaretin ve küresel politikanın son zamanlarda büyümesi gibi birçok durumun bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve uluslararası kamuoyunun rolünü güçlendirmiştir (Grunig, 1993: S.141). Sosyal medyanın yaygınlaşması ve sözde vatandaş-gazetecilik nedeniyle iktidarda meydana gelen değişim stratejik bir iletişim planı oluşturma dürtüsü yaratmıştır.

Grunig (1993: S.141), Signitzer ve Coombs'un çalışmalarına atıfta bulunduğu gibi "Diplomasi alanı geleneksel diplomasiden kamu diplomasisine doğru kaymaktadır. Signitzer ve Coombs kamu diplomasisini" diyerek hem hükümetin hem de özel şahıslar ve grupların doğrudan veya dolaylı olarak diğer bir hükümetin dış politika kararlarını doğrudan ilgilendiren kamusal tutum ve görüşleri etkilediğini belirtmiştir.

Nye'nin kamu diplomasisinin iki yolunu tanımlamasından yola çıkılarak kendisinin çalışmaları ile belirgin bir kesişme bulunabilir: Hükümetler, dolaylı model aracılığıyla diğer hükümetleri etkileme çabası içinde diğer ülkelerin halklarıyla iletişim kurmayı yararlı bulmuştur. Bu dolaylı diplomasi biçimi, kamu diplomasisi olarak bilinmeye başlamıştır (Nye, 2012: S.101).

Key: G = government; S = society; IO = international organization.

Şekil 12: İki Diplomasi Modeli

Türkçeye Çeviri²

Kaynak: (Nye, 2012: S. 101-102)

Bazen "kabine diplomasisi" olarak da adlandırılan klasik diplomasi, bir yöneticiden diğerine genellikle gizli iletişimlerde gönderilen mesajları içeriyordu. Şekil 13'teki ilk model açısından hükümet (1) doğrudan hükümetle (2) iletişim kurmuştur. Ancak hükümetler, Şekil 13'teki dolaylı model aracılığıyla diğer hükümetleri etkileme çabası içinde diğer ülkelerin halklarıyla iletişim kurmayı da

² Government = Hükümet

Society = Toplum

International Organization = Uluslararası Organizasyon.

yararlı bulduştur. Bu dolaylı diplomasi biçimi kamu diplomasisi olarak bilinir hâle gelmiştir.

Diğer ülkelerin halklarını etkileme çabalarının kökleri derindir. Ancak medya platformlarının gelişimi ona daha da güçlü bir destek vermiştir. Böylece 2020'de farklı bir halkla (ve nadir durumlarda halkın kendi dilleriyle) konuşan bir büyükelçi veya hatta bir cumhurbaşkanı gibi hükümet figürünün resmî bir Twitter hesabını görmek normal hâle gelmiştir.

Nye, aynı zamanda kamu diplomasisinin üç eş merkezli çemberini veya aşamasını tanımlar. İlk ve en yakın çember, günlük iletişimdir. İkinci aşama veya eş merkezli çember, bir siyasi veya reklam kampanyasının yaptığı gibi bir dizi basit tema geliştiren stratejik iletişimdir. Üçüncü ve kamu diplomasisinin en geniş çemberi veya aşaması burslar, değişimler, eğitimler, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına erişim yoluyla yıllarca ve hatta on yıllar boyunca kilit kişilerle kalıcı ilişkilerin geliştirilmesidir (Nye: 2012: S.105-106).

Bu nedenle "yeni kamu diplomasisi"nden bahsederken aynı zamanda diğer ülkelerdeki sivil toplum aktörleri ile ilişkiler kurmak ve yurt içi ve yurt dışındaki sivil toplum partileri arasındaki ağları kolaylaştırmakla da ilgilidir. Aslında çok fazla hükümet kontrolü veya hatta bunun ortaya çıkması, bu tür ağların oluşturmak için tasarlandıkları güvenilirliği zayıflatabilir. Kamu diplomasisinin tek yönlü iletişimden iki yönlü bir diyalog modeline evrimi, halkları eşler arası anlam ve iletişimin birlikte yaratıcıları olarak ele alır (Nye, 2012: S.108).

Kamu diplomasisi (stratejik bir iletişim planı) ile propaganda arasındaki farkları anlamak çok önemlidir. Grunig, halkla ilişkiler ve propaganda arasında "tek taraflı, genellikle kamuoyunu ikna etmek için tasarlanmış yarı doğru bir iletişim" olarak tanımladığı bir çizgi çekmeye çalışmaktadır (Grunig, 1993: S.47) Nye ise basit propagandanın çoğu zaman güvenilirlikten yoksun olduğunu ve bu nedenle kamu diplomasisi için ters etki yaptığını düşünmektedir. Kamu diplomasisi sadece halkla ilişkiler değildir. Bilgi aktarmak ve olumlu bir imaj satmak bunun bir parçasıdır ancak kamu diplomasisi aynı zamanda hükümet politikaları için elverişli bir ortam yaratan uzun vadeli ilişkiler kurmayı da içerir (Nye, 2004: S.107).

Nye, Grunig ile aynı fikirdedir. İkna etmeye yönelik dolaylı girişimlerin genellikle üçüncü tarafları saf mantıktan ziyade duygusal çekicilikler ve anlatılarla ikna etme çabalarını içerdiğini söyler. Anlatılar, konuların ikna edici yollarla çerçevelenmesinde özellikle önemlidir, böylece bazı "gerçekler" önemli hâle gelir ve diğerleri de kenara düşer. Yine de bir anlatı çok şeffaf bir şekilde manipülatifse ve propaganda olarak reddedilirse ikna etme gücünü kaybeder. Yine sadece failin etkileme çabası değil, aynı zamanda yumuşak gücün yaratılması için kritik olan hedeflerin algılamalarıdır (Nye, 2012: S.94).

Chomsky (2002: 166-167)'ye göre propaganda çizgisi o kadar incedir ki durumu tartışmaya başlar başlamaz ve gerçekliğin ne olduğuna dair birkaç şaka yapılır, her şey tamamen çökecektir. Aslında Nye, "Hükümet propagandası nadiren inandırıcıdır, en iyi propaganda propaganda değildir." konusunda ısrar ederken Chomsky ile aynı fikirdedir (Nye, 2015: S.61).

Bu, tartışmayı PR literatürüne ve daha özel olarak Grunig'e geri götürür. Grunig (1993: S.142-144-145), bugünün hükümetlerinin diğer hükümetlerle ve halkla nasıl iletişime geçtiğini anlatmıştır. Grunig ayrıca bu çalışmada üç modeli dikkate alacağı birçok PR modelini tanımlamıştır. Birleştirilen bu üç model aslında "karma güdü teorisi" olarak adlandırılan şeyi formüle edecektir.

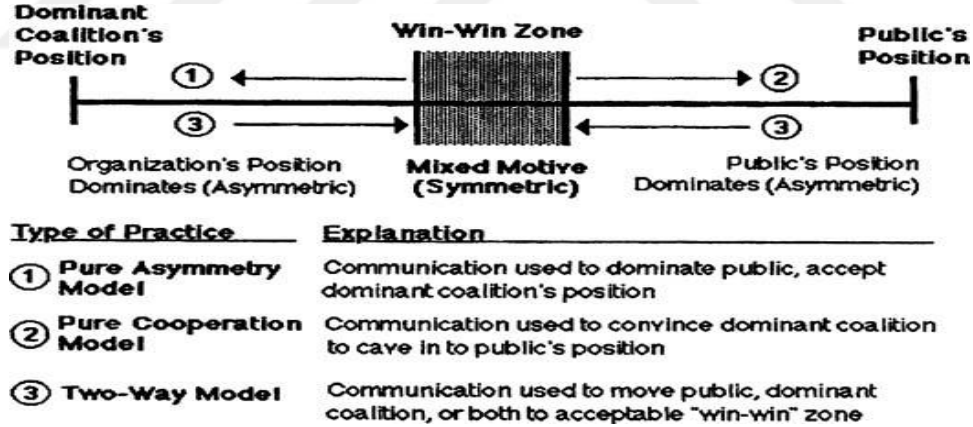
İlk model, tutumları belirlemek ve halkları etkileyicinin istediği gibi davranmaya ikna eden tutumlara hitap eden mesajlar geliştirmek için sosyal bilim aramasını kullanan "iki yönlü asimetrik model"dir. Bu iki yönlü asimetrik model, kuruluşun bir halkla çok az çatışması olduğunda makul derecede iyi çalışıyor gibi görünür. Bununla birlikte örgüt ve halk aynı fikirde olmadığında model genellikle çatışmayı şiddetlendirir ve genellikle birbirlerine karşı kampanya yürütmeye, davalara ve düzenlemelere yol açar.

İkinci model, bu eksikliklerin üstesinden gelen "iki yönlü simetrik model"dir. Bu model, araştırmaya dayanan ve anlaşmazlıkları yönetmek ve stratejik halkla anlayışı geliştirmek için iletişimi kullanan halkla ilişkileri tanımlar. Simetriktir çünkü hem organizasyonun hem de uygulayıcının bir iletişim programı sonucunda davranışlarını değiştirebileceğini varsayar.

Karışık güdü teorisi 1991 yılında Murphy tarafından geliştirilmiştir. Teori, JE Grunig'in 1984 yılında sunulan iki yönlü asimetrik ve iki yönlü simetrik halkla ilişkiler modellerinin bir kombinasyonu ve daha da geliştirilmesidir ve “en gerçekçi ve etkili halkla ilişkiler modeli”dir. Karışık güdü teorisini anlamak için Grunig'in modellerine aşina olmak gerekir.

İki yönlü asimetrik iletişim modeli, bir kurum halkı ve görüşlerini dinlediğinde ve daha sonra toplanan bilgileri halkı istenen şekilde davranmaya ikna etmek için kullandığında yani kuruluş bilgiyi kendi lehine kullandığında uygulanır. Model, iletişim akışında iki yönlüdür ancak amaç olarak tek yönlüdür. Öte yandan iki yönlü simetrik iletişim modeli hem iletişim akışında hem de amaç açısından iki yönlüdür.

Örgüt ve halk arasındaki iletişimin etkileri, her iki tarafın da etkilenmesi ve bir şekilde (tutum, fikir, davranış) değiştiğinden şüphelenmesidir. İki yönlü asimetrik modelin aksine her iki taraf da iletişimden etkilenir (Grunig, 2001: S.14). Aşağıdaki şekil, teorinin görsel anlatımını göstermektedir.

Şekil 13: Karışık Güdü Modeli

Türkçeye Çeviri³

Kaynak: (Grunig, 2001: S.18)

³ Dominant Coalition's Position = Baskın Koalisyonun Konumu

Win – Win Zone = Kazan - Kazan Bölgesi

Public's Position = Halkın Konumu

Public's Position Dominates = Halkın Pozisyonu Hakimdir

Mixed Motive (symmetric) = Karışık Güdü (Simetrik)

Organizations's Position Dominates = Kuruluşların Pozisyonu Hakimdir

Pure Asymmetric Model = Saf asimetrik model

Pure Cooperative Model = Saf İşbirliği Modeli

Two Way Model = İki Yönlü Model

Grunig teorisini incelerken göz önünde bulundurulması gereken son şey, işitselliğin sınıflandırılmasıdır. Grunig (1993: S.159)'e göre pasif halklar gelişigüzel bir şekilde haberlere maruz kalır ve nadiren bu ifşadan geniş veya derin bilişler geliştirir. Taraflı ve manipüle edilmiş medyadan etkilenebilirler ancak etkisi derin değildir ve uzun sürmez. Sıcak konularda pasif halklar, kamuoyu yoklamalarını etkileyecek veya destek ya da muhalefet ifadeleri üretecek kadar etkilenebilir ancak nadiren davranışları etkileyebilir. Aktif halklar ise tersine kendilerini ilgilendiren ve sorun olarak kabul ettikleri meseleler hakkında bilgi arar. Medyanın yanı sıra çıkar grupları veya kişisel bağlantılardan da bilgi ararlar. Bu nedenle medyada sınırlı veya önyargılı haber, aktif halklar için davranışlarını etkilemekten çok bir engeldir.

Bu çalışmada yer alacak bir diğer model ise stratejik iletişimi analiz etmek için enstrüman olarak kullanılacaktır. Bu model Harold Lasswell iletişim modelidir. Modelin ve bileşenlerinin tanımı (Abazari ve Brojeni, 2017: S.195), Harold Lasswell'in kitle iletişim modelinin, bilginin birçok ortamda nasıl işlendiğini açıkladığını belirtir.

Lasswell'in iletişim modeli, iletişim kuramcısı Harold D. Lasswell (1902-1978) tarafından 1948'de geliştirilmiştir. Lasswell'in iletişim modeli (Aynı zamanda eylem modeli veya doğrusal model veya tek yönlü iletişim modeli olarak da bilinir.) en etkili iletişim modellerinden biri olarak kabul edilir.

Lasswell'in iletişim modeli beş temel bileşen içerir:

1. Kontrol Analizi: Medyanın kişisi veya orijinal kaynağı, nihayetinde kitlelere bir mesaj ileten kişidir.
2. İçerik Analizi: İçerik analizi, "kontrollü analiz"deki kişinin söylediklerinden ve ilettiği mesajların anlamından türetilir.
3. Medya Analizi: Mesajların televizyon, gazete, internet vb. mecralardan kitlelere nasıl yayınlandığıdır.
4. İzleyici Analizi: Mesajın çeşitli ortamlar aracılığıyla kime yayıldığıdır, bazen belirli bir grup veya bir topluluk içindekiler belirlenen mesajın amaçlanan hedefidir.

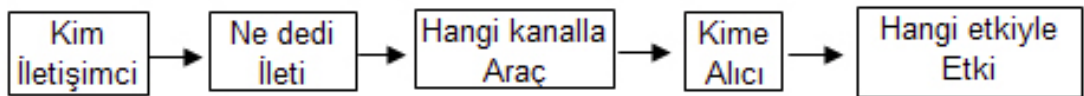

5. Etki Analizi: Mesajın bu belirli gruplar veya topluluklar üzerinde sahip olduğu etkidir. İyi ya da kötü olsun, sonuçta geri bildirim ve gürültü ile Lasswell kitle iletişiminin sonucunu oluşturan mesaj olacaktır.

Lasswell'in kitle iletişim bilimi çalışmasındaki dikkati daha çok iletişimsel mesajlara odaklanır. Genel kanı, insanlar arasındaki ilişkilerin iletişim mesajlarına, kitaplarda ve gazetelerde okuduklarına, radyo dinlediklerine veya televizyon ve sinema izlediklerine dayandığıdır. İletişimi ve teknik araçları sosyal dönüşümde bir faktör olarak görenlerin (Mareşal McLuhan gibi) inançları pek destek bulamamıştır. Aslında Lasswell modeli beş kısa ifadeyle özetlenmiştir: Kim diyor? Ne diyor? Hangi kanalda? Kime? Hangi etkiyle? (Abazarı ve Brojeni, 2017: S.195).

Lasswell'in iletişim modeli, bir doğrusal (tek yönlü) iletişim modeli olarak kabul edilmekle birlikte bu çalışma, onu Grunig'in teorisi ve işlemsel (iki yönlü) modelleriyle birlikte kullanacaktır.

Sosyal medyanın iki yönlü kitle iletişim tekniklerinin yaygınlaşmasından önce geliştirilen bot teorileri nedeniyle bu metodolojik bir hata olamaz. Bu nedenle Lasswells modelini Grunig modeli ile birlikte kullanmak, 2020 yılında medyanın ve kitle iletişim araçlarının değişen doğası nedeniyle bu çalışmaya hizmet edecektir. Aşağıdaki şekil Lasswell'in modelini açıklayacak ve modelin bileşenlerinin görsel bir ön bilgisini verecektir.

Şekil 14: Lasswell'in İletişim Modeli

Kaynak: <https://www.onurcoban.com/2011/09/lasswell-modeli.html>

2.5.4. Siber Yumuşak Güç ve Sosyal Botları

Siber alan hem yeni hem de değişken insan yapımı bir ortamdır. Siber uzayın özellikleri, aktörler arasındaki bazı güç farklılıklarını azaltır ve bu yüzyılda küresel siyaseti simgeleyen gücün yayılmasına iyi bir örnek sunar. Nye, siber gücü siber alanın

elektronik olarak birbirine bağılı bilgi kaynaklarını kullanarak tercih edilen sonuçları elde etme yeteneğı olarak tanımlar. Siber güç, siber uzayda tercih edilen sonuçları üretmek için kullanılabilir veya siber uzay dışındaki diğler alanlarda tercih edilen sonuçları üretmek için siber araçları kullanabilir (Nye, 2012: S.123).

Siber alan, Chomsky'nin topluluk katılımını içeren, insanların farklı bir bakış açısıyla sürekli sorgulandığı ve tartışmalara katılabildikleri alternatif bir medya olarak bahsettiğı en iyi ifade olabilir. İnternet, iktidar açısından tanımladığı şekliyle oldukça demokratiktir çünkü içinde ne olduğunu ve kimlerin ona erişebileceğini kontrol etmek zordur (Chomsky, 2002: S.179, 180).

Ek olarak siber alana giriş engelleri o kadar düşüktür ki devlet dışı aktörler ve küçük devletler düşük maliyetlerle önemli roller oynayabilir. Nye, siber alanda bilgi araçlarının gündem çerçeveleme, cazibe veya ikna yoluyla siber uzayda yumuşak güç üretmek için nasıl kullanılabileceğini göstermektedir (Nye, 2012: S.123).

Siber alanın geleneksel yumuşak güçte onlarca yıllık çalışmayı yok edebilecek isimsiz söylentiler, kötü itibar, karalama kampanyaları ve sahte haberler yaratmak için kullanılabileceğini anlamak çok önemlidir. Siber gücü sert siber güç ve yumuşak siber güç olarak ikiye ayırmanın ana nedeni budur. Sert siber güce gelince bu çalışma şekil 9'daki denkleme atıfta bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında yumuşak siber güç ve tanıtımı, daha özel olarak internet ve Twitterpot'lardaki tanıtım önemlidir.

2.5.4.1. Sosyal Botları

2014 yılında Twitter, kullanıcılarının %5'inin bot hesapları olduğunu tahmin edilmekteydi. Diğler araştırmalar bu rakamı yaklaşık %10,5 olarak tahmin etmektedir. Chu vd. (2012: S.12), Twitter hesaplarının %16'sının yüksek derecede otomasyon sergilediğini ve %36,2'sinin siborg olarak sınıflandırıldığını keşfetmiştir. Bu durum "bot destekli insan veya insan destekli bot" anlamına gelmektedir (Chu vd., 2012, S.11). Önceki çalışmalar, küçük sayılarda bile botların önemli bir etkiye sahip olabileceğini, örneğin, tek tip kaynak bulucuların popülaritesini artırdığını belirtmiştir.

Botlar, propaganda dağıtmak için giderek daha fazla kullanılmaktadır (Shorey & Howard, 2016: S.5037). Botların kendileri doğaları gereği kötü niyetli değildir. Komutları, protokolleri veya rutin görevleri -bu durumda internette- yürütmek için tasarlanmış yazılım programlarıdır. Çevrim içi ortamda çok büyük miktarlarda bulunurlar ve "haberler, pazarlama, istenmeyen posta gönderme, kötü amaçlı içerik yayma ve son zamanlarda siyasi kampanyalar" dâhil olmak üzere çeşitli amaçlar için oluşturulurlar. Twitter'da ırkçı terminoloji kullanan insanlara otomatik olarak seslenenler gibi bazıları muhtemelen hayırseverdir. Sürekli gelişen yapay zekâ ve otomasyon, önyargı ve ayrımcılığın otomasyonuna izin vererek yazılımın endüstriyel ölçekte kullanılabilceğini göstermektedir. İncelenen ve büyüyen bir fenomen, Twitter botlarının rolüdür.

Shorey ve Howard (2016: S.5037)'a göre sosyal botlar aktivitelere saldırabilir ve propaganda yayabilir. Hashtag spam'i kullanımı ve trend yaratmaya teşebbüs yoluyla bu tür botlar sivil topluma potansiyel olarak zararlıdır çünkü ifade özgürlüğünü etkiler ve kamusal alanı bozar. Botlar, meşru tartışmaları bastırabilir ve konuşmaları kötü niyetli, gereksiz veya ilgisiz bilgilerle kirletebilir. Marechal (2016: S.5025)'in öne sürdüğü gibi hashtag spam'i -alakasız içeriğe belirli bir hashtag ekleme uygulaması- hashtag'i kullanılamaz hâle getirir. Yapay eğilimler gerçek eğilimleri ortadan kaldırarak onları halkın ve medyanın radarından uzak tutabilir. Bu nedenle kötü amaçlı botlar, hashtag'leri spam olarak gönderebilen, rakipleri sindirebilen, ölüm tehditleri düzenleyebilen ve propaganda yayabilen silahlı sansürleyiciler olarak düşünülebilir. Bu tür botlara genellikle spam hesapları, sahte hesaplar veya daha az kesin olarak troller gibi başka isimlerle atıfta bulunulur. Troller ve çorap kuklaları hesapları çalıştıran gerçek insanlar olabilirken botlar genellikle otomatik içerik sunan yazılım programları olarak kabul edilir. Botlar ve seçimleri nasıl etkileyebilecekleri ve hatta tematik olarak Star Wars botları üzerinde çalışma yapılmıştır.

Gerçekten de internet araştırmalarında yaygın olan distopik ve ütöpik çerçeve, iyi botlar ve daha kötü niyetli olanlar arasında ayırım yapılarak bot araştırmalarındaki isimlendirmeyi etkilemiştir. Nitekim "Bu botlar, söylentiler, spam, kötü amaçlı yazılım, yanlış bilgi, iftira ve hatta sadece gürültüyle sosyal medya söylemini yanlış yönlendiriyor, sömürüyor ve manipüle ediyor." Dolayısıyla bu çalışma yumuşak siber

gücü analiz edeceğinden bu sosyal botlar, özellikle Türkiye'deki Arapça Web atıfları analiz edildikten sonra dikkate alınmalıdır.

2.6. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE SONUÇLARI

Bu bölümde çalışma, gücün doğasını tartışmak amacıyla tüm teorik çerçeveleri tartışmıştır. Bu tartışma sert güç, yumuşak güç ve siber güç arasındaki farklılıkları göstermeyi amaçlamıştır. Ek olarak bu bölümdeki çalışma, güç kaynağı ve güç çıktısı arasında ayırım yapmıştır. Böylece bu bölümde çalışma, güç dönüşümü için bir çerçeve ortaya koymuştur.

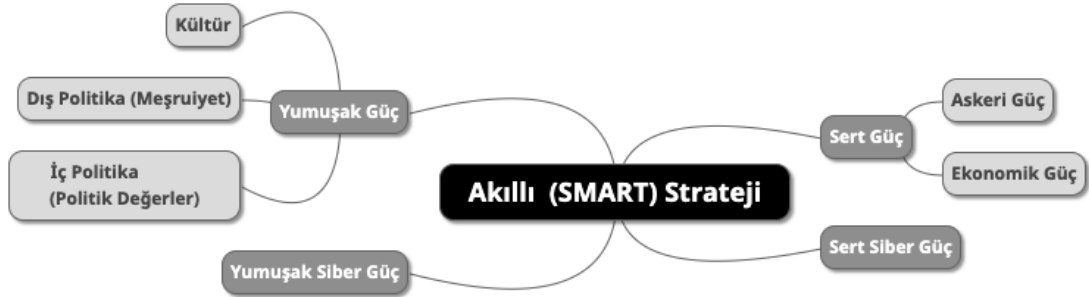
Bölümde çalışma net bir güç sonucunun belirlenebileceği ve böylece bir strateji değerlendirmesinin yapılabileceği belirgin bir yanıt süresi yaratmıştır. Ayrıca çalışma, üzerinde çalışılan olgunun analiz edilebileceği bir paradigma yaratmıştır. Bu paradigma doğrudan Nye'nin literatüründen ilham almıştır ve akıllı bir stratejinin bileşenlerini (sert güç, yumuşak güç ve siber güç açısından) bulmayı hedeflemektedir. Paradigma, ABD akıllı stratejisinin her yönünü ve nasıl değerlendirilebileceğini tartışmayı amaçlamaktadır.

Akıllı strateji, sert ve yumuşak gücü belirli bir hedefe dönüştürmenin entegrasyonudur. Sert güç askerî, ekonomik ve siber güçten oluşur. Askerî güç kaynakları; askerî harcamalar, teknoloji, asker sayısı, silah sayıları, tohumlar, coğrafya, komutanların deneyimleri ve stratejik ittifaklar hesaplanarak ölçülebilir. Gayri safi yurt içi üretim (GSYİH), kişi üretim başına (GSYİH), (GSYİH) yıllık büyüme, işsizlik oranı, satın alma gücü paritesi (SAGP), ihracat ithalat dengesi ve döviz kuru istikrarı gibi faktörler incelenerek ekonomik güç kaynakları özetlenebilir. Siber sert güç şekil 9'da gösterilen "Ulusal Siber Güç Endeksi Formülü" ile hesaplanabilir.

Öte yandan yumuşak güç kaynaklarını özetlemek gerekirse ana bileşenler kültür, politik değerler ve politik meşruiyettir. Kültür, üç ana bileşene ayrılabilir: Yüksek kültür, popüler kültür ve dil. Yüksek kültür üniversiteleri, bursları, araştırma ve geliştirmeyi, popüler kültür eğlenceyi, müziği ve yaşam tarzını anlatırken dil yayınları ve web içeriğini tanımlar. Siyasi değerler olan ikinci kaynaktan bu çalışma, ahlaki

sistemlerin evrensel olmayışını ve sonuç olarak siyasi değerlere ve kaynaklarına ilişkin farklı algıları tartışmıştır ancak çalışmanın kolaylığı için bu çalışma Batı siyasi değerlerini ele alacaktır. Türkiye paradigmasını geliştirirken de bu değerler dikkate alınmalıdır. Yumuşak gücün üçüncü kaynağı hem siyasi değerlerin niteliğine hem de ulusal çıkarlarla uyumunun derecesine bağlı olan siyasi meşruiyettir. Siyasi meşruiyet için ikinci terim, uluslararası hukuka uygunluktur. Westfalyan ulusal devlet sisteminin bir parçası olduğunu kanıtlamak gerekir. Siyasi meşruiyet için üçüncü koşul, etkili bir model üzerinden yönlendirilen ve etkili bir yumuşak siber gücün desteğini sürdüren etkili bir anlatıdan oluşan etkili bir stratejik iletişim planına sahip olmaktır.

Bu çalışmanın bir sonraki bölümü, Türkiye'nin ODKA stratejisini analiz etmek için akıllı güç paradigması bileşenlerini ve zihin haritalarını kullanacaktır. Bu analiz, tartışmanın devam etmesini sağlayacak ve böylece bir sonraki bölümde açıklanacağı üzere çalışmanın sorularının yanıtlanmasını sağlayacaktır. Bölümü sonlandırmak için şekilde gösterildiği gibi paradigmanın tüm bileşenlerini içeren nihai bir zihin haritası oluşturulacaktır.

Şekil 15: Geliştirilmiş Akıllı Strateji Modelini Özetleyen Zihin Haritası

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'NİN AKILLI STRATEJİ PARADİGMASININ YAPILMASI VE TEST EDİLMESİ

Bu bölümde çalışma, önceden geliştirilmiş olan paradigmayı tartışılan teorik çerçeve içinde uygulayacaktır. Bu bölüm, Türkiye'nin sahip olduğu ve ODKA bölgesine yönelik akıllı bir strateji uygulamak için kullanabileceği farklı güç kaynaklarının bir örneğini içermektedir.

Bu bölümden elde edilen sonuçlar, bu araştırmanın hipotezinin (Hipotez (1): Türkiye'nin politika yapıcıları ODKA'da kayda değer bir yumuşak güç yarattı.) tersi hipotezi (Null Hipotez (0): Türkiye'nin politika yapıcıları ODKA'da kayda değer bir yumuşak güç yaratmadı.) çürütecektir.

Tartışma sert güç, yumuşak güç ve siber güç için hesaplama yapacaktır. Bu bölümdeki çalışma tüm güç kaynaklarını listeleyecek ve sonraki bölüm için güç çıkışına dönüşümü bırakacaktır. Çünkü akıllı strateji; sert ve yumuşak gücü belirli bir hedefe dönüştürmenin entegrasyonudur. Böylece sert güç; askerî, ekonomik ve siber güçten oluşur. Askerî güç kaynaklarını hesaplamak için bu çalışma aşağıdaki faktörleri dikkate alacaktır: Askerî harcamalar, teknoloji, asker sayısı, silah sayıları, tohumlar, coğrafya, komutanların deneyimleri ve stratejik ittifaklar hesaplanarak ölçülebilir.

Ekonomik güç kaynaklarını hesaplamak için bu çalışmada gayri safi yurt içi üretim (GSYİH), kişi başına (GSYİH), (GSYİH) yıllık büyüme, işsizlik oranı, satın alma gücü paritesi (SAGP), ihracat ithalat dengesi, döviz kuru istikrarı gibi faktörler dikkate alınacaktır. Siber sert güç hesaplamasında ise bu çalışmada "Ulusal Siber Güç Endeksi Formülü" kullanılacaktır.

Yumuşak güç kaynaklarını özetlemek gerekirse çalışma kültür, politik değerler ve politik meşruiyet bileşenini listeleyecek ve analiz edecektir. Kültür, üç ana bileşene ayrılabilir: Yüksek kültür, popüler kültür ve dil. Türkiye üniversiteleri sıralaması,

Türkiye'nin burs programı, Türkiye'nin yayınlanmış araştırma sayısı dikkate alınacaktır. Popüler kültürü analiz etmek için çalışma, Türkiye'nin eğlence, müzik ve yaşam tarzının etkilerinin sayısını dikkate alacaktır. Dil bileşenini analiz etmek için çalışma, yayınların sayısını ve web sitelerinin sayısını analiz edecektir.

Siyasi değerler olan ikinci yumuşak güç kaynağını analiz etmek için çalışma, Türkiye'nin reformlarını ve insan haklarını dikkate alacak ancak tartışmaya siyasi değerlerle ilgili ek bir bölüm eklenecektir.

Yumuşak gücün üçüncü kaynağı olan siyasi meşruiyeti analiz etmek için çalışma, Türkiye'nin bölgedeki ana konulara yönelik politikasını hem siyasi değerlerin niteliğine hem de ulusal çıkarlarla uyumluluğuna bağlı olarak analiz edecektir. Stratejik iletişim planının etkinliğini analiz ederken politikanın uluslararası hukuka uygunluğu, yumuşak siber gücün etkisinin anlaşılmasının yanı sıra anlatıyı ve iletişim modelini incelemeyi gerektirecektir.

3.1. TÜRKİYE'NİN SERT GÜCÜ

Önceki bölümde gösterildiği gibi sert gücün analizi, askerî ve ekonomik göstergelerin ve siber güçle ilgili bazı endekslerin kullanılmasını gerektirir.

3.1.1. Türkiye'nin Askerî Gücü

Global Fire Power (2021) web sitesinin indeksine göre Türkiye'nin askerî gücü, yıllık GFP incelemesi için değerlendirilen 140 ülke arasında 11. sırada yer almaktadır. ODKA bölgesine en yakın olanlarda araştırılan 140 bölgeden 13. sırada Mısır, 17. sırada Suudi Arabistan ve 27. sırada Cezayir gelmektedir.

Türk askerî gücü, 355.000 aktif, 380.000 rezerv ve 160.000 paramiliter personel ile 11. sırada, toplam 1.056 hava gücü ve 140 eğitim ordusu ise 9. sıradadır. Kara kuvvetleri istatistikleri, roket projektörleri dışında Türk askerî kuvvetleri için bir avantaj olarak değerlendirilir. Ancak deniz kuvvetleri, web sitesinde gösterildiği gibi Türk askerî kuvvetleri için önemli bir güç değildir. Ne doğal kaynaklar ne lojistik ne de coğrafya Türk askerî kuvvetlerinin temel avantajları arasında sayılmaktadır.

Türkiye'nin savunma bütçesi ise 17,3 milyar dolar ile incelenen 140 ülke arasında 16. sırada yer almaktadır. CIA bilgi kitabından bir başka istatistik de gerçek sayının 13,6 milyar olduğunu göstermektedir (CIA Wrold Factbook, 2021).

Türkiye'nin NATO üyesi olduğu unutulmaması gereken bir diğer önemli noktadır. Bu durum Türkiye için bir avantaj ve dezavantaj yaratabilir. Bu çalışma Türkiye'nin sert gücünü analiz etmeyi amaçlamasa da ODKA bölgesinde Türkiye'nin imajını incelerken bu rakamlardan bazıları dikkate alınmalıdır.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gelişmişliği bir prestij kaynağıdır. Türkiye'ye, Müslüman nüfusun çoğunluğuna sahip tek NATO üyesi olarak ihtiyaç duyulan imajı sağlarken aynı zamanda Körfez Krizi sırasında Katar'a kuvvet göndermesi imkânını tanımıştır. Türkiye'nin bölgedeki terörle mücadele gücünü -Somali'deki Türk operasyonları gibi- kazanmasını da sağlamıştır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye'yi komşuları için bir tehdit olarak gösterirken NATO üyeliği, Batı gücüne benzer bir imaj yaratacaktır. Bu durum Türkiye'nin politika yapıcılarının inşa etmeye çalıştıkları imaja zarar verebilir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bölgedeki önemli meselelerde yer almaya zorlanacağı için politika yapıcılarına pek çok sorumluluk yükleyecektir. Sınırların ötesinde radikalizme karşı koymak ve bazı gerekli insan müdahalelerini yapmak gibi kararlar genellikle çok popüler değildir ve evrensel kamu imajına zarar verir.

3.1.2. Türkiye'nin Ekonomik Gücü

Türkiye'nin büyük ölçüde serbest piyasa ekonomisi ve geleneksel tarım sektörü istihdamın yaklaşık %25'ini oluşturmasına rağmen sanayisi ve giderek artan hizmet sektörleri tarafından yönlendirilmektedir. Otomotiv, petrokimya ve elektronik sektörlerinin önemi artmış ve Türkiye'nin ihracat karması içinde geleneksel tekstil ve giyim sektörlerini geride bırakmıştır.

Türkiye, ithal petrole ve gaza büyük ölçüde bağımlı olmaya devam etmektedir. Ancak daha geniş bir uluslararası ortaklar grubuyla enerji ilişkileri yürütmekte ve

yenilenebilir enerji, nükleer ve kömür dâhil olmak üzere yerli enerji kaynaklarının kullanımını artırmak için adımlar atmaktadır. Türkiye-Azerbaycan ortak Trans-Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı, Hazar gazının Türkiye ve Avrupa'ya taşınmasını artırmak için ilerlemekte ve tamamlandığında Türkiye'nin ithal gaz kaynaklarının çeşitlenmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

2016'dan bu yana Türkiye GSYH'sindeki büyüme, Türkiye ekonomisindeki kalıcı dengesizlikleri ortaya çıkarmıştır. Özellikle Türkiye'nin büyük cari işlemler açığı, büyümeyi finanse etmek için dış yatırım girişlerine güvenmesi gerektiği anlamına gelir ve bu da ekonomiyi yatırımcı güvenindeki istikrarsızlaştırıcı değişimlere karşı savunmasız bırakır. Diğer sıkıntılı trendler arasında Türk lirasının dolar karşısında değer kaybetmeye devam etmesi nedeniyle 2017 yılında artan işsizlik ve enflasyon sayılabilir. Devlet borcu GSYİH'nin yaklaşık %30'unda düşük kalsa da banka ve kurumsal borçlanma son on yılda GSYİH'nin yüzdesi olarak neredeyse üç katına çıkmıştır. Gelişmekte olan piyasalardaki benzerlerini geride bırakmış ve yatırımcıların uzun vadeli sürdürülebilirliği konusunda endişelerini artırmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde bazı temel göstergeler Suudi Arabistan ve Mısır'dakilerle karşılaştırılacaktır. Bu iki ülke ODKA bölgesindeki en büyük iki askerî güç olduğu için çalışma Türkiye'nin güç kaynaklarını ölçerken bunları dikkate alacaktır. Bu karşılaştırma ilerideki bölümlerde yardımcı olacaktır.

2019 yılında Türkiye'nin reel GSYİH büyüme oranı %0,9'dur (World Bank, 2020). Dünya ile ülke karşılaştırması: 174 (CIA World Factbook, 2021). Aynı yıl Türkiye'nin enflasyon oranı (tüketici fiyatları) %15,2 (World Bank, 2020) ve ülke karşılaştırması 216'dır (CIA World Factbook, 2021). Türkiye'nin kredi notu: Fitch notu: BB- (2019 yılı için) & Moody's notu: B2 (2020 yılı için), Standard & Poors notu: B + (2018 yılı için).

2019 yılında Türkiye'nin GSYİH'si (satın alma gücü paritesi) 2.347.132.750.000 \$ (World Bank, 2020) Dünya ile ülke karşılaştırması: 13 (CIA World Factbook, 2021), Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value (Millions)
Egypt, Arab Rep.	2019	1,233,147.75
Saudi Arabia	2019	1,680,540.37
Turkey	2019	2,347,132.75

Şekil 16: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın GSYİH'sinin karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 17: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın GSYİH'sinin Grafiklerle Karşılaştırılması

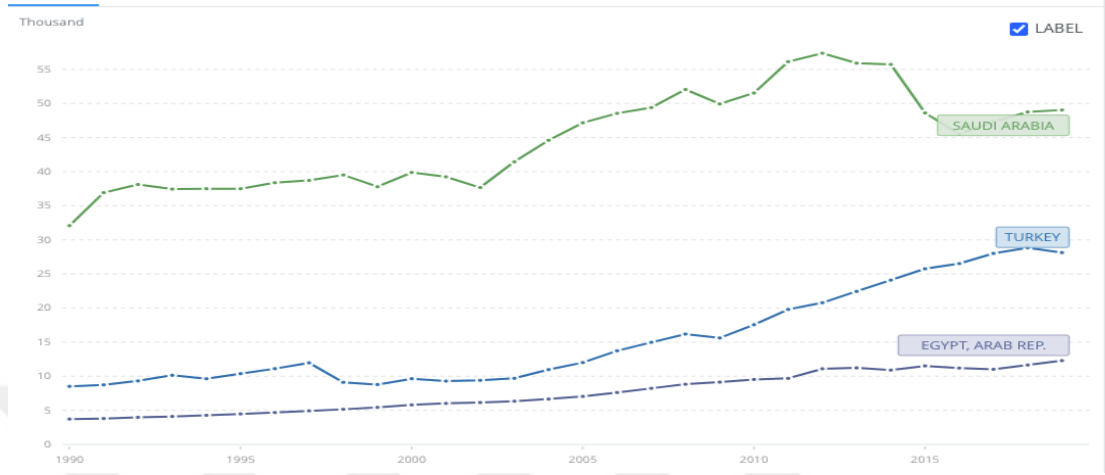
Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Bu karşılaştırma ilerideki bölümlerde yardımcı olacaktır. 2019 yılında Türkiye'nin kişi başına düşen GSYİH'si 28.133 \$ (World Bank, 2020) ve dünya ile ülke karşılaştırması: 73 (CIA World factbook, 2021). Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value
Egypt, Arab Rep.	2019	12,283.8
Saudi Arabia	2019	49,040.3
Turkey	2019	28,133.1

Şekil 18: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Kişi Başına Düşen GSYİH'sinin Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 19: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Kişi Başına Düşen GSYİH'sinin Grafiklerle Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Ayrıca 2019 yılında Türkiye'nin gayri safi millî tasarrufu tahminlere göre GSYİH'nin %26'sı oldu ve dünya ile ülke karşılaştırması yapılmıştır: (62) (CIA World Factbook, 2021).

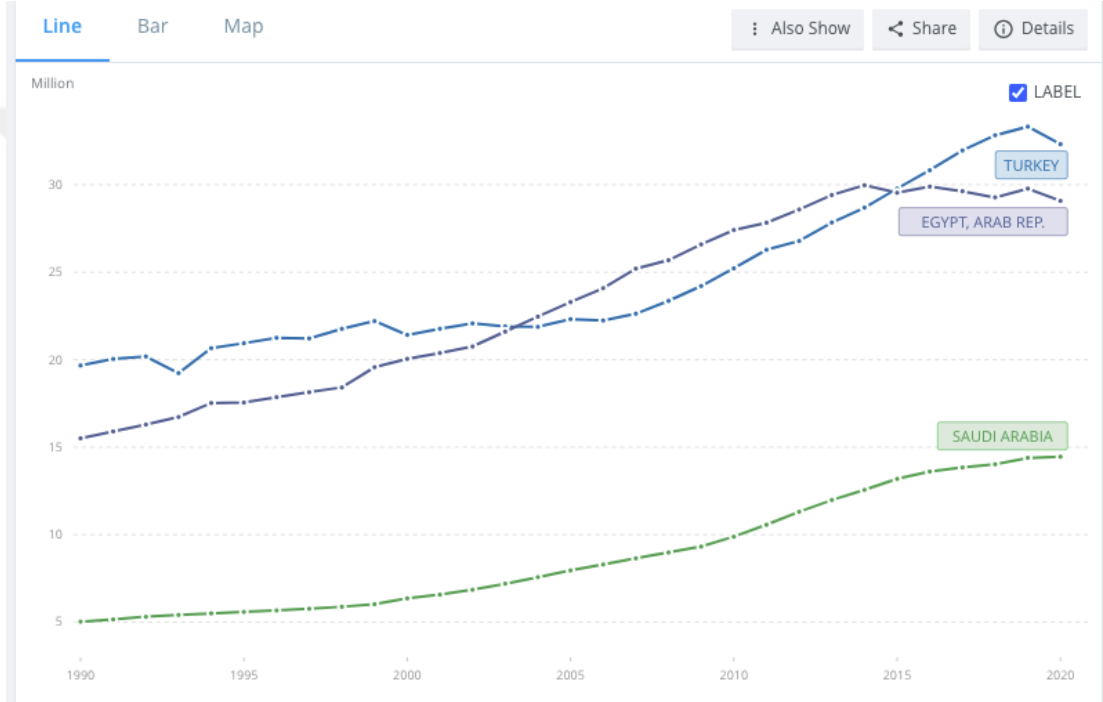
CIA World Factbook (2021)'e göre Türkiye'nin GSYİH bileşimi, menşeye göre tarım: (%6,8), sanayi: (%32,3) ve hizmetler: (%60,7). 2017'nin tüm tahminlerinde başlıca tarımsal ürünler süt, buğday, şekerpancarı, domates, arpa, mısır, patates, üzüm, karpuz, elma; Türk ana sanayi ürünleri tekstil, gıda işleme, otomobil, elektronik, kömür, kromat, bakır, bor, çelik, petrol, inşaat, kereste, kâğıt. 2017 tahminlerinde Türkiye'nin endüstriyel üretim büyüme oranı %9,1 olmuştur. Ülke ile dünya karşılaştırması şöyledir:

2020 tahminlerine göre Türkiye'deki iş gücü 32.317.259 milyon (World Bank, 2020). Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value
Egypt, Arab Rep.	2020	29,077,030
Saudi Arabia	2020	14,455,502
Turkey	2020	32,317,259

Şekil 20: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İş Gücünün Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 21: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İş Gücünün Grafiklerle Karşılaştırılması

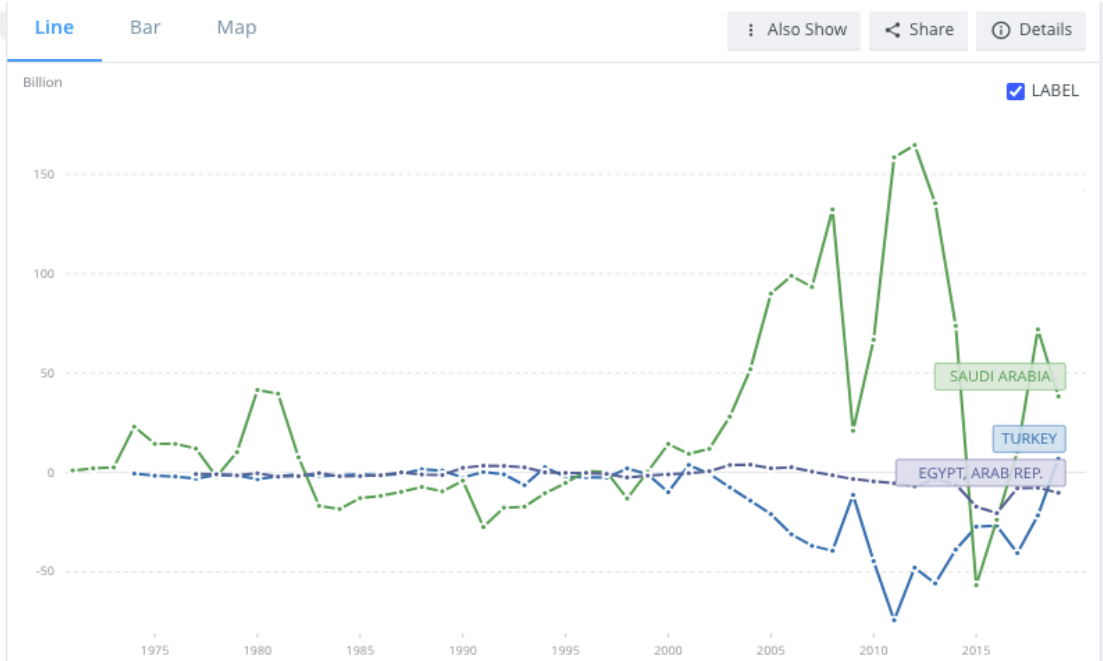
Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

2020 tahminlerine göre Türkiye'deki cari hesap bakiyesi 6.877.000 \$ (World Bank, 2020) ve Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value (Thousands)
Egypt, Arab Rep.	2019	-10,221,895.26
Saudi Arabia	2019	38,229,872.56
Turkey	2019	6,877,000.00

Şekil 22: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Cari Hesap Bakiyesi Karşılaştırması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 23: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın Cari Hesap Bakiyesi Grafiklerle Karşılaştırması

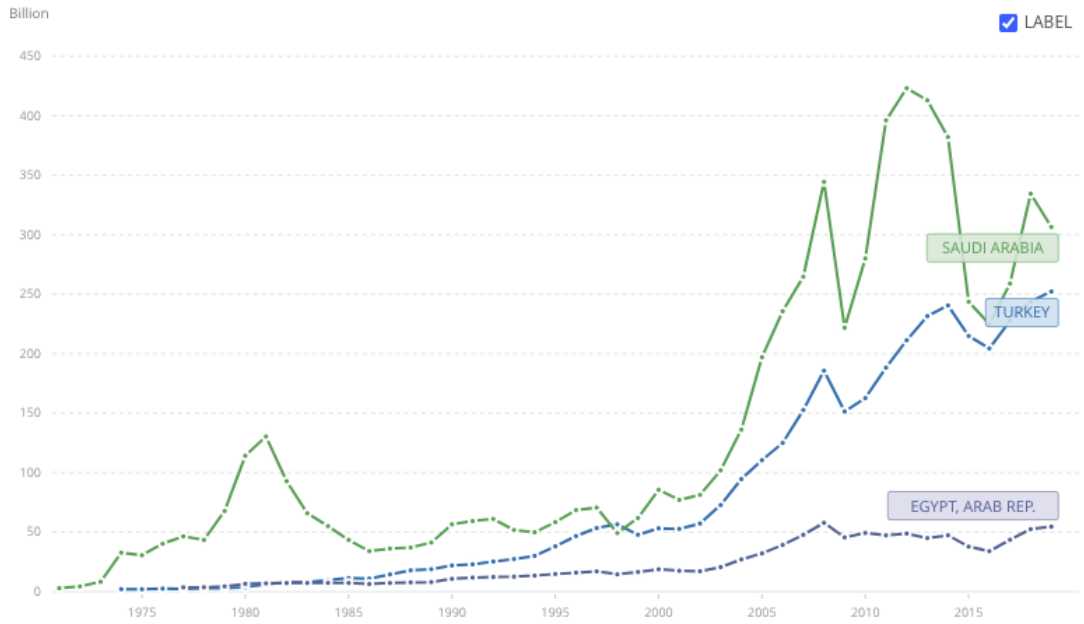
Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

2020 tahminlerine göre Türkiye'nin ihracatı 252.167.000,00 \$ (World Bank, 2020) ve Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value (Thousands)
Egypt, Arab Rep.	2019	54,570,434.74
Saudi Arabia	2019	306,480,849.70
Turkey	2019	252,167,000.00

Şekil 24: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İhracatlarının Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 25: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İhracatlarının Grafiklerle Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

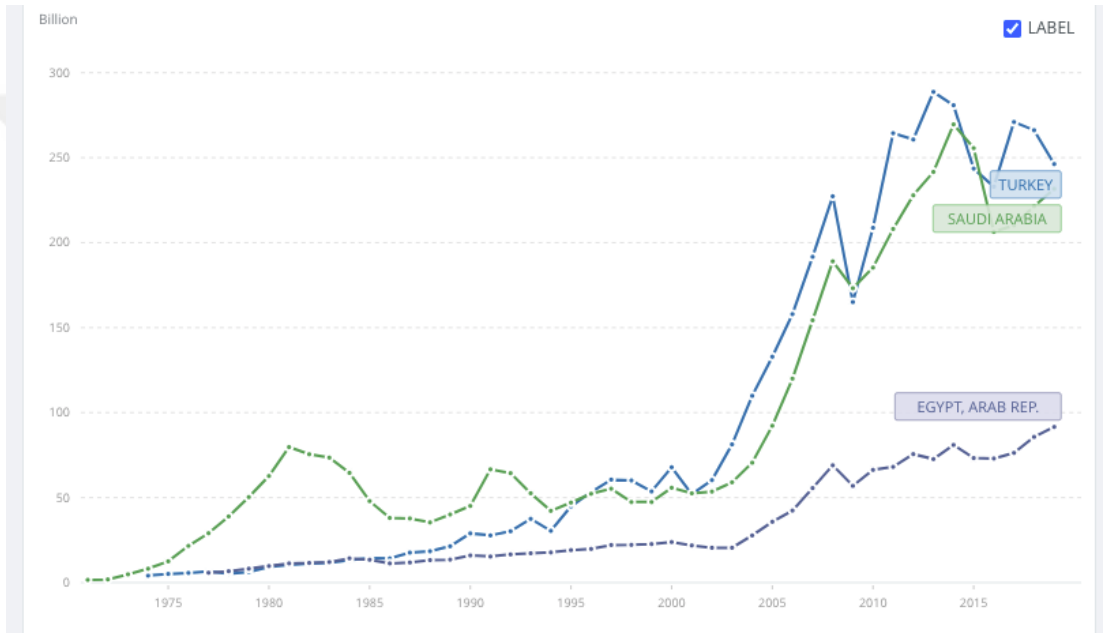
Türkiye'nin ana ihracat ortakları Almanya (%9), Birleşik Krallık (%6), Irak (%5), İtalya (%5), Amerika Birleşik Devletleri (%5)'dir. Türkiye'nin ihraç ettiği başlıca mallar otomobil ve taşıt parçaları, rafine edilmiş petrol, dağıtım kamyonları, mücevherat, giyim ve konfeksiyondur.

2020 tahminlerine göre Türkiye'nin ithalatı 246.236.000,00 \$ (Word Bank, 2020) ve Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value (Thousands)
Egypt, Arab Rep.	2019	91,591,730.00
Saudi Arabia	2019	231,662,305.94
Turkey	2019	246,236,000.00

Şekil 26: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İthalatlarının Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 27: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır İthalatlarının Grafiklerle Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Türkiye'nin ana ithalat ortakları Almanya (%11), Çin (%9), Rusya (%9), Amerika Birleşik Devletleri (%5), İtalya (%5)'dir. Türkiye'nin ithal ettiği başlıca mallar altın, rafine edilmiş petrol, ham petrol, taşıt parçaları, hurda demirdir. 2019 tahminlerine göre Türkiye'nin dış borcu 438.677 milyar dolardır (CIA World Factbook, 2021). Dünya ile ülke karşılaştırması: 30.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli konu ise döviz kurlarıdır.

ABD doları başına Türk lirası (TRY) şu şekilde olmuştur: 7.81925 (2020 tahminî), 5.8149 (2019 tahminî), 5,28905 (2018 tahminî), 2,72 (2014 tahminî), 2.1885 (2013 tahminî).

Şekil 28: Türk Lirası ve Suudi Arabistan Riyali'nin ABD Doları Karşılığı 10 Yıllık Karşılaştırması

Kaynak: <https://tradingeconomics.com/turkey/currency>

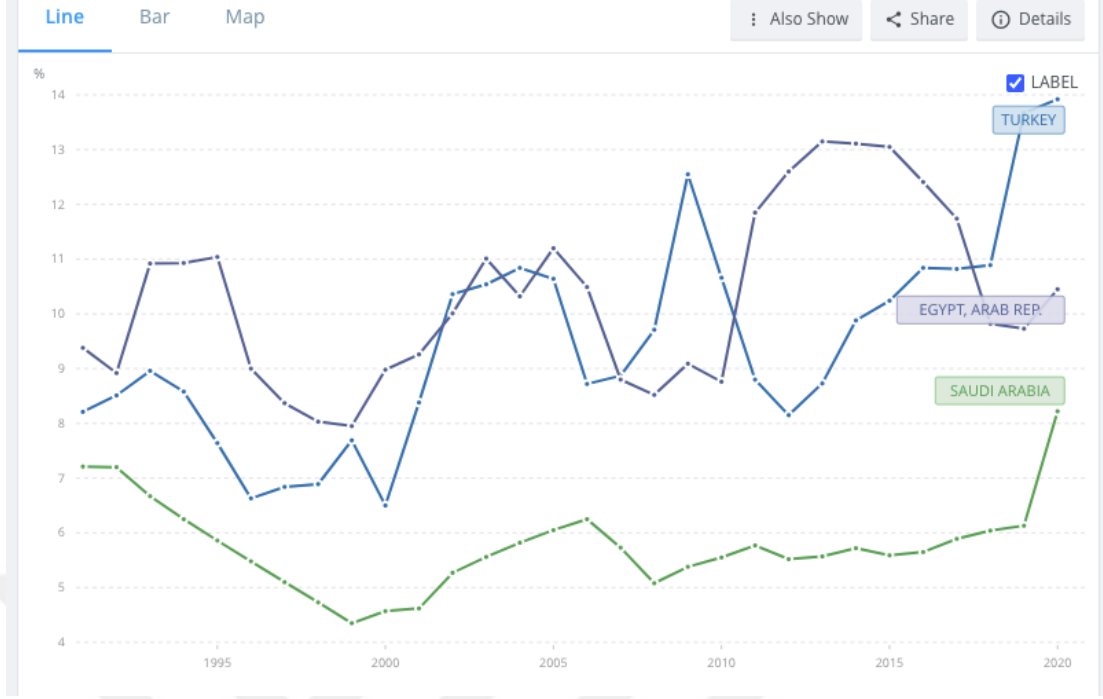
İşsizlik oranı (%13,9) (World Bank, 2020) ve Suudi Arabistan ve Mısır ile karşılaştırma aşağıda gösterildiği gibidir.

Country	Most Recent Year	Most Recent Value
Egypt, Arab Rep.	2020	10.4
Saudi Arabia	2020	8.2
Turkey	2020	13.9

Şekil 29: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İşsizlik Oranlarının Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

Şekil 30: Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır'ın İşsizlik Oranlarının Grafiklerle Karşılaştırılması

Kaynak: World Bank İnteraktif Web Sitesi

İstatistiklerin şekil 17'de gösterdiği gibi Türkiye, karşılaştırılan diğer ülkeler arasında en yüksek GSYİH'ye sahiptir ve bu da onu bölgedeki en taşlı ekonomi yapmaktadır. Suudi Arabistan GSYİH'si Türkiye'ye yakın olsa da Suudi Arabistan'daki GSYİH'nin büyük kısmının sanayi veya turizmden değil, petrol üretiminden geldiğini ve bu durumun Türk ekonomisine kesin üstünlük sağladığını belirtmek önemlidir.

Aslında bu, Türkiye'deki yaşam kalitesinin veya insanların refahının Suudi Arabistan'dan daha yüksek olduğu anlamına gelmez çünkü istatistiklerin şekil 20'de gösterdiği gibi kişi başına Suudi Arabistan GSYİH'si Türkiye'yi aşmaktadır ve bu daha kaliteli bir yaşamdır.

Bu aslında tüm Körfez konsey ülkeleri için ortak bir faktör olabilir. Bu ülkelerin vatandaşları Türkiye'ye mega altyapı projeleri yönüyle baktığında ülke insanların yüksek standartlara sahip olduğunu düşünebilir ancak konu Türk nüfusu olunca akla daha düşük yaşam standartlarına sahip olmak durumu gelmektedir.

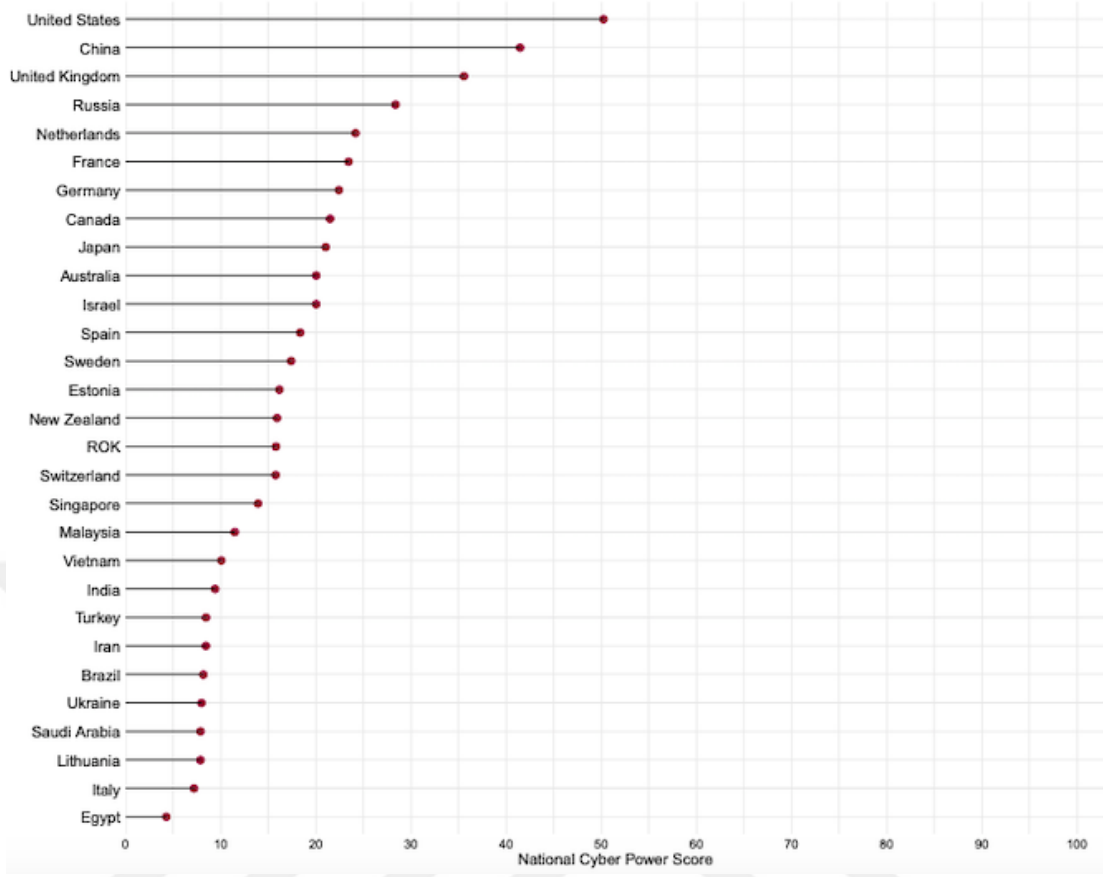
Türkiye işsizlik oranları dışındaki tüm göstergelerde diğer ülkeleri geride bırakmıştır. Türkiye'deki işsizlik nispeten yüksek olmasına rağmen bunu Türk kuruluşlarının iş gücünü azaltabileceği yüksek üretkenlik ve yüksek verimlilikle ilişkilendirmek önemlidir. Diğer ülkelerde kullanılabilecek bu fazladan emek, gerçekten de işsizliğin tedirgin edici bir parçasıdır. Bu fenomen örtüsüz işsizlik olarak adlandırılır (buna dair yeterli kanıt bulunmamasına rağmen).

Türkiye ekonomisi için en önemli sorun, şekil 29'da gösterildiği gibi para biriminin devalüasyonudur. Türk lirasındaki dramatik düşüş her ne kadar Türk lirasındaki düşüş ihracatı ve dolayısıyla GSYİH büyümesini artırsa da çok doğru bir gösterge değildir. Ülkelerin mali ve ekonomik istikrarsızlıklarına dair bir izlenim vermektedir. Bu durum Türkiye'nin akıllı stratejisinde büyük bir zayıflık olarak değerlendirilebilir. Bu zayıflık, ekonomiye sadece sert bir güç kaynağı olarak değil, aynı zamanda bir prestij ve yumuşak güç kaynağı olarak da zarar vermektedir.

3.1.3. Türkiye'nin Sert Siber Gücü

Önceki bölümde bahsedildiği gibi bu çalışma Çin Siber Politika Girişimi tarafından Türkiye'nin siber gücünü değerlendirmek için yapılan çalışmanın sonucunu gösterecektir. İran ve İsrail bu çalışma kapsamına alınmadığı için ODKA bölgesinin bu çalışmaya dâhil edilen ülkeleri yalnızca Mısır ve Suudi Arabistan'dır.

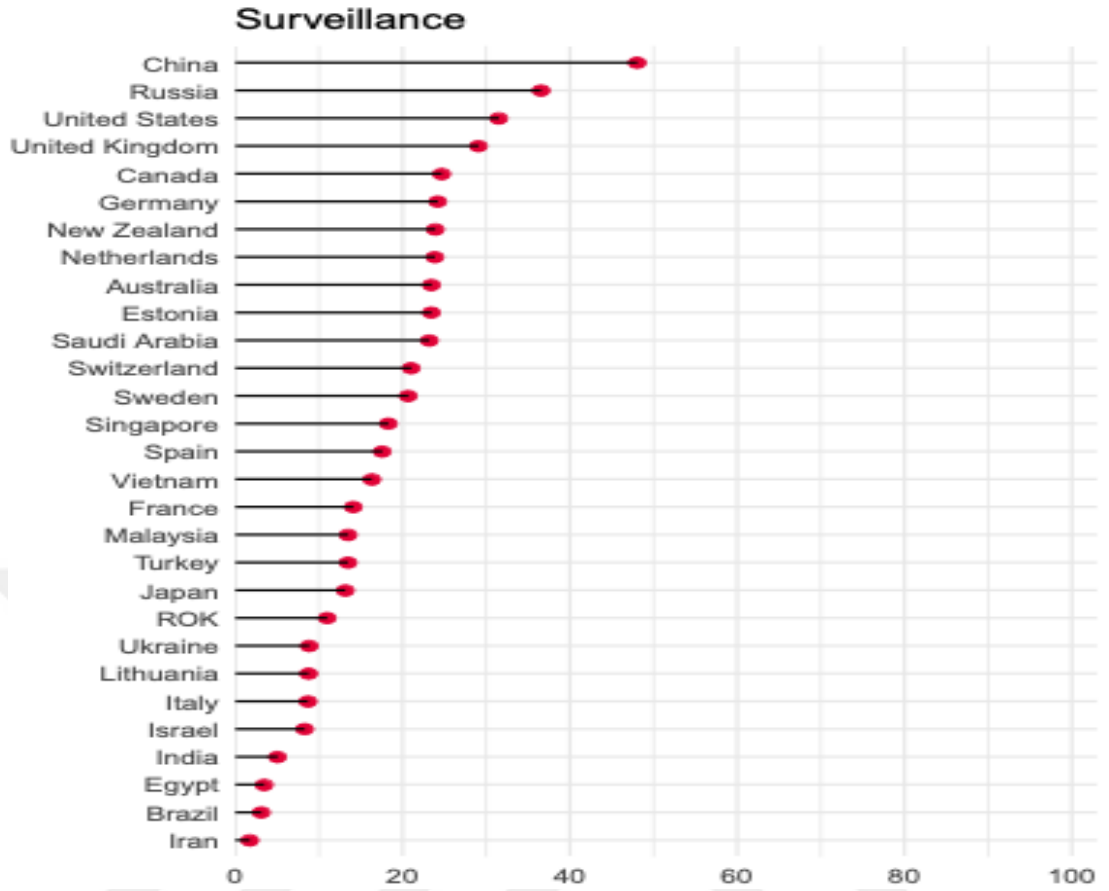
Çalışma, siber güçte Türkiye'nin, katılan 30 ülke arasında 22. sırada olduğunu, Suudi Arabistan'ın 26., Mısır'ın ise 29. sırada yer aldığını göstermiştir. Aşağıdaki şekil, tüm katılımcı ülkelerin sıralamasını göstermektedir.

Şekil 31: NPCI 2020: En Kapsamlı Siber Güçler

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.11)

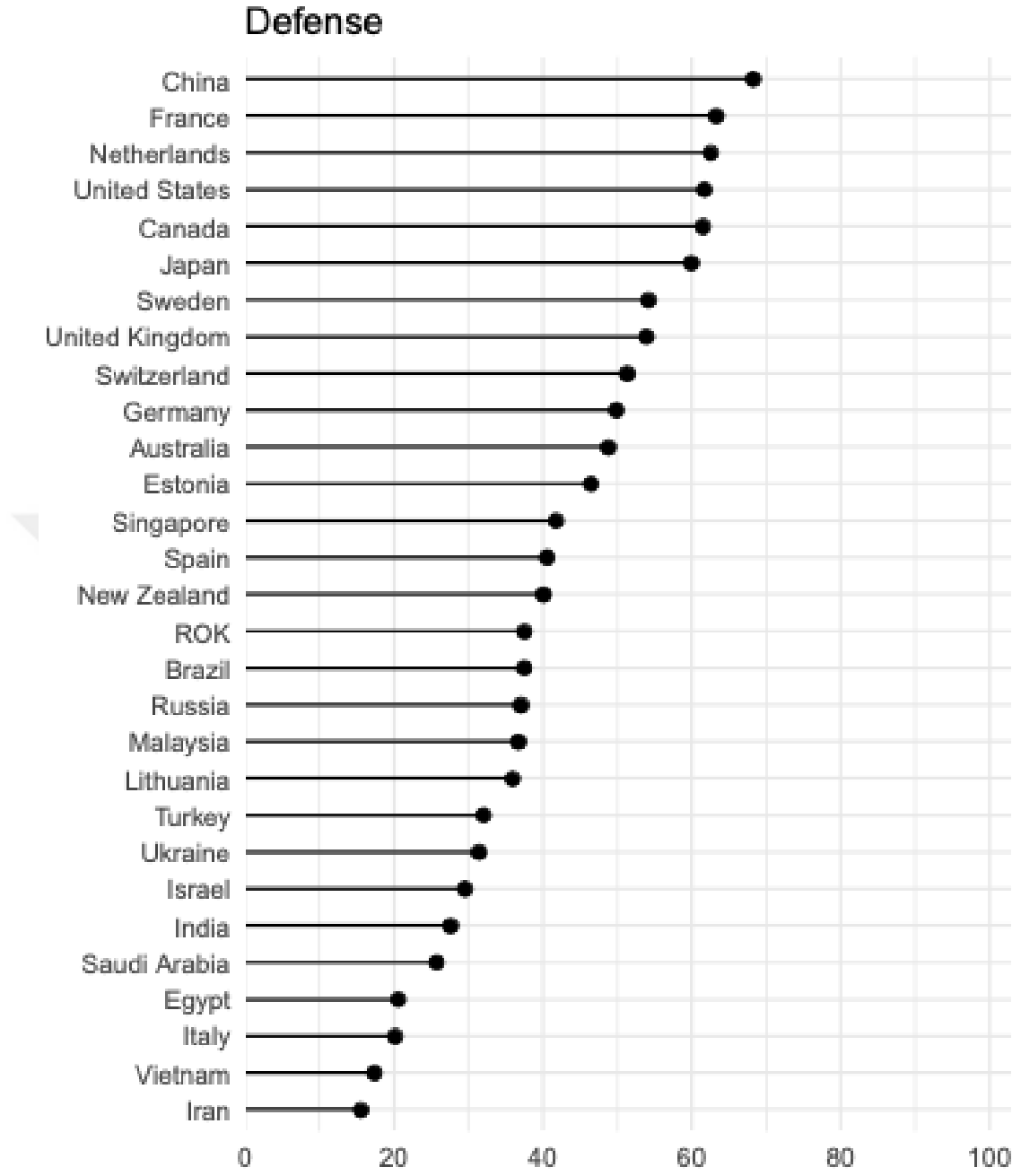
China Cyber Policy Initiative çalışması, Türkiye'nin gözetim niyetinin 30 üzerinden 20. sırada yer aldığını, aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi Mısır'ın 28'inci ve Suudi Arabistan'ın 11'inci sırada yer aldığını göstermiştir.

Şekil 32: NPCI 2020 Gözetim Niyeti Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

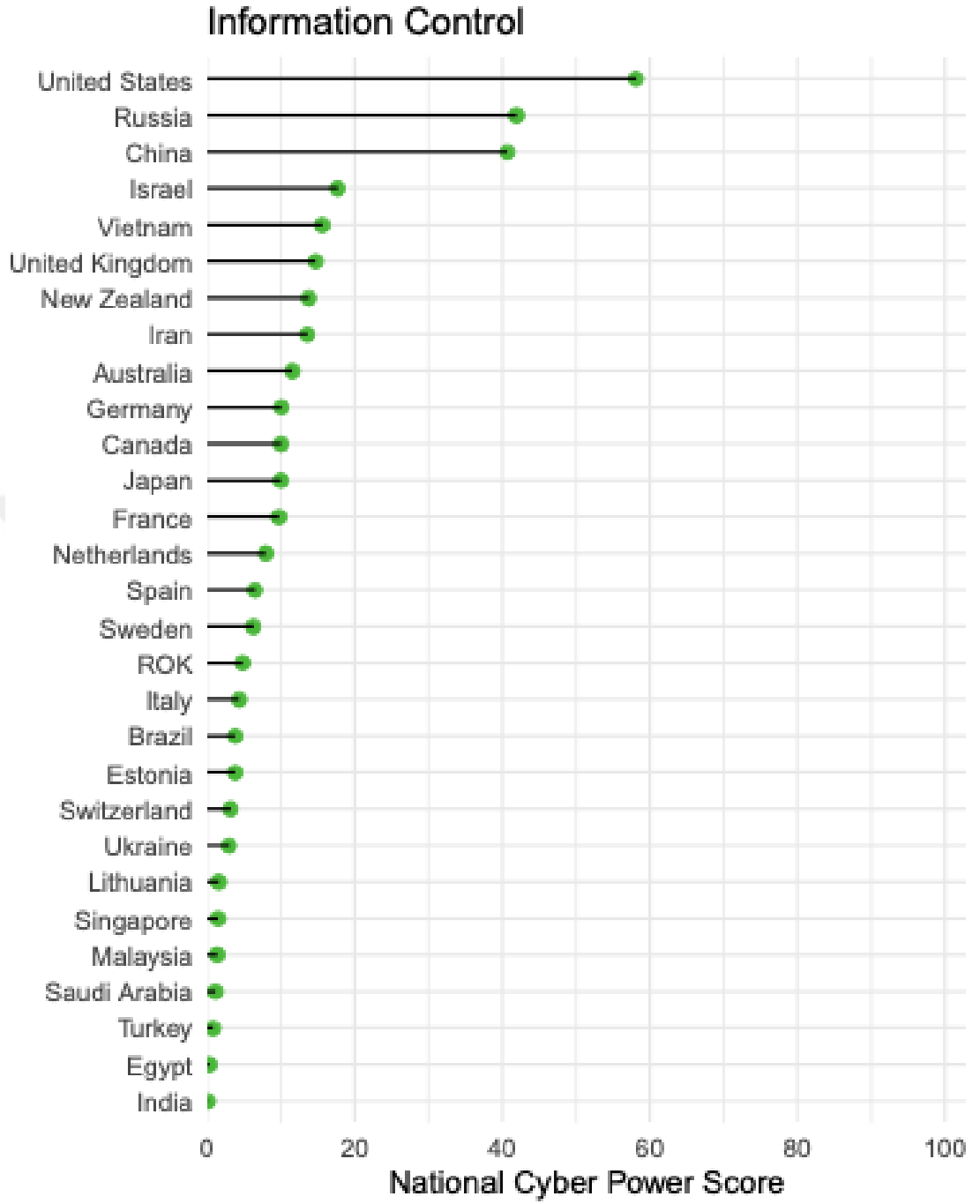
China Cyber Policy Initiative çalışması, aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi Türkiye'nin savunma niyetinin hem Mısır hem de Suudi Arabistan'dan daha gelişmiş bir konumda 30 üzerinden 21 olduğunu göstermiştir.

Şekil 33: NPCI 2020 Savunma Niyeti Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

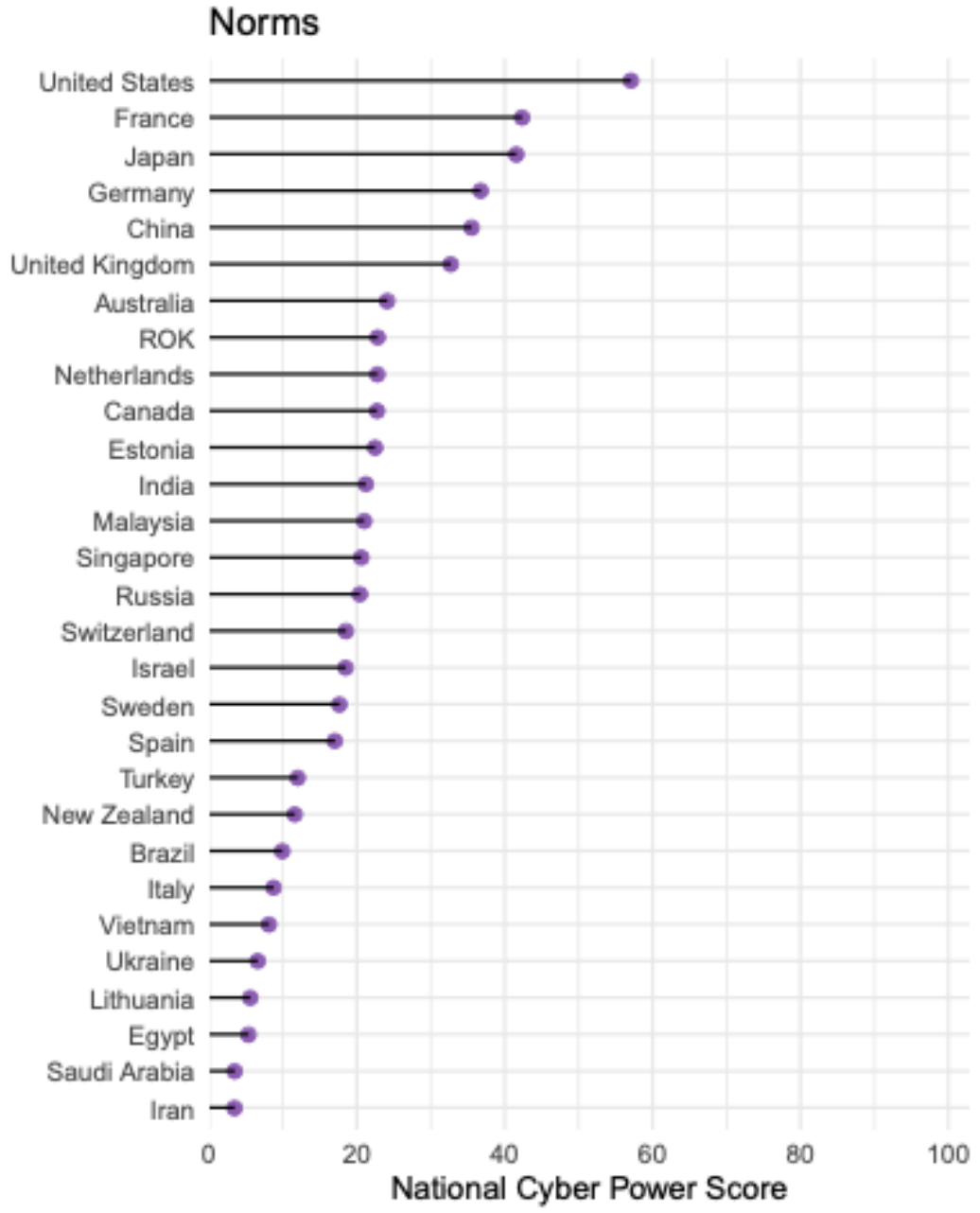
China Cyber Policy Initiative çalışması, bilgi kontrol niyetinin sırasında aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi Suudi Arabistan'ın 26., Türkiye'nin 27. ve Mısır'ın 28. olduğunu göstermiştir.

Şekil 34: NPCI 2020 Bilgi Kontrol Niyetinin Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

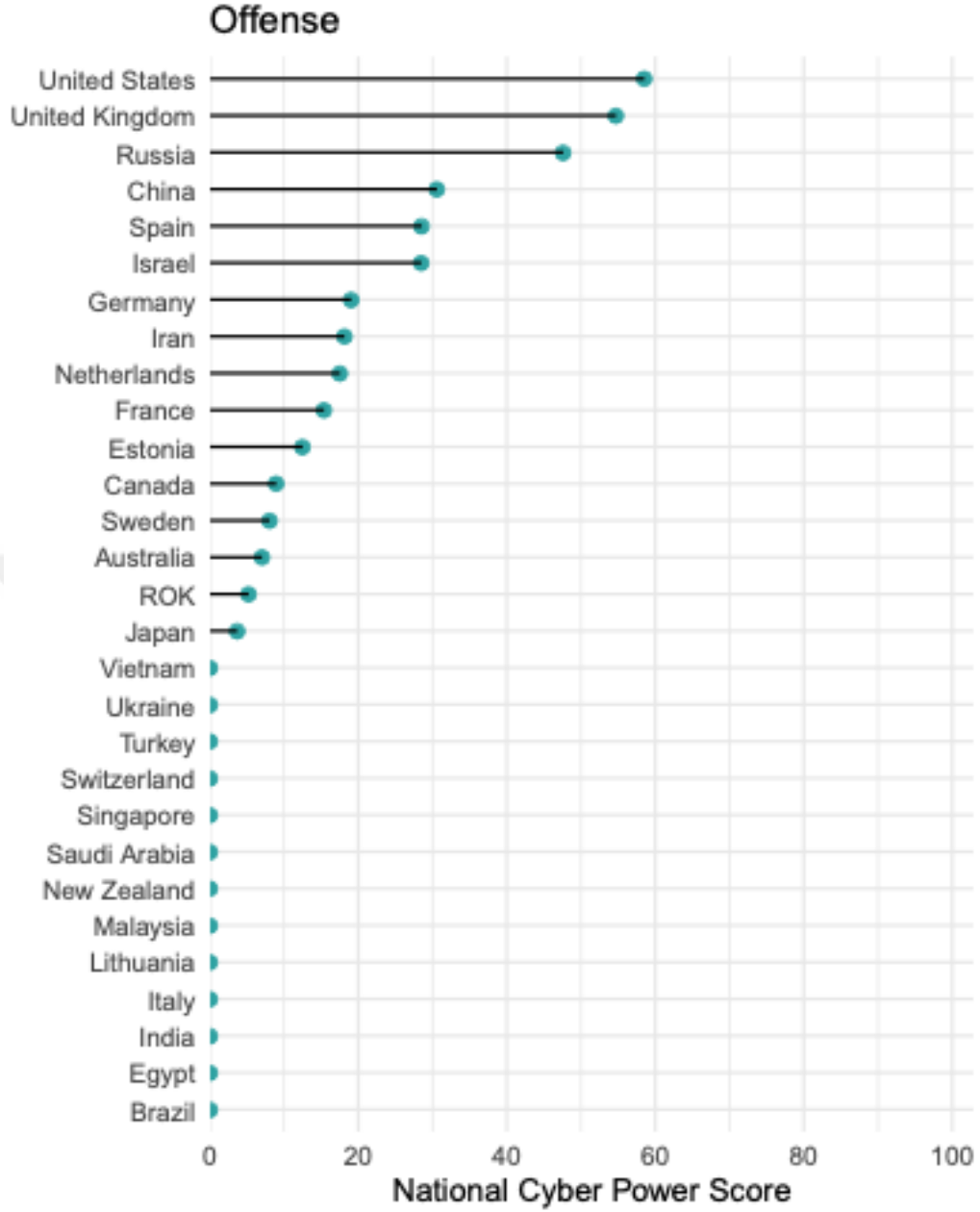
China Cyber Policy Initiative çalışması, normların niyetinin sırasında aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi Türkiye'nin 20., Mısır'ın 27. ve Suudi Arabistan'ın 28. olduğunu göstermiştir.

Şekil 35: NPCI 2020 Normlar Niyetinin Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

China Cyber Policy Initiative çalışması, aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi saldırı niyeti sıralamasında Türkiye'nin 19., Suudi Arabistan'ın 22. ve Mısır'ın 28. olduğunu göstermiştir.

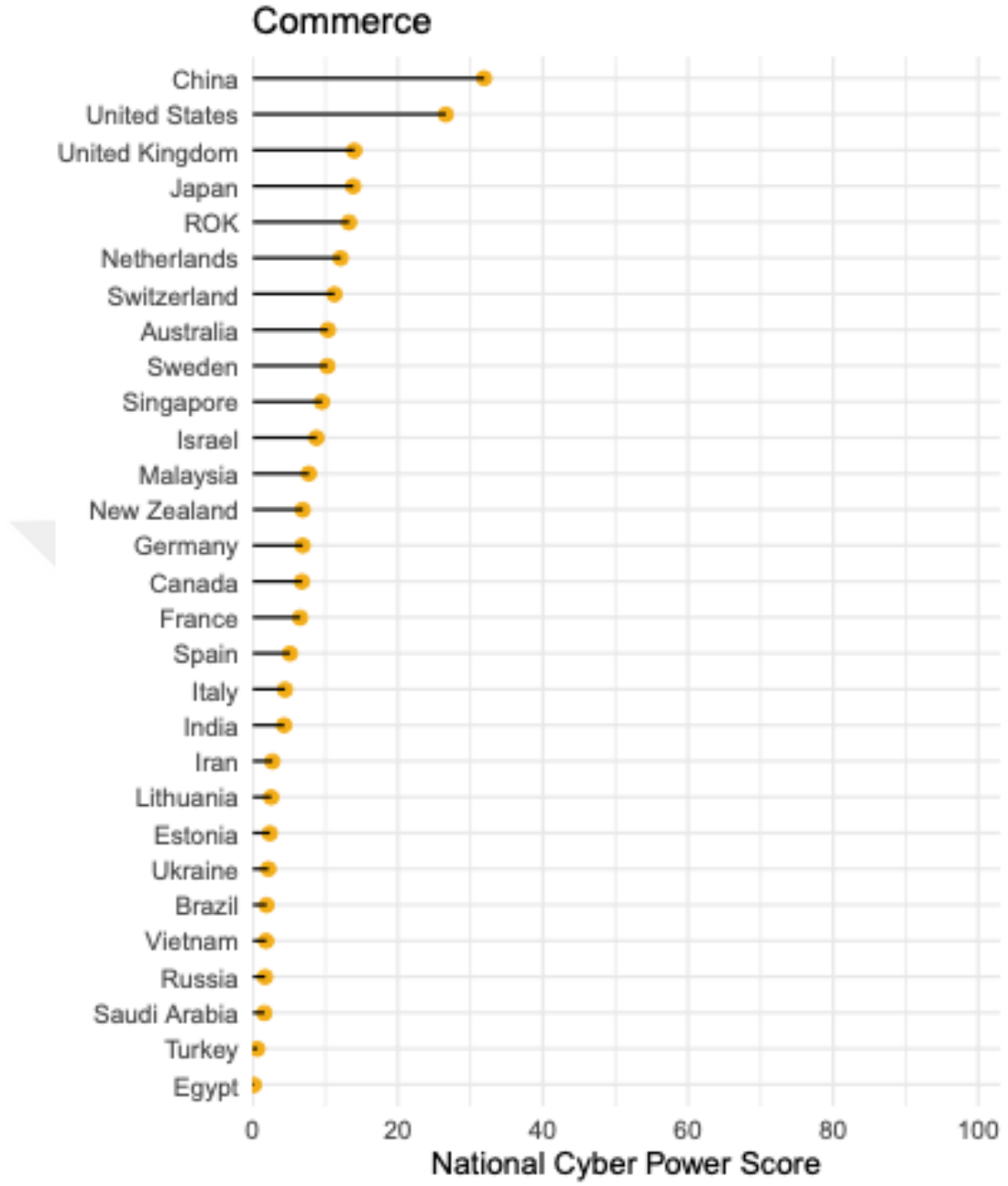

Şekil 36: NPCI 2020 Saldırı Niyetinin Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

China Cyber Policy Initiative çalışması, ticaret niyetinin sırasında aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi Suudi Arabistan'ın 27., Türkiye'nin 28. ve Mısır'ın 29. olduğunu göstermiştir.

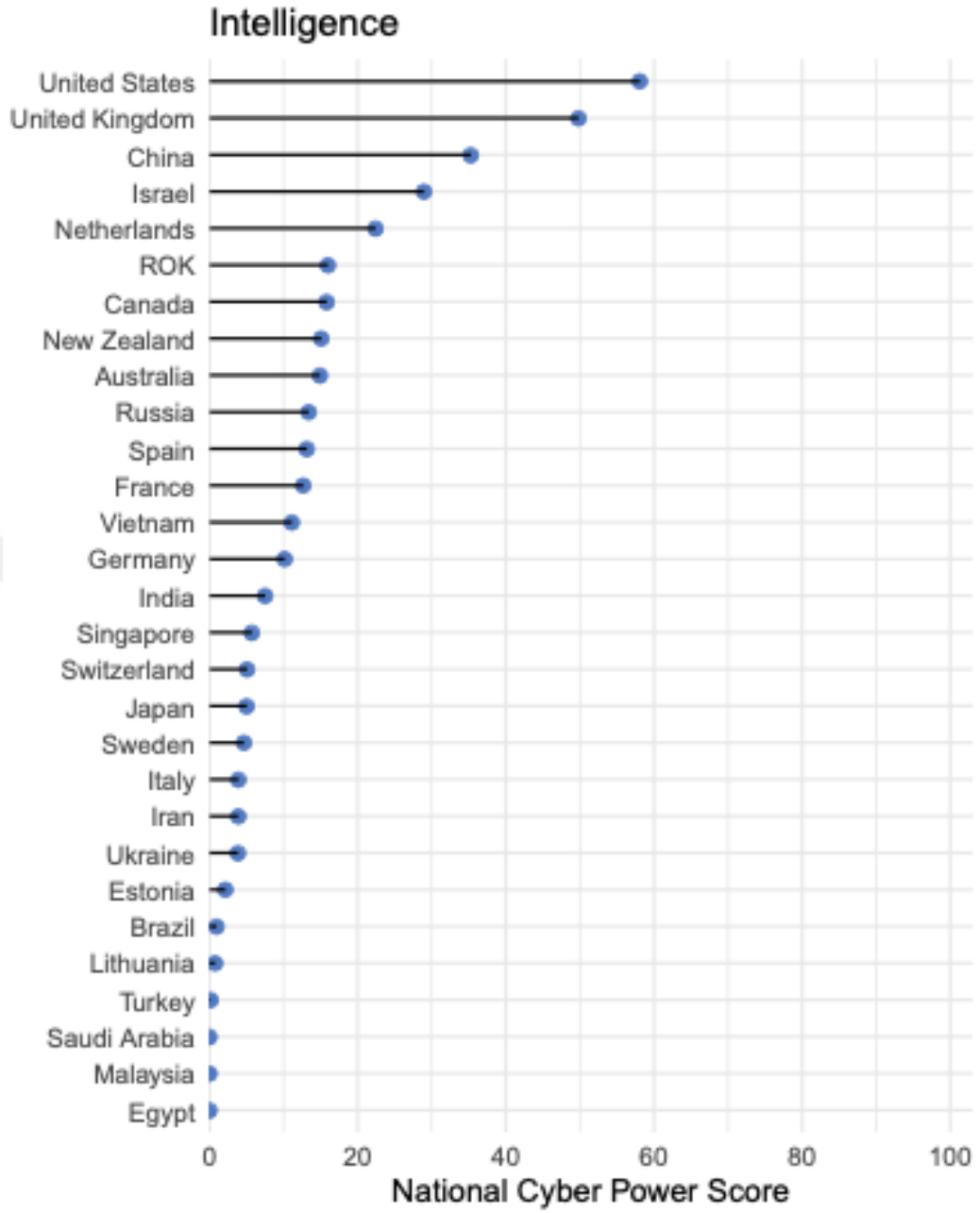

Şekil 37: NPCI 2020 Ticaret Niyetinin Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

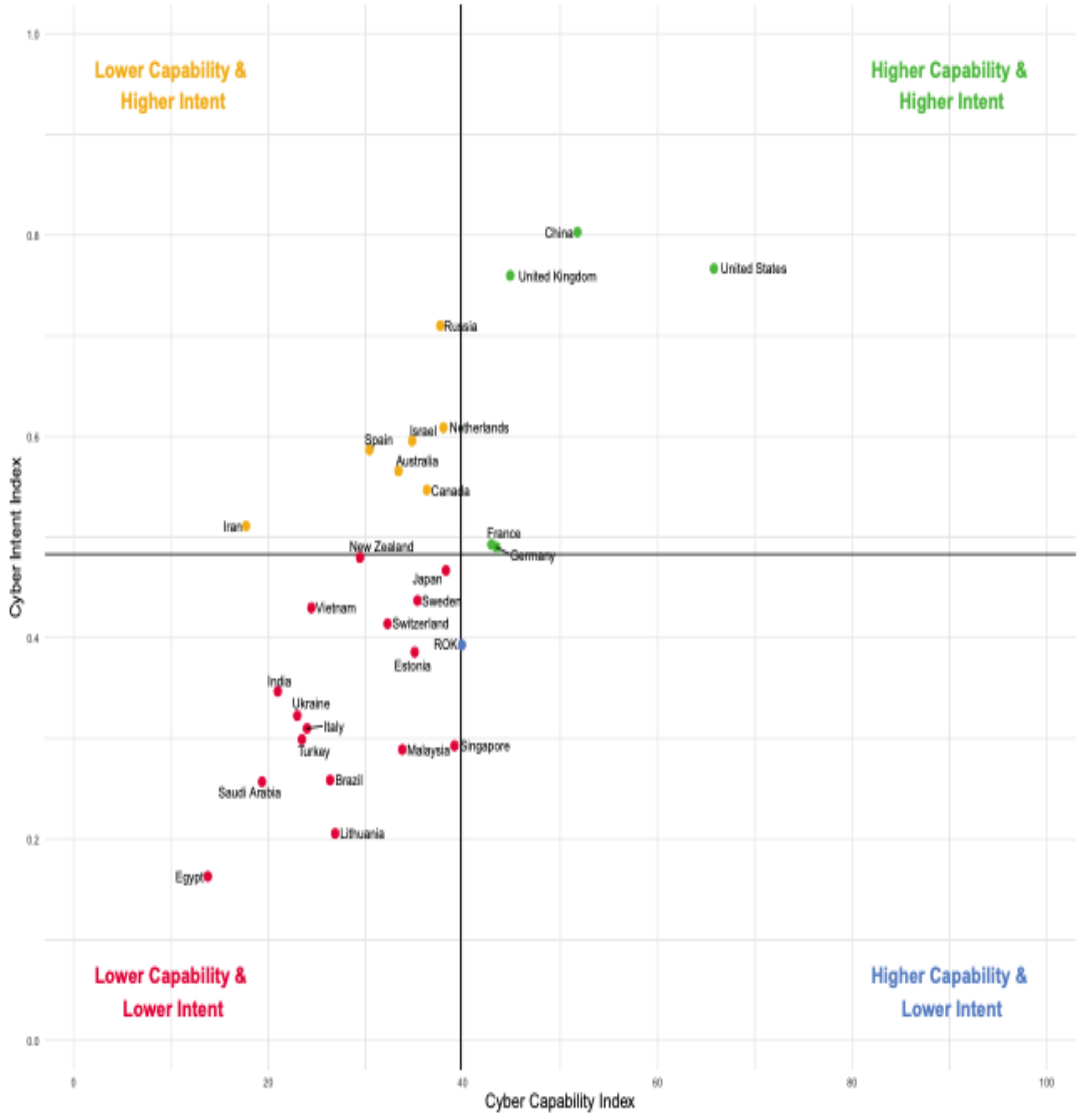
China Cyber Policy Initiative çalışması, istihbarat niyeti sırasında aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi Türkiye'nin 26., Suudi Arabistan'ın 27. ve Mısır'ın 29. olduğunu göstermiştir.

Şekil 38: NPCI 2020 İstihbarat Niyetinin Puanı

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.12)

Araştırmanın gösterdiği gibi Türkiye, siber gücün neredeyse tüm yönlerinde ilerlemiştir. Ancak üç devletin (Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır) çok yakın puanları vardır. Bu nedenle dünyanın siber güçler matrisi içindeki konumları sol aşağı çeyrektedir. Bu quardant, daha düşük yeteneklere ve daha düşük yoğunluğa sahip güçleri içerir. Tam konum aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 39: Yetenek ve Niyete Göre Siber Güç Sıralamalarının Grafiği

Kaynak: (China Cyber Policy Initiative, 2020: S.13)

Türkiye; Suudi Arabistan ve Mısır'a kıyasla siber güç olarak ileri bir konumda yer alsa da aradaki fark çok azdır ve farklılaştırıcı bir faktör olması mümkün değildir. Bu nedenle Türkiye'nin konumu iyi bir imaj ve prestij ile çok hafif bir ikinci güç avantajı sağlayabilir. Ancak bu kısım, yumuşak siber gücü dikkate almamaktadır. Yumuşak siber güç, bu çalışmanın bu bölümünde gelecek bir başlıkta farklı araçlar kullanılarak analiz edilecek bir başka konudur.

3.2. TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK GÜCÜ

Önceki bölümde gösterildiği gibi yumuşak güç kaynaklarının analizi, kültürle ilgili kaynakların, siyasi değerle ilgili kaynakların ve siyasi meşruiyetle ilgili kaynakların derin bir analizini gerektirir. İlk tür birçok farklı hükümet ve sivil toplum programında bulunabilir. İkinci tür, ülkenin politika yapıcılarının iç politika yapımına çevrilen ahlaki sisteminin bir ürünüdür. Üçüncü tür, ahlaki sistemin ulusal çıkarlarla birleşimidir ve bir dış politika yapımına dönüştürülür.

3.2.1. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Kültür)

Şekil 10'da bir önceki bölümde görüldüğü gibi bu çalışma kültürü üç ana bileşene ayırmıştır: Popüler kültür, yüksek kültür ve dil ve içerik.

3.2.1.1. Türkiye'nin Popüler Kültürü ve ODKA Toplulukları

Nye, popüler kültürü kitlesel eğlenceye odaklanan kültür olarak tanımlar. Yüksek kültürel ilişkilerin belirli politik etkilerini izlemenin popüler kültürün politik önemini göstermekten daha kolay olduğunu düşünür. Ancak Türkiye kültürü ve ODKA söz konusu olduğunda popüler kültürün daha etkili bir araç olduğu çok iyi anlaşılır.

Dış politika ve siyasi değerlerin aksine popüler kültür doğrudan devletin hükümet organlarına atfedilemez. Dikkate alınması gereken cazibe iki katmana sahiptir: (1) Türk popüler kültürüne cazibe ve (2) Türk devletine cazibe. Kültürün çok sayıda tezahürü vardır ve bunlardan biri kitle eğlencesine odaklanan popüler kültürdür. Bu bağlamda kültür, halkla ilişkilerin bir aracı ve bir ülkenin etkisini güçlendirmek için bir yöntem olarak anlaşılmaktadır (Otmazgin & Ben-Ari, 2014).

3.2.1.1.1. Türkiye ve ODKA, Ülkeler, Diziler ve TV Eğlence

Amerikan popüler kültürünün küresel başarısı, ABD'yi diğerlerine heyecan verici, egzotik, zengin, güçlü, trend belirleyici, modernliğin ve yeniliğin en ileri

noktası olarak görülür. Hatta insanlar Amerikan tarzı iyi yaşamın peşinden gitmek istemektedir (Otmazgin & Ben-Ari, 2014: S.77).

Hollywood'un en belirgin örnek ve yumuşak gücü sürdürmek için en önemli Amerikan aracı olduğunu, daha sonra erişilebilir tüketim ürünlerine dönüştürüldüğünü ve küresel olarak pazarlandığını belirtir.

Bununla birlikte Press-Barnathan (2014)'a göre cazip popüler kültür dış politikaları etkileme yeteneğine sahip değildir çünkü çekim mutlaka güçle aynı anlama gelmez. Vatandaşlar çekici bir TV şovu, müzik veya siyaset arasında bağlantı kurmayacaktır. Bu da diğer devletin politikalarına ve siyasi davranışlarına karşı daha olumlu bir yaklaşıma dönüşecektir. Aynı zamanda bir liderin popüler kültür algısını doğrudan etkilemeye çalışmak da başarısız olur. Press-Barnathan (2014)'a göre Kim Jong-il ve Saddam Hüseyin'in Hollywood filmlerinin takipçileri olduğuna inanılır ancak tercihleri Amerikan yanlısı politikalara dönüşmemiştir. Press-Barnathan (2014) popüler kültürün daha az doğrudan bir şekilde önemli bir siyasi etkiye sahip olabileceğini ileri sürmektedir.

Belirli bir ülkenin kültürel ürünlerinin tüketimi, kültürlerinin kültürel pazar, bölgesel söylem, modernite, dünya ve uluslararası sistem vb. hususlarda benimsenmesine yol açabilir. Ancak Amerikan rüyası fikrinin en iyisi olduğu kabul edilir. Popüler kültür yoluyla dünyanın dört bir yanındaki insanların öğrendiği Amerikan yumuşak gücünün bir örneğidir.

Halk kültürünün yumuşak güç olarak hükümet tarafından kullanılmasında önemli sınırlamalar vardır. Önemli olan hükümetlerin değerlerini azaltmadan veya bir dereceye kadar kötüye kullanmadan yumuşak güç kaynaklarını kullanamayacağıdır. Aynı zamanda kültürel mallar ağırlıklı olarak hükümetin zorunlu olarak mesaj veremeyeceği özel toplumsal aktörler tarafından üretilir ve dağıtılır. Evrensel bir mesaj iletmenin yanı sıra iletme de istemez. Popüler kültür endüstrisinin büyümesi, bir hükümet kültürel diplomasisinin bir parçası olarak aşağıdan ve yukarıdan değil, ekonomik teşviklerden kaynaklanmaktadır (Press-Barnathan, 2014: S.37).

Otmazgin & Ben-Ari (2014: S.70), kültürün teknoloji ve siyasi kanallar tarafından yönetilebilir olarak görülen ve ekonomik ve politik hedeflere katkıda bulunmak için kullanılan bir politika nesnesine dönüşme yeteneğine sahip olduğunu ileri sürmektedir. Kültürün yönetimi kimi zaman daha zor görünse de diğer ulusal varlıklara benzer şekilde muamele edilebileceğini belirtmektedirler.

“Popüler kültür potansiyel olarak bir devletin temel değerlerini ve ideolojisini aktarmanın bir aracı olarak ve ön penceresi olarak cazip kültürünü yurt dışına satabilir.” (Otmazgin & Ben-Ari, 2014, S.31). Otmazgin & Ben-Ari (2014), bir ülkenin maddi başarısının önemli bir yumuşak güç aracı olması nedeniyle yumuşak güç olarak popüler kültürün bir ülkenin sert gücünün bir yan ürünü olarak görülebileceğinin altını çizmektedir (Otmazgin ve Ben-Yari, 2014: S.35).

Berg (2017: S.46) tarafından yılında yapılan bir araştırma, Türk televizyon dizilerinin Türkiye'nin ve Türkiye'nin eğitim şehri öğrencileri arasındaki dış politikalarının artan farkındalığı için ana katalizör olarak nasıl görüldüğünü tartışmıştır. Türkiye'yi çevreleyen farkındalık ve ilgi ilk olarak Arap öğrencilerin kendilerini ve ailelerini ülkeyi ziyaret etmeye ve bir bütün olarak Türkiye'ye karşı büyük ölçüde gözlem yapmaya iten Türk dramalarına maruz kalmasıyla tetiklenmiştir. Türk tarihi ve kültürü, doğasının güzelliği ile birlikte çalışma katılımcılarının çoğunluğunun Türkiye hakkındaki düşüncelerine ilişkin ilk tepkisi olarak bahsettiği için güçlü bir çekiciliğe sahiptir. Ülkenin zengin kültürü ve Osmanlı mirası ile müzelerinin, camilerinin ve eski saraylarının etkileyici olması hayran oldukları bir durumdur.

Türkiye'nin emperyal geçmişini Arap baskısı dönemi olarak görmek yerine öğrenciler Arapların değil, Müslümanların topluca önemli olduğu bir zaman olarak algılandıkları için Osmanlı tarihine hayranlıklarını vurgulamıştır. Berg (2020: S.46)'in çalışmasında kadın katılımcıların görüşleri özellikle son yıllarda değişmiş ve Türkiye'yi ziyaret etme istekleri, ülkenin turizm sektörüne önemli bir destek sağladığı anlaşılan Türk dizilerinde gördükleri güzel manzaralar tarafından yönlendirilmiştir.

Türkiye, toplumunun Doğu ve Batı değerlerinin ideal bir birleşimini temsil ettiği ve aynı zamanda ülkenin genel olumlu görüşüne büyük katkıda bulunan Arap

ülkelerinin ulaşmaya çalıştığı model bir ülke olarak algılanmaktadır. Türkiye'nin Suriyeli mültecileri karşılaması ve Filistin'e açık desteği, Arap öğrencilerin çoğunluğunda yankı uyandırmıştır. Askerî kapasitesinin tehdit etmek yerine güven verici olduğu düşünülen Türkiye'nin barış komisyoncusu ve Müslüman çıkarlarının savunucusu imajını sağlamlaştırmıştır. Genel bir siyasi kayıtsızlığa ve mevcut işlere ilgisiz olmasına rağmen çalışma katılımcılarının çoğunluğu Türkiye'nin değişen dış politikasının farkındayken bir bütün olarak haberlere ve güncel olaylara ilgisiz görünmüştür.

Türkiye'nin son yıllardaki hem ekonomik hem de önemli bir güç merkezi olma konusundaki başarıları için Arap hayranlığına katkıda bulunmuştur. Türk televizyon dizilerinin yüksek başarısı Türkiye'nin gelişmiş ekonomisinin ve Arap dünyası ile ticaret ilişkilerinin gelişmesinin bir sonucudur. Böylece uluslararası bir standartta içerik üretilir, büyüyen iş ilişkileri kurulur.

Türk televizyon dizileri, Arap öğrenciler arasında olumlu bir Türk imajının oluşturulmasında ve taklit edilecek başarılı bir modelde belirleyici bir rol oynamış gibi görünmektedir. Berg (2020: S.46)'in araştırması, drama sektörünün mali durumu yumuşaklıktan uzak olmasına ve turizm için önemli yansımaları olan büyük bir ekonomik / ticari ilgiyi temsil etmesine rağmen Türk drama dizisinin ülkenin yumuşak gücünün yükselmesine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu göstermektedir. Planlanmamış olmasına rağmen Türk dramalarının uluslararası başarısı AKP hükümetinin yumuşak güç stratejisine uygun düşmüştür.

Türkiye'nin kültürü, siyasi kavramları ve politikaları, yumuşak gücün özü olan çekici kabul edilir. Yumuşak güç teorisi, Türkiye'nin televizyon dramalarının muazzam başarısı zemininde Türkiye'nin son prestijini keşfetmek ve açıklamak için yararlı bir araç gibi görünse de aslında yumuşak güç üretmek için sert gücün önemini göz ardı etmektedir.

Türkiye ekonomisinde son on yılda televizyon sektörünün büyümesine ve genişlemesine önemli ölçüde katkıda bulunan ciddi bir iyileşme olmazsa Türkiye herhangi bir yumuşak güç üretmez veya aslında yumuşak bir güce sahip olmazdı.

Hurtaş (2015)'in çalışmasında Türk televizyon dizileri aracılığıyla üretilen yumuşak gücün aslında hükümetin kontrolü dışında olduğu ve birçok açıdan İslami muhafazakâr AKP'nin karşıt dünya görüşünü gösteren tesadüfi bir olay olduğu iddia edilebilir. Son yıllarda hükümet tarafından kontrol edilen RTÜK (Türkiye Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) tarafından uygulanan cezalar, Türk hükümetinin drama endüstrisine daha muhafazakâr bir dünya görüşü uygulama çabalarını göstermektedir.

Berg (2017: S.47)'e göre Türk drama dizilerinin Arap izleyicilere hitap etmesini sağlayan anahtar unsurlardan biri, Arap dünyasında tabu olarak kabul edilen konulara dokunma kabiliyetleridir. Böylece Arap medyasının tatmin edemediği bir boşluğu doldurmaktadırlar. Türkiye, televizyon dizilerini sansürleyerek Arap medyasıyla tam olarak aynı şeyi yapmaktadır. Bu da potansiyel olarak Türk drama dizilerinin önemli dış pazarlardaki çekiciliğini kaybetmesine neden olabilir.

Yumuşak güç kavramı, dış politika ve kültürel ürünler arasındaki etkileşimi ve bunların Arap seyirciler arasındaki algıları nasıl şekillendirdiğini incelemek için ilginç bir araç olmuştur. Yumuşak gücün teoride çalışan bir kavram gibi görüldüğünü ancak yumuşak güce sahip olmanın altında yatan nedenleri ilk etapta inceleyemediğinin altını çizmek önemlidir, bu da birçok yönden sert güce yol açmaktadır.

Türk televizyon dizilerinin popülaritesinin daha az doğrudan bir şekilde önemli bir siyasi etkiye sahip olabileceğini iddia etmek mümkündür. Sosyal ve dinî konulara liberal bakışı Türk kültürel ürünlerinin tüketimi, belirli kültürel görüşlerin benimsenmesi, Arap kültür pazarının şekillenmesi, bölgesel söylem, modernite görüşü, dünyaya ve uluslararası sistemi göstermektedir.

Bhutto (2019)'ya göre uluslararası satışlar ve küresel izleyici sayesinde Türkiye, dünya çapında TV dağıtımında Rusya, Çin, Kore ve Latin Amerika'da büyük izleyiciler bulmaktadır. Günümüzde Şili, satılan şov sayısı bakımından dizi en büyük tüketicisidir. Daha sonra Meksika, ardından Arjantin bunları satın almak için en fazla parayı ödemektedir. Bu dramalar arasında Muhteşem Yüzyıl, ODKA'da oldukça popülerdir. Diziden sonra Arap turizmi İstanbul'a yönelik olarak artış göstermiştir. Türkiye'nin Kültür ve Turizm Bakanı bazı Arap ülkelere ücret yayınlamayı bile durdurmuştur. Küresel Ajans, Latin Amerika'daki en son alıcıları dahi sayılmadan

Muhteşem Yüzyıl'ın dünya çapında 500 milyondan fazla insan tarafından izlendiğini tahmin etmektedir (Bhutto, 2019). Dizi, Japonya'nın aldığı ilk Türk dizisidir. 2002'den bu yana Cezayir, Fas ve Bulgaristan dâhil olmak üzere 100'den fazla ülkeye yaklaşık 150 Türk dizisi satılmıştır. Bu satışların yapılmasının yolunu Muhteşem Yüzyıl açmıştır. Mısırlılar geleneksel olarak sinemalarıyla tanınırlar da 1990'larda Suriye'yi ele geçirene kadar bölgede TV'ye de hakim olmuştur. Suriyeli aktörler, dramatik ve komedi becerileri ile ünlüydüler, yönetmenleri sanatçıydı. Yetenekli senaristler, önemli devlet yardımı ile kalite şovları üretmiştir.

Hükümet televizyon endüstrisine önemli bir bütçe ayırmış ve Suriye'nin tarihî yerlerinde kameralar, ekipman, devlet sübvansiyonları ve çekim izni vermiştir. Ancak daha sonra savaş başlamıştır ve TV sektörü sekteye uğramıştır. Bhutto (2019) tarafından hazırlanan ve "vasi" hakkında yayınlanan raporda Orta Doğu Yayın Merkezi MBC yan kuruluşu O3 Productions ve Türk televizyonunu Orta Doğu'ya getirmekten sorumlu kişi olan Fadi İsmail ile bir röportaj yer almıştır. İsmail'e göre Suriye dramaları zaten bir "pan-Arap fenomeni" hâline gelmişken MBC aldığı tüm Türk dramalarını Suriye Arap lehçesine kopyalamaya karar vermiştir. İsmail, "Bu onların büyük başarılarının nedenlerinden biri." demiştir. Beyrut merkezli bir TV prodüksiyon şirketi olan iMagic'in format dağıtım ve lisans koordinatörü Imane Mezher'e göre ikinci neden, değerler meselesiydi. Türk dramalarının Meksika, Hint ve Kore dramalarından daha ünlü olmasını sağlayan Türk dramalarının muhafazakâr değerlerinden bahsetmektedir (Bhutto, 2019).

Türk dramasının yumuşak bir güç aracı olarak önemi Suudi-Türkiye ilişkilerindeki son değişimler sırasında ortaya çıkmıştır. Türk TV'nin uluslararası erişimi önemli ölçüde azaltılmıştır. MBC, 2 Mart 2018'de Suudi Arabistan saatiyle 01.00'de dizi kaldırdı. Altı dizi, 25 milyon dolarlık MBC'ye mal oldu. Kanalın sözcüsü, "Tüm Türk dramasını bölgedeki birkaç TV çıkışından çıkarma kararı var. Kararı kimin aldığını doğrulayamıyorum." demiştir. Suudi Arabistan'ın veliaht Muhammed bin Salman, 2015'ten beri MBC satın almak için görüşmelerde bulundu ancak 3 milyar dolarlık fiyat çok yüksek bir fiyat olarak görülmüştür. Kasım 2017'de Mohammed Bin Salman, yolsuzlukla mücadele taraması olarak faturalanan şeyin bir parçası olarak MBC'nin yönetim kurulu ve hissedarlarını tutuklamıştır (Bhutto, 2019).

83 günlük lüks bir hapisshanedede kaldıktan sonra MBC'nin kurucusu Waleed bin İbrahim Al İbrahim, kız kardeşi eski bir kralla evli olan Suudi iş adamı serbest bırakılmıştır (BBC Türkçe, 2019). Şirkette ilk verdiği emir MBC'nin dizi programlamasını iptal etmek olan gizli bir yeni çoğunluk sahibi bulunmaktaydı. Bu tür bir Türk yumuşak gücünün Muhammed bin Salman'ı karartması mümkündür. Türkiye'nin 2017 Katar ablukasını “yüzsüzce” çevirmesiyle gerilim yaşanmıştır. Böylece Mart 2018'de Muhammed bin Salman, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı yeni bir “Osmanlı halifeliği” inşa etmeye çalışmakla suçlamış, Türkiye'yi tuhaf bir şekilde “kötülük üçgeni” olarak adlandırdığı duruma dâhil etmiş ve Orta Doğu TV'den dizi silmiştir (Balta, 2019).

Ağırseven ve Örki (2017: S.846)'nin çalışması, televizyonun yumuşak güç üzerindeki etkisine odaklanmaktadır. Yaşam tarzını ve onu şekillendiren tüm detayları çekici kılmak ana amaçtır. Türk mutfağını yurt dışında başarılı bir şekilde tanıtmak ve olumlu bir iz bırakmak örnek olarak gösterilebilir. Kamu diplomasisinde etkililik ve verimlilik sağlamak için kültürel bir ilham kaynağı olmak farklı araçlar kullanılarak denenebilir. Televizyon yayınlarında sürekliliği olan televizyon ve TV dizilerinin etkisi düşünülebilir. Altı çizilmesi gereken bir diğer ayrıntı da TV yapımlarındaki fikirlerin izleyicilere nasıl sunulduğudur.

Örneğin, Şirinler doğrudan komünizmle özdeşleşir (Hruby, 2011). Şirinler örneğinde komünist propaganda için doğrudan veri bulunmamakla birlikte bazı detayların ideolojik olarak seçildiği ve olumlu olarak sunulduğu yönünde bir baskı vardır. Öte yandan propaganda odaklı prodüksiyonlar da var. Bununla ilgili en iyi örnekler, Nazi yönetimi altında Almanya'da üretilen filmlerdir. Başka bir yol, bilinçaltı amaçlı ve genellikle ürünlerin reklamlarında kullanılan yapımları kullanmaktır. Bilinçaltı mesajlarıyla ilgili iddiaların sosyal medyada geniş bir alanı sahip olmasına rağmen bunu dikkate alan iki soru vardır. Birincisi ne kadar etkili oldukları, ikincisi ise kasıtlı olup olmadıklarıdır. Yumuşak güç, bir durumu veya politikayı arzu edilebilir hâle getirmeyi amaçlıyorsa bu üç yöntem arasında yapılan karşılaştırma daha verimli sonuçlar alınmasını sağlar:

- Şirinler gibi istenenleri açıkça göstermeyen ancak örtük olarak gösteren yapımlar
- Nazi Almanya'sında olduğu gibi yapılan propagandalar
- Düzenli aralıklarla ve farklı yollarla verilen mesajlar

Kısacası Türk dizileri, farklı coğrafi bölgelerde ve Osmanlıların ve Türkiye'nin egemen olduğu ülkelerde yumuşak gücün etkili enstrümanlarıdır. Enstrüman olarak ele alındıklarında Türkiye'nin yararına hareket ederler. Doğrudan finansal katkının yanı sıra bu seri birçok sektöre, Türkiye'ye karşı tutumuna ve vizyonuna katkıda bulunmada önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı'nın "2010 Orta Doğu'da Türkiye'nin Algısı" başlıklı raporuna göre ankete katılanların %78'i Türk dizilerini izlediğini söylemiştir. Raporda dizinin Türkiye'nin bölgedeki imajı üzerinde kalıcı bir etki yaratarak Türkiye'nin yumuşak gücünün önemli bir parçası hâline geldiği belirtilmektedir (Akgün vd., 2011: S.15-16). Aslında televizyon dizileri Türkiye'nin yumuşak gücünün önemli bir parçası hâline gelmiştir. Bölgede Türk dizilerini izleyenlerin sayısı çok fazladır ve bu durum Türkiye'nin imajı üzerinde kalıcı bir etki yaratma potansiyeline sahiptir (Hassan, 2019).

Orta Doğu'ya en etkili ihracatlar arasında Türk dizileri yer almaktadır. 2011 yılında Türkiye, ihracat yapan televizyon dizilerinden 60 milyon dolardan fazla kazanmıştır (Tol, 2012). Türkiye'nin "paçavralardan zenginlere" pembe dizisi "Noor"un son bölümünün Suriye'den Fas'a 85 milyon izleyici çektiğini vurgulamak gerekir. Zengin İstanbullu bir ailenin aşk hayatındaki dönüşlerini anlatan "Noor" Arap dünyasında sosyal bir fenomene dönüşmüştür. Şovdaki karakterler bir Batı yaşamına öncülük etmekte ancak bölgedeki başarısını kısmen açıklayan Arap ve Müslüman değerlerini paylaşmaktadır.

Türkiye 2001 yılında Yemen, Mısır ve Tunus; 2002'de Suriye, 2005'te Filistin, 2006'da Ürdün ve İran ve 2007'de Kuveyt ile kültürel değişim anlaşmaları imzalamıştır. Orta Doğu'dan gelen turizm ile birleşen bu kültürel değişimler sayesinde Türkiye, Batı ve Müslüman değerlerinin eşsiz bir karışımının bir örneği olarak Arap popüler kültürüne doğru yol almıştır (Berdibek, 2012).

Daily Sabah ve Anadolu Ajansı (2019)'nın ortak yazısında Türk dizilerinin dünya genelinde 150'ye yakın ülkede yayınlanması nedeniyle Türkiye'nin ürünlerine ilginin arttığı ve bu ülkelere mal ve hizmet satışına önemli katkı sağladığı belirtilmiştir. Türk dizileri, yurt dışı pazarında büyük ilgi görmekte ve yayınlandıkları ülkelerde Türkiye'nin imajına ve ürünlerinin tanıtımına katkı sağlamakta, Türkiye'nin hizmet ve mal ihracatının artmasında etkili bir rol oynamaktadır.

Tahminlere göre geçen yıl Türk dizilerinin ihracatı 500 milyon dolara ulaşmıştır. Sinema ve televizyon sektörünün ülke ekonomilerindeki payı her geçen gün artarken sektör, değeri artan bir sanayi dalı olarak öne çıkmıştır. Aynı makalede Ticaret Bakanlığı verileri ve sektör temsilcilerinden alıntı yapılarak "her sezon televizyon kanallarında veya platform sitelerinde yaklaşık 50 ila 70 yeni dizi" yayınlandığı bildirilmiştir.

Orta Doğu'dan Balkanlar'a, Afrika'dan Orta Asya'ya, Uzak Doğu'dan Güney Amerika'ya pek çok kıtada Türk yapımı diziler gösterilerek 146 ülkede yaklaşık 700 milyon kişiye ulaşmıştır. Türkiye, küresel dizi ihracatında ABD'nin ardından ikinci sırada yer almaktadır. Bölüm başına 4.000 dolarlık dizinin ortalama satış fiyatı son beş yılda 400.000 dolara yükselirken 2013 yılında 150 milyon dolar civarında olan Türk dizi ihracatı 2017'de yaklaşık 350 milyon dolara, 2018'de ise 500 milyon dolara yükselmiştir.

Yayınlandıkları ülkelerde en çok izlenen yapımlardan biri hâline gelen Türk dizileri, Türkiye'nin imajına ve ürünlerinin tanıtımına katkıda bulunarak mal ve hizmet ihracatının artmasında etkili olmaktadır. Birçok Türk dizisinin yayınlandığı Latin Amerika ve Karayip ülkelerinden Venezuela, Brezilya, Peru, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti, Arjantin, Uruguay ve Şili'ye mal ihracatında son üç yılda istikrarlı bir artış sağlanmıştır.

Ülkenin dramalarının büyük bir hit olduğu Mısır'a Türkiye'nin ihracatı, siyasi ilişkilerin bozulmasına rağmen istikrarlı artışlar kaydetmiştir. Aynı maddeye göre Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)'nin verilerine göre Türkiye'nin Kuzey Afrika ülkesine ihracatı, geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %6,5 artışla bu yıl Ocak-Ekim döneminde 2,6 milyar dolar olmuştur. Benzer şekilde yetkililerin defalarca Türk

dizilerini boykot çağrısı yaptığı Birleşik Arap Emirlikleri'ne (BAE) mal ve hizmet satışı, aynı dönemde %11,8 artarak 1,7 milyar doları bulmuştur. Ayrıca Türk dizilerinin yoğun talep gördüğü Suudi Arabistan'a ihracat, bu yılın ilk 10 ayında geçen yılın aynı dönemine göre %26 artmıştır. Körfez ülkesine yapılan ihracat 2,6 milyar doları aşmıştır. Çalışma, ekteki "Ek (1) Türk Dizileri İnfografik" bölümünde daha fazla görsel sunmuştur.

3.2.1.1.2. Türk Müziği ve ODKA'nın Dinleyicisi

Arapçadan çevrilen bir makalede Ahmet Zakaria, Türk araştırmacı Murat Özeldirim'in "Yirminci Yüzyılda Arap ve Türk Müziğinin Birliğı" adlı kitabından alıntı yapmıştır. Özeldirim kitabının girişinde Araplar ve Türkler arasındaki kültürel etkileşimin aynı zamanda ortak tarih ve coğrafyalarının da doğal bir sonucu olduğunu ve hükümetin o dönemde Arap ve Türk dünyasını birbirinden izole etme girişimlerinin başarılı olmadığını vurgulamaktadır. Aralarındaki müzikal etkinin de çok eskilere dayandığına inandığı için Osmanlı İmparatorluğu'ndan çok öncesine dayanan bu ilişkilerin eski tarihini de doğrulamaktadır. Bu bağlamda IV. Murad'ın on yedinci yüzyılda Bağdat'tan İstanbul'a müzisyenleri beraberinde getirdiğı belirtilmektedir. Araştırmacı, Arap ve Osmanlı müziğı arasındaki benzerliğin nedenlerini aynı türbeleri kullanmalarına ve Osmanlı topraklarında yayılan ve müziğın birleştirilmesinde önemli rol oynayan tasavvuf vaazlarına bağlamaktadır. Türk müzik ilişkileri 19. yüzyılda Mısır, Suriye ve Irak'ta ortak partiler düzenlendiğı zaman zirveye ulaşmış; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra bile Türk sanatçılar bu ülkelere davet edilmiştir. Birden fazla Arap ülkesinde konserler veren bu Türk sanatçılarının en önemli isimleri arasında: Jamil Bey Al-Tanbouri, Hafez Sami, Münir Nur al-Din Selçuk ve Muzin Sanar bulunmaktadır (Zekeria, 2021).

Türk müziğinin Arap izleyiciler üzerindeki etkisinden bahseden çok sayıda kaynak bulunmaması nedeniyle bu çalışma sayıları ve gerçekleri sunamayacaktır ancak YouTube'daki en basit arama Arapçaya çevrilen Türkçe şarkıların miktarını gösterebilir. Bu da Arap dinleyicinin Türk müziğine tutkun olduğı anlamına gelir ve bu tutku, dinlediklerinin kelimelerini ve anlamlarını bilmeye kadar uzanır.

3.2.1.1.3. ODKA Toplulukları ve Türk Yaşam Tarzı

3.2.1.1.3.1. ODKA Toplulukları ve Türk Mutfağı

Yaşam tarzı konusu yemek yeme alışkanlıkları ve adabı, giyinme şekli, aile ilişkileri, gezilecek yerler, plastik cerrahi ve estetik gibi birçok alanda genişletilebilir. Bu bölümde çalışma, tartışmaya değer bazı olguları ele alacaktır. İlk fenomen Türk mutfağı ve sosyal medya ünlüleri olacaktır. Sosyal medyada ünü olan Nusret Gökçe gibi bir Türk şefi İstanbul'daki dükkânından Dubai'ye taşınmaya iten resmi, medyayı işgal eden bir soluktur (Fortune, 2014). Miami ve daha sonra Londra'ya gitmiştir (Southan, 2021). Diğer örnek Arap kalbine ve midesine ulaşmak için babasının restoranında vedioshoot yapmaya başlayan Burak Özdemir'dir. Türk yemek tariflerini hazırlama ve sunma tekniğı, genellikle gülümsemeyle doğrudan kameraya bakması onu bir internet ünlüsü yapmıştır. Ünlü video sadece Arap turistleri CZN Burak restoranlarına götürmekle kalmamış, aynı zamanda CZN Burak restoranlarını Dubai'ye götürmüştür (cznburak, 2021).

Bu iki örnek en bilinenler arasındadır ve pek çok kişiye takip etmeleri için ilham veren bir başarı örneğı olan sosyal medya / şef girişimcilerin gerçek örnekleridir. Tüm bu hikâyeler daha fazla internet içeriğı yaratmakta ve dolayısıyla Türklere ve Türklerin yemek yeme tarzına daha fazla ilgi gösterilmektedir. Bu ünlüler, turizm acentelerinin pazarlama çalışmaları ve Türk hükümetinin sağladığı tüm altyapı ile birlikte ODKA turistinin Türkiye'yi ziyaret etmesi için güçlü bir itici güç yaratmıştır.

3.2.1.1.2.2. ODKA Ülkelerinden Gelen Turistler

TRT konulu makalesinde Küçükaşcı (2019), Türkiye'ye özellikle Körfez ülkelerinden gelen Arap ziyaretçilerin son yıllarda Türkiye ile bazı Körfez ülkeleri arasındaki gerginliğin giderek arttığını anlatmıştır. Türkiye'nin Orta Doğuluların uzun süredir gözde tatil beldesi olduğunu belirtmiş, son on beş yılda Arap ziyaretçi sayısının arttığını da sözlerine eklemiştir. Ziyaretçilerdeki ani yükselişin arkasında siyasi ve sosyal nedenler vardır ve Türkiye, son birkaç yılda birçok zorluğa rağmen bu üstünlüğü korumaya çalışmaktadır.

Makalede Türk imajına ve sıcak destinasyonlarına atıfta bulunmaktadır. Arap turistlerin Türkiye'ye yolculuğunun yaklaşık yirmi yıl önce başladığı ve Türk dizilerinin Orta Doğu'ya ihracatı ile aynı zamana denk geldiği belirtilmektedir. Genç Araplar arasında Türkçe öğrenmeye ve ülkenin kültürünü deneyimlemeye olan ilginin giderek artması, İstanbul'u ziyaret etme ve bu popüler dizilerin çekildiği yeri görme arzusuyla sonuçlanmıştır. Makalede Türk yumuşak gücünün bölgedeki etkisiyle ilgili tartışmaların başladığı ifade edilmektedir. Birçok uzman, bu dizilerin Türkiye'yi Orta Doğu'yla tanıttığını ve Türkiye'nin bölge üzerindeki yumuşak gücünü artırdığını belirtmektedir.

Bir diğer önemli gerçek olarak Küçükaşcı (2019), Arap Baharı'nın şiddetlenmesiyle yaz tatillerini Suriye, Mısır veya Tunus'ta geçirenlerin daha güvenli bir alternatif aramaya başladığını ifade etmektedir: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sınır İstatistiklerine göre Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinden Türkiye'ye gelen turist sayısı 2002 yılında 44.222 iken 2017 yılında bu sayı 1.089.614'e ulaşmıştır (Küçükaşcı, 2019).

Suudi Arabistan, 2017 yılında 651.170 turistle Türkiye'yi ziyarette ilk sırada yer alırken aynı dönemde Kuveytli ve Katarlı turist sayısında da artış yaşanmıştır. 2002'de Kuveytli ve Katarlı turist sayısı sırasıyla 824 ve 6.989'dur ve 2017'de bu rakamlar 48.764 ve 255.644'e yükselmiştir. İstanbul her zaman Arap turistler için önemli bir nokta iken yeni destinasyonlar da kendini göstermeye başlamıştır. Karadeniz Bölgesi'nin Trabzon, Ordu ve Rize illeri serin havası ve doğal güzellikleri ile özellikle Körfez'den çok sayıda Arap turisti ağırlamıştır.

Bu illerin yerlileri, artan turizm sayesinde canlandırılmış bir ekonomiden ve yeni iş fırsatlarından yararlanmaktadır. Araç kiralama şirketleri ve seyahat acenteleri talep görmekte, yeni oteller ve hediyelik eşya dükkânları inşa edilmekte ve hatta Arap mutfağından menüler sunan yeni restoranlar açılmaktadır. Arap harfli sokak tabelaları da ortaya çıkmaktadır. Türkiye, alkolsüz restoranlar, kolay erişilebilir ibadethaneler, ayrılmış yüzme havuzları ve plajlar gibi "helal dostu" turizm faaliyetleri sağladığından Arap ziyaretçiler Türkiye'de kendilerini rahat ve evlerinde hissetmektedir. Hatta kimi Arap turistler Trabzon'da gayrimenkul satın almaktadır (Extraproperty, 2019).

Türkiye, turizm sektörünün öneminin farkında olarak ülkede reformlar uygulamaktadır. Bunlardan biri, 2023 Vizyonu kapsamında 2007 yılında yayınlanan Türkiye Turizm Stratejisi-2023'tür. Bu strateji 2023 yılına kadar tamamlanırsa Türkiye'de turizm daha sürdürülebilir, çevre dostu ve katılımcı hâle gelecektir.

Bu gelişmelere rağmen Temmuz 2016'daki başarısız darbe girişiminin ardından bir dizi terör saldırısı gerçekleşmiş ve turizm zarar görmüştür. 2017 yılında Türkiye'deki güvenlik sorunu ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün önceki Genel Sekreteri Taleb Rifai, İstanbul'a yaptığı ziyarette Türkiye'nin görülmesi gereken çeşitli destinasyonları olduğunu ve Türkiye'yi ziyaret etmenin teröre verilecek en iyi yanıt olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Türkiye, havayolları için yakıt sübvansiyonları sunarak otellerin kapasite elde etmesine yardımcı olmuş ve oteller, 2017 yılında turistleri yeniden cezbetmek için erken rezervasyonlarda indirim sağlamıştır (Küçükaşcı, 2019).

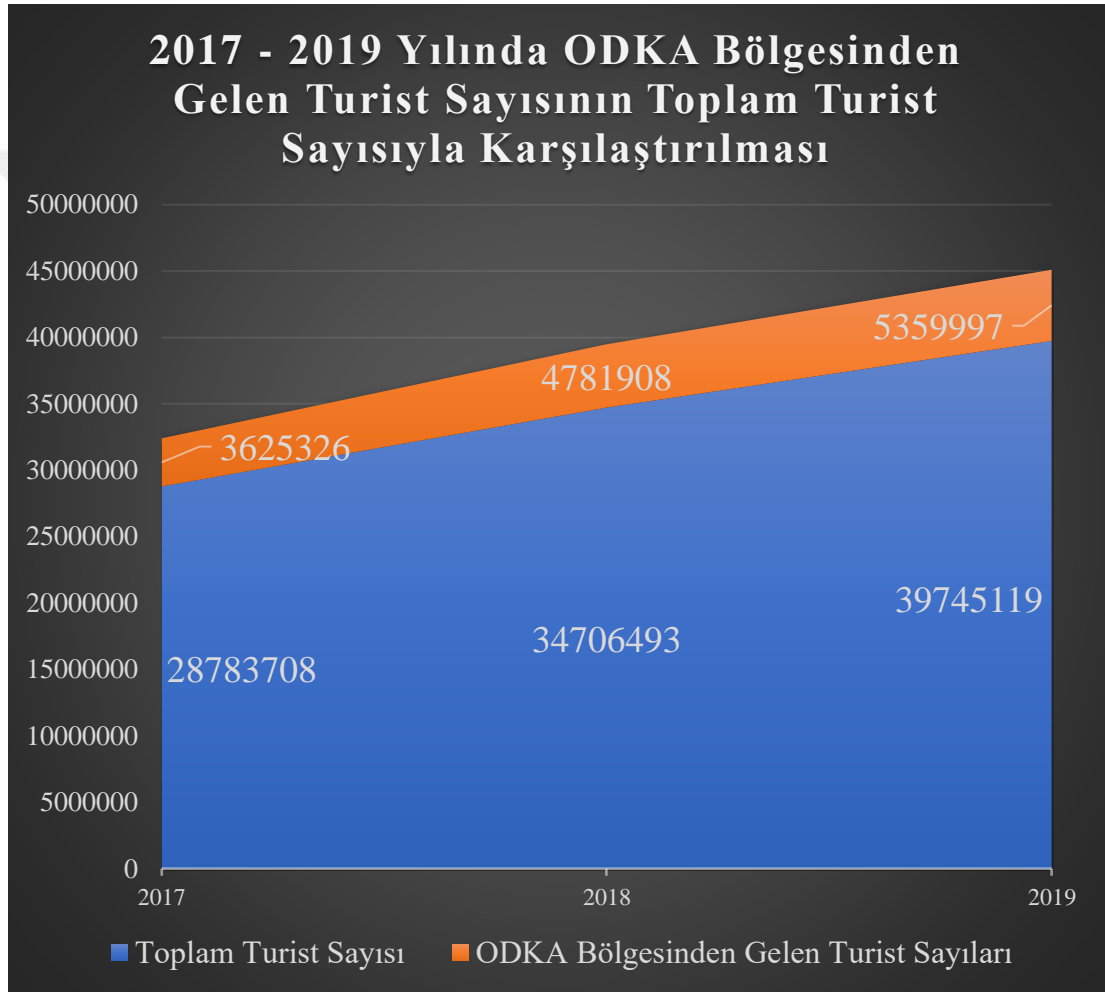
2018 yılında Türkiye ile bazı Arap ülkeleri (başta Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan) arasında son birkaç yılda yaşanan siyasi gerilimlere rağmen rakamlar yeniden artmaya başlamıştır. Katar Krizi'nden sonra özellikle Suudi Arabistan ve BAE'den olmak üzere ablukaya alınan ülkelere gelen turist sayısı azalmamış, bunun yerine Türkiye'nin Katar ile ittifakına rağmen 2018 yazında artmıştır (Küçükaşcı, 2019). Ankara önümüzdeki yıllarda turizmi daha da artırmak istemektedir. Geçtiğimiz günlerde Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanı, 2023'te 70 milyar turist ve 70 milyar dolarlık geliri vadeden yeni bir program duyurmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, 2007).

Bu gelişmelere rağmen 2018'de Türkiye karşıtı haberler özellikle Suudi Arabistan ve BAE'de yayılmıştır. Arap dünyası üzerinde önemli etkiye sahip özel bir yayıncı olan Dubai merkezli MBC Grup, artık Türk dizilerini yayınlamayacağını açıklamıştır (Küçükaşcı, 2019). Ayrıca Suudi merkezli bir gazete, Türkiye'nin seyahat için güvenli olmadığını iddia etmiştir. Suudi hükümeti, Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesinden Suudi yetkililerin sorumlu olduğunu itiraf etse de aynı gazete Türkiye'yi Cemal Kaşıkçı cinayetinden sık sık sorumlu tutmuştur. Bu karalayıcı kampanyalar daha sonraki bir bölümde tartışılacaktır.

Bütün bunlarla beraber Covid-19 da küresel turizmi etkilemiştir. Bu nedenle turizmle ilgili tüm tercihler bu küresel krizin gelişimine göre farklı olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığının kampanyasının etkili olup olmadığı basitçe “evet” veya “hayır” olarak cevaplanamaz. Kültür ve Turizm Bakanlığının web sitesindeki istatistiklerde kampanyanın ODKA bölgesinden gelen turistlerin artışını etkilediği görülmektedir.

Şekil 40: ODKA Bölgesinden Gelen Turist Sayısının Tüm Milletlerden Turistlerle Karşılaştırılması

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinde bulunan istatistikler kullanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

3.2.1.1.2.3. ODKA Dernekleri ve Türk Modası

Türkiye'de tekstil sektöründeki büyük başarıya rağmen İstanbul, sektördeki birçok eksiklikten dolayı moda başkenti olarak adlandırılmaz. Kadir Has Üniversitesinde yayınlanan yüksek lisans tezinde Ezgi Akpınarlı bu konuyu ele almıştır. İngilizce hazırlanan "İstanbul Bir Moda Başkenti mi?" (Akpınarlı, 2019: S.77) adlı çalışmada bulgular üç kategoriye ayrılmıştır:

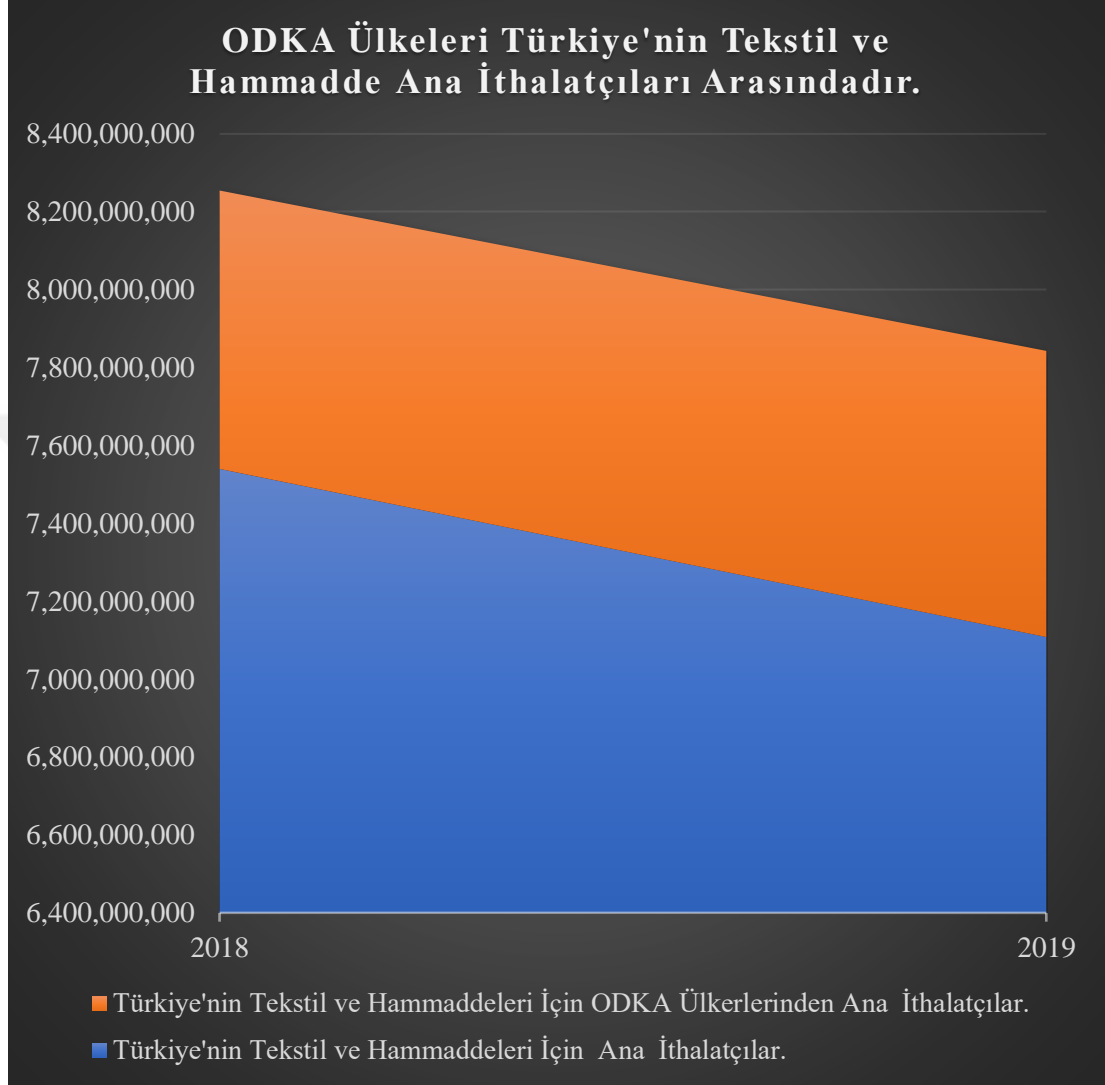
Birinci kategoride moda ve tasarımcı perspektifinden elde edilen bulgular, İstanbul'un bir tekstil kenti olduğunu ancak İstanbul'da çalışan moda profesyonellerinin İstanbul'u bir moda kenti olarak tanımlamadığını göstermektedir. Çalışmaya göre bunun nedeni, İstanbul modasının kendine özgü bir tarzı, özü, kimliği bulunmaması ve trend belirleyici olmamasıdır. Dolayısıyla bulgulara göre İstanbul'un moda başkenti olabilmesi için yıldız tasarımcılar ve özgün tarz yaratması gerekmektedir (Akpınarlı, 2019: S.77).

İkinci kategoride ekonomi perspektifinden elde edilen bulgular vardır. Moda tasarımı yoluyla ekonomik katma değer sağlama, moda kenti olarak adlandırılmanın koşuludur. Yaratıcı sektörlerden biri olarak kabul edilen moda tasarımı, markalaşma ve moda segmentasyonu yoluyla üretilmiş kültürel bir ürün olarak değer yaratan bir konuma geçmektedir. Dolayısıyla ekonomik açıdan İstanbul bir moda kenti olarak düşünülebilir (Akpınarlı, 2019: S.77).

Üçüncü kategori ise ilgi uyandıracak tasarım etkinlikleridir. Bulgulara göre İstanbul bir moda şehri değildir (Akpınarlı, 2019: S.77). İstanbul modasına uluslararası bir bakış açısı kazandırmak için önerilmiştir. Etkinlikler ayrıca etkinlik takviminde sanat eseri ile desteklenmelidir. Ek olarak şehrin kültür ve dokusunun modayla temas ettiği yerler ve/veya etkinlikler (moda müzesi ve moda sergisi vb.) oluşturulmalıdır.

İHKİB (İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği) tarafından hazırlanan raporda 2018 ve 2019 yıllarında 3 ODKA ülkesinin tekstil ve ham madde ihracatında Türkiye'nin önde gelen ihracat pazarları arasında yer aldığı belirtilmektedir. Pazarda 6. ithalatçı Mısır, 13. ithalatçı Fas ve 15. ithalatçı Tunus'tur.

Bu üç tekstil ithalatçısı, şekilde gösterildiği gibi Türkiye toplam pazarının önemli bir bölümü olarak kabul edilmektedir (İHKİB, 2019).

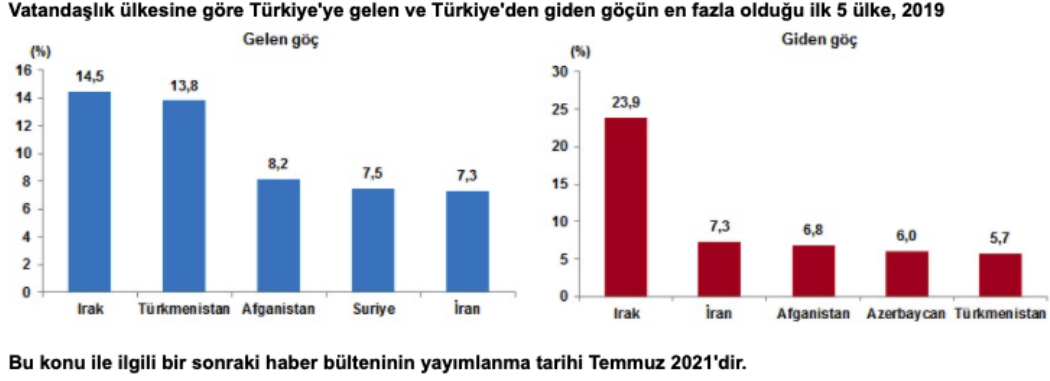
Şekil 41: ODKA Ülkeleri Türkiye'nin Tekstil ve Ham Madde Ana İthalatçıları Arasındadır.

Kaynak: İHKİB Raporunda bulunan istatistikler kullanılarak yazar tarafından geliştirilmiştir.

3.2.1.1.2.4. Türkiye'ye Taşınma

Bazı ODKA popülasyonları, çeşitli ekonomik, daha iyi yaşam kalitesi veya farklı nedenlerle Türkiye'de yaşamayı tercih etmeye başlamıştır. 2019 yılında göçmen sayısı bir önceki yıla göre %17,2 artarak 677 bin 42 kişiye ulaşmıştır. Bu nüfusun %54,4'ü erkek, %45,6'sı kadındır. Göçmen nüfus, vatandaşlığa göre incelendiğinde 98 bin 554 kişi Türkiye Cumhuriyeti (TR) vatandaşıdır ve 578 bin 488 kişi yabancı uyrukludur.

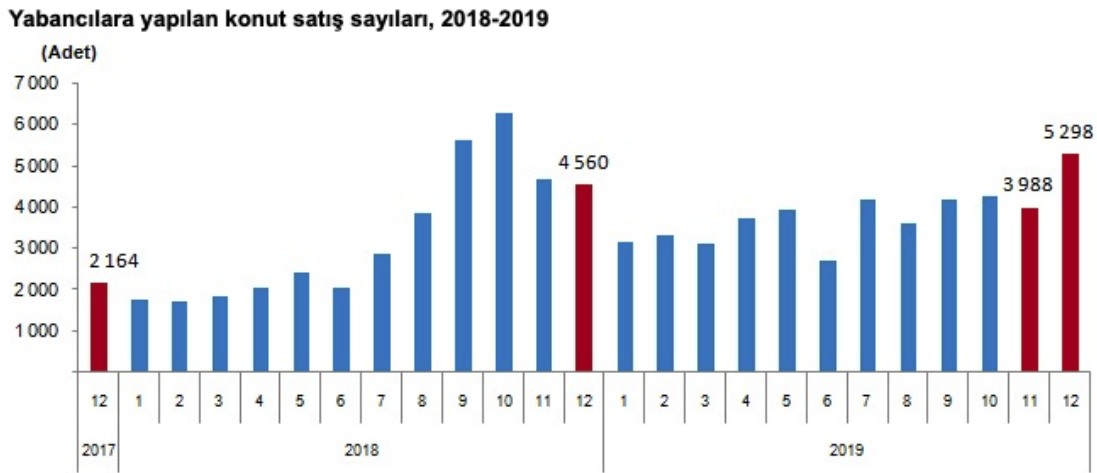
Bu iki ODKA ülkesi aşağıda gösterildiği gibi kayıtlı göçmenlerin en yüksek beş kaynağı arasındadır.

Şekil 42: Vatandaşlık Ülkesine Göre Türkiye'ye Gelen ve Türkiye'den Giden Göçün En Fazla Olduğu İlk 5 Ülke

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Ancak bu, yalnızca bu milletlerin başlıca göçmen kaynakları arasında bulunduğu dair yeterli kanıt olamaz. Bu, Türkiye'de yaşayan ancak yabancı öğrenciler veya yatırımcı olarak gelen ve hatta uzun vadeli turist olarak kayıtlı diğer vatandaşlardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye'ye yeni taşınan ODKA ülkeleri vatandaşlarının gerçek oranını belirlemeye çalışmak için farklı bir gösterge kullanılacaktır. Bu gösterge aşağıda verilen yabancılara konut satışı olacaktır.

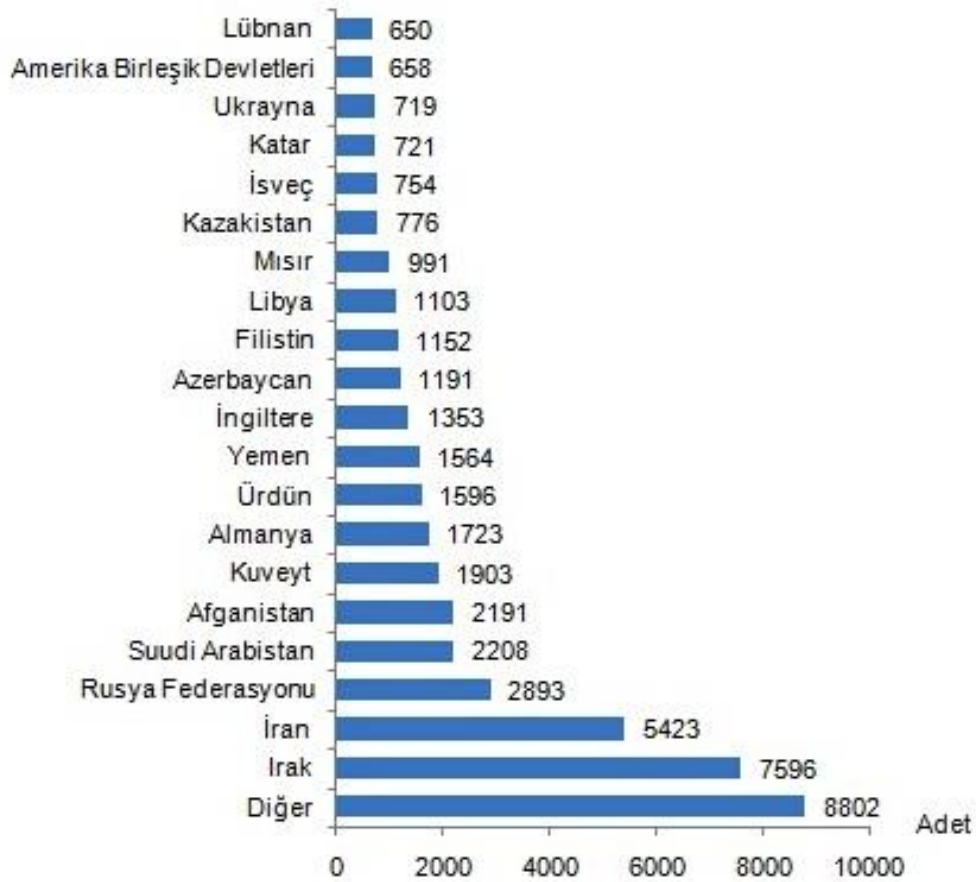
Şekil 43: Yabancılara Yapılan Konut Satış Sayıları, 2018-2019

Kaynak: (TÜİK, 2021)

Türk İstatistik Kurumu (2021)'nin yayınına göre vatandaşlarının Türkiye'de mülk satın aldığı ilk 22 ülkeden 11'i ODKA ülkesidir (Irak vatandaşları Türkiye'de mülk satın alan en yüksek oranı oluşturmaktadır.). Diğer milletler arasında Suudi Arabistan, Kuveyt, Ürdün, Yemen, Filistin, Libya, Mısır, Katar ve Lübnan bulunmaktadır.

Şekil 1. Ülke Uyruklarına Göre Konut Satışları, 2019

Ülke uyruklarına göre konut satışları, 2019

Şekil 44: Yabancılara Yapılan Konut Satış Sayıları, 2018-2019

Kaynak: (TÜİK, 2021)

3.2.1.1.2.5. ODKA 'NIN Tüketicileri ve Türkiye Ürünleri

Türk kültür ürünleri ve tüketim mallarının ODKA ülkeleri vatandaşlarının günlük yaşamına güçlü etkisini kanıtlayan son gösterge, bu ülkelere yapılan ihracat hacmidir. TİM tarafından yayınlanan raporda 3 ODKA ülkesi, Türk mal ve

hizmetlerinin ilk 15 ithalatçısı arasında yer almaktadır. Bu üç ülke ithalatçı olarak 7. sırada Irak, 14. sırada Birleşik Arap Emirlikleri ve 15. sırada Mısır'dır (TİM, 2020: S.58).

Tablo 9: Türkiye'den En Çok İthalat Yapan Ülkeler

Sıra (2018)	Ülke	İthalat (2009, 1000 \$)	İthalat (2017, 1000 \$)	İthalat (2018, 1000 \$)	Değişim (2017-2018, %)	Değişim (2009-2018, %)	Ülkenin toplam ithalat içindeki payı (2018, %)	Toplam ithalat içindeki birikimli pay (2018, %)
1	Almanya	11.637	18.354	19.348	5,4%	66,3%	10,2%	10,2%
2	Birleşik Krallık	7.263	9.989	11.544	15,6%	59,0%	6,1%	16,3%
3	ABD	3.857	9.877	10.898	10,3%	182,6%	5,8%	22,1%
4	İtalya	6.164	9.377	10.651	13,6%	72,8%	5,6%	27,7%
5	Fransa	7.019	8.455	9.475	12,1%	35,0%	5,0%	32,7%
6	İspanya	3.692	6.903	8.376	21,3%	126,9%	4,4%	37,2%
7	Irak	5.123	9.055	8.346	-7,8%	62,9%	4,4%	41,6%
8	İsrail	1.388	2.896	6.212	114,5%	347,6%	3,3%	44,9%
9	Belçika	2.964	5.114	5.715	11,7%	92,8%	3,0%	47,9%
10	Polonya	1.926	3.494	4.504	28,9%	133,9%	2,4%	50,3%
11	Rusya	3.222	3.441	4.216	22,5%	30,9%	2,2%	52,5%
12	Romanya	2.025	3.357	4.204	25,2%	107,6%	2,2%	54,7%
13	Hollanda	1.907	3.073	4.091	33,1%	114,5%	2,2%	56,9%
14	BAE	2.549	7.611	3.449	-54,7%	35,3%	1,8%	58,7%
15	Mısır	2.347	2.087	3.317	58,9%	41,3%	1,8%	60,5%
	Diğer ülkeler	40.013	64.623	74.801	15,7%	86,9%	39,5%	100,0%
	Türkiye'den Yapılan Toplam İthalat	103.095	167.707	189.148	12,8%	83,5%		

Kaynak: (TİM, 2020: S.58)

Buna ek olarak aynı raporda görüldüğü gibi ülkenin toplam ithalatında Türkiye'den ithalatının en yüksek payına sahip ilk 10 ülkeden 5'i ODKA ülkeleridir. Bu beş ülke ithalatçı olarak 1. sırada Irak, 2. sırada Suriye, 5. sırada Libya, 7. sırada Yemen ve 8. sırada Somali'dir (TİM, 2020: S.63).

Tablo 10: Türkiye’den Yapılan İthalatın Ülkenin Toplam İthalatı İçinde En Yüksek Paya Sahip Olunan İlk 10 Ülke

Dünyadan Yapıldığı İthalat Sırası	Türkiye’den Yapıldığı İthalatın Payına Göre Sıra	Ürün Sayısına Göre Sıra	Ülke	Türkiye’nin Rekabet Avantajına Sahip Olduğu Ürünler İçinde İthal Ettiği Ürün Sayısı	Türkiye’den Yapıldığı İthalat (milyar \$)	Dünyadan Yapıldığı İthalat (milyar \$)	Türkiye’den Yapıldığı İthalatın Payı	Küresel İthalattan Aldığı Pay	Küresel İthalattan Aldığı Birikimli Pay
49	1	93	Irak	1.296	7,4	15,0	49,2%	0,3%	0,3%
104	2	103	Suriye	1.248	1,0	2,5	41,2%	0,1%	0,4%
148	3	141	Türkmenistan	1.068	0,3	0,8	40,7%	0,0%	0,4%
96	4	85	Gürcistan	1.312	1,0	3,1	34,1%	0,1%	0,5%
88	5	120	Libya	1.155	1,3	3,9	32,7%	0,1%	0,6%
93	6	89	Azerbaycan	1.306	1,0	3,3	30,3%	0,1%	0,7%
102	7	152	Yemen	1.010	0,7	2,6	26,8%	0,1%	0,7%
145	8	168	Somali	856	0,2	0,8	19,4%	0,0%	0,7%
46	9	48	İsrail	1.405	2,8	17,2	16,2%	0,4%	1,1%
60	10	77	İran	1.331	1,7	10,7	15,7%	0,2%	1,4%
			Diğer Ülkeler*	205	124,8	4.250,8	2,9%	98,6%	100,0%
			Toplam*	1.106	142,1	4.310,4	3,3%		

Kaynak: (TİM, 2020: S.58)

Zeynep Kahveci, Türkiye'nin ihracatının 2019'da en çok Orta Doğu'da nasıl arttığına dair bir Anadolu Ajansı'nda yayınlanan makale kaleme almıştır. Bu makale ile birlikte ODKA'daki Türk ihracatını gösteren bir infografik Ek 2'ye eklenecektir.

Bu durum popüler kültürün en çekici yolları ve ODKA toplulukları üzerindeki etkilerini göstermektedir. Türkiye'nin ODKA insanları üzerindeki etkisinin, yüksek kültürden değil, aslında popüler kültürden kaynaklandığını ve bu çalışmayı popüler kültür etkisini çok detaylı bir şekilde incelemeye itenin de bu olduğunu akılda tutmak önemlidir. Bu analizin sonucu, bu çalışmanın sonraki bölümünde tartışılacaktır.

3.2.1.2. Türkiye'nin Yüksek Kültürü ve ODKA Toplulukları

Türk yüksek kültürünün yumuşak güç kaynağı olarak kültürün bir parçası olarak etkisini incelemek için bu çalışmada (burs programı, yükseköğretim, akademik yayıncılık, patentler, mülkiyet hakları ve Nobel Ödülü kazananları) iki önemli güç olarak Türkiye'nin pozisyonu ile Mısır ve Suudi Arabistan'ın pozisyonları arasında bir karşılaştırma yapılacaktır.

3.2.1.2.1. Türkiye Burs Programı Doğru Yolda Bir Adım

Son zamanlarda yabancı öğrencilere yönelik yükseköğrenim bursları, Türk yumuşak gücünün projeksiyonu için ayrılmaz bir araç hâline gelmiştir. Yabancı öğrencileri Türkiye'ye çekmek Türk kültürünü ve dilini yurt dışına aktarmanın bir aracı hâline gelmiştir. Diğer bir deyişle yükseköğrenim burs programları ile Türkiye, yurt dışındaki imajını geliştirmek için bir “marka elçileri” havuzu kurmayı hedeflemektedir.

Uluslararası öğrencilerin Türkiye'de eğitim görmelerini sağlayan Türkiye Bursları programına olan ilgi, son zamanlarda rekor sayıda başvuru gördüğü için artmaya devam etmiştir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından yürütülmektedir. Daily Sabah'ta yayınlanan bir makaleye göre burs programı Türkiye'yi uluslararası öğrenciler için en çok tercih edilen yerlerden biri hâline getirmiştir. Program 2012'de ilk başladığında 42.000 başvuru yapılmıştır. 2019 yılı itibarıyla 167 ülkeden 145.700 öğrenci Türkiye'yi tercih etmiştir (Daily Sabah, 2019). Burs, Nye'nin belirttiği gibi yumuşak güç yaratmanın her zaman iyi bir yoludur. Bu öğrenciler Türkiye'deki eğitimlerini takiben ülkelerine dönmekte, önemli görevler almakta ve Türkiye ile dostluk kurmakta önemli roller oynamaktadır.

Programa artan ilgiye değinen YTB Başkanı Abdullah Eren, Daily Sabah'a yaptığı açıklamada "Türkiye Burslarına olan ilgi bizi mutlu ediyor. Artan ilgi ve talep karşısında burs olanaklarını artırmaya ve geliştirmeye çalışıyoruz. İlgi nedeniyle başvuru sürecini uzattık." demiş, 17.000 olan bursiyer sayısını 2023 yılına kadar 25.000'e çıkarmayı hedeflediklerini sözlerine eklemiştir (Daily Sabah, 2019).

Program kapsamında dünya genelinde 100 bölgede mülakatlar yapıldıktan sonra her yıl 5.000 öğrenci burs almaktadır. Buna göre başarılı adaylar Türkiye'ye gelerek bir yıl dil eğitimi alır. Daha sonra öğrenciler tercihlerine göre üniversitelere yerleştirilir. Program, öğrencilerin yaşam masraflarını ve aylık cep harçlığını kapsar. YTB, öğrencilere Türkiye'ye ilk geldiklerinde ve Türkiye'den ayrıldıklarında da uçak bileti sağlar (Daily Sabah, 2019).

Türkiye Bursları resmî internet sitesinde programın finansal desteğinin yanı sıra öğrencilerin amaçladıkları programlarda üniversiteye yerleştirilmesini de sağlamadığı belirtilmiştir. Program, bu özelliği ile dünyadaki diğer burs programlarından farklılık göstermektedir (Türkiye Bursları website, 2021).

2010 yılında kurulan YTB, yurt dışında yaşayan Türklerin ve ilgili toplulukların faaliyetlerini koordine etmektedir. Aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler yoluyla bağlar geliştirir. Bu programın etkinliği, Türkiye'nin dünyanın diğer bölgelerinde güvenilir arkadaşlardan oluşan bir ağ kurma fırsatı sağladığı, böylece diğer toplumsal aktörler ve devlet aktörleriyle ilişkileri kolaylaştırabileceği anlamına gelir. Türk yumuşak gücü üzerine yapılan çalışmaların nispeten yeni olduğunu vurgulamak gerekir.

Türk yumuşak gücünün insani diplomasi, kalkınma yardımı ve kamu diplomasi gibi çeşitli unsurlarını inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çabalar ile eğitim sektörü arasındaki olası bağlantılara rağmen çok az sayıda çalışmadan birtini yapan Ekşi ve Erol (2018), Türkiye'nin yumuşak gücünü harekete geçirmede eğitim sektörünün rolünü incelemiştir. Genel olarak bu çalışmalar, gerekli dikkat ve destek verildiğinde eğitim sektörünün bir ülkenin dış politika hedeflerinin, özellikle yumuşak güç boyutunun önemli bir itici gücü olabileceğini ileri sürmektedir. Literatürdeki bu artışa rağmen Türk yumuşak gücünde eğitimin rolü üzerine yapılan geçmiş çalışmalar, Türkiye'nin yumuşak gücünün bir bileşeni olarak uluslararası öğrencilere yönelik yükseköğretim bursları konusunu ele almamıştır.

Aras ve Mohammed (2018), çalışmalarında Türkiye'nin yumuşak gücünü ve daha geniş dış politikayı yansıtmada yetenekli yabancı öğrencileri hedefleyen Türk hükümeti burs programının (Türkiye Bursları) rolünü inceleyerek bu boşluğu aşmaya çalışmaktadır. Ülkenin önemli güç statüsüne ulaşma hedefleri ve dolayısıyla küresel siyasi arenada önemli bir yer tutması hususunu ele almışlardır. Yaptıkları çalışmada üç soruya cevap vermeye çalışmış ve üç hipotez oluşturmuşlardır. İlk hipotez, burs sistemi aracılığıyla Türkiye'nin anket ve görüşme katılımcılarının bu çalışmaya dâhil olduğu ülkeler örneğinde imajını ve kültürünü dağıtabildiğini göstermektedir. İkinci hipotez, programdan memnuniyet seviyesinin (Türk eğitim sisteminden memnuniyet

seviyesiyle ölçülen) öğretim dilinden memnuniyet seviyesine bağlı olduğunu iddia etmektedir. Son hipotez, yararlanıcılar ülkede daha fazla yıl geçirdikçe eğitim dilinden memnuniyet düzeyinin arttığını iddia etmektedir. Online anket içeren karma araştırma yönteminin kullanılması, Türkiye Bursları yararlanıcılarının bir örneğinin derinlemesine mülakatları ve Türk yetkililerin dış politikayı etkileyen konuşmalarının incelenmesi ile Türkiye Burslarının Türk kültürünün yayılmasına katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Aras ve Mohammed (2018), çalışmalarında bir yükseköğrenim bursu kurulmasının, Türkiye'nin yükseköğretim kurumlarının arzu edilebilirliğini ve buna bağlı olarak yumuşak güç kapasitesini artırmak için bir adım olduğunu göstermiştir. Eğitim değişimi, devletin kültürel değerlerinin yayılmasında ve devletin dünyadaki hükümetlerle ilişkileri kurmak ve güçlendirmek için bir dereceye kadar güvenebileceği bir entelektüel havuzunun geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Uluslararası toplum mevcut sistemin kalitesi ile tanıştıkça eğitime yatırım için çekici bir ortam yaratılmaktadır. Ayrıca literatürün de belirttiği gibi yükseköğrenim bursu hükümetlerin yumuşak güçlerini küresel ölçekte yaratmak ve yansıtmak için kullandığı araçlardan biridir. Yükseköğrenim bursları diğer yumuşak elektrikli aletlerden bağımsız olarak mevcut değildir, aksine onları tamamlamaya hizmet eder.

Aras ve Mohammed (2018), uluslararası öğrencilerin Türkiye'deki akademik ve kültürel deneyimlerinin bir özelliği olarak işaret ettikleri birçok zorluğa rağmen öğrencilerin çoğunluğu (ankete katılan 195 öğrenciden 115 öğrenci) Türkiye'de eğitim deneyiminin ya iyi ya da çok iyi olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin yüzde 65'i Türkiye'de eğitim almayı başkalarına önereceğini bildirmiştir. Aras ve Mohammed (2018)'in bulguları ilk hipotezi desteklemektedir: Türkiye'nin imajını ve kültürünü yurt dışına yayabilmesi. Türkiye imajının bu olumlu hâline rağmen 110 öğrenci eğitim dilinden memnun olmadığını ifade etmiştir. Bu sonuç ikinci hipotezi doğrulamaktadır: Eğitim dilinden memnuniyet ile eğitim sisteminden memnuniyet seviyesi arasında bir ilişki vardır. Sonuçlar üçüncü hipotezi doğrulamamıştır: Türkiye'de geçirilen yıl sayısı ile eğitim dilinden memnuniyet arasında bir ilişki olduğu. Aras ve Mohammed (2018)'in çalışma bulgularına dayanarak Türkiye Burslarının diğer alternatiflerle

rekabet edebilmesi ve daha geniş bir Türk dış politika arenasında belirlenen hedefleri karşılayabilmesi için eğitimde karşılaşılan zorluklara bu dikkat gösterilmelidir. Bu hususta eğitim diline özel önem vermek gerekir. Araştırmacılar, Türk eğitim sisteminin özellikle İngilizce ve Fransızca olmak üzere daha fazla uluslararası dili içermesi gerektiğini belirtmiştir. Programların eğitim dili öğrencilere verilmemelidir. Türk sistemi, Norveç dilinde yapılan çalışmaların, dilin akademik bir ortamda kullanımında mükemmeliyet gösteren öğrenciler için ayrıldığı Norveç sisteminden örnekler alabilir. Bu tür dönüşümleri yapabilmek için Türkiye Burslarının yönetiminde burs alanların endişelerini de dikkate alacak şekilde politika ve kurum açısından reform yapılması gerekmektedir. Türk politika yapıcılar arasında Türkiye Burslarının bir kamu diplomasisi aracı olduğuna inanılmaktadır. Bu arzunun Türkiye'nin dış politikasının hedeflerine ne ölçüde karşılık geleceğini görmek sadece zaman meselesidir. Çalışmadan elde edilen bulgular, Türkiye Bursları programındaki öğrencilerin bazı zorluklara rağmen Türk kültürüne ve değerlerine açık olduğunu ve Türkiye'yi kendi ülkelerinde tanıtabileceklerini göstermektedir. Hükümet çabalarının yanı sıra politika yapıcıların daha etkili yumuşak elektrikli el aletleri ve uluslararası ilişkilerde etki yaratmalarını sağlamak için sivil toplum aktörlerini güçlendirmesi ve uluslararası yükseköğrenim sorunlarını ele alması gerekir.

3.2.1.2.2. Türkiye, ODKA Ülkeleri ve Yüksek Eğitim

Osman Gültekin tarafından hazırlanan "Uluslararası Eğitim ve Yumuşak Güç: Türkiye Örneği" başlıklı doktora tezinde yer alan bulgu, eğitim ve iktidar arasındaki ilişkinin üç aşamalı olarak sunulduğunu ifade etmektedir. İlk olarak eğitimin herhangi bir ülkede yumuşak gücün yerli üretimine önemli ölçüde katkıda bulunduğu gösterilmiştir. Ayrıca eğitim, doğal bir sınır ötesi ve uluslararası karaktere sahiptir. Üçüncüsü, uluslararası eğitim aynı zamanda bir devletin denizaşırı yumuşak gücünü yaymaya, artırmaya ve çoğaltmaya çalışır (Gültekin, 2019).

Gültekin (2019: S.194), bulgularında Türk devletinin ve Türk üniversitelerinin çoğunun -özellikle özel üniversitelerin- uluslararası üniversiteyi çok sayıda yabancı öğrenci almakla eşleştirme yanılısamasına düştüğünü iddia etmektedir. Uluslararasılaşma ile ilgili mitler, Türk üniversiteleri ve politika yapıcılar için

yaygındır çünkü Türk hükümeti ve yükseköğretim kurumları uluslararası itibarı kalitenin bir temsilcisi olarak gördükçe, uluslararası kurumsal anlaşmaların üniversitelerin uluslararasılığına eşit olduğunu düşündükçe yabancı öğrenciler sadece uluslararasılaşma ajanları olarak ve uluslararası akreditasyonların Türk üniversitelerinin uluslararası niteliğini kanıtladığını düşünmektedir. Yanlış bir şekilde uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmanın, ülkenin yumuşak gücü ve gelir üretimi üzerinde otomatik olarak olumlu bir etki yaratacağı varsayılmaktadır. Ancak anket, Türkiye'nin yumuşak gücünün olumlu yönde değiştiğini göstermektedir.

Gültekin (2019: S.195)'in tez bulgularından elde edilen durum, Türkiye'nin yükseköğretimin kalitesini yükseltmek ve dünya standartlarında üniversiteler oluşturmak için daha fazla yatırım yapması ve daha önemlisi uluslararası öğrencilerin memnuniyetini sağlamak, kaynakları artırmak için her memnuniyetsiz öğrencinin Türk yumuşak gücüne ve uluslararası yükseköğretim endüstrisine karşı caydırıcı elçileri olmadan önce dikkate alınmasıdır.

Gültekin (2019: S.196)'e göre sonuç, yabancı bir ülkede okuyan uluslararası öğrencilerin aslında psikolojik ve sosyal olarak oldukça savunmasız bir konumda olmasıdır. İhtiyaçları ve talepleri uygun şekilde ele alınmazsa ev sahibi ülkenin yumuşak gücüne karşı memnuniyetsiz ve olumsuz duygularla kendi ülkelerine dönebilirler. Gültekin'e göre öğrenciler ev sahibi üniversitede kültürel olarak karşılanırsa ve daha sıcak bir ortam hissederse bu onların eğitimsel ve sosyal hedeflerine ulaşma şanslarını artıracak, daha fazla staj ve kariyer fırsatı elde edecektir. Böylece bu öğrenciler daha çok tatmin olacak ve bu nedenle ev sahibi ülkenin imajını gönüllü olarak iyileştirmeye istekli olacaktır.

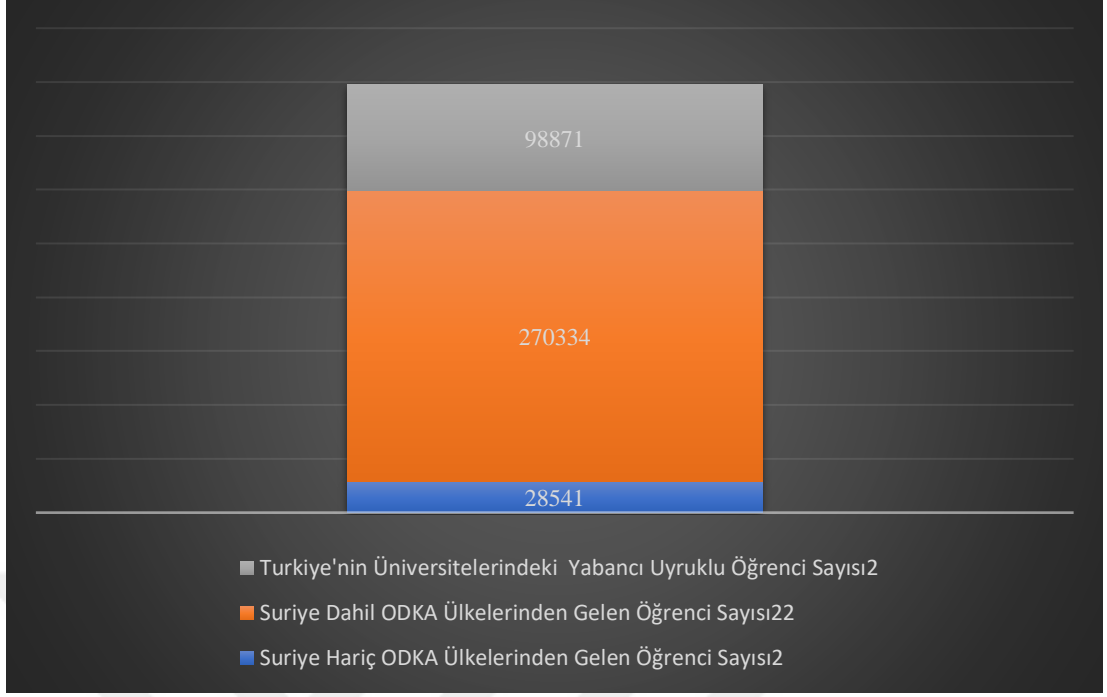
Daha iyi bir içgörüye sahip olmak için çalışma daha fazla veri içermeli, bu da YÖK veri tabanı ziyaret edilerek yapılmalıdır. Toplanan veriler, Türkiye'deki üniversitelerde yabancı uyruklu öğrenci oranının neredeyse %0,99'unu temsil ettiği için düşük olduğunu göstermektedir. 2018-2019 yılındaki yabancı uyruklu öğrenci sayısı toplamda (154.446) öğrenci olup bu sayının yaklaşık %36'sı ODKA ülkelerinden gelmektedir.

Ancak bu öğrencilerin neredeyse yarısının Suriye'den geldiğini belirtmek gerekir. Çünkü Türkiye milyonlarca Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Suriyeli öğrencilerin dışındaki sayılar karşılaştırılmak istenirse ODKA öğrencileri yüzdesi 28.541 öğrenci ile %18,4'tür. Aşağıdaki tablo ve şekil, gerçek sayıları ve onların temsilini gösterecektir.

Tablo 11: ODKA Ülkelerinden 2018-2019 Yılında Türkiye'nin Üniversitelerinde Okuyan Öğrenciler

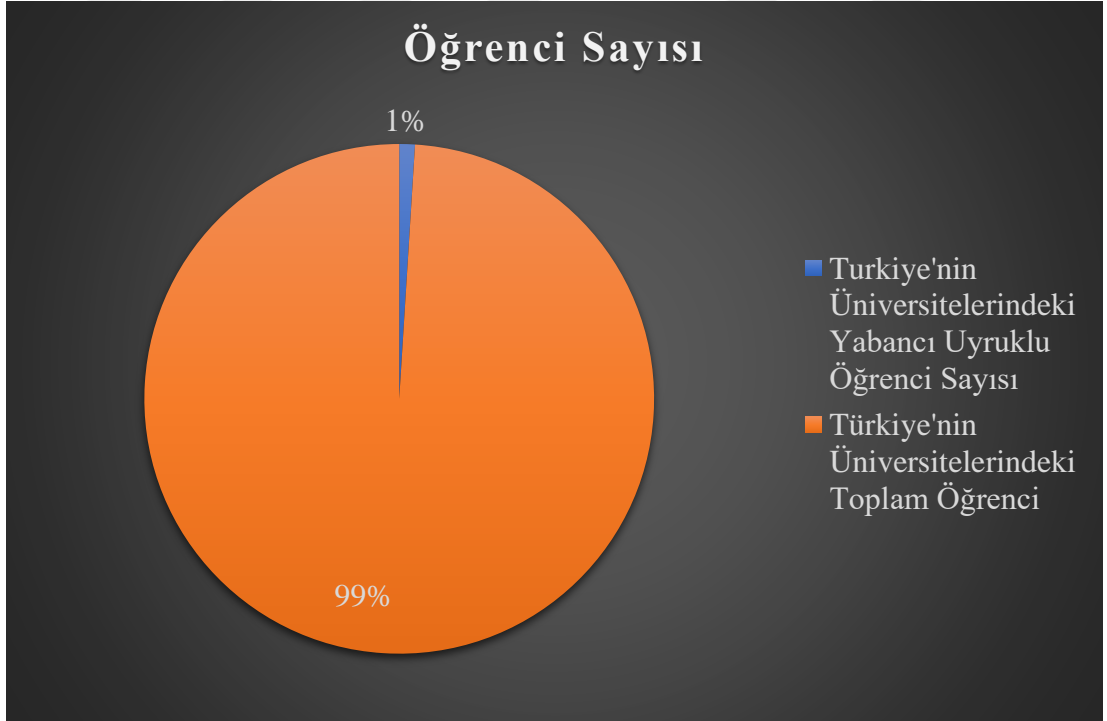
Ülkenin Adı	Türkiye'nin Üniversitelerindeki Öğrenci Sayıları
BAHREYN KRALLIĞI	31
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	21
CEZAYİR DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ	588
CİBUTİ CUMHURİYETİ	535
FAS KRALLIĞI	1071
FİLİSTİN DEVLETİ	2483
IRAK CUMHURİYETİ	7608
KATAR DEVLETİ	39
KUVEYT DEVLETİ	19
LİBYA DEVLETİ	1756
LÜBNAN CUMHURİYETİ	466
MISIR ARAP CUMHURİYETİ	2910
SOMALİ FEDERAL CUMHURİYETİ	3764
SUDAN CUMHURİYETİ	735
SURİYE ARAP CUMHURİYETİ	27034
SUUDİ ARABİSTAN KRALLIĞI	419
TUNUS CUMHURİYETİ	369
UMMAN SULTANLIĞI	8
ÜRDÜN HAŞİMİ KRALLIĞI	2643
YEMEN CUMHURİYETİ	3076
Suriye Hariç ODKA Ülkelerinden Gelen Öğrenci Sayısı	28541
Suriye Dahil ODKA Ülkelerinden Gelen Öğrenci Sayısı	55575
Türkiye'nin Üniversitelerindeki Yabancı Uyraklı Öğrenci Sayısı	154446
Türkiye'nin Üniversitelerindeki Toplam Öğrenci	15481004

Kaynak: Yazar tarafından YÖK Web sitesinde bulunan verilerden alınmıştır, 2021.

Şekil 45: ODKA Ülkeleri Öğrenci Sayısının Türkiye'deki Üniversitelerde Okuyan Toplam Yabancı Öğrenci Sayısı ile Karşılaştırılması

Kaynak: Yazar tarafından YÖK Web sitesinde bulunan verilerden geliştirilmiştir, 2021.

Şekil 46: Türkiye'deki Üniversitelerin Toplam Öğrenci Sayılarına Göre Yabancı Uyraklı Öğrenci Sayıları

Kaynak: Yazar tarafından YÖK Web sitesinde bulunan verilerden geliştirilmiştir, 2021.

ODKA öğrencilerinin Türkiye üniversitelerine kayıt oranlarının düşük olması, ODKA'nın kendisi de dâhil olmak üzere dünyanın diğer bölgelerinde daha iyi üniversitelerin mevcudiyetinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, Gültekin'in bulgularını üniversiteler sıralamasında SCIMIGO Endeksi'nden geçiyormuş gibi destekler. Türk üniversitelerinin hiçbirinin dünyanın en iyi 100 üniversitesi arasında yer almadığı belirtilebilir (SCIMIGO, 2021).

Türk üniversitelerinden Bilkent Üniversitesi 528. sırada, Beykent Üniversitesi 823. sırada yer almaktadır. 251. sırada yer alan Suudi Arabistan Kral Abdülaziz Üniversitesi veya 507. sırada yer alan Kahire Üniversitesi ile karşılaştırıldığında Türk üniversiteleri ODKA'nın diğer bölgesel güçleri ile yükseköğrenim yarışını kazanmasına yardımcı olmamaktadır (SCIMIGO, 2021).

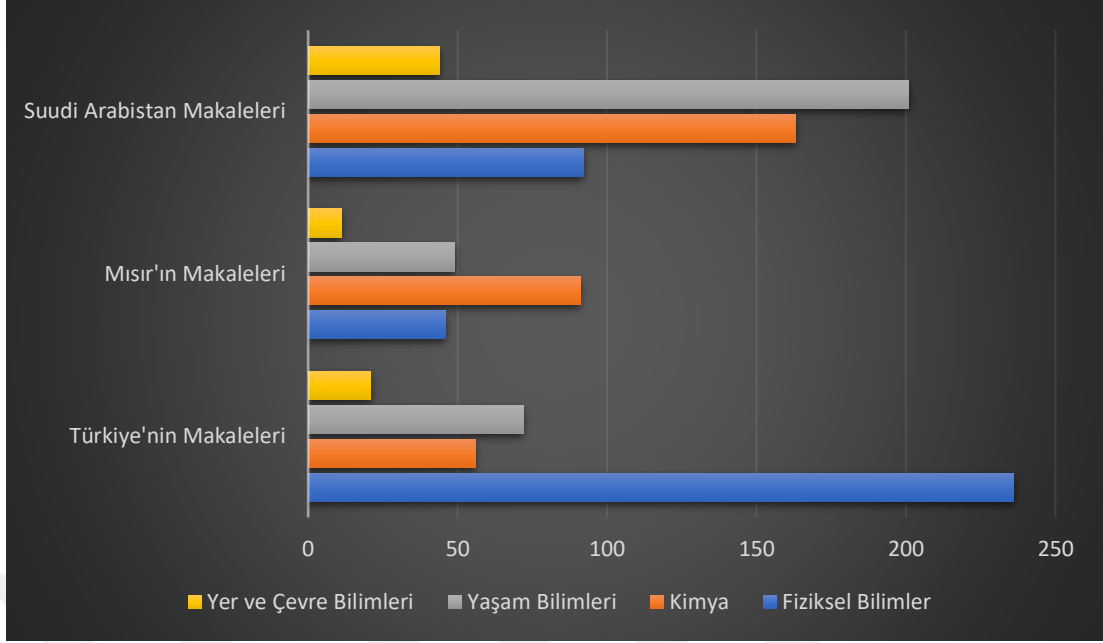
3.2.1.2.3. Türkiye, ODKA Ülkeleri ve Akademik Yayıncılık

1 Aralık 2019-30 Kasım 2020 tarihleri arasında yayınlanan (Natureindex) web sitesine göre aşağıdaki tablo ve şekilde Türkiye'de yayınlanan makale sayısının Mısır ve Suudi Arabistan'da yayınlanan makale sayısı ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Tablo 12: Türkiye'de Yayınlanan Makale Sayısının Mısır ve Suudi Arabistan'dakilerle Karşılaştırılması

Konu	Türkiye'nin Makaleleri	Mısır'ın Makaleleri	Suudi Arabistan Makaleleri
Fiziksel Bilimler	236	46	92
Kimya	56	91	163
Yaşam Bilimleri	72	49	201
Yer ve Çevre Bilimleri	21	11	44

Kaynak: (<https://www.natureindex.com/country-outputs> 2021).

Şekil 47: Türkiye'de Yayınlanan Makale Sayısının Mısır ve Suudi Arabistan'dakilerle Karşılaştırılması

Kaynak: Yazar tarafından Natureindex Web sitesinde bulunan verilerden geliştirilmiştir, 2021.

3.2.1.2.4. Türkiye, ODKA Ülkeleri ve Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksidir

Türk yüksek kültürünü değerlendiren bir diğer faktör de Türkiye puanının küresel düzeyde 129 üzerinden 66 olduğu Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi'dir. Türkiye'nin IPRI puanı 0.141 artışla 5.404'e yükselmiştir ve Orta Doğu, Avrupa ve Orta Asya bölgesinde 12., dünyada 66. olmuştur. Türkiye, IMF tarafından yükselen ve gelişmekte olan Avrupa grubunun bir parçası olarak ve World Bank tarafından üst orta gelirli ülke olarak sınıflandırılmaktadır. İndeks web sitesine göre Türkiye'nin hukuki ve siyasi alt dizini yargı bağımsızlığında 3.316, hukukun üstünlüğünde 4.361, siyasi istikrarda 3.041 ve yolsuzluğun kontrolü alanında 4.329 puanla 0.184 artışla 3.762'ye yükselmiştir. Türkiye'nin fiziksel mülkiyet hakları alt endeksi, mülkiyet haklarının korunması algısında 5,417; mülk tescilinde 9,824 ve kredilere erişim kolaylığında 5,167 puanla ve 0,168 artışla 6,802'ye yükselmiştir. Türkiye'nin fikrî mülkiyet hakları alt dizini, fikrî mülkiyet korumasında 4,793, patent korumasında 7,75 ve telif hakları korumasında 4,4 puanla ve 0,072 artışla 5,648'e çıkmıştır (International Property Rights Index, 2021).

Bununla birlikte Türkiye'nin 66. sırada olması, Mısır 63., Ürdün 48., Suudi Arabistan 36. ve Umman 32. olarak değerlendirildiğinde gerçekten geri kalmış görünmektedir. Bu da Türkiye'nin öncelik hakları konusunda daha iyi ülkeler arasında olmadığına dair bir gösterge vermektedir (International Property Rights Index, 2021).

Tablo 13: Uluslararası Mülkiyet Hakları Endeksi Türkiye'nin ODKA'nın En İyi Ülkelerine Göre Sıralaması

Umman	32
Suudi Arabistan	36
Ürdün	48
Mısır	63
Türkiye	66

Kaynak: <https://www.internationalpropertyrightsindex.org/countries>

3.2.1.2.5. Türkiye ve ODKA Ülkeleri, Nobel Ödülü Sahipleri ve Tescilli Patentler

Nye literatüründe bahsedildiği gibi yüksek kültüre bir başka gösterge, Nobel Ödülü kazananların sayısı ve ülkenin kayıtlı patenti sayısı olabilir. Bunun için çalışmada bu iki konunun Türkiye ile ODKA'nın diğer tüm olağanüstü ülkeleri arasında bir karşılaştırması yapılacaktır.

Tablo 14: Türkiye ile ODKA'nın Diğer Nobel Ödülü Sahiplerinin Karşılaştırması

Ülke	Verilen Nobel Ödülü Sayısı	Verilen Nobel Ödülü Türü
Mısır	4	Bariş (2) Kimya (1) Edebiyat (1)
Türkiye	2	Kimya (1) Edebiyat (1)
Filistin	1	Bariş
Tunus	1	Bariş
Irak	1	Bariş
Yemen	1	Bariş

Kaynak: (<https://www.nobelprize.org/prizes/lists/all-nobel-prizes/>, 2021)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Türkiye, Nobel Ödülü kazananlar konusunda yüksek bir rakama sahip değildir. Nitekim iki Nobel Bariş Ödülü ile öne çıkan Mısır'dan sonra ikinci sırada gelmektedir.

WIPO (2019: S.35)'ya göre patentleme ve bilimsel yayıncılığın evrimi söz konusu olduğunda Türkiye 1,7 puan ile bölgedeki en yüksek değerlendirme yüzdesine sahiptir. Türkiye'yi ODKA ülkeleri arasında yalnızca 0,5 puan alan Mısır izlemektedir.

Hamid (2019), Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO)'nün bir raporuna göre Türkiye ve Suudi Arabistan'ın Orta Doğu'da patent başvurularında en yüksek sırada yer aldığını belirtmiştir.

22. sırada yer alan Türkiye, 2010'da 4.200 ve 2017'de 11.000'den fazla patent başvurusunda bulunurken Suudi Arabistan 2010'da 1.100 ve 4.400 patentle 29. sırada yer almıştır. Türkiye patentler, araştırma ve geliştirme söz konusu olduğunda ODKA'nın geri kalan ülkelerinden daha gelişmiş bir konumdadır.

3.2.1.3. Türk Dili (Türkçe) ve ODKA Ülkeleri

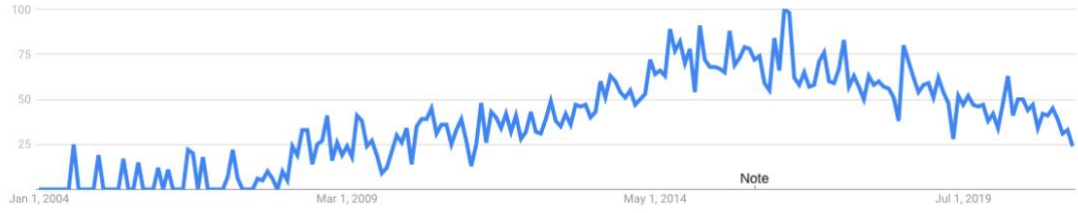
Dayan (2020: S.139) tarafından yapılan bir çalışmada Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı "Divanü Lügati't-Türk" ile başlayan bir olgu olan Araplara Türkçe öğretilmesinden bahsedilmiştir. Türkler ve Araplar, uzun yıllar birlikte yaşadığı için birbirlerinin dillerini öğrenme ihtiyacı hissetmiştir. Uzun ömür ve kaynaşma nedenleri arasında ortak din, ortak toprak, ticaret, ortak hedefler, kültürel yakınlık, sosyal yaşam benzerliği gibi nedenler vardı. Her iki dil de birlikte yaşamının etkisiyle birbirini etkilemiştir. Türkçenin Arapça üzerindeki etkisi, akademik Arapça "Fusha"dan ziyade Arap lehçelerinde görülmektedir. Türkçe kelimelerin birçok Arap lehçesinde bolluğu ve hâlâ yoğun kullanımı vardır.

Halk arasında Türkçe etkilidir. Bilindiği gibi Yavuz Sultan Selim döneminde doğu ülkelerine daha çok sefer yapılmış ve bu seferlerin sonucunda Osmanlı Devleti'ndeki Arap nüfusu artmıştır. Ancak bu dönemin en önemli olayı, halifeliğin Osmanlı Devleti'ne geçmesiydi. Arap lehçelerindeki Türkçe kelimelerin yoğunluğu bu döneme denk gelmiştir. Bugün bile pek çok Türkçe kelime o döneme aittir (Dayan, 2020: S.139; Sarıkaya, 2014). Türklerin Arap coğrafyasına hakim olması ve devlet dairelerinde resmî dil olarak Türkçenin Araplarda Türkçe öğrenme ihtiyacını

doğurması, Osmanlı Dönemi'nde Bağdat'ta kullanılan resmî belgelerin Türkçe olması Türk eğitiminin önemini göstermiştir.

Dayan, bulgularında Araplara Türkçe öğretmenin bazı zorlukları olduğunu ancak bu zorlukların üstesinden gelmenin çok da zor olmadığı sonucuna varmıştır. Bu zorlukların alıştırmaları artırarak, hikâye kitapları okuyarak, Türk filmleri izleyerek ve konuşma pratiği yaparak aşılabileceği vurgulanmıştır (Dayan, 2020: S.145).

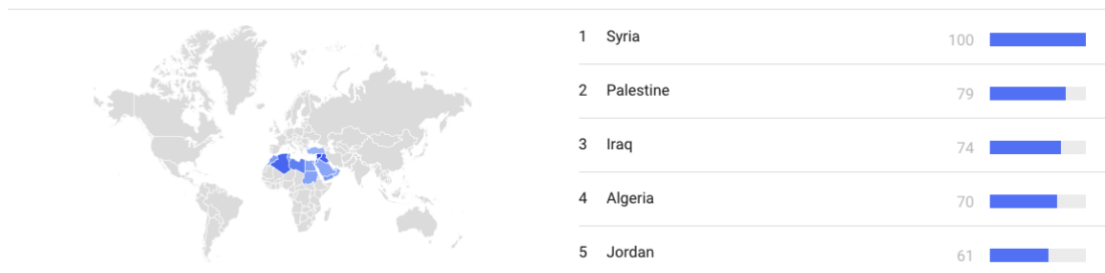
Bu çalışma yalnızca Türkiye'de yaşayan Araplar arasında (Türkiye'deki Suriyeli mülteciler ve Türkiye'deki diğer Arap toplulukları gibi) değil, ODKA'da yaşayan nüfus arasında da Türk dilini öğrenme eğiliminin arttığını ortaya koymuştur. Aşağıdaki şekil, Google Trend Analizi'ni temsil etmekte ve “Türkçe Öğreniyorum” veya Arapça تعلم التركية için arama yapan Arapların sayısının nasıl arttığını göstermektedir.

Şekil 48: 2004-2020 Yılları Arasında Arapça Konuşan Nüfusun Türkçe Öğrenmeye İlgisinin Artması

Kaynak: <https://trends.google.com/trends/>

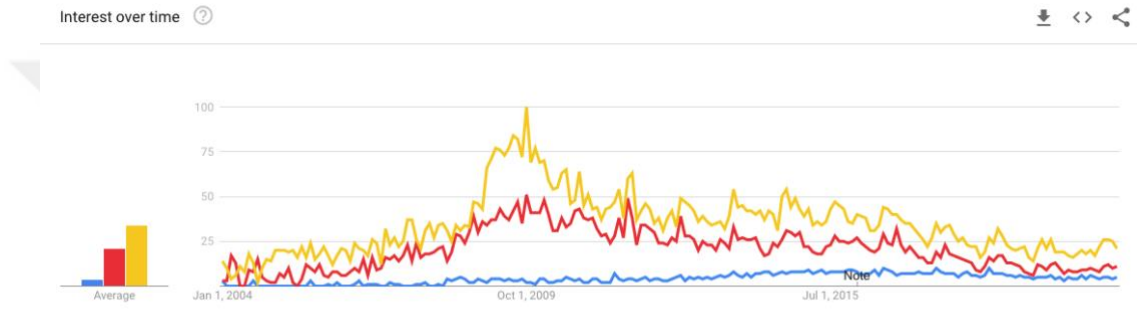
Google Trend Analizi, ODKA'nın hemen hemen tüm ülkelerinde Türkçe öğrenmeye ilgi olduğunu ancak listenin başında Suriye'nin, ardından Filistin, Irak, Cezayir ve Ürdün'ün bulunduğunu göstermektedir. Aşağıdaki şekil, analiz edilen eğilimin coğrafi dağılımını göstermektedir.

Şekil 49: 2004-2020 Yıllarında Arapça Konuşan Nüfus Arasında Türkçe Öğrenmeye İlginin Artan Coğrafi Dağılımı

Kaynak: <https://trends.google.com/trends/>

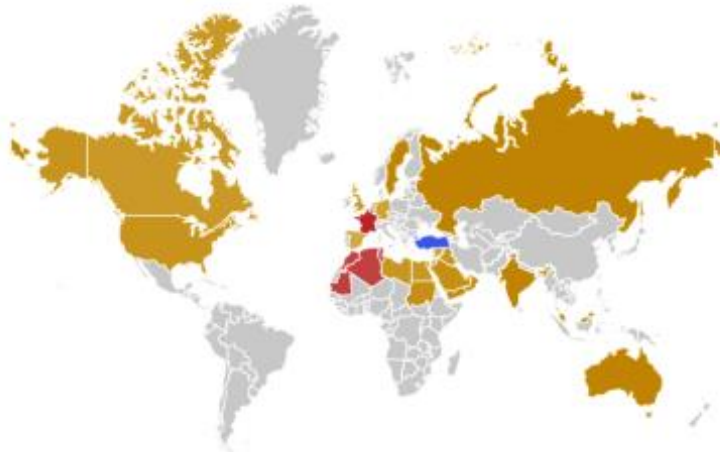
Bu nedenle yazar orijinal aramaya iki ilgi daha ekleyecektir. İlki İngilizce Öğrenmek (تعلم الانجليزية) ve ikincisi Fransızca Öğrenmek'tir (تعلم الفرنسية). Çalışmanın zaman çizelgesi 2004'ten 2020'ye kadar aynı kalacaktır. Aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi ilgi Türkçe Öğrenmek mavi renkte olacak, İngilizce Öğrenmek sarı ve Fransızca Öğrenmek kırmızı renkte olacaktır.

Şekil 50: 2004-2020 Yıllarında İngilizce Öğrenmeye, Fransızca Öğrenmeye ve Türkçe Öğrenmeye Yönelik Artan İlginin Karşılaştırılması⁴

Kaynak: <https://trends.google.com/trends/explore?date=2004-01-01%202020-12->

● تعلم التركية ● تعلم الفرنسية ● تعلم الانجليزية

⁴ Sarı Renk: İngilizce Öğrenmek
Kırmızı Renk: Fransızca Öğrenmek
Mavi Renk: Türkçe Öğrenmek

Şekil 51: 2004-2020 Yıllarında Karşılaştırılan Üç Dilde Artan İlginin Coğrafi Dağılımı⁵

Kaynak: <https://trends.google.com/trends/explore?date=2004-01-01%202020-12->

Önceki karşılaştırma, ODKA nüfusu arasında Türkçe öğrenmeye ilginin artmasına rağmen İngilizce'nin bölgede hâlâ baskın yabancı dil olduğunu, ardından ikinci sırada Fransızcanın geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla “Türkiye'nin ODKA bölgesindeki yumuşak gücünün ana kaynağı Türkçedir.” demek mümkün değildir.

Daha iyi bir kavrayışa sahip olmak için Türkiye'de her yıl yayınlanan kitap sayısına Mısır'dakilere göre bakılacak ve aynı karşılaştırma Türkiye ve Mısır gazete sayıları arasında da yapılacaktır. Bununla birlikte internet insan hayatında daha fazla yer kapladıkça internet içeriğinin hacminin karşılaştırması, Türkçe ve Arapça web sayfalarının sayısı ölçülerek yapılacaktır. Bunlar Türk dilinin çözülmesine yardımcı olacak başka bir eğitmen olabilir ve içerik Türkiye'nin ODKA'daki gücünün önemli bir kaynağıdır.

05.05.2007 tarih ve 5653 sayılı Kanun'la kurulan bir kamu vakfı olan Yunus Emre Vakfı Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültür ve sanatını tanıtmak, bu konuda bilgi vermek ve dünyada kullanıma açık belgelerle Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim görmek isteyenlere yurt dışında hizmet vermek, Türkiye ile diğer ülkeler arasındaki dostluğu geliştirmek ve kültürel alışverişi artırmak için hizmet vermektedir (YEE web sitesi, 2021).

Vakfa bağlı bir kurum olarak Yunus Emre Enstitüsü, bu kanunun amaçlarını gerçekleştirmek için yurt dışında kurulan kültür merkezlerinde Türkçe öğretimi çalışmaları yapmakta, Türkiye'yi tanıtmak için kültür ve sanat faaliyetleri yürütmekte ve bilimsel araştırmalara destek vermektedir. 2009 yılında faaliyete geçtiği için Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışında 58'den fazla kültür merkezi bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde verilen Türkçe eğitiminin yanı sıra Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi, farklı ülkelerdeki farklı eğitim kurumları ile yapılan iş birlikleri ile

---

⁵ Sarı Renk: İngilizce Öğrenmek
Kırmızı Renk: Fransızca Öğrenmek
Mavi Renk: Türkçe Öğrenmek

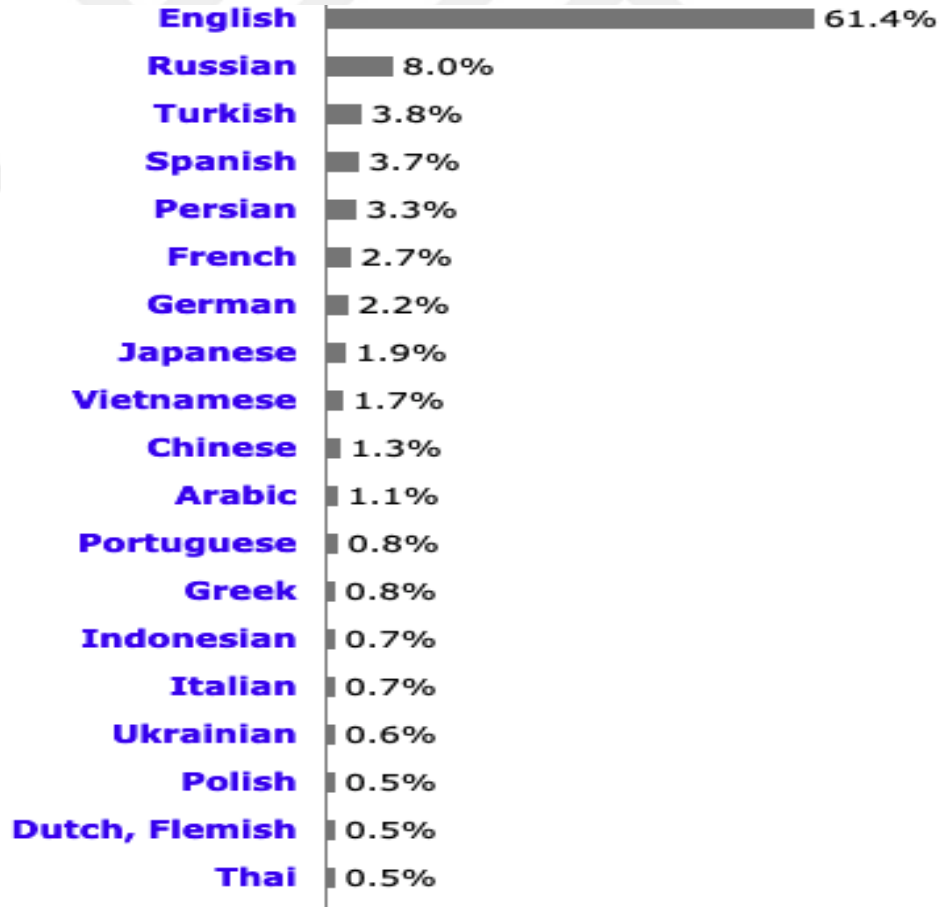
desteklenmektedir. Kültür merkezleri aracılığıyla Türkiye'nin kültür ve sanatını tanıtmak ve Türkiye'nin ulusal veya uluslararası etkinlikler aracılığıyla temsil edilmesini sağlamak için çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. YEE Kültür Merkezleri aŐađdaki ODKA  lkelerinin 10 baŐkentinde bulunmaktadır: Cezayir, Bahreyn, Mısır, Ürdün, Lübnan, Fas, Katar, Somali, Sudan ve Tunus (YEE web sitesi, 2021).

YEE yabancılara Türkçe  ğretimi için dünyanın önde gelen dil ve kültür merkezlerini örnek alan “Türkçe  ğretim Merkezi (T MER)” adı altında 1984 yılında kurulan T MER'den farklıdır. T MER'in adı 2011 yılında "Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi" olarak deđiŐtirilmiŐtir. T MER, Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten ilk ve tek kurum olarak 1980'li yıllarda hizmet vermeye başlamıştır. Türkçe öğrenmek için Ankara  niversitesine bağlı Türkçe ve Yabancı Diller Uygulama ve Araştırma Merkezidir. T MER'in Türkiye'de Şu Őehirlerde Őubeleri bulunmaktadır: Alanya, Ankara, Antalya, Bursa, İstanbul ve İzmir. T MER'in Kore Cumhuriyeti'nde de bir temsilciliği vardır (T MER website, 2021).

Bozkurt (2020)'un Anadolu Ajansı'nda yayınlanan makalesine göre 2019 yılında 2,5 dolarlık maliyetle 68.000-70.000 kitap basılmıŐtır. 2003 Arap İnsani Gelişme Raporu'na göre bir bilgi toplumu inşa etmek çeşitli zorlukları bünyesinde barındırır. Bunlar arasında bazı Arap  lkelerindeki yüksek okuma yazma bilmeme oranları ve Arap okuyucunun zayıf satın alma gücü nedeniyle kitapların az sayıda okuyucu bulmasıdır. Bu sınırlı okur oranı, Arap dünyasında yayınlanan kitapların sayısına açıkça yansımakta ancak dünya üretiminin %1,1'ini geçmemektedir. Araplar dünya nüfusunun %5'ini oluŐurmaktadır. Arap  lkelerinde edeb  ve sanatsal kitap üretimi genel düzeyin altındadır. 1996'da dünya üretiminin sadece %0,8'ini temsil eden 1.945 kitabı geçmemiŐtir. Türkiye gibi Arap  lkelerinin dörtte biri kadar bir nüfusa sahip bir ülkenin üretiminden daha azdır. Çok sayıda dinî kitap ve diğer alanlardaki görece az kitap, Arap kitap pazarını karakterize etmektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde üretilen toplam kitap sayısının %5'ine kıyasla dinî kitaplar Arap  lkelerinde basılan toplam kitap sayısının %17'sini oluŐurmaktadır (UNDP, 2003: S.4).

2019 yılında Türkiye ile Arap dünyasını karşılaştırmak için daha güncel bir çalışma bulunmasa da Türkiye'nin kendi başına ODKA ülkelerinin toplamından daha fazla kitap ürettiği raporda açıkça belirtilmektedir. Wikipedia ve diğer kaynaklar gibi resmî olmayan pek çok rapora göre bunun değişmesi istenmemektedir. Bununla birlikte web sayfalarını hem Arapça hem de Türkçe olarak saymak daha kolaydır.

Aralık 2010 itibarıyla Arapça dizine alınmış Web içeriğinin boyutunun 2 ila 2,1 milyar sayfa olduğu tahmin edilmekteydi ancak Türkçe web içeriği aslında bu sayıyı aşmıştır. Uzman web sitesi “w3techs.com” tarafından yapılan ankete göre tüm web sitelerinin %61,4'ü İngilizce, içeriği olan web sitelerinin %3,8'i tarafından Türkçe kullanıldığını tespit etmiştir. Bildiğimiz dil ve Arapça tüm web sitelerinin yalnızca %1,1'i tarafından kullanılmaktadır. Bu durum aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (w3techs, 2021).

Şekil 52: Çeşitli İçerik Dilleri Kullanan Web Sitelerinin Farklı Yüzdeleri

Kaynak: https://w3techs.com/technologies/overview/content_language

Aralık 2010 itibarıyla Arapça dizine alınmış web içeriğinin boyutunun 2 ila 2,1 milyar sayfa olduğu tahmin edilmektedir (Alarifi vd., 2012: S.2472). Ancak Türkçe web içeriği bu sayıyı aşmıştır. Nitekim uzman web sitesi (w3techs.com) tarafından yapılan ankete göre tüm web sitelerinin %61,4'ü İngilizce, içerik dilini bildiğimiz ve Arapça olan tüm web sitelerinin %3,8'i tarafından Türkçe kullanıldığını tespit etmiştir. Tüm web sitelerinin yalnızca %1,1'i tarafından kullanılmaktadır. Bu durum aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (w3techs, 2021).

3.2.2. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Siyasi Değerler)

Nye'nin edebiyatın çoğunda belirttiği gibi politik değerler her zaman iç politika yapımıyla ilişkilendirilir. Bununla birlikte bu çalışma, daha önce siyasi değerlerin ve ahlak sisteminin doğasına göreceli ve evrensel olmadığına atıfta bulunmuştur. Bu, Davutoğlu'nun Türkiye'nin rolü ve Türkiye'nin stratejik derinliği dediği vizyonuyla da uyumludur. Çünkü Türkiye bir yandan uluslararası hukuka ve Vestfalya uluslararası ilişkiler sistemiyle uyum içindedir. Ancak Türkiye bir dünya düzeni revizyonisti olarak görülebilir.

Özellikle Türkiye'nin politika yapıcılarının, uluslararası düzenin adaletsiz olduğunu ve dünyanın beşten büyük olduğunu (Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesine atıfta bulunarak) birden fazla ifade ettikleri Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Güvenlik Konseyi yapısının BM Genel Kurulu'na yaptığı konuşmada da görülmektedir (Anadolu Ajansı Youtube Kanalı, 2016).

İnsanlar, siyasal reformun gündeminin başına ve modern çağın büyük bir bölümüne “özgürlüğü” değerler listesinin başına koymaktadır (Bauman, 2000: S.19). Bu, Türk siyasi değerlerinin temeli olabilir ancak İslam'daki liberalizm diğer tüm sistemlerden farklıdır. Çalışma, Türkiye'yi Müslüman bir ülke veya bir Avrupalı ya da Batılı olarak değil, bunun yerine farklı değerleri birleştiren ve İslami değerleri korurken Batı modernitesine ulaşma girişimlerinin melez bir karışımını yaratan benzersiz bir model olarak değerlendirebilir.

Türk modeli için bir terim yoktur ve ona bir tür Avrupalı köktencilik veya İslami liberalizm demek doğru olmayabilir. Dolayısıyla Türkiye'nin tarihte karşılaştığı tüm

sorunlar, bu melezliğin bir sonucu veya nedeni olarak sınıflandırılabilir. Aslında Türkiye, Cumhuriyet'in ilanından bu yana pek çok iç sorunla karşı karşıya kalmış ve bu sorunların çoğu AKP döneminde de devam etmiştir: Laik-dinî mücadeleler, sivil-askerî mücadeleler, iç terörizm, azınlık hakları, mezhep sorunu, çevre dostu olmayan yaklaşımlar vb.

Bu araştırma, tüm bu konuları tarihsel bir perspektiften almayacak, sadece iç reform çabalarını ifade edecek ve açıklayacak ve yumuşak bir gücün kaynağı olup olmadığına karar vererek bu reformları değerlendirmeye çalışacaktır.

Türkiye, demokrasiyi daha da güçlendirmek, hukukun üstünlüğünü pekiştirmek ve temel özgürlüklere tam saygı duymak amacıyla 2000'li yılların başından bu yana kapsamlı bir reform süreci gerçekleştirmiştir. Temel haklar ve özgürlüklere tam saygı duyulmasını sağlamak için gerekli temeli oluşturmayı amaçlayan reform stratejisinin üç temel direği vardır: Temel uluslararası insan hakları sözleşmelerine bağlı kalmak, yasal değişiklikleri gerektiği gibi yapmak ve reformların tam olarak uygulanması için gerekli önlemleri almaktır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019). Bu süreçte 2001'den bu yana çok sayıda yasal ve anayasal değişiklikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri dikkate alınarak vatandaşlarımızın demokratik haklarını ve temel özgürlüklerini güçlendirmek amacıyla ulusal yasal çerçeve iyileştirilmiştir. AİHS ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadı ile Avrupa Konseyi (CoE) ve Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) insan hakları sözleşmeleri belgeler ve Avrupa Birliği (AB) müktesebatı topluluğu bu çerçevede izlenen yolda dikkate alınan kurum ve kuruluşlardır. Anayasa'nın 90. maddesinde yapılan değişikliğe göre aynı haklara ilişkin ulusal mevzuatla ihtilaf hâlinde temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmalar geçerli olacaktır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Bireysel hak ve özgürlüklerin daha fazla korunması ve AİHS hükümlerinin uygulanmasının daha etkin hâle getirilmesi için başlatılan Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Ombudsman Kurumu 2012 yılından bu yana demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Fethullah Terör Örgütü (FETÖ)'nün 15 Temmuz 2016'da yaptığı terörist darbe girişimi, Türk Cumhurbaşkanı'nı, demokratik olarak seçilen meşru hükümet ve anayasal düzen hedef almıştır. 251 kişi ölmüş ve 2.000'den fazla insanı yaralanmıştır. Devletin varlığına ve Türk milletinin demokratik yaşama hakkına yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için etkin önlemler almak amacıyla 21 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 120. maddesi ve devletin 3. maddesi uyarınca olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Acil Durum Yasası (2935 sayılı Kanun) aynı tarihte Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından onaylanmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Olağanüstü hâl, 19 Temmuz 2018'de kaldırılmıştır. AİHM ve Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde yapılan istisnalar aynı tarih itibarıyla iptal edilmiştir. Olağanüstü hâl döneminde Türkiye uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükleri konusunda tam farkında olarak hareket etmiş ve demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerine saygı duymuştur. Olağanüstü hâlin sona ermesi ile birlikte reform süreci yeniden ivme kazanmıştır. Bu bağlamda Reform Eylem Grubu (RAG), iki buçuk yıllık bir sürenin ardından 29 Ağustos 2018'de toplanmıştır. Reform Eylem Grubu'nun dördüncü toplantısında siyasi reform süreci tüm boyutları ile değerlendirilmiştir. Yargı ve temel haklar alanında reformların sürdürülmesine karar verilmiştir. RAG'ın beşinci toplantısı, reform sürecinin devamının tekrarlandığı 11 Aralık 2018 tarihinde yapılmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

3.2.2.1. Türkiye'nin Uluslararası İnsan Hakları İş Birliği Mekanizmaları

Türkiye, insan hakları alanında BM, Avrupa Konseyi ve AGİT ile yapıcı bir iş birliğine sahiptir.

3.2.2.1.1. Avrupa Konseyi

1990'ların sonlarından bu yana yeni bir ivme kazanan Türkiye, süregelen reform süreci, Avrupa Konseyi ile ilişkilerin yoğunlaşmasını sağlamıştır. Türkiye'de kapsamlı anayasa değişiklikleri ve reform paketleri kabul edilmiş ve Medeni Kanun'da ve Ceza Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu bağlamda ölüm cezasının kaldırılması,

işkence, hapishaneler ve gözaltı evlerinde reform, düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, din özgürlüğü, yargının işleyişi, sivil-asker ilişkileri, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar ve yolsuzlukla mücadele ele alınmıştır. Böylece Türkiye'nin Avrupa Konseyi'ndeki konumu güçlenmiştir.

3.2.2.1.1.1. Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile İlişkileri 2000'li Yıllardan Bu Yana Zirveye Ulaştı

Türkiye, Kasım 2010-Mayıs 2011 tarihleri arasında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Başkanlığını üstlenmiştir. En üst düzeyde ziyaretler, Türkiye'nin örgüte verdiği önemi kanıtlamıştır. 2010-2012 yılları arasında Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Parlamenterler Meclisi (PACE) Başkanı seçilmiştir. Böylece bir Türk vatandaşı tarihte ilk kez PACE'in başkanı olmuştur. Türkiye, Bakanlar Komitesi ve Parlamenterler Meclisi Başkanlığı sırasında Avrupa Konseyi'nin siyasi rolünün, görünürlüğünün ve uygunluğunun güçlendirilmesine önemli katkılarda bulunmuştur (Council of Europe, 2020).

Türkiye şu anda Avrupa Konseyi'nin 225 sözleşmesinin 121'ine taraftır ve 31 sözleşmeyi daha imzalamıştır. Avrupa Birliği ülkeleri arasında Türkiye, 47 Avrupa Konseyi üyesi devletin tümü arasında on beşinci sırada yer almaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi dışında Türkiye, Avrupa Konseyi'nin ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi, yolsuzlukla mücadele, para gibi çeşitli alanları kapsayan izleme ve insan hakları organlarıyla yakın iş birliği sürdürmektedir (Council of Europe, 2020).

Bu bağlamda Türkiye, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi, Avrupa Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Komite ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komitesi ile tavsiyelerini dikkate alarak iş birliğini sürdürmektedir. Bu mekanizmalar tarafından yayınlanan raporlar, Council of Europe, 2020 Türkiye'nin Bakanlar Komitesi Başkanlığı döneminde başlatılan, Avrupa Konseyi'nin ve İstanbul Sözleşmesi'nin komşuluk politikası şu anda Konsey'in ana faaliyet alanları arasında sayılmaktadır. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, Yusuf Balcı'nın Ocak 2019'dan beri üyesi olduğu Avrupa Sosyal Şartı'nın sözleşmeye dayalı bir izleme mekanizmasıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

15 Temmuz darbe girişiminden sonra Türkiye'nin Avrupa Konseyi ile iş birliği kesintisiz olarak devam etmiştir. Bu süreçte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjorn Jagland, Türkiye'yi ziyaret eden ilk uluslararası isim olmuştur. Avrupa Konseyi ile iş birliği içinde yürütülen projeler aracılığıyla kamu görevlileri, STK temsilcileri, öğrenciler, bireyler ve genel olarak halk, yüksek yargı organları da dâhil olmak üzere Bakanlıklar tarafından farkındalık ve eğitim faaliyetleri yürütmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

3.2.2.1.1.2. Türkiye-Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) İlişkileri

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye ile Avrupa Konseyi arasındaki iş birliğinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. 1987 yılında Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHM)'ne dayanan bir inceleme için AİHM'ye bireysel başvuru hakkını kabul etmiştir. Türkiye, 1990 yılında AİHM'nin zorunlu yargı yetkisini tanımıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesine göre usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş olan uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir ve bu sözleşmelerle ilgili olarak anayasaya aykırı bir itirazda bulunulamaz. Ayrıca temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile yasalar arasında bir çelişki olması durumunda aynı konudaki hükümlerdeki farklılıklar nedeniyle uluslararası anlaşma hükümleri geçerli olacaktır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Anayasa Mahkemesi, 7 Şubat 2008 tarihli kararında AİHS'nin Anayasa'nın 90. maddesi çerçevesinde iç hukukun bir parçası hâline geldiğine, sözleşme hükümlerinin hukuken geçerli olduğuna ve AİHM kararlarının bağlayıcı olduğuna karar vermiştir. Bu nedenle AİHM ve AİHM içtihadı Türk hukuk sisteminin kaynakları arasında kabul edilmiştir. 2010 yılında halk referandumu tarafından kabul edilen anayasa değişikliği uyarınca Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı getirilmiştir. Buna göre 23 Eylül 2012'den bu yana herkes, AİHM kapsamında Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerinin herhangi birinin kamu makamı tarafından ihlal iddiası gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunabilir (Ekinci, 2013: S.161).

1 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe giren Adalet Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı arasındaki “İşbirliği Protokolü” uyarınca iç hukuk konularından doğan başvurular ve bu başvurular hakkında verilen kararların yerine getirilmesi adalet protokolünün yürürlüğe girme tarihinden önce hükümete iletilen başvuruları veya Türkiye'nin dış politikası ve uluslararası ilişkileri ile ilgili kararların uygulanmasını ve uygulanmasını Dışişleri Bakanlığı takip eder (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

3.2.2.1.2. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Mekanizmaları

1948'de “İnsan Hakları Anayasası” olarak kabul edilen “İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si”, herkesin doğuştan hakkı olan sivil hak ve özgürlükleri tanımlayarak herkesin kanun önünde eşit olduğunu ve hiç kimseye işkence, kötü muamele yapılamayacağını vurgulamıştır. Bildirge, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi çabalarında uluslararası topluma rehberlik etme işlevini sürdürmektedir. 1948'de kabul edildiği gün 10 Aralık “İnsan Hakları Günü” olarak kutlanmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

İnsan haklarına geniş bir perspektiften yaklaşan ve dış politikasının öncelikli bir unsuru olarak insan onuruna saygıyı tesis eden Türkiye, BM hukuk belgelerine ve insan hakları alanında söz konusu kuruluşla iş birliğine özel önem vermektedir. Türk temsilcileri her yıl Cenevre'de insan hakları ile ilgili konuların tartışıldığı İnsan Hakları Konseyi (HRC) oturumlarına aktif olarak katılmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Türkiye, on altı BM insan hakları sözleşmesine taraftır. Taraf devletlerin BM sözleşmelerine uyması ilgili komiteler (antlaşma temelli organlar) tarafından gözden geçirilir. BM ayrıca devletlerin çeşitli alanlarda uluslararası insan hakları normlarına uyumunu izleyen ve önerilerde bulunan BM özel prosedürleri (özel raportörler, özel temsilciler, çalışma grupları) olarak bilinen tematik ve ülkeye özgü mekanizmalara sahiptir. 2001 yılından bu yana Türkiye bu özel prosedürlere daimî davetiyeler gönderen ülkelerden biri olmuştur. Özel raportörler ve temsilciler bu çerçevede zaman zaman Türkiye'yi ziyaret eder (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

3.2.2.1.3. Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatının İnsani Boyutu (AGİT)

AGİT, bölgesel güvenlik forumu olma temel işlevine ek olarak katılımcı devletlerin demokrasiye, hukukun üstünlüğüne ve insan haklarına saygı alanındaki çabalarına yardımcı olmaktadır. AGİT bünyesindeki Daimî Konsey ve Bakanlar Konseyi toplantıları ile birlikte her yıl İnsan Boyutu Uygulama Toplantıları ve Ek İnsani Boyut Toplantıları düzenlenmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

AGİT, katılımcı devletlere insan hakları yükümlülüklerinin yerine getirilmesine katkıda bulunmak için üç uzman kuruma sahiptir. Bunlar Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri, Medya Özgürlüğü Temsilcisidir. AGİT'in güvenlik konusundaki kapsamlı yaklaşımı, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlükler, hoşgörü ve ayrımcılık yasağı uyarınca en görünür faaliyeti seçim gözlemidir.

Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, AGİT katılımcı devletlerinde yapılan bu seçimlerin AGİT taahhütleri doğrultusunda davet edilmesi üzerine yapılan ulusal seçimleri izler. Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi, 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı ve 27. parlamento seçimlerini gözlemlemek için Türkiye'ye Seçim Gözlem Heyeti görevlendirmiştir (OSCE, 2018).

Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiseri, ulusal azınlıkları içeren etnik gerginlikleri belirlemek, erken uyarılar yapmak ve AGİT bölgesindeki devletler arasındaki istikrarı, barışı ve dostane ilişkileri zayıflatabilecek çatışmalara çözüm bulmak için kurulmuştur. Medya Özgürlüğü Temsilcisi, erken uyarı işlevinin bir parçası olarak AGİT bölgesindeki medyadaki gelişmeleri gözlemlemek, özgür, bağımsız ve çoğulcu bir medyanın oluşturulmasını sağlamak ve bu konularda iş birliği yapmak üzere kurulmuştur (OSCE, 2018).

AGİT'in insani boyut faaliyetlerine aktif olarak katkıda bulunan Türkiye, özellikle AGİT insani boyutunun çalışmalarında yabancı düşmanlığı, İslamofobi, hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık konularına öncelik vermektedir. Bu bağlamda Türkiye, 2004 yılından bu yana din temelli ayrımcılıkla mücadele alanında atanan büro başkanının çalışmalarını desteklemektedir (AGİT İşbirliği Başkanlığına karşı

Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele Kişisel Temsilcisi Müslümanlar; AGİT Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Ayrımcılıkla Mücadele Ofisi Başkanının Kişisel Temsilcisi, Hristiyanlara ve Diğer Dinlerin Mücadelelerine Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığa Odaklanan Kişisel Temsilci) (BM Azınlık Kılavuzu, Broşür No. 9).

3.2.2.2. İç Siyasi Değerleri Ölçmek İçin Uluslararası Anlaşmaların Kullanılması

Daha önce belirtildiği gibi bu çalışma güç kaynaklarını ister sert ister yumuşak olsun haricî bir referansla karşılaştıracaktır. Önceki bölümlerde Mısır ve Suudi Arabistan ile karşılaştırma yapılmıştır. Siyasi değerler söz konusu olduğunda Türkiye yapısal olarak ODKA bölgesinin tüm büyük güçlerinden farklıdır, bu nedenle onu herhangi biriyle karşılaştırmak çok zordur.

Daha önce kararlaştırılan değerleri ölçmenin iyi bir yolu, Türk uluslararası anlaşmalarını ölçmektir ve reformlar hem dış etkenler hem de iç etkenler tarafından sonuçlanmıştır. Bu çalışma, insan haklarıyla ilgili en önemli anlaşmaları seçmiştir çünkü bunlar ODKA popülasyonlarını ve seçkinleri aynı anda etkileyen başlıca ihlalcilerdir. Dolayısıyla Türkiye'nin iç siyaset ya da sözde siyasi değerler yumuşak güç kaynağı olarak ölçülecekse analiz ODKA'nın nüfusu için görünen kısmını dikkate almalıdır.

Batı medyasının Türkiye'nin politika yapıcılara ve politikalarına yönelik karalama kampanyasına rağmen özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonra ODKA halkı, demokrasinin kazanabileceğini ve sivillerin askerî yetkililerin siyasi görüneni kontrol etmesini engelleyebileceğini görerek bu durumdan ilham almıştır (Uğurlu, 2019).

ODKA bölgesinin elitleri bazılarını darbe girişimiyle, bazılarını da aleyhte bölmüştür. Seçkinlerin bir kısmı halkın zaferini kendi liderliği için bir tehdit olarak görürken diğer seçkinler bunun bir iç mesele olduğunu görmüştür. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Türk imajının ve prestijinin etkilenmediği söylenemez ancak halkın zaferi bu olumsuz etkiyi en aza indirmiş ve halkın iradesine daha fazla güven vermiştir.

Bu nedenle bilgi devrimi ODKA halkının "Derin Devlet, Paralel Devlet, Ergenekon Örgütü" gibi Türk iç meseleleriyle ilgili efsaneler, söylentiler ve gerçek haberler hakkında halkın daha fazla dikkatini çekmesine neden olmaktadır. Bir sonraki bölümde iktidar dönüşümünün analizi yapılacak, böylece Türk iç değerleri ve ODKA kamuoyuna etkisi önümüzdeki bölümde tartışılacaktır.

3.2.3. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Dış Politikanın Meşruiyeti)

Yirminci yüzyılın çoğu, kökleri Birinci Dünya Savaşı'na ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasına kadar giden Türk ve ODKA'nın toplumları arasındaki karşılıklı güvensizlikle damgalanmıştır (Jung, 2005: S.3-5). Mekke Şerifi Hüseyin'in Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü 1916 Arap isyanı, karşılıklı düşman Türk ve Arap anlatılarının inşasında çok önemli bir rol oynamıştır. 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra Türk cumhuriyetçi elitleri İslam'ı bölgedeki ilerlemeyi geri çektiği için suçlamış ve ülkenin yüzünü Avrupa'ya çevirmiştir (Jung, 2005: S.5-6-7).

Birçok Türk, Arapların İngilizlerle iş birliğini Osmanlı İmparatorluğu'nu arkadan bıçaklama olarak görmüştür. Savaşlar arası dönemde birçok Arap, Türklerin İslamiyet'e sırt çevirdiğini ve bağımsızlık kazandıktan sonra hatalarını Osmanlıya yüklediğini düşünmüştür. Karşılıklı düşmanlık, Türkiye'nin Orta Doğu meselelerinde "katılmama" politikasıyla ve Arap dünyasındaki Türk nedenlerine siyasi destek sağlanamamasıyla sonuçlanmıştır.

Günümüzde katılmama politikasından dikkat çekici bir şekilde uzaklaşan Türkiye, bölgede aktif bir oyuncu hâline gelmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002 yılında iktidara gelmesinden bu yana Türkiye; Suriye, İran ve Irak ile bölgesel çatışmalarda arabuluculuk çabalarıyla meşgul olma, bölgesel aktörlerle stratejik ilişkiler kurmak, İslam Konferansı Örgütü (İİT)'nde liderlik pozisyonunda bulunmak ve diğer çok taraflı bölgesel platformlarda yer almak gibi yakın ilişkiler kurmuştur.

Bu yeni aktivizme Osmanlı geçmişinin ve Türkiye'nin Arap algısında bir değişiklik eşlik etti. Son yıllarda Arap dünyasında yapılan çeşitli araştırmalar bu dönüşümü yansıtmaktadır. Birçok bölgesel ve iç faktör, Türkiye'nin Orta Doğu'daki

büyük ölçüde gelişmiş imajını oluşturmaktadır. Arap milliyetçiliğinin Arap Baharı öncesi dönemde azalan önemi ve derinleşen siyasi ve ekonomik kriz, Türkiye örneğine yeni bir girişime yol açmıştır.

Ancak Arap Baharı, Türkiye için bir fırsat olmuştur. Ankara'yı bölgesel stratejisini yeniden yönlendirmeye zorlamış ve halk ayaklanmaları karşısında gecikmelere ve tutarsızlıklara yol açmıştır. Ankara başlangıçta Libya ile ilgili sıkıntılar yaşamış ve NATO müdahalesine karşı çıkmıştır (Çetin, 2011). Türkiye, Cumhurbaşkanı Beşar Esad'ı nihayet Ağustos 2011'in sonunda Esad karşıtı gruba katılana kadar etkilemeye çalışmıştır.

Arap kamuoyu, Türkiye'nin bölgenin ayaklanmalarına verdiği tepkiyi olumlu bir şekilde değerlendirirken aynı derecede ezici bir çoğunluk bu tepkiyi “etkisiz” bulmuştur. Bu arada güçlü ekonomik büyüme, Avrupa Birliği ile ilişkilerin geliştirilmesi, AB gerekliliklerini karşılamak için yapılan reformlar ve AKP'nin ülkedeki liderliği gibi gelişmeler Türkiye'nin bölgede algılanma biçiminde değişikliklere yol açmıştır.

Proaktif Orta Doğu politikasının bir parçası olarak Türkiye eyaletten eyalete stratejik iş birliğini ve komşu hükümetlerle sık sık temas kurmayı teşvik etmiştir. 2009 yılında Suriye, Ürdün ve Lübnan ile “Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyleri” müzakere etmiş ve yıllık ortak kabine toplantıları yapmıştır (Ekşi, 2018: S.274-279).

Arap ve Türk yetkililer, Ankara ile Arap başkentleri arasında sık sık hareket etmiştir ve Türkiye bölgesel siyasi tartışmalarda giderek önemli bir ses hâline gelmiştir. Türkiye ayrıca çok taraflı kurum ve platformlardaki profilini de artırmıştır. Arap Birliği'nde bir gözlemci hâline gelmiş, İstanbul'da Körfez İşbirliği Konseyi dışişleri bakanlarını ağırlamış, İİT'e liderlik etmek için Türk vatandaşı Ekmelerdin İshakoğlu'nu terfi ettirmiş, Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana ilk kez Türk askerlerinin Arap topraklarında konuşlandığını belirterek Lübnan'daki Birleşmiş Milletler Geçici Gücünü desteklemek için gemiler ile 1000 askerî personel ve mühendis katkısı olmuştur. İslam karşıtı laik Türk seçkinleri (Kemalistler) bu yeni Orta Paskalya aktivizm politikasını reddetmeye devam etmiş ve bunu meşru olmayan bir karşılıklılık olarak değerlendirmiştir. Bu tarihî Arap karşıtı bakış açısını reddeden

AKP, Türkiye'yi coğrafi ve tarihsel bağlamı olan "stratejik derinlik" ile yeniden ilişkilendirmede ısrar etmiştir.

Sonuç olarak Türk politika yapıcıları kendilerini Türkiye'nin ulusal çıkarları ile siyasi değer veya "anlatı" arasında denge kurmanın yeni ikilemelerinde bulmuştur. Bu nedenle Türkiye, ulusal çıkarlarının (ulusal güvenlik, iyi ticari bağlar) değerlerini karşılamaı gereken (ezilenleri desteklemek, Müslümanların haklarını korumak, kapsamlı bir küresel İslami rönesansa öncülük etmek) Orta Doğu siyasetindeki değişikliklere göre konumunu devlet laikliğini korurken değiştirmek zorunda kalmıştır.

Türkiye'nin politika yapıcılarının farklı pozisyonları ittifaklarda bir kaymaya ve meşruiyet kavramında bir değişikliğe neden olmuştur. Bu durum özellikle Suriye ve Libya'da bazı konularda Türkiye'nin yumuşaktan daha sert role dönüşmesinden sonra görülmüştür. Bu bölümde Türkiye'nin ODKA'nın tüm önemli sorunlarına verdiği yanıt analiz edilecek ve ardından sonuçlar bir sonraki bölümde tartışılacaktır.

3.2.3.1. Sıfır Sorun Politikası “İyi Komşu İmajı”

Tol (2012), sıfır sorun politikasını aşağıdaki gibi özetlemiştir: “Komşularla sıfır sorun” başlığı altında AKP hükümeti Orta Doğu'da ekonomik ve siyasi ittifaklar kurmuş, bölgesel girişimlerde yer almış ve bölgesel çatışmaların çözümünde aktif rol oynamaya çalışmıştır. AKP, önceki Türk hükümeti tarafından başlatılan Suriye ile normalleşme çabalarına devam etmiştir. İki ülke bir serbest ticaret anlaşması imzalamış, vize şartlarını kaldırmış, kabine toplantıları yapmış ve terörizme karşı iş birliğini yoğunlaştırmıştır. Yaklaşımın bir parçası olarak Suriye, 1939'da Türkiye tarafından ilhak edilen Hatay iline olan talebini rafa kaldırmış ve iki taraf, Türkiye'den akan Fırat sularının bölünmesi konusunda uzun süredir devam eden bir anlaşmazlığın çözümünde ilerleme kaydetmiştir. Suriye ve Irak'ta Türkiye devlet oluşum sürecine katkıda bulunmuştur. Anayasa inşası çabalarını, Celal Talabani'nin cumhurbaşkanlığını ve genel seçimleri desteklemiş, Iraklı diplomatları ve subayları eğitmiştir. Türkiye, politikalarını Kürt başkenti Erbil'de konsolosluk açmak ve Irak'ın Türkmen azınlığını beşinci sütun olarak kullanma çabalarını sona erdirmek de dâhil olmak üzere Kürdistan bölgesel hükümetine kökten kaydırmıştır.

Türkiye ile Suriye ve Irak arasında bir demir yolu hattı yeniden açılmış ve Suriye'nin kuzeyindeki Halep şehri ile Türkiye'nin Gaziantep şehri arasında hızlı bir tren servisi eklenmiştir (Hürriyet, 2010). Ankara ayrıca Tahran ile çeşitli ticaret anlaşmaları imzalamış ve İran'ı Türkiye'nin Orta Doğu'daki en önemli ticaret ortaklarından biri hâline getirmiştir. 2008 yılında iki ülke güvenlik iş birliği hakkında bir mutabakat anlaşması imzalamış, ayrılıkçı Kürdistan İşçi Partisi (PKK)'ne karşı istihbarat paylaşmış ve askerî operasyonları koordine etmiştir (Sinkaya, 2019: 29-33).

ABD önderliğindeki Irak istilasından sonra Türkiye, Sünni liderleri Amerikan aracılığıyla yeni düzene sokmaya çalışmış ve Aralık 2005 Irak seçimleri arifesinde Sünni grup temsilcileri ve ABD Irak Büyükelçisi Zalmay Khalilzad arasında bir toplantı düzenlemiştir. İstanbul, iki ülke arasında güven yaratmak amacıyla Afganistan ve Pakistan ile ekonomi, askeriye ve güvenlik bakanları da dâhil olmak üzere dört tur üçlü toplantıya ev sahipliği yapmıştır. Türkiye, Golan Tepeleri konusundaki anlaşmazlıklarının çözümü için İsrail ile Suriye arasındaki dolaylı müzakerelerde arabuluculuk yapmıştır. Suriye'nin 2008'de İsrail'in barış anlaşması karşılığında Golan Tepeleri'nden çekilmeyi önerdiğini açıklamasının ardından Türkiye her iki ülkenin yetkilileri arasında beş tur dolaylı müzakereye aracılık etmiştir. 2009 yılında Türk diplomatlar Hamas ve İsrail arasında ateşkes yapmak için Kahire ve Şam arasına hareket etmiştir (Walker, 2008).

Türkiye'nin bölgesel çatışmalardaki arabuluculuk rolü, Arap dünyasında olumlu bir etki yaratmıştır. Ankara'nın ABD tarafından Suriye ve İran'a dayatılan tecrit çemberini kırma çabaları olumlu karşılanmış, Türkiye'nin çıkarlarını gözeten bağımsız bir aktör olarak imajına katkıda bulunmuş ve gerekirse Batı güçlerine meydan okumaya istekli olmuştur.

Türk parlamentosunun ABD'nin 2003 yılında Irak'a karşı ikinci bir cephe açması için ABD topraklarına asker yerleştirmesine izin vermeyi reddetmesi (CNN, 2003), Türkiye'nin "Amerikan deposu" imajına meydan okumuş ve Türkiye'nin Araplar nezdinde güvenilirliğini artırmıştır. Kısacası ODKA nüfusunun gözünde geçmiş Türkiye imajı değişmiş ve bölgeye daha yakın Türkiye belirmeye başlamıştır.

3.2.3.2. Filistin Meselesi "Büyük Kardeş" ve İslami Mirasın Savunucusu İmajı

Türkiye'nin gelişmiş bölgesel imajına katkıda bulunan bir diğer faktör de İsrail'den dramatik bir şekilde uzaklaşması olmuştur. 1990'larda yıllarca süren yakın iş birliğinin avantajlarını yaşayan Türk-İsrail ilişkileri, İsrail'in Aralık 2008'de Gazze'ye yaptığı saldırıdan sonra ağır bir darbe almıştır. Türkiye'den bu durumu eleştirmiştir.

İsrail bankalarının Batı Şeria ve Gazze'deki cezai eylemleri Türk basın manşetlerini doldurmuştur. Türkleri özellikle rahatsız eden, İsrail saldırısının İsrail Başbakanı Ehud Olmert'in Ankara'yı ziyaretinden sadece dört gün sonra başlamasıydı. Erdoğan bunu "Türkiye'ye saygısızlık" olarak nitelendirmiştir. Birkaç ay sonra Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda Erdoğan, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'i konuyla ilgili şiddetle eleştirmiş ve bir daha asla geri dönmeyeceği panel toplantısından çıkmıştır (Sabah, 2019). Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, 2009 yılında Gazze'deki Hamas yetkililerini ziyaret etmesine izin verilmediği için İsrail ziyaretini iptal etmiştir.

İkili ilişkilere bir darbe de Mayıs 2010'da İsrail komandolarının ablukadaki Gazze'ye yardım sağlamaya çalışan ve sekiz Türk vatandaşını öldüren bir filonun bir parçası olan Mavi Marmara'ya çıkmasıyla gelmiştir (BBC, 2016). BM Genel Sekreteri, Ağustos 2010'da Yeni Zelanda eski başbakanı Geoffrey Palmer başkanlığındaki bir soruşturmanın olayı araştırmak ve Türkiye ile İsrail arasındaki yasal anlaşmazlığı çözmek için kurulduğunu duyurmuştur. Eylül 2011'de yayınlanan Palmer Raporu, İsrail'in aşırı güç kullandığı ve ölümlerin çoğundan yasal ve ahlaki olarak sorumlu olduğu ancak İsrail'in Gazze Şeridi'nin ablukasının yasal olduğu ve uluslararası sularda insani bir göreve karşı yasal olarak uygulanabileceği sonucuna varmıştır.

Rapor Türkiye'yi kızdırmış ve diplomatik ilişkileri daha da zorlamıştır. Türkiye, İsrail diplomatik temsilini azaltmış ve ilişkileri ikinci sekreter seviyesine indirmiştir. Her türlü askerî iş birliği askıya almış ve İsrail'in resmî bir özür yayınlamasını, mağdurların ailelerine tazminat ödemesini ve ilişkileri normalleştirmek için Gazze ablukasını kaldırmasını istemiştir. Türkiye'nin Palmer Raporu'nun bulgularını kabul

etmeyi reddetmesi ve Gazze nüfusu adına tavırları Orta Doğu'da yankı bulmuş ve İsrail'e karşı güçlü bir ülke olarak Türkiye'ye saygı duymuştur.

Abu Amer (2019) tarafından yazılan makalede Türkiye-Filistin ilişkilerindeki son gelişmeleri anlatan son bir gelişme, Türkiye ile Filistin arasındaki ilişkilerin siyasi ve ekonomik olarak büyümesidir. Bu, Türkiye'nin şu anda neredeyse tamamen yabancılaşmış olan Filistin siyasi arenasında her iki kutupla olan bağlantılarını güçlendirme yeteneğinin bir göstergesidir.

Türk Dışişleri Bakanlığı, 2017 Eylül ayından bu yana ekonomik kalkınma için tahsis edilen 10 milyon dolarlık hibe kapsamında Filistin yönetimine 3,5 milyon doların üzerinde para verdiğini açıklamıştır. Bu ayın başlarında Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Filistin arenasında meseleleri görüşmek üzere Filistin yönetimi Başbakanı Muhammed Shtayyeh ile Ankara'da bir araya gelmiştir. İkincisi, ev sahiplerine ABD ve İsrail yaptırımları nedeniyle Filistin yönetiminin karşı karşıya olduğu zor mali durum hakkında bilgi vermiştir.

Filistin medyasına göre Stayyeh “yüzyılım anlaşması”nı tartışmak ve üzerinde uzlaşmaya varmak için Türkiye'de yaşayan Hamas yetkilileriyle bir araya gelmiştir. Türkiyede iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Başkan Vekili Numan Kurtulmuş, eski Hamas siyasi büro şefi Khaled Meşal ile İstanbul'da bir araya gelmiş ve ülkesinin Filistin meselesine kalıcı desteğini vurgulamıştır. Meşal, Türkiye'nin devam eden desteğiyle gururunu dile getirmiştir. Bundan bir ay önce her iki taraftaki yetkililerin ve Türkiye genelinde 300'den fazla Filistinlinin huzurunda ikinci Türk-Filistin konferansı başlatılmıştır. Türkler, ülkelerinin Filistin davasını savunacağını ve Filistin halkına ev sahipliği yapacağını yinelemiştir (Abu Amer, 2019).

Filistinlilerin Türkiye'de birkaç haftadaki varlığı, Ankara'nın statüsünün aralarında önemini artırdığını göstermektedir. Arap devletleri ya ABD önderliğindeki projeye daha bağlı hâle gelmiş ya da iç meselelerle meşgul olmuştur. Her iki durumda da artık Filistinlilere hak ettiği ilgiyi vermemiştir. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde Türkiye'ye Filistin'den siyasi ve ekonomik göç olmuştur. Geçen yıl Eylül ayında Ankara ve Ramallah'taki hükümetler, Türk yatırımcıları Filistin'e bakmaya, Türkiye'de Filistin yatırımlarını sürdürmeye, karşılıklı ekonomik ve ticari yatırımları korumaya,

ekonomik ilişkileri güçlendirmeye ve yatırımcılar için olumlu bir ortam sağlamaya teşvik etmek için karşılıklı yatırım anlaşması imzalamıştır (Abu Amer, 2019).

10 milyon dolarlık hibenin yanı sıra ilgili savcılık, uluslararası ve kalkınma ajansları, eğitim ve kültür bakanlıkları ile posta ve hizmet sektörleri arasında iş birliği anlaşmaları yapılmıştır. Türkiye zaten Filistinlilerle önemli bir ticaret ve ekonomik ortaktır. İnsani yardımı yılda 10 ila 20 milyon dolar arasında değişmekte olup aralarındaki yıllık ticaret yaklaşık 400 milyon dolar değerindedir. Türk-Filistin ekonomik ilişkilerinin özünde finansal olmaktan daha politik olduğu bir sır değildir. Filistin'deki fayda İsrail'in sınır geçişlerini kontrol etmesi ve malların hareketiyle sınırlı olabilir. Gazze Şeridi'ndeki ilişkileri STK'ler ve hayır kurumlarıyla sınırlı iken Türkiye'nin Filistin otoritesi ile resmî bağlantılarını sürdürmeyi tercih ettiğini belirtmek gerekir. Hamas, Türkiye'nin doğrudan Gazze'ye mali yardımından fayda görmediği için yardım yoksullara ve muhtaçlara yapılmıştır. Türkler, ABD ve İsrail tarafından “terörizmi” desteklemekle suçlanmak istememektedir (Abu Amer, 2019).

Bununla birlikte Türkiye'nin Hamas'la ilişkilerini sürdürürken Filistin otoritesine olan yakınlığının artması, Ankara'nın Filistin arenasında herhangi bir tarafı kaybetmemeye istekli olduğunu, her iki taraf da üzülmeye rağmen her birinin kendilerine böyle bir destek vermek istediğini doğrulamaktadır. Cumhurbaşkanı Mahmud Abbas'ın liderliğindeki El Fetih'in 2018 yılındaki konferansını, Türkiye'de yaşayan hareket üyelerinin katıldığı İstanbul'da gerçekleştirmiştir. Türkiye'de ilk kez böyle bir konferans düzenlenmiş ve Türkiye düzenlerce Hamas üyesine ev sahipliği yapsa da Türk hükümeti ile ilişkisinin geliştiğini ve koordinasyonun arttığını göstermiştir.

Türkiye, elbette siyasi bir parti olarak değil, devlet olarak hareket etmektedir. Özellikle Hamas ve El Fetih olmak üzere tüm Filistin partileriyle iletişim hatlarının açık olmasıyla ilgilenmiştir ve birbirinden yana değildir. Bu politika genel olarak Filistin davasına hizmet etmeyi amaçlamakta ve rakip taraflar arasındaki çatlağı onarmayı ve ulusal uzlaşma getirmeyi amaçlamaktadır. El Fetih'in Türkiye ile ilişkisi, Hamas'ın Haziran 2017'de eski El Fetih yetkilisi Muhammed Dahlan ile olan ilişkiden

bu yana daha da güçlenmiştir. Bunlar, Dahlan'ı 2016'da Erdoğan'a başarısız darbe girişiminde bulunmakla suçlamaktadır.

Türkiye'nin, El Fetih liderliğindeki Filistin otoritesini uluslararası toplum içindeki Filistin halkının meşru temsilcisi olarak gördüğü doğrudur. Bununla birlikte Hamas ile ilişkiler, özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Khaled Meshaal arasındaki özel ilişki güçlüdür. Amerika'nın İsrail'in başkenti olarak Kudüs'ü tanimasının, Türkiye'yi Filistin yönetimi ve Hamas da dâhil olmak üzere tüm Filistinlilere yaklaştırdığını belirtmek gerekir.

Erdoğan'ın Filistin'deki popülerliği, o zamanki İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile yapılan bir tartışmadan sonra 2009 yılında Davos Forumu'nda sahneden çıktığında büyümüştür. Washington'un Kudüs hakkındaki kararının açıklanmasının ardından İstanbul, Mahmud Abbas'ın konuşma yaptığı Aralık 2017'de acil bir Müslüman zirvesine ev sahipliği yapmıştır. Hamas'a göre Türkiye'nin Filistinlilere yönelik politikası, tüm aktörlerle Filistin davası adına ilgilenmek için olumlu bir modeldir. Hareket, Türkiye'nin kapılarının tüm Filistinli gruplara açık olduğunu çünkü vizyonunun herkesin dışlanması için sadece bir tarafla olan ilişkiden daha geniş ve daha kapsamlı olduğunu söylemiştir. Bu arada İsrail güvenlik çevreleri, Türkiye'yi düzinelerce Hamas üyesine ve kadrolarına ev sahipliği yapmakla suçlamış ve faaliyetlerinin Gazze'deki hareketin ve serbest bırakılan mahkûmların yardımıyla Batı Şeria'da çalışmak için yurt dışından silahlı hücrelerin işe alınmasını içerdiğini iddia etmiştir (Abu Amer, 2019).

Özellikle Gazze Şeridi'ndeki projeleriyle Türkiye, Filistin arenasında politik etkisini artırmaya çalışmaktadır. Bu yerleşim biriminin Hamas'ın siyasi pozisyonlarında daha esnek olabileceği bir aşamada olması için ekonomik projeler uygulamıştır. Filistin'deki bu tür projeler Türkiye'ye Filistin davasında önemli bir oyuncu olma fırsatı sunmuştur. Mısır, Gazze Şeridi'nde bir dayanak noktası vermeyi reddetse de Gazze sokaklarında yürüyen herkes Erdoğan'ın resimlerini ve onun adını taşıyan birçok dükkânı görecektir. Resmî kayıtlar, birçok Filistinli bebeğin adını Türk Cumhurbaşkanı'ndan aldığını göstermektedir. Abu Amer (2019), bu nedenle örgütsel ve siyasi yönelimlerine bakılmaksızın Filistinlilerin çıkarlarının Türkiye'ye yakın

olduğuna, uluslararası siyasette büyük ağırlık taşıyan önemli bir devlet olduğuna inandığını vurgulayan makalesini tamamlamıştır. Filistin Türk yetkililere ve popüler heyetlere sürekli ev sahipliği yapmakta ve Filistinliler Türkiye'nin hem El Fetih hem de Hamas ile dengeli ilişkileri olduğuna inanmaktadır.

3.2.3.3. Türkiye ve Arap Baharı "Türkiye'nin Çeşitli Rollerini"

Türkiye'nin Arap Baharı bağlamında demokratikleşmeye vokal desteği Türk ve Batı tercihleri arasındaki kimlikle ilgili jeopolitik çelişkileri ön plana çıkarmıştır. Arap Baharı, Türkiye'nin Orta Doğu'da demokratikleştirici bir etki yaratma hırsıyla yakın zamanda demokratikleşmiş bir Müslüman çoğunluk rejimi olarak kendini yeniden kurma fırsatı vermiştir (Oniş, 2014).

Bu özellikle önemlidir çünkü AKP hükümeti Türkiye'de demokratikleşmenin bir aktörü olarak kendini tanımlamıştır. Buna rağmen bazı AB üye devletleri, İslam dini uygulamalarının konaklama konusundaki belirsizlikleri ve huzursuzlukları yüzünden değil, Türkiye'nin demokratik kimliğinden kuşku duymuştur. Bazı AB üye ülkeleri ile Türkiye arasında Orta Doğu'daki ana akım (Sünni) Müslümanların dinî özgürlüğü ile ilgili oldukları için demokrasi ve demokratikleşmenin anlamı konusunda hem ampirik hem de teorik anlaşmazlıklar vardı. Bu anlaşmazlık, Türkiye'nin neden Arap Baharı'nın bir parçası olarak otoriter liderlere karşı devrimin en vokal savunucusu hâline geldiğini açıklarken birçok AB üye ülkesi kararsız bir tutum sürdürmüş, hatta bazen açıkça diktatörlükleri desteklemiştir.

Karşı-devrimci tepkinin Arap Baharı'nın devrimci coşkusunu aştığını gören anahtar dönüm noktası, Temmuz 2013'te demokratik olarak seçilen Mısır Cumhurbaşkanı Muhammed Morsi'yi deviren askerî darbeydi. Bu, Orta Doğu'da demokrasiye karşı tutumların turnusol testi olmuştur. Türkiye, Mısır'daki Morsi ve Müslüman Kardeşler'i desteklemekte Batılı güçler arasında yalnız kalmıştır. Türkiye, darbeden sonra Mısır askerî diktatörlüğüne milyarlarca dolar sağlayan Suudi Arabistan'a da karşı çıkmıştır.

Hem İran hem de Suudi Arabistan, otoriter karşıtı ayaklanmaları demokratikleşme mücadelesinden ve dinî bir mezhep savaşına doğru raydan çıkarmak

istiyorlardı. Böylece sadece Suudi Arabistan değil, İran da (İran'ın Suriye'ye müdahalesinde görülebileceği gibi) Madawi Al-Rasheed'in Suudi Arabistan'ın Arap Baharı'na tepkisini tanımlamak için “mezhep karşıtı olarak” ifadesini kullanmıştır (AlRasheed, 2011).

Hemen hemen tüm Orta Doğu rejimleri anti-demokratik olduğundan Türkiye'nin bölgede demokratikleşmeyi desteklemek için müttefik olabileceği hiçbir önemli güç yoktu. Mısır, bir seçim demokrasisi olarak kalsa en muhtemel ve en güçlü müttefik olacaktı ancak Mısır ile Türkiye arasında Temmuz 2013'e kadar kapalı olan bir “demokratikleşme eksenini” oluşturmak için bu fırsat penceresi olacaktır.

Rusya ve İran gibi karşı-devrimci güçlerin, otoriter karşıtı ayaklanmaları bastırmak ve müşterilerinin hayatta kalmasını sağlamak için çok daha kararlı oldukları kanıtlanmıştır. 2015 yılına gelindiğinde hem Rusya hem de İran Suriye'ye kendi ordularıyla girmiştir. Bu, Esad karşıtı isyancıları destekleyen hiçbir dış gücün Suriye'de birlikleri olmadığı bir dönemdi. Ne Fransa ne de ABD Suriye'ye askerî müdahalede bulunmuştur. Dahası hem Fransa hem de ABD, Cumhurbaşkanı Abdel Fattah el-Sisi'nin Mısır'daki diktatörlüğü ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Fransa, başlangıçta Rusya'ya satılmak üzere inşa edilmiş iki ünlü Mistral gemisini Mısır'a bile satmıştır (Reuters, 2016).

Batılı güçlerin Mısır ve Suriye'deki demokratikleşme savunuculuğuna pek destek vermeyen Türkiye, her iki ülkede de iddialı rejim değişikliği hedefini azaltmıştır. Kısacası jeopolitik gerçekler nihayetinde Ankara'nın demokratik idealizminin tartışmalı olduğunu gölgede bırakmış, böylece Türkiye'yi Mısır ve Suriye'deki hedeflerini revize etmeye zorlamıştır. Türkiye'de 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi, Orta Doğu'da demokratikleşmeye karşı karşı-devrimci dalganın en yüksek noktası olarak yorumlanabilir. Ancak üç yıl önce Mısır'daki darbenin aksine Türkiye'deki darbe girişimi başarısız olmuş ve böylece otoriter eğilime karşı çıkmıştır.

3.2.3.3.1. Türkiye'deki STK'ler ve "Cömert Bağışçı" İmajı

Suriye krizinin ardından Türkiye'nin 2019 yılına ilişkin küresel insani yardım raporu Türkiye'nin katkısının 8.399 milyon ABD doları civarında olduğunu gösterdiği

için Türkiye'nin dünyadaki en büyük bağışçı olarak ortaya çıkmasına tepki vermiştir. Rapordaki rakamlar, Türkiye'nin katkısının 6,646 milyon ABD doları olan ABD katkısını aştığını göstermektedir (McCarten vd., 2019: S.17, 18). Raporda Türkiye'nin Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'ne Kalkınma Yardım Komitesi'ne gönüllü olarak bildirdiği insani yardımın büyük ölçüde Türkiye'deki Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapmak için yapılan harcamalardan oluştuğu için farklı gölgeler olduğu belirtilmiştir (McCarten vd., 2019: S.25).

Bu nedenle rapor, Türkiye'nin katkısının bu rakamdaki diğer bağışçılardan gelen uluslararası insani yardım toplamlarıyla tam olarak karşılaştırılmayacağını göstermektedir. Raporda bir başka göstergeden de söz edilmiştir. 2018'de Türkiye, 2017'de olduğu gibi en fazla mülteciye (3,7 milyon) ev sahipliği yapmış ve mülteci nüfusu bir önceki yıla göre 0,2 milyon artmıştır. Tüm bu rakamları bir araya getirerek Türkiye'nin dünyanın en büyük donörü ve dünyanın ilk müdahale eden ülkesi mülteci krizine dönüştüğü söylenebilir (McCarten vd., 2019: S.33).

İpek (2015), çalışmasında dış politika değişikliğinde fikirlerin rolünü incelemiş ve fikirlerin dış politika yapıcıları için bir kaynak olarak nasıl işlediğini belirlemeye çalışmıştır. İpek (2015: S.190), bulguları sadece fikirleri değil, aynı zamanda içsel yapılarda oluşan dışsal faktörler olan maddi çıkarları da vurgulayan politika değişikliği için önerilen yapılandırmaca hesabı doğrulamaktadır. TİKA örneğinde yapılan ampirik analiz, (i) çoğunlukla dış politika elitinin Türkiye'nin bölgedeki tarihsel kökleri ve kültürel bağları arasındaki özneler arası anlayışı ve (ii) “ticaret devleti” tarafından tercih edilen ve politika değişikliğine ilişkin ilkeli ve nedensel inançların yakınsamasıyla çerçevelenen maddi çıkarlardır.

İpek (2015: S.190), bulguları 2000'li yıllardan bu yana Türkiye'nin dış politika aktivizminin, sosyal amacı tanımlayan, yapısal çevreyi değerlendiren ve belirli çıkarları sınırlayan belirli ilkeli ve nedensel inançların yakınsamasına başvurmadan yeterince açıklanamayacağını göstermektedir. Politika seçimleri ve politika değişikliğini oluşturmada başkalarını meşrulaştırma bu duruma örnek gösterilebilir. Türkiye 1990'larda ve 2000'lerin başında benzer dış politika aktivizmi ile uğraşmış ve her iki yılda da ihracat pazarlarını ve önemli güç statüsünü genişletmek konusunda

benzer maddi çıkarılara sahip olmasına rağmen son on yıldaki TİKA faaliyetlerindeki önemli artış, düşünsel güçlerin ve maddi çıkarıların etkisine bağlanabilir.

Politika değişikliğinin dönüm noktası, bir önceki dönemde eksik olan dış politikanın bir aracı olarak yumuşak güç oluşturma kriterlerini belirlemede maddi çıkarıları ve normatif fikirleri ilerletme stratejilerinin yakınsamasıydı. İş organizasyonlarını, düşünce kuruluşlarını ve sivil toplumun fikir ve beklentilerini dış politika yapım sürecine dâhil etmek, fikirleri ilkel inanca ve maddi çıkarılara hizmet edecek stratejileri belirlemek ve politik uygulamaları meşrulaştırmak için bir işlevdir.

İpek (2015: S.190), çalışmasının bulgularından bir dizi koşullu koşul yerine getirildiğinde dış politika yapımında fikirlerin önemli olduğu bu çalışmada kabul etmekteyiz: (i) Tanınmış bir dış politika seçkinlerinden oluşan küçük bir grup, normatif inançları paylaşmıştır ve (ii) etkinleştirici bir siyasi ortam mevcuttur. Özellikle politika girişimciliği için bir fırsat penceresi sağlanması için dış politika atamalarını kilit pozisyonlara kolaylaştıran çoğunluk hükümeti bulunmaktadır. Sosyal yapılar ile değişim ajanları arasındaki etkileşimin ampirik olarak değerlendirilmesi zordur. Ancak ilgili aktörlerin türü ve bileşimi ve kurumsal çevre, fikirlerin nasıl ve ne zaman önemli olduğuna ilişkin koşullu koşulları tanımlamaktadır.

Altunışık (2019), raporunda AKP'nin insani diplomasi kavramlaştırmasının hem tarihsel hem de politika boyutuna sahip olduğunu belirtmiştir. Tarihsel boyut insani diplomasiyi bağlamsallaştırır ve haklı çıkarırken politika boyutu insani diplomasi içeriğini tanımlar.

AKP, yeni bir dünya çağının ortaya çıkmasıyla insani bir dış politikaya duyulan ihtiyacı açıklamıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası düzenin çöküşü ya da TİKA başkanı Serdar Çam'ın da söylediği gibi "Batı merkezli dünya düzeninin feshedilmesi" (TİKA, 2017) ile Türkiye'nin bu yeni çok merkezli ve çok kutuplu dönemin farklı bölgelerden çıkan yeni oyuncularındır. Ahmet Davutoğlu, geliştirilmesi gereken yeni bir diplomasi dili olduğunu ve bu hedefe ulaşan devletlerin daha başarılı olacağını savunmuştur. Ayrıca Altunışık (2019), Türkiye'nin insani yardım ve kalkınma yardımlarındaki aktivizminin çok sayıda devlet kurumunun ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtmektedir.

AKP hükümeti TİKA'yı dönüştürerek güçlü bir oyuncu hâline getirmiştir. TİKA, 1992 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra bağımsız hâle gelen Türk Cumhuriyetlerine yardım sağlamak amacıyla kurulmuştur. Coğrafi erişimi ve faaliyetleri önemli ölçüde genişlemiştir (Altunışık 2014: S.334, 335). Temmuz 2018'deki en son yeniden yapılanma ile TİKA, kendi bütçesine sahip bir kamu tüzel kişiliği hâline gelmiştir.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Otoritesi (AFAD), 2009 yılında kurulmuş ve özellikle tüm insani yardım biçimlerinde çok aktif bir oyuncu hâline gelmiştir. Ayrıca Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Sağlık ve Eğitim Bakanlığı gibi çeşitli bakanlıklar insani diplomaside aktif rol almaya başlamıştır.

1982 yılında Türkiye'nin toplu konularını ele almak üzere kurulan ve daha sonra çok önemli bir araç ve büyük bir siyasi başarı hâline gelen Türkiye Toplu Konut İdaresi (TOKİ), farklı ülkelerdeki insani diplomasiye de dâhil olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı (Diyanet), Türkiye'nin insani ve kalkınma yardımlarıyla bağlantılı bir başka dış politika kurumu hâline gelmiştir.

İnsani diplomasi ile ilgili Türk devlet kurumları STK'lerle çok yakın çalışmaktadır. Kızılay, Türkiye insani diplomasinin en önemli STK'lerinden biridir ve Türkiye'nin dış politikasının çok önemli bir aracı hâline gelmiştir.

Devlet ve devlet dışı ortamlar arasında gri bir alanda faaliyet gösteren Kızılay, Suriyeli mültecilerle ve farklı ülkelerdeki insani krizlerde çok aktif olmuştur. Kızılay başkanı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın emri doğrultusunda İslam ülkelerinde Kızılay ve Kızılhaç örgütleri ağı oluşturma sürecinde olduklarını açıklamıştır (Altunışık, 2019). AKP hükümeti hem Türkiye'de hem de yurt dışında insani yardım alanındaki birkaç STK ile çok yakın iş birliği içinde çalışmaktadır. Ancak hükümet çok seçicidir ve sadece İslami STK'lerle çalışır.

İnsani Yardım Vakfı (İHH), AKP döneminde devlet kurumlarıyla yakın iş birliği nedeniyle Türkiye'nin önde gelen ve aktif STK'lerinden biri hâline gelmiştir. Devlet kurumları ve devlet dışı aktörler arasındaki bu kurumlar arası koordinasyon modeli

Davutoğlu tarafından “toplam performans ilkesi” olarak adlandırılmış ve Türk İnsani Diplomasi modelinin bir parçası olarak lmştr (Donelli 2015: S.38-39).

Bu, Türkiye için çok olumlu bir imaj yaratmıştır ancak bazı muhalif sesler AKP hkmetini mlteçileri Avrupa'ya şantaj yapmak için finansal ve siyasi kazançlar için kullanmakla suçlamıştır. Baczynska ve Chalmers (2020), bir yazısında şöyle yazmıştır: Bu bakış açısı Batılıların, Türk muhalefetlerinin ve hatta ODKA bölgesindeki Türkiye karştı seslerin kayda değer bir bölümünü temsil ediyor. Sayı, siyasi ideolojilerden her zaman daha doğru anlatım sunacaktır ve Türk yumuşak elektrikli aletleri veya Ankara'nın yumuşak elleri, gelişmiş imajının en iyi kanıtıdır.

3.2.3.3.2. ODKA'nın İslamcı Muhalefetinin Cenneti Olarak Türkiye

Türkiye'nin dış politikası son birkaç yıldır tam bir dönüş yapmıştır. 1990'larda bölgesel politikası çoğunlukla askerîydi, diplomasi azdı. On yıl boyunca Türkiye, Irak'ın kuzeyindeki Kürdistan İşçi Partisi (PKK)'nin üslerine karşı tarihinin en büyük askerî operasyonlarından birini başlatmış, Yunanistan ve Suriye ile askerî çatışmalara yaklaşmış ve Kıbrıs'a karşı askerî tehditte bulunmuştur. Birçoğunun gözünde 90'lı yıllarda Türkiye “Soğuk Savaş sonrası savaşçı” idi.

Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2002 yılında yükselişi, Türkiye'nin dış politikasında yeni bir döneme neden olmuştur. “Soğuk Savaş sonrası savaşçı” bir “yumuşak güç” hâline gelmiş ve bölgedeki militarist bakış açısı diplomasi, ticaret ve kültürel katılım üzerine odaklanmaya yol açmıştır. Bununla birlikte 2010 yılında başlayan Arap ayaklanmaları ve i gelişmeler, Türkiye'nin bölge ile ilişkilerinde bir başka değişikliği daha zorlamıştır.

Türkiye bir etki alanı oluşturmak istiyorsa bölge halklarına anlatmak için ticaret, kültürel katılım ve ilham verici bir hikâye gibi askerî olmayan araçlara da ihtiyacı vardır. Bu araçlar bir zamanlar Türkiye için mevcuttu ancak artık mevcut değildir. Türkiye'nin Orta Doğu ile ilişkisinin altın yılları Arap ayaklanmasından önce gerçekleşmiştir. 2011 yılında ayaklanmalar bölgeye yayılmışken Türkiye Orta Doğu'daki hemen hemen tüm ülkelerle yakın siyasi, ekonomik ve kültürel bağlar geliştirmişti ve bölgesel bir süper güç olma yolunda ilerlemekteydi. Bazı bölgesel ve

yurt içi gelişmeler Türkiye'nin yükselişinin önünü açmıştır. Bölgeyle daha yakın bağları savunan İslamcı köklü bir partinin akademik bir diplomatı olan Ahmet Davutoğlu, Türklerle Araplar arasında uzun zamandır devam eden tarihsel düşmanlığın yavaş yavaş kültürel bir yakınlaşmaya döndüğünü söylemiştir.

Türkiye'nin Arap dünyasındaki İslami mirasına sırtını dönmüş bir Batı deposu imajı azalmaya başlamıştır. Türkler, Osmanlı mirasını AKP altında yeniden keşfettikçe I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı İngilizlerle ittifak ettiklerinde Arapların “Türkleri arkadan bıçaklayan hainler” imajı değişmeye başlamıştır. Eski Osmanlı topraklarıyla daha fazla angajman çağrısı daha sesli hâle gelmiştir.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun varisini yeniden mükemmelleştirmek için bir göreve başlamıştır. Davutoğlu'na göre AKP yönetimindeki “yeni Türkiye” bölgesel süper güç olma konusunda gerçek bir çekim yapmıştır. Demokratik, laik, dünya ekonomisine entegre olan ve NATO gibi önemli Batı kurumlarının bir parçası olarak Orta Doğu'nun geri kalanı için bir örnek oluşturmuştur.

Ticaretin yanı sıra Türkiye'nin bölgeyle olan tarihsel, sosyal ve kültürel bağlantılarını kullanmak, Orta Doğu ile ilişkilerinde yeni bir çağ başlatmanın anahtarı olmuştur. Ticaret, Türkiye'nin bölgesel politikasının önemli bir dayanağı hâline gelmiştir. Ülkenin yeni seçkinlerine, resmî ziyaretlerinde yüzlerce iş insanı eşlik etmiştir. Türk ürünleri rafları doldurmuştur. Türkiye, Orta Doğu'da diplomaside aktif hâle gelmiş ve bölgesel kurumlarda kilit rol oynamıştır. Suriye ve İsrail, Afganistan ve Pakistan ile İran ve Batı arasında farklı Filistin gruplarına aracılık etmiştir.

Türkiye, Lübnan çatışmasında farklı partiler arasında aracılık ederek ve birliklerin UNIFIL'e katkıda bulunmasında aktif bir rol oynamıştır (T.C. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2006). Orta Doğu, “yeni Türkiye” ve bölgeye yeni katılımını memnuniyetle karşılamıştır. Ülkelerin durgun ekonomileri ve siyasi özgürlüklerin eksikliğinden dolayı hüsranın arttığı bir dönemde bölge halkları Türkiye'yi bir başarı hikâyesi olarak görmüştür. Türk dizileri Orta Doğu'daki izleyiciler arasında popüler olmuş ve Arap turistler Türkiye'ye akın etmiştir. Rejimler de Türkiye'yi yeniden düşünmeye hazırdı. Bu durumu çıkarlarını artırabilecek güçlü bir bölgesel ortak durum

olarak görmüşlerdir. Türkiye'nin İsrail'e karşı "Müslüman dayanışması" öyküsü olumlu karşılanmıştır. 2010 yılında Türkiye Başbakanı Erdoğan, Suudi Kralı Abdullah bin Abdülaziz tarafından "İslam'a hizmet"i için prestijli bir ödülle onurlandırılmıştır. Ödül, Suudi Arabistan'ın Türkiye'nin İsrail'e karşı daha eleştirel bir tutum sergilediği yönündeki takdirini vurgulamıştır (CNN Türk, 2020).

Arap milliyetçiliğinin azalan önemi, Türkiye'nin süper güç hedefleriyle bölgeye girmesini de kolaylaştırmıştır. O zamanki Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün 2003 yılında İslam Konferansı Teşkilatı'na yaptığı konuşma, bölgesel başkentlerdeki yeni havayı yansıtmaktaydı. Gül'ün, Müslüman dünyasının demokrasi ve insan hakları konusundaki performansını eleştiren sözleri ayakta alkışlanmıştır.

Bölgedeki siyasi İslam'ın yükselişi Türkiye'ye sömürülmek için yararlı bir ağ sağlamıştır. AKP liderliği, Orta Doğu'daki İslamcılarla olan ve kökleri 1950'lere dayanan bağlarını yumuşak gücünü daha da artırmak için kullanmıştır. Türkiye, İslam Müslümanları, özellikle Müslüman Kardeşler için uluslararası konferanslar yapmak ve siyasi İslam'ın geleceği hakkında tartışmalara girmek için popüler bir destinasyon hâline gelmiştir (Kasapoğlu, 2013). Müslüman Kardeşler ve iştiraklerine Mısır, Tunus ve Libya'da hayati roller oynama şansı veren Arap ayaklanmaları Türkiye tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Davutoğlu, ayaklanmaları bölgedeki kültürel bakımdan yabancılaşmış siyasi elitler olarak gördüklerini süpürüp İslamcıları iktidara getirmelerini umarak "Türk Baharı" olarak adlandırmıştır.

Barışçıl sokak protestoları Libya, Yemen ve Suriye'de iç savaflara dönüşmüştür. Müslüman Kardeşler'in Mısır'daki kısa ömürlü hükümeti, siyasi İslam'ın geleceğini uzun süre için karartan bir darbe ile devrilmiştir. Yeni bölgesel düzende rejimler kendilerini daha az güvende hissetmiş ve askerî güç stratejik hedeflere ulaşmak için en etkili araç olarak görülmüştür. Bu bölgesel bağlamda Türkiye'nin manevra alanı çok azdır. Artan milliyetçi söylem, Türkiye'nin "emperyal" gündeminden endişe duyan bölgenin güvensiz rejimlerini sarsmıştır. Ankara'nın Mısır, Suudi Arabistan ve BAE tarafından terör örgütü olarak kabul edilen Müslüman Kardeşler'e verdiği destek rahatsız edici olmuştur (Hamsici, 2020).

AKP iktidara geldiğinde Türk dış politikasına yeni bir yön, yeni bir ilke seti ve yeni bir strateji getirmiştir. Kimi akademisyenler bu yeniden yönlendirmeyi neo-Osmanlıcılığın yükselişine bağlamış, kimi buna İslamlaşma demiş ve kimi de Türk dış politikasının Ortodokslaşdırılmasını savunmuştur. Hepsi Türk diplomasisinde laik Kemalizmi reddederek dış politikanın yürütülmesinde İslam'a ve Türkiye'nin emperyal geçmişine yumuşak güç varlıkları olarak ağırlık vermiştir (Tol ve Baskan, 2018). AKP, jeopolitik konumu nedeniyle ülkeyi küresel bir aktöre dönüştürmek için Türkiye'nin en önemli rolünü kullanmış, Özal döneminin Neo-Osmanlıcı dış politikasını ve Erbakan'ın çok boyutlu dış politikasını değerlendirmiştir.

Arap Baharı gibi beklenmedik olaylar Davutoğlu'nun her zaman öngörmediği sorularla, geniş vizyonuyla karşı karşıya kalmıştır. Davutoğlu, Türk dış politikasının uluslararası bir duruş sergilemesine kesinlikle yardımcı olmasına rağmen AKP liderliğinin kendi “komşularla sıfır sorun” hedefine kesinlikle bağlı olmadığı söylenebilir. Bu hem AKP hükümeti ile Kemalist kuruluş arasındaki iç güç dengesini hem de Arap Baharı'nın sert dışsal gerçeklerini yansıtmaktaydı.

Çağaptay (2009), makalesinde AKP'nin İsrail, Balkanlar ve Kafkasya'yı görmezden geldiği için “neo-Osmanlıcılık”ın “yanlış isim” olduğunu bile iddia etmiştir. Davutoğlu'nun stratejik derinlik doktrininde Türkiye komşu bölgelere “köprü” rolünü oynar: Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Doğu.

Türk dış politikasının bu yeni yönü, Türkiye'nin dış politikasındaki büyük tasarımlardan kaçınması ve bunun yerine Batılılaşma sürecine olan tutkusunu adaması gerektiği Kemalist fikrini reddetmektedir. Bu doktrin milliyetçiliğe daha az değer verirken Müslüman toplumunun uluslar üstü vizyonuna daha fazla önem vermektedir. Böylece AKP liderliği, Batı'ya olan bağımlılığı dengeye getirerek yeniden yönlendirmeyi formüle etmiştir.

“Komşularıyla sıfır sorun” arayan komşu ülkelerle yakınlaşma yoluyla ilişkiler, yeni dış politika aktivizmi, Ankara'nın diplomasisine aşırı yük bindirirken Müslüman dünyası (Hamas ve Müslüman Kardeşler) ile olan dış ilişkilerinin yeniden İslamlaşdırılması, Batı'nın yabancılaşmasına neden olmuş ve güvenilirliği konusunda ciddi endişelere ve şüphelere yol açmıştır.

Ankara'nın Mısır'daki ihmal edilmiş Başkan Mori'ye (Anadolu Ajansı, 2019) ve Müslüman Kardeşler'e verdiği destek nedeniyle Türkiye'nin Arap monarşileriyle ilişkileri zarar görmüştür. Bu, Müslüman komşulardan büyüyen bir izolasyon duygusuna yol açmış ve Ankara'nın dış politikasını ABD ve Avrupa Birliği'ne yönlendirmesine neden olmuştur. Ankara bir kez daha Batı'ya dönmüş; Washington ve Brüksel'i İran'ın bölgesel nüfuzunu kontrol altına alma ve kendisini Irak ve Suriye'deki istikrarsızlıktan koruma konusunda vazgeçilmez müttefik olarak görmüştür. Ancak Arap Baharı sonrası bölgesel yapı Türkiye'nin planlarını bozmuştur.

Bir eleştirmen Davutoğlu'nu “her zaman kendi anlatılarının kahramanı” olarak nitelemiş, uluslararası sahnede son öncüllerinden daha yüksek bir profil elde ettiğini, düzgün bıyığının normalde şaşkın bir gülümsemeyi ve görünüşte belirsiz bir diplomatik aktivizmi çerçevelediğini, Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Energizer Bunny'nin soubriet'ini kazandığını söylemiştir (Traub, 2011). AKP'nin açıkça İslamcı kökenleri olmasına rağmen Davutoğlu, Müslümanlarla “kâfirler” arasında kaçınılmaz ve sürekli savaş olan klasik İslamcı dünya görüşünü reddetmiştir. Bunun yerine Müslüman dünyanın anti-sistemik bir güç olarak küresel bir strateji geliştirecek kaynaklara sahip olmadığını savunmuştur.

“Medeniyetler tarihinin yalnızca çatışmalardan ibaret olmadığını” ve “küresel meşru bir uluslararası düzen için kapsamlı bir medeniyet diyalogunun gerekli olduğunu” sürdürmeye devam etmiştir. 2000 yılında yayınlanan kitabında Türkiye'nin coğrafi konumu sayesinde şimdiye kadar sömürülemediği bir “stratejik derinliğe” sahip olduğunu ileri sürerek tezini geliştirmiştir (Davutoğlu, 2014): Gelişmek için önceki “tehdit değerlendirme yaklaşımından” uzaklaşmak, Orta Doğu, Asya, Balkanlar ve Transkafkasya'daki bölgesel siyasi sistemlere aktif katılmak gerekir.

“Yenileme uzmanları” tarafından Mayıs 2000'deki ilk ulusal toplantıda Fazilet Partisi liderliğini devralma girişiminden sonra Erdoğan ve destekçileri 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'ni kurmuştur. Erbakan'ın İslami emir çağrısı, insan haklarının iyileştirilmesi ve Türkiye'nin AB'ye katılım hedefini kuvvetle desteklemiştir. Türkiye, AKP hükümeti döneminde İslam Konferansı

Örgütü'nde daha aktif bir rol oynamaya başlamış (Hale, 2012: S.226-248) ve Müslüman dünyası ile Batı arasındaki çatışmadan ziyade iş birliği ve diyalogu teşvik etmekte öne çıkmıştır.

İstanbul, Müslüman dünyasında zulüm gören insanlar için bir güvenlik işareti hâline gelmiştir (McKernan, 2020). Burada Uygur mülteciler inançlarını özgürce yaşamakta, genç Suudiler ve İranlılar gece boyunca dans etmekte ve Arap Baharı ile yerinden edilmiş Arap aktivistler kaçtıkları rejimlere karşı seslerini yükseltmektedir. McKernan (2020), Guardian ile yaptığı bir röportajda Carnegie Orta Doğu Merkezi'nde görev yapan Mohanad Hage Ali'nin "Türkiye giderek NATO'ya ortaklarından uzağa, Osmanlı İmparatorluğu sırasında eski etki alanına doğru bakıyor. Kültürel etkisi bugün Orta Doğu'nun her yerinde görülebilir: Türk şairlerinin yeni Arapça çevirileri ve Arapça çıkan şehir hakkında romanlar var. Son yirmi yılda güçlü bir kültürel köprü formu gördük." dediğini belirtmiştir. Kahire ve Beyrut'un eski siyasi tutkusu İstanbul'a taşınmıştır. 17 milyon nüfuslu şehir, günümüzde kahve dükkânları, kitap mağazaları, tiyatro ve medya şirketleri açan ve üniversitelerin personeline katılan tahminî 2 milyon Arap'a ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin vize sistemi ve merkezî ulaşım konumu sayesinde dünyanın dört bir yanına dağılmış ailelerin İstanbul'da buluşmaları başka yerlere göre daha kolay olmaktadır.

İstanbul Arap Medya Derneği, Nobel Barış Ödülü sahibi Tawakkol Karman (Tawakul Karman Foundation Website, 2020) ve 2013 yılında Cumhurbaşkanı Abdel Fatah al-Sisi'yi iktidara getiren eski politikacı Mısırlı Ayman Nour dâhil 850 gazetecinin bulunduğunu belirtmiştir (Elkabany vd., 2019). Günümüzde her iki isim de muhalif televizyon istasyonları işletmektedir. McKernan (2020) aynı makalede Guardian'la yapılan röportajda Suriye siyasi muhalefetinin kıdemli bir üyesi Labib al-Nahhas'ın "İstanbul Arap Baharı'nı başka hiçbir yerde yapamayacak şekilde canlandırdı." dediğini vurgulamıştır. "Şehir Araplara ve Müslümanlara yüz yüze görüşme ve deneyimlerini, umutlarını ve vizyonlarını özgürce paylaşma fırsatı sağladı." sözlerini eklemiştir.

3.2.3.3.3. Siyasi Hedeflere Ulaşmak İçin Sert Gücünü Kullanan Türkiye

Türkiye'nin ODKA bölgesinde Terörle Mücadele Amaçlı Sınırlı Misyonları (Somali, Kuzey Irak vb.)'nin ordusunu yurt dışında kullanması gerekiyordu. Ancak Türkiye; Libya veya Suriye'de daha etkin rol almaya başladığında dünyanın pek çok gücü, Türkiye'nin sınırları aştığını ve/veya Türkiye'nin politika yapıcılarının ülkelerinin çıkarları için çalıştığını iddia ederek Türkiye'nin stratejisini eleştirmeye başlamıştır. ODKA'nın bazı ülkeleri Türk müdahaleleri konusunda aynı fikre sahip olmuş, Türklerin yeni planlarını bir tehdit olarak algılamıştır. Bu algı Türkiye'nin ODKA bölgesinde artan popülaritesinden veya fazla Türk gücünün yol açtığı dengesizlikten dolayı oluşmuştur. Türkiye karşıtı bu elitlerin her biri bu nedenlerden Türkiye'nin hem Suriye hem de Libya'daki çabalarını karalamaya çalışmıştır.

Türkiye, bu iki etkileşim için farklı bir anlatıya sahiptir. Çünkü Türkiye, Suriye ile 909 kilometrelik ortak sınırlarla bir ulusal güvenlik meselesinin baş aktörüdür. Bunun yanı sıra yaklaşık 10 yıldır 3,7 Suriyeli milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (McKernan ve Hussein Akoush, 2021). Jeopolitik gerçekler nedeniyle artık Suriyelileri temsil etme hakkına sahip olan Türkiye için bu somut bir durumdur. Libya Müdahalesi'nde ise darbe girişimlerini dışlamaya çalışan askerî cuntalara karşı halkın iradesini destekleyecek güven veren ülke müttefik Türkiye'dir.

Her iki senaryoda da Türkiye, kendi ulusal çıkarlarını korumadığını iddia etmemektedir. Ancak Türkiye'nin ulusal çıkarları asla bir slogan olarak kullanılmamıştır. Bir sonraki bölümde çalışmada hem Libya hem de Suriye'deki Türk politikası özetlenecektir.

3.2.3.3.3.1. Türkiye'nin Suriye'deki Çatışmaya Yaklaşımı

Suriye'de Mart 2011'de patlak veren olaylar, özellikle Suriye'de bölgesel güvenliği ve istikrarı yakından etkileyen büyük bir çatışmaya dönüşmüştür. Suriye'deki çatışma çok sayıda masum insanın hayatını kaybetmesine ve milyonlarca Suriyelinin ülkelerindeki çeşitli bölgelere veya Türkiye dâhil diğer ülkelere göç etmesine neden olmuştur. Türkiye, çatışmanın yol açtığı ciddi güvenlik sorunları, siyasi ve insani zorluklar ve sorumluluklarla karşı karşıya kalmıştır. Başlangıcından

bu yana Türkiye'nin Suriye'deki gelişmelere ilişkin politikasının temel parametreleri, Suriye'nin toprak bütünlüğünün ve birliğinin korunması, kan dökülmesine son verilmesi ve meşru taleplerin ele alınacağı siyasi geçiş sürecinin barışçıl bir sonucudur.

Rejimin Suriye'yi sürekli derinleşen bir krize sürükleyen politikaları bölgesel istikrarsızlığı tetiklemiş ve bölgesel tehditlere yeni bir boyut katmıştır. DEASH ve diğer aşırılık yanlısı gruplar bölgede hareket edebilecekleri bir zemin bulmuştur. DEASH'ın bölgesel ve uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmesi DEASH'e karşı Küresel Koalisyon'un oluşturulmasıyla sonuçlanan etkili küresel karşı önlemler gerektirmekteydi. DEASH ile mücadele, Türkiye için ulusal bir güvenlik önceliği olmuştur. Kurulduğu günden bu yana Küresel Koalisyon'un aktif bir üyesi olan Türkiye, "Doğuştan Çözme" operasyonuna katkıda bulunmuştur. Türkiye ayrıca BM Şartı'nın 51. maddesinde belirtildiği gibi öz savunma hakkına ve terörle mücadele ile ilgili Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak uluslararası hukuka göre sınırına komşu Suriye topraklarında terörle mücadele üç önemli operasyon gerçekleştirmiştir.

3.2.3.3.3.1.1. Fırat Kalkanı Harekâtı

Türkiye, sınır komşusu Suriye'den DEASH varlığını ortadan kaldırmak için 24 Ağustos 2016'da "Fırat Kalkanı Harekâtı"nı başlatmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından desteklenen Özgür Suriye Ordusu, 2.015 km²lik bir alan üzerinde kontrol sağlamış ve DEASH savaşçılarını etkisiz hâle getirmiştir. Fırat Kalkanı Harekâtı'nın başarısının bir sonucu olarak DEASH, Küresel Koalisyon tarafından yürütülen müteakip operasyonlar nedeniyle Mart 2019 sonuna kadar toprak kaybetmeye başlamış ve Suriye'deki bölgesel kontrolünü kaybetmiştir (Karadağ, 2017).

3.2.3.3.3.1.2. Zeytin Dalı Harekâtı

Suriye'nin kuzeybatısındaki Afrin'de bulunan PKK / YPG terörist unsurları yerel nüfusun yaşamına, mülklerine ve sınır ötesi Türk illerinde yaşayan vatandaşlara taciz yangınları ve saldırıları ile tehdidi artırmıştır. Afrin'de DEASH unsurlarının varlığı ve Türkiye'ye olası saldırılarının yanı sıra Avrupa'ya sızma riski de Türkiye'nin harekete geçmesi için başka bir neden olmuştur. Bu çerçevede Türk Silahlı Kuvvetleri

tarafından desteklenen Özgür Suriye Ordusu 20 Ocak 2018 tarihinde Zeytin Dalı Operasyonunu başlatmıştır.

BBC Türkçe (2018) tarafından yayınlanan makalede sınır güvenliğini sağlamak, Afrin'deki teröristleri etkisiz hâle getirmek ve yerel halkı teröristlerin zulmünden kurtarmak amacı vurgulanmıştır. Kontrol merkezi, 18 Mart 2018 tarihi itibarıyla Afrin'de kurulmuştur. İki aydan daha kısa bir sürede yaklaşık 2.000 km²lik alan PKK / YPG ve DEASH unsurlarından temizlenmiştir. Operasyonun başlamasından bu yana yaklaşık 4.600 terörist etkisiz hâle getirilmiştir. Fırat Kalkanı Harekâtı bölgesinde olduğu gibi Türkiye, Zeytin Dalı Harekâtı ile terörden kurtulmuş bölgelere yerel nüfusun katılımıyla güvenlik ve istikrar sağlamaya odaklanmıştır. Mayın temizleme, kamu düzeni, yerel yönetim ve ülke içinde yerinden olmuş insanların geri dönüşü gibi alanlarda istikrar çabaları sayesinde 371.000'den fazla Suriyeli söz konusu operasyon alanlarına dönebilmiştir.

PKK / YPG'nin ulusal güvenliğine yönelik tehdidini ortadan kaldırmak için Türkiye, Şubat ve Eylül 2019 arasında Türkiye sınırına komşu Suriye topraklarında güvenli bir bölge kurulması konusunda ABD ile görüşmüştür. Görüşmelerde Türkiye, güvenli bölge ile ilgili temel beklentilerini, ulusal güvenlik endişelerini etkin bir şekilde ele almıştır. Suriye'den kaynaklanan terör tehdidi ve PKK / YPG terörist unsurlarıyla mücadele kararlılığı karşısında kendini savunma hakkını vurgulamıştır. Türkiye, DEASH ile mücadelenin yanlışlığını ve başka bir terör örgütü PKK / YPG ile iş birliği yaparak istikrar çabalarını üstlendiğini de belirtmiştir.

İki ülkenin askerî makamları arasında 5-7 Ağustos 2019 tarihlerinde yapılan görüşmelerde güvenli bölgenin ön anlayışına ulaşılmıştır. Daha sonra Türk-ABD Müşterek Harekât Merkezi faaliyetlerine 12 Ağustos 2019'da başlamış, bunu ortak hava keşif misyonları ve kara devriyeleri izlemiştir. Ancak ABD tarafından üstlenilen taahhütler yerine getirilmemiştir (Özer, 2020).

3.2.3.3.1.3. Barış Pınarı Harekâtı

Devam eden PKK / YPG tehdidi ve meşru güvenlik endişelerini ABD'nin etkin bir şekilde ele alamaması sonucunda TSK tarafından desteklenen Suriye Ulusal

Ordusu 9 Ekim 2019'da "Barış Pınarı Harekâtı"nı başlatmıştır. Barış Pınarı Harekâtı'nın hedefleri ulusal güvenliğe yönelik terör tehdidini ortadan kaldırmak, Suriye'nin toprak bütünlüğünün ve birliğinin korunmasına katkıda bulunmak, yerlerinden edilen Suriyelilerin gönüllü geri dönüşlerini sağlamak, yerel halkı teröristlerin zulmünden kurtarmak ve onurlu, güvenli yaşam için zemin oluşturmaktır. Suriye halkı, Ulusal Koalisyon ve geçici hükümetin meşru temsilcileri, kabile liderleri ve Hıristiyan toplulukları da içeren azınlıkların temsilcileri operasyona destek verdiğini ifade etmiştir.

Operasyonun başlamasıyla Türkiye aleyhine temelsiz iddialar yöneltilmiştir. Bu iddialar arasında Barış Baharı Harekâtı'nın insani krize yol açacağı, DEASH ile mücadeleyi zayıflatacağı, siyasi süreci bozacağı ve Fırat'ın doğusundaki demografik yapıyı değiştireceği vardır. Türkiye'nin terörle mücadele çabalarını itibarsızlaştırmaya yönelik iddiaların aksine Barış Harekâtı Baharı PKK / YPG tarafından yerlerinden edilen Suriyelilerin geri dönüşünün önünü açmış, PKK / YPG'nin ayrılıkçı gündemini bozmuş ve böylece siyasi sürecin ilerlemesine katkıda bulunmuştur.

ABD, Barış Baharı Harekâtı'nın meşruiyetini ve 17 Ekim 2019'da Başkan Yardımcısı Mike Pence'in Ankara'yı ziyareti sırasında yapılan ortak açıklama ile sahada yeni statükoyu kabul etmiştir (Ergin, 2019). 22 Ekim 2019'da Soçi'de Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasındaki toplantı sonucunda Rusya Federasyonu ile Türkiye sınırına komşu Suriye topraklarından ve Manbij ve Tal Rifat'tan terörist unsurların kaldırılmasıyla ilgili bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır (Köker, 2019). Rusya Federasyonu aynı zamanda meşru güvenlik endişelerini, Barış Pınarı Harekâtı'nın meşruiyetini ve bunlara hitap etmek için yürüttüğü meşruiyeti ve yerdeki mevcut statükoyu da kabul etmiştir. Türkiye, terörist unsurların bu anlaşmalara aykırı olarak gerçekleştirdiği tehdit ve saldırılara karşı kendini savunma hakkını saklı tuttuğunu ABD ve Rusya Federasyonu'na iletmiştir.

3.2.3.3.3.1.4. Çatışmaya Çözüm Bulma Çabaları

Çatışmaya barışçıl bir çözüm bulmak için tüm uluslararası girişimlerde aktif olarak yer alan Türkiye, gerilimin daha fazla artmasını ve komşu ülkelere şiddetin yayılmasını önlemek amacıyla siyasi süreci hızlandırmak için çaba sarf etmektedir.

Türkiye, Viyana müzakerelerine zemin hazırlamış ve Uluslararası Suriye Destek Grubu üye ülkeleri ile benzer düşünen ülkelerin katılımıyla düzenlenen toplantılara katılmıştır.

I. Cenevre Süreci: 18 Aralık 2015'te BM Güvenlik Konseyi, ilk kez siyasi süreç için bir zaman çizelgesi öngören bir kararı kabul etmiştir. Suriye'deki siyasi geçiş çerçevesini tanımlayan 2012 Cenevre Tebliği'ne dayanan BM Güvenlik Konseyi'nin 2254 sayılı Karar'ı (United Nations, 2015), BM'nin himayesinde Cenevre'de muhalefet ve rejim temsilcilerinin toplanmasını öngörmektedir. Cenevre sürecinin gündemi, BM Güvenlik Konseyi'nin 2254 sayılı Karar'ında verilen yol haritasına göre belirlenmiştir: (i) Geçici yönetim organı, (ii) Anayasa, (iii) Seçimler ve (iv) Karşı Terörizm (daha sonra) rejimin talebi tarafından eklenir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Türkiye'nin yoğun diplomasisi sonucunda Suriye muhalefet temsilcilerinden oluşan heyetler, Suriye Müzakere Komisyonu (Aralık 2015'te Riyad'da kurulan Yüksek Müzakere Komitesi olarak adlandırılmıştır.) Cenevre'de BM arabuluculuğu altında yürütülen dolaylı müzakerelere katılmaya başlamıştır. Ancak rejim, yoğun saldırılarını sürdürüp siyasi geçişi tartışmayı reddettiğçe Cenevre görüşmeleri 25-26 Ocak 2018'de dokuzuncu turdan sonra sona ermiştir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

II. Astana Platformu: Temmuz 2016'da rejim tarafından kuşatılan Doğu Halep, Aralık 2016'da sürekli saldırıların sonucu olarak tamamen boyun eğdirilmiştir. Ateşkes, Aralık 2016'da 45.000 sivilin güvenli bir şekilde tahliyesine izin veren Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki yoğun görüşmeler sonucunda Halep'te kurulmuştur. 30 Aralık 2016 tarihinde Türkiye ve Rusya Federasyonu tarafından imzalanan anlaşma sonucunda Halep'teki ateşkes bütün ülkeye yayılmıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Ateşkes rejimini korumak ve çatışan taraflar arasında güven artırıcı önlemlerin alınmasını sağlamak için 2017 yılının ocak ayından bu yana Kazakistan'ın başkenti Nur-Sultan'da (Daha önce Astana olarak adlandırılmaktaydı.) düzenli olarak yüksek düzeyli toplantılar düzenlenmektedir. Türkiye, Rusya ve İran'dan oluşan üç Astana garanti devleti düzenli toplantılara ek olarak beş zirve düzenlemiştir: Sochi, 22 Kasım

2017; Ankara, 4 Nisan 2018; Tahran, 7 Eylül 2018; Sochi, 14 Şubat 2019; Ankara, 16 Eylül 2019. Altı adet Yabancı Bakanlar toplantıları yapılmıştır. Astana, 16 Mart 2018; Moskova, 28 Nisan 2018; New York, 26 Eylül 2018; Cenevre, 18 Aralık 2018; New York, 25 Eylül 2019; Cenevre, 29 Eylül 2019. Gerileme alanlarının kurulmasında, Anayasa Komitesi'nin başlatılmasında ve Suriye partileri arasında güven artırıcı önlemlerin alınmasında önemli rol oynayan Astana platformu, somut katkı sağlayan tek uluslararası girişim olmaya devam etmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

III. İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi: 4-5 Mayıs 2017'de yapılan 4. Astana Toplantısı'nda belirlenen dört sorun giderme alanından biri olan İdlib, rejimin 2018'de Doğu Guta, Kuzey Humus ve Daraa-Qunaitra'nın kontrolünü ele geçirmesinden sonra sonuncusu olarak kalmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Rusya Federasyonu Başkanı, Gerginliği Azaltma Bölgesi'ndeki durumu görüşmek üzere 17 Eylül 2018'de Soçi'de bir araya gelmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Sonuç olarak iki ülke arasında "İdlib Gerileme Alanındaki Durumun İstikrarına İlişkin Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır. Üçüncü Astana garantörü olan İran daha sonra Memorandum'a desteğini açıklamıştır. Memorandum'a uyumu sürdürmek zeminde tırmanış, düzensiz göç ve insani kriz dalgasının önlenmesi ve siyasi sürecin sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir.

Rejim unsurları, terörle mücadele bahanesi altında Mayıs 2019'dan bu yana İdlib'e yönelik saldırılarını artırmıştır. Türkiye, rejimin garantörlerine rejimin sivilleri ve sivil altyapıyı hedeflemesi konusundaki derin endişesinin yanı sıra Türkiye'ye yönelik riskleri de bildirmiştir. Türkiye'nin beklentisi, her şeyden önce 17 Eylül 2018 Mutabakat Zaptı'nın İdlib ile ilgili tüm anlaşmalarını tam anlamıyla yerine getirilerek sakin bir dernek kurulmasıdır.

IV. Anayasa Komitesi: Astana garantörlerinin ortak çabalarıyla Soçi / Rusya Federasyonu'nda 30 Ocak 2018 tarihinde düzenlenen Suriye Ulusal Diyalog Kongresi'nde 150 üyeden oluşan bir "Anayasa Komitesi" kurulması çağrısı yapılmıştır.

BM Genel Sekreteri, üyeler ve usul kuralları üzerinde anlaşmaya varıldıktan sonra Komite'nin 23 Eylül 2019'da kurulduğunu duyurmuştur. Komitenin açılış oturumu 30 Ekim 2019 tarihinde Cenevre'de gerçekleştirilmiştir (United Nations, 2019). Türkiye, Suriye'deki çatışmanın temel nedenlerini ele alacak gerçek ve kapsamlı bir siyasi değişimin önünü açmak amacıyla siyasi süreci hızlandırmada bir kilometre taşı olan Anayasa Komitesi'nin çalışmalarını desteklemeye devam etmektedir. Türkiye, bu sürecin tüm Suriyelilerin etnik, dinî ve mezhep ayrımcılığı, temel haklar ve özgürlükler olmadan Suriye halkının meşru istekleri ve beklentileri doğrultusunda özgür ve demokratik bir sistemin barışçıl bir şekilde kurulmasına yol açacağını görmek istemektedir. Eşitlik temelinde anayasal güvence altındadır.

3.2.3.3.2. Türkiye'nin Libya Krizine Yaklaşımı

17 Şubat 2011 Devrimi'nin ardından yeni bir Anayasa temelinde demokratik kurumlar inşa etme girişimleri, silahlı çatışmanın artmasıyla engellenmiştir. 17 Aralık 2015 tarihli Libya Siyasi Anlaşması, neredeyse bir yıl süren BM destekli siyasi diyalog sürecinin doruk noktasıydı ve askerî çatışmayı sona erdirmek için Libya toplumunun farklı kesimlerini içermekteydi. Anlaşma, ülke genelinde istikrar, ateşkes ve siyasi bölünmenin sona ermesi ihtimalini sunmaktadır. Libya Siyasi Anlaşması, Ulusal Anlaşma hükümetini Libya'daki tek meşru hükümet olarak kabul etmektedir. Ulusal Anlaşma Hükümeti Başkanlık Konseyi Başkanı Fayez Mustafa Al-Sarraj, Temsilciler Meclisi'nin güvenoyu ile 30 Mart 2016 tarihinde Trablus'ta göreve başlamıştır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Libya Özel Temsilcisi Ghassan Salamé'nin çabalarına rağmen Siyasi Anlaşma'nın bazı bölümlerinde değişiklik yapılması süreci durdurulmuştur. Özel Temsilci Salamé'nin 14-16 Nisan 2019 tarihinde Libya'da Ghadames'te bir ulusal konferans düzenleme girişimi, 4 Nisan 2019 tarihinde Halife Haftar'ın Trablus'a yönelik bir saldırısının tetiklediği silahlı çatışmalar nedeniyle ertelenmiştir. Türkiye'nin Libya halkı ile köklü ilişkileri vardır. Tarihî ve kültürel bağları nedeniyle Türkiye, Libya halkının güvenliğine ve refahına büyük önem vermektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

17 Şubat 2011 Devrimi'nin ardından Türkiye, Ulusal Geçiş Konseyi'ni "Libya halkının tek temsilcisi" olarak tanımıştır. Türkiye, Trablus'un Ulusal Geçiş Konseyi tarafından tam olarak kontrol edilmesinden sonra 2 Eylül 2011'de Trablus Büyükelçisini atayan ilk ülke olmuştur. Libya'nın acil öncelikleri doğrultusunda Türkiye, Libya'da özellikle güvenlik ve ekonomik toparlanma alanlarında kurumsal yapılanma çabalarına katkıda bulunmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Türkiye, Libya'da uzun süreli barış ve istikrar için açık bir çerçeve sunan 17 Aralık 2015 tarihinde Libya Siyasi Anlaşması'nın imzalanmasını memnuniyetle karşılamıştır. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Fas Skhirat'ta düzenlenen imza törenine katılmıştır. Türkiye, Libya Siyasi Anlaşması'nı etkin bir şekilde uygulama çabalarında Ulusal Anlaşma hükümetini desteklemektedir. Libya Başkanlık Konseyi Başkanı Sarraj, 2018 yılında iki kez Türkiye'yi ziyaret ederek Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile verimli temaslarda bulunmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

22 Aralık 2018 tarihinde Trablus'a resmî bir ziyarette bulunan Çavuşoğlu, Türkiye'nin BM liderliğindeki siyasi sürece ve Libya'nın birlik ve toprak bütünlüğüne verdiği desteği dile getirmiştir. Türkiye, tüm bölgelerden doğrudan Libyalılarla ilişki kurmakta ve onları yapıcı olmaya ve mümkün olan en kısa sürede başarılı bir şekilde uzlaşma sağlamak için toplu olarak çalışmaya teşvik etmektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Libya makamlarıyla yakın iş birliğini sürdüren Türkiye, Ulusal Anlaşma hükümeti ile koordineli olarak her alanda Libya'ya sürekli yardımcı olmaktadır. Türkiye ayrıca demokratik, istikrarlı ve müreffeh bir Libya için siyasi çözümü savunmaya devam edecektir. Türk birlikleri, 2 Ocak 2020 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayına dayanarak Trablus'ta BM tarafından tanınan hükümeti desteklemek amacıyla Libya'ya konuşlanmaya başlamıştır. Hükümeti devirmeye çalışan savaş ağası Mareşal Halife Hafter'in kontrolünde bir hava kuvvetini Türkiye'nin konuşlandırılması, Türkiye ile Hafter'i destekleyen diğer bölgesel aktörler, özellikle Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır arasında askerî bir çatışma riskini almıştır (Wintour, 2020).

Erdoğan, Libya'nın başbakanı Fayez al-Serraj ile iki tarafın sondaj haklarını hayata geçirmeyi kabul ettiği bir mutabakat zaptı imzaladığından beri BM destekli Ulusal Mutabakat hükümeti (GNA)'ne desteğinin sinyallerini vermektedir. 2021'in sonunda ancak Türkiye'nin müdahalesi Türkiye'nin ODKA'ya asla geri dönmeyeceğine ve Türkiye'nin müttefiklerini her zaman destekleyeceği dair net bir mesaj vermiştir (Wintour, 2020).

3.2.3.3.4. KİK'te Türkiye İmajı Güvenilir Bir Müttefik mi? Tehdit mi?

Türkiye'de 15 Temmuz darbe girişimi ve ABD Başkanı Trump'ın Suudi Arabistan'a tarihî ziyareti sonrasında KİK krizi ortaya çıkmıştır. KİK içinde büyük bir anlaşmazlık vardır. Türkiye ile ilişkiler bir istisna değildir ve daha sonra anlaşmazlıkların ana noktalarından biri hâline gelmiştir.

3.2.3.3.4.1. Türkiye ve Katar İlişkileri Alışılmadık Bir Stratejik İttifak

Suudi Arabistan'ın Katar'a karşı koalisyonu tarafından başlatılan KİK Krizi, Türkiye ile Katar arasındaki ilişkinin yoğunlaşmasına hizmet etmiştir. 5 Haziran 2017'de abluka ülkeleri, Suudi Arabistan, BAE, Bahreyn ve Mısır, Katar ile diplomatik ilişkilerini kesmiş ve Katar'da yiyecek kıtlığına ve ticaret yollarında sıkıntıya yol açan bir kara, hava ve deniz ablukası uygulamıştır (Harb, 2018: S.13). Katar'daki Türk askerî üssünün kapatılmasını da içeren 10 günlük kullanma tarihi olan 13 talebin bir listesini yayınlamıştır (Al Jazeera, 2017).

Abluka ülkeleri medya saldırılarına devam ederken Katar talepleri reddetmiştir. Birlikler Katar'daki baskı düzeyini artırmak için Katar sınırında dahi bulunmaktaydı (ACW Research Team, 2018: S.73). Sonraki dönemde Kuveyt Emiri taraflar arasında arabuluculuk yapmaya; Almanya ve Fransa gerginliği gidermeye çalışmıştır. Önemli yanıtlardan biri Türkiye'den gelmiştir. Türk Savunma Bakanı, Türkiye'nin Katar'daki Türk askerî üssünü kapatma girişiminde bulunmadığını belirterek “Katar'daki üs hem bir Türk üssü hem de Katar ve bölgenin güvenliğini koruyacak bir üs.” demiştir (Al Jazeera, 2017).

7 Haziran 2017'de Türk parlamentosu, Türk birliklerinin Katar'daki Türk askerî üssüne konuşlandırılmasına izin veren mevzuatı onaylamıştır (Baabood, 2018: S.109). Erdoğan, Türk üssünü 15 Kasım 2017 tarihinde ziyaret etmiş ve konuşmasıyla bölgedeki barışın önemini vurgulamıştır (Alam, 2017). Türkiye'nin hızlı askerî müdahalesi sadece Katar'la dayanışmasını değil, aynı zamanda Türkiye'nin bölgedeki barışı korumaya nasıl önem verdiğini göstermektedir.

Katar'daki Türk kuvvetleri, abluka ülkelerinin olası askerî müdahalesine karşı önlem olarak Katar Emiri Deniz Kuvvetleri ve Katar Emiri Kara Kuvvetleri ile ortak tatbikatlar gerçekleştirmiştir (ACW Research Team, 2018: S.73). Türkiye'nin ablukaya verdiği tepki sadece askerî iş birliği ile sınırlı değildir. Abluka başladığında Katar bir gıda krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Coğrafi sınırlamaları nedeniyle Katar özellikle gıda, su ve ilaç gibi günlük ihtiyaçlarını ithalat yoluyla karşılamaktadır.

Collins (2018: S.59-60)'in belirttiği gibi “Katar ithalatının yüzde 15'inden biraz fazlası abluka ülkelerinden” özellikle kara yoluyla Suudi Arabistan'dan gelmiştir. Bu nedenle Katar, Suudiler sınırı kapattıktan hemen sonra önlem almak zorunda kalmıştır. Bu şartlar altında Türkiye, deniz ve hava yoluyla gıda kargosu göndermiş, devam eden FIFA 2022 Dünya Kupası projeleri için çok önemli yapı malzemesi temini vadetmiş ve desteğini tekrar göstermiştir (The Peninsula, 2017).

Toplumsal düzeyde Katar'a olağanüstü destek verilmiştir. Ablukanın başlamasından bir gün sonra #TurkeyWithQatar hashtaglı tweetler Twitter'da trend olmuştur (TRT World, 2017). Türk halkı hashtag'i desteklerini göstermek için kullanmış, Katar halkı takdirlerini dile getirmiştir.

Türkiye ile Katar arasında ilk ittifak kurma girişimi Aralık 2014'te, daha sonra Aralık 2015'te gerçekleşmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Katar Emiri, ilk Türkiye-Katar Yüksek Stratejik Komitesi için Katar'da bir araya gelmiştir. Bu toplantı kritiktir ve Katar'da bir Türk askerî üssü kurulmasına zemin hazırlamıştır (Çetinoğlu ve Harunoğlu, 2016: S.1-11). Bu toplantıda eğitim, çevre, denizcilik, enerji, bilim ve teknoloji konularında 15 anlaşma imzalanmıştır.

Körfez Krizi'nden sonra bu askerî üsse daha fazla Türk askeri gelmiş, Türk ve Katar askerleri o zamandan beri ortak askerî tatbikatlar yapmıştır (Alam, 2017). Son zamanlarda Türkiye ve Katar arasındaki askerî iş birliği daha ileri düzeydedir. 13 Ocak 2019'da Türk savunma firması BMC için yeni bir tesisin başlatılması sırasında Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu tesisin Katar'a ihraç edilecek askerî ürünler üreteceğini açıklamıştır (Daily Sabah, 2019).

Küçükaşcı (2019)'nın hazırladığı ve TRT World'ün yayınladığı rapora göre son yirmi yıl boyunca Türkiye, KİK ülkeleri ve özellikle Katar arasındaki ilişkinin şekillendirilmesinde bazı kritik olaylar katkıda bulunmuştur. ABD'nin 2003 Irak işgali, Arap ayaklanmaları, Suriye iç savaşı ve DAESH'in yükselişi ve KİK Krizi ile Türkiye ve Katar'ın bölgesel görünümü şekillenmiştir. Türkiye ve KİK arasındaki ilişkiler güvenlik bağlamında başlamış ve daha sonra ekonomik iş birliğine dönüşmüştür. Bu ittifak da AK Parti'nin Orta Doğu'da aktif yönüdür. Ancak Arap Baharı bu ittifakı zedelemiştir çünkü Türkiye ve KİK farklı yaklaşımlar ortaya koymuştur.

Bu konu, Mısır ile ilgili olarak özellikle önem taşımaktadır. Katar, Mısır ayaklanmasına yönelik tutumuyla KİK'nin ilk üyesi olduğunu göstermiş ve popüler Arapların çoğu karşısında Türkiye ile benzer bir tutum paylaşmıştır.

Bu benzerlik Suriye Savaşı sırasında da devam etmiştir. Önce Esad muhalefetin taleplerini yerine getirmeye davet edilmiş, ardından bölgede şiddet ve güvensizliğin artmasıyla Türkiye ve Katar, Esad rejimine karşı tutumlarını değiştirmiştir.

Ayaklanmalar sırasında ve sonrasında Türkiye ile Katar arasındaki stratejik ittifak anlaşmaları, diplomatik ziyaretler ve açıklamalar yoluyla şekillendirilmiş ve güçlendirilmiştir. Askerî iş birliği açısından başarılı adımlar atılmıştır. Yüksek Stratejik Komite'nin kurulmasıyla Türkiye ve Katar gelecek için de askerî ve ekonomik alanda ittifaklar için ortamlar yaratmıştır. Ankara ve Doha mevkidaşları 15 Temmuz darbe girişimi, KİK Krizi ve Türkiye'nin 2018'de karşı karşıya kaldığı son döviz ve borç krizi gibi kritik politik veya ekonomik öngörülerle karşı karşıya kaldıklarında hızlı tepki vermiştir (Küçükaşcı, 2019).

3.2.3.3.4.2. ODKA'nın Güçlerini Tehdit Eden Türkiye

Al-Burai (2020.a), ODKA'daki Türkiye karşıtı ittifakı hem Suudi Arabistan hem de Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki kraliyet ailelerinin Türkiye'yi bir tehdit veya daha çok bir düşman görmesi olarak tanımlamıştır. Çünkü Ankara onlara Orta Doğu'nun çeşitli bölgelerinde planlarını yapma şansı vermemiştir. Bahreyn ve Mısır'ı içeren Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirliği bloğu İsrail'e kadar rahat hareket etmeyi ve Türkiye'yi dışlamayı planlamaktadır.

Bölgedeki ülkelerin statükolarını korumak, başka bir deyişle ulusların diktatörleri kabul etmelerini ve özgürlük, siyasi dönüşüm, demokratikleşme veya anayasal değişim isteklerini bırakmasını istemektedir. Türkiye, Arap Baharı ayaklanmalarını desteklemiş ve halkların taleplerine taraf olmuştur. Bu durum Körfez bölgesindeki Arap Baharı'nın kendi iç istikrarlarına kaçınılmaz ve yakın bir tehdit olacağına inanan monarşileri çileden çıkarmıştır (Abrougui, 2016). Bu nedenle Türkiye'ye yönelik kampanyaları durmamış; Suudi ve Emirati medya kuruluşları, Türkiye'yi ziyaret etmek isteyen Arapları uyarmıştır (Al-Burai, 2020.b). Bu medya suç, adam kaçırma ve tacizle ilgili kurgusal veya abartılı raporlar göstermeyi durdurmamıştır.

Türkiye, son zamanlarda medya yorumcuları tarafından Suudi Arabistan ve Arap ülkelerinde koronavirüsü yaymakla suçlanmaktadır (Farouk, 2020). Okullarda daha önce Osmanlı halifeliğini yeni müfredatta bir "işgal" olarak tanımlamışlardır. Osmanlı tarihini karalamak için dramayı bile manipüle etmektedir. Emirlik tarafından üretilen "Ateş Krallığı" operasında üreticiler (Samir, 2019), Osmanlı birliğinin tarihine odaklanmaktadır. Operayı Müslüman birliğinin zirvesi olarak değil, Araplar için karanlık bir zaman olarak sunmuşlardır. Ayrıca Suudi yetkililer, TRT Arabi ve Anadolu Ajansı (AA) adlı iki Türk online haber portalını engellemiştir (TRT World, 2020). Bu hareket, Ankara Suudi Konsoloslukunda gazeteci Jamal Khashoggi'nin öldürülmesinde Türk savcılarının 20 Suudi'yi mahkûm etmeleri, Ankara ile Riyad arasındaki çekişmeli ilişkileri bozan bir cinayetten sonra gerçekleşmiştir (BBC, 2019).

Ankara ayrıca BAE'yi Türkiye'ye yönelik 2016 darbe girişimini desteklemekle suçlamıştır (Sharma, 2017). DAEŞ'in bitirilmesi ve Suriye'nin Rakka kentinde kendi

ilan ettiği hilafetinin düşmesinden sonra Suudi Körfez İşleri Bakanı Thamer Al-Sabhan bölgeyi ziyaret etmiş (Reuters, 2017) ve PKK terör örgütü Suriyeli tarafından kontrol edilen Rakka Sivil Meclisi ile görüşmüştür. Türkiye, Suudi Arabistan'ın Khashoggi cinayetinde rol oynamasında ve veliaht Muhammed bin Salman'ın sorumlu tutulmasında önemli bir rol oynamıştır (BBC, 2019).

Türkiye'nin Emirati ve Suudi prenslerinin politikalarına verdiği yanıtlar, kışkırtıcı ve aldatıcı eylemleriyle tutarlı ve rasyonel bir şekilde eşleşmiştir. 2017'de işlenen cinayetten bu yana Türkiye, uluslararası topluluğu Mohamad Bin Salman'ın ve Batı demokrasilerindeki destekçilerinin gerçek yüzünü ortaya çıkarmak üzere uzun süreli bir medya kampanyası düzenlemiştir. Türkiye ile bu blok arasındaki çatışma Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın çeşitli bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. İddiaya göre Abu Dabi'nin veliahtı Muhammed bin Zayed, Suriye rejiminin İdlib vilayetindeki Türk destekli güçlerle çatışmayı tırmandırması için çaba göstermektedir (Hearst, 2020).

Suudi liderliğindeki cephe için bu sadece Müslüman dünyasının liderliğini sürdürme meselesi değil, aynı zamanda farklı bakış açılarını veya tutumlarını kısıtlamaya dayanan bir ideolojidir. Bu nedenle bu araştırmada her bir ülkedeki siyasi güçlerin diziliminin belirlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

3.2.3.4. Türkiye'nin Dış Politika Meşruiyeti ve Stratejik İletişim Modeli

Bu çalışmada Türkiye'nin politika yapıcılarının Nye'nin şekil 13'te gösterilen ikinci modelini kullandığı, Grunig'in gösterdiği üç farklı türden kamuoyunun hepsiyle karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Bu temelden yola çıkarak çalışmada Lasswell'in iletişim modeli, iki farklı iletişim türünü ele almak için kullanılacaktır: Birincisi TV, radyo ve gazeteler gibi geleneksel medya satışlarıdır. İkincisi web tabanlı sosyal medya mecralarıdır. Bu çalışmanın ana odağı Twitter olacaktır. Dolayısıyla bu iki iletişim türü Lasswell'in modeli aracılığıyla ayrı ayrı analiz edilecektir.

3.2.3.4.1. İletişim Araçları Olarak Radyo, Televizyon ve Gazete

TRT Arapça Turkey'in kamu yayıncısı 2010'da Arapça istasyonunu kurmuştur. TRT Arapça'nın Türkiye'nin bölgeye dönüşü için bir dönüm noktası olması

gerekmekteydi. Sak (2011)'a göre TRT Arapça'nın performansı, Türkiye'nin politika yapıcılarının ODKA'daki isteklerini karşılamamaktadır. Turan Kachlakji'nin Mart 2015'te kanalın yönetmeni olarak atanmasından bu yana tekrar markalaşmaya çalışan kanalın performansı artırılrsa da kanal yenilenememiş görünmektedir.

Bu durum, iki kültürün uzun bir süre boyunca birbirinden uzak ve habersiz olmasından kaynaklanıyor olabilir. Türk yayıncılığı Arap izleyicisini anlamamakta, TRT Arapça; Aljazeera, Alarabia ve hatta Dubai Channel seviyesine ulaşmak için doğru adımları atmamaktadır. Devlet ajansları olan Anadolu Haber Ajansı (AA) ve TRT, Kahire'deki bürosu aracılığıyla Arapça yayınlar yapmakta ve Orta Doğu'da 350 milyon kişiye ulaşması beklenmektedir (Yukarıç, 2017: S.495).

Londra merkezli, Suudi destekli günlük gazete al-Hayat, TRT-al-Türkiyya'yı eleştirmiş ve Türkiye'nin bölgeye katılımını teşvik etme konusunda temkinli davranmıştır. “Programların içeriğinde yoğun bir şekilde Türkiye'yi övmeye zorlayan” kanalın editoryal çizgisini eleştirmiştir. Kanalın siyasi tartışma programlarını, “Arap uzmanlarının Türkiye'ye, onun dış politikasına ve etkili bölgesel rolüne daha fazla övgü yağdırabilecekleri” yarışmalar olarak tanımlamıştır (Al-Ghazzi ve Kraidy, 2014: S.5). Arapça konuşulan bir Türk kanalı, medya türleri yelpazesindeki en iyi yerli Arap medya prodüksiyonlarıyla başa baş rekabet edemeyecektir: haberler, talk-showlar, eğlence programları (Al-Ghazzi ve Kraidy, 2014: S.6).

Türkiye, AlJazeera'yı finanse ve kontrol eden Katar ile yakın bir müttefik olma konusunda büyük avantaj elde etmiştir. Orta Doğu'nun muhafazakâr otokrasilerinde, gaz zengini emirlik olan Katar, AlJazeera uydu televizyon kanalının mülkiyeti ile özetlenen bir “maverick” olarak ün kazanmıştır. TV istasyonu Arap Baharı'na ses verdiği için birçok otokrat, istasyonun kalıcı olarak yayınlardan çıkarılmasını dilemiştir. Bölgeye internetten çok önce gelen AlJazeera, doğrudan Araplara ulaşmıştır.

The Guardian Editorial (2017)'daki makalede sosyal medya ile birlikte AlJazeera son yıllarda kamuoyunu Arap hükümetlerinin görmezden gelemeyeceği şekilde karıştırmıştır. Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, Katar'ı sadece AlJazeera kapatıldığında kaldırılacak bir abluka ile susturduklarını

düşünmektedir. Katar'ın komşuları, bu ülkelerin yönetilme biçimleriyle ilgili sorulara yol açan medyayı engellemek istemektedir. Arapça geçmişte antisemitik ve partizan olmakla suçlanmıştır. Katar'ın mutlak monarşisini nadiren eleştirmektedir. Ancak Katar, yirmi yıl önce resmî sansürü kaldırmıştır. 2012'de BAE, David Cameron'un olumsuz BBC kapsamına girmesini talep etmiştir. Abu Dabi bölgesel bir medya oynatıcısıdır. BAE'nin başbakan yardımcısı, Rupert Murdoch'un yayıncısı ile birlikte Sky News Arabia'ya sahiptir. Gözlemcilere göre bu istasyon hem Katar'ın hükümdarı hem de Türk hükümeti hakkında sahte haberler yayınlamıştır (Daily Sabah Editorial Board, 2019).

İnternet ayrıca Arap yöneticilere bilgi akışını kontrol etmek için yeni yollar da sağlamıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre birçok Körfez ülkesi, bir çevrim içi aktivizm dalgasının ardından eleştirmenleri susturmaya çalışmaktadır. AlJazeera'ya yapılan saldırı, Arap dünyasındaki eski ve yeni medyanın etkilerini altüst etmek için ifade özgürlüğüne yapılan saldırının bir parçasıdır.

Daily Sabah (2019)'ta yayınlanan bir makaleye göre “Al Jazeera Arabic bölgenin küresel meselelere bakış açısını sağlamaya devam ediyor ve küresel ana akımda alternatif seslere yer açıyor.” Ancak makalede eleştirilen Aljazeera English veya Al Jazeera English içindeki küçük bir grup, kasıtlı olarak ağı kendi mirasını yok etmekte ve Türkiye-Katar ortaklığını baltalamaktadır. Aljazeera'nın önemini kanıtlayan bir başka kanıt Daily Sabah'ın Aljazeera English'in Türkiye'nin Suriye'deki politikasını eleştirdiğinde verdiği kızgın tepkilerdir. Daily Sabah resmî bir politika yapıcı olmasa da editoryal çizgisi Türkiye'nin politika yapıcılarına oldukça yakın olan bir gazetedir.

Daily Sabah (2019), Katar'ın en önemli haber kanalı Al Jazeera English'in Türkiye karşıtı propaganda yaptığını belirtmiştir. Bağımsız ve nesnel gazetecilik bahanesiyle ağ, teröristleri ve kaçakları ezilen eylemciler olarak göstermeye çalışarak hukuk çerçevesinde yargılanmaktan kurtarmaya çalışmıştır.

3.2.3.4.2. Stratejik İletişim Araçları Olarak Sosyal Medya

ODKA'nın seyircisinin mevcut Türk yönetimi için önemi, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın ODKA Audince'ye doğrudan hitap ettiği Arapça hesabı düşünüldüğünde daha iyi anlaşılmaktadır.

Arapça, Erdoğan'ın kendi adına ait resmî bir twitter hesabı kullandığı, Türkçe olmayan tek dildir. Türkiye Cumhurbaşkanlığının Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Arapçayı kullanan dört resmî hesabı vardır. Erdoğan'ın Arapça kişisel hesabının 3,5 milyon, Türkiye Cumhurbaşkanlığının Arapça hesabında ise sadece 476,6 bin takipçisi vardır. Bu durum, Erdoğan'ın popülaritesinin ODKA halkları arasında çok yüksek olduğunu ve diğer Türk yetkililerden daha fazla izlendiğini göstermektedir. Erdoğan'ın daha çok İslami konularda ve Filistin veya Suriye ile ilgili stratejik öneme sahip durumlardaki mesajları onun insanlar tarafından takip edilmesini sağlamıştır.

Bu, bir ülkenin en yüksek görevlisinin başka bir ülkenin halklarıyla kendi sorunlarını ve çıkarlarını ele almak için konuştuğu oldukça benzersiz bir kamu diplomasisi modelidir. Diğer diplomasi türleriyle karşılaştırıldığında Türk Twitter diplomasisi, popüler kültürün etkili araçlarından biridir.

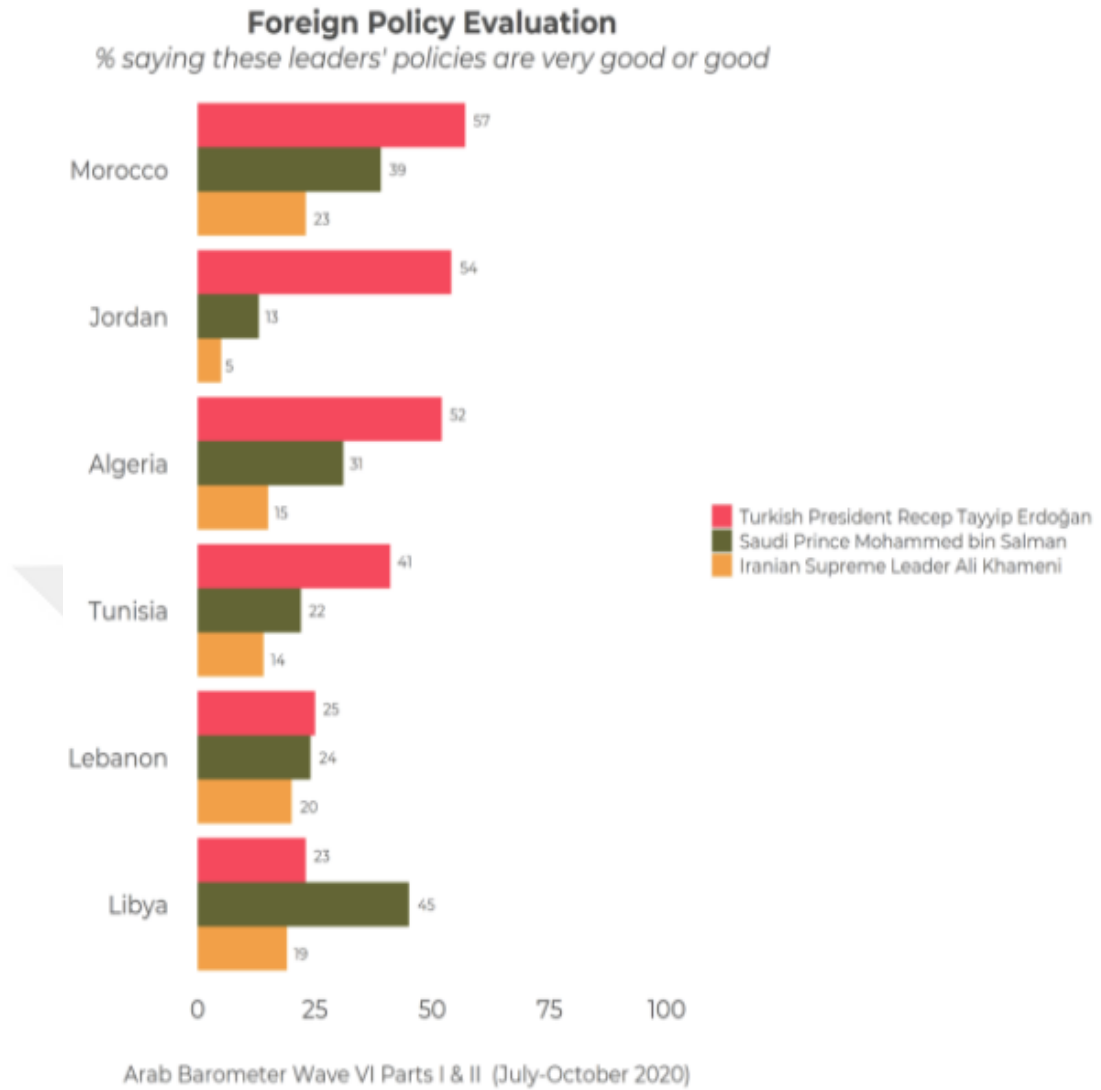
3.2.3.4.3. ODKA Halkı Arasında Türkiye'nin Tanıtımı ve İmajı

Bu çalışmada Türk imajını analiz etmek için birden fazla çalışmanın bulgusu alınacak ve belirgin bir cevap verilecektir:

İlk gösterege Arap Barometresi ve BBC News Arapça araştırması olacaktır. Arap Barometresi araştırma ağı tarafından hazırlanan anket için 10 ülke insanının yanı sıra Filistin topraklarında 2018 sonu ile 2019 baharı arasında yaşayan 25.000'den fazla kişiyle röportaj yapılmıştır. Ankete katılanların %51'inin yanıtladığı sonuçlarda Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaklaşımının Donald Trump veya Vladimir Putin'den daha fazla onaylandığı görülmüştür. Anket uygulanan ülkelerin yedisi Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yaklaşımı onaylanmıştır. Lübnan, Libya ve Mısır, Vladimir Putin'in politikasını Erdoğan'ın önünde

değerlendirmiştir. Anketin tam raporu ekte gösterilmektedir (4) (BBC ve Arap Barometre, 2019).

İkinci gösterge yine Arap Barometresi'dir ancak bunlar 6. dalga verileridir. Bu durum ankete katılan ülkeler arasında en popüler bölgesel liderin Türkiye'den Recep Tayyip Erdoğan olduğunu göstermektedir. Dış politikaları hakkındaki düşünceleri sorulduğunda ankete katılan altı ülkedeki katılımcıların %42'si "çok iyi" ya da "iyi" değerlendirmesini yapmıştır. Bu değerlendirmenin içinde Fas %57, Ürdün %54 ve Cezayir %52 ve Tunus %41'lik oran ile mevcuttur. Lübnan'da %25 ve Libya'da %23'lük oran ile katılımcılar Erdoğan'ın dış politikasına olumlu bakmaktadır. Suudi Arabistan'ın veliaht prensi (ve fiilen hükümdarı) Muhammed Bin Salman bu ülkelerde daha az popülerdir. Ankete katılan altı ülkedeki katılımcıların %28'i Bin Salman'ın dış politikasının "çok iyi" ya da "iyi" olduğunu söylemiştir. Bin Salman, dış politikasına katılımcıların %45'inin olumlu baktığı Libya'da popülerdir. Fas %39, Cezayir %31, Lübnan %24, Tunus %22 ve Ürdün'deki %13 oran ile Bin Salman'ın dış politikasına daha düşük düzeyde olumlu bakmaktadır. İran'ın en büyük lideri Ayetullah Ali Hamaney sosyal medyayı kullanmasına rağmen bölge liderleri arasında en az popüler olanıdır. Ankete katılan altı ülkedeki katılımcıların %16'sı Ayetullah Ali Hamaney'in dış politikasının "çok iyi" veya "iyi" olduğunu söylemiştir. Erdoğan, katılımcıların %23'ünün dış politikalarına olumlu baktığı Fas'ta en popüler olan Hamaney ile birlikte altı ülkede iki buçuk kattan fazla popülerdir. Erdoğan bu karşılaşmada Lübnan'da %20, Libya'da %19, Cezayir'de %15, Tunus'ta %14 ve Ürdün'de %5'lik orana sahiptir. Sonuçlar aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Arap Barometre, 2020).

Şekil 53: Bu Liderin Politikalarının Çok İyi veya İyi Olduğunu Söyleyenlerin Yüzdesi

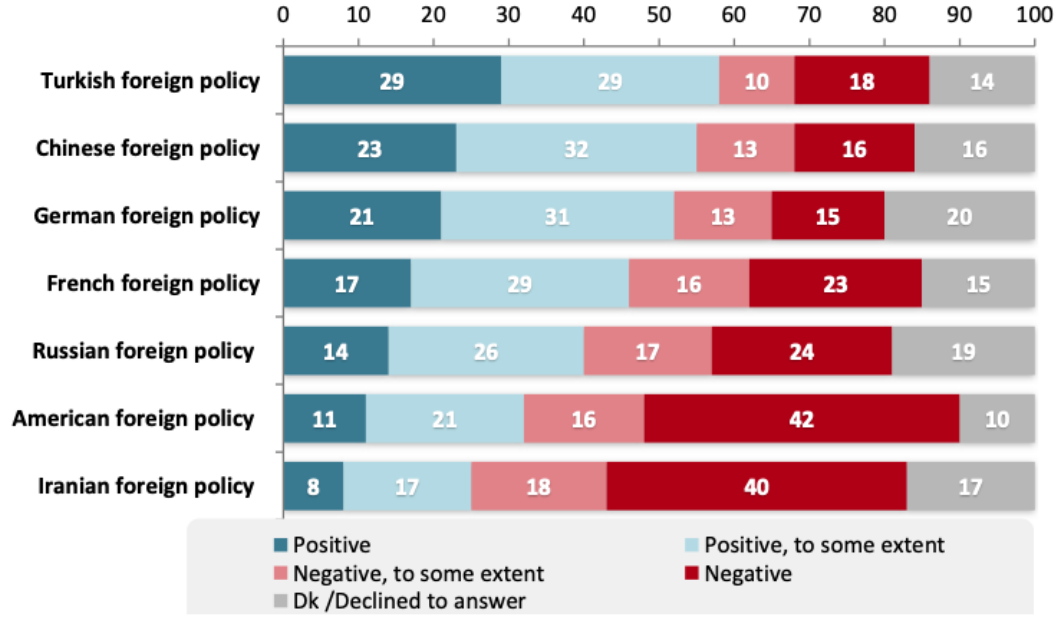
Kaynak: <https://www.arabbarometer.org/2021/04/whither-erdogan-regional-leadership-and-the-struggle-for-arab-hearts-and-minds/>

İkinci gösterge 2019-2020 Arap Görüşü Endeksi'dir. Bu endeks; Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Irak, Ürdün, Filistin olmak üzere 13 Arap ülkesinde 28.288 kişiyle yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Arap dünyasında yıllık kamuoyu araştırmasının yedinci sırasını oluşturmaktadır. Lübnan, Mısır, Sudan, Tunus, Fas, Cezayir ve Moritanya'da Arap Görüşü Endeksi, Arap dünyasında yürütülen en büyük kamuoyu araştırması olmaya devam etmektedir. Örnekleme, tek tek ülke örnekleri için + /-%2 ile %3 arasında genel bir hata marjı vererek rastgele, tabakalı, çok aşamalı, kendi kendine ağırlıklı kümelenmiş bir yaklaşım izlemektedir. Genel örnekler, olasılıkla orantılı boyuta (PPS) garanti vererek

çeşitli nüfus segmentlerinin temsilinde adaleti sağlamaktadır. Bu anketler cinsiyet konusunda eşit olarak dengelenmiş 900 kişilik genel bir ekip tarafından gerçekleştirilmiş ve toplam 69.000 saatlik fiilî çalışma yapılmıştır. Ekip, örneklenen nüfus kümeleri boyunca toplam 820.000 kilometre yol kat etmiştir (Doha Institute, 2020: S.1).

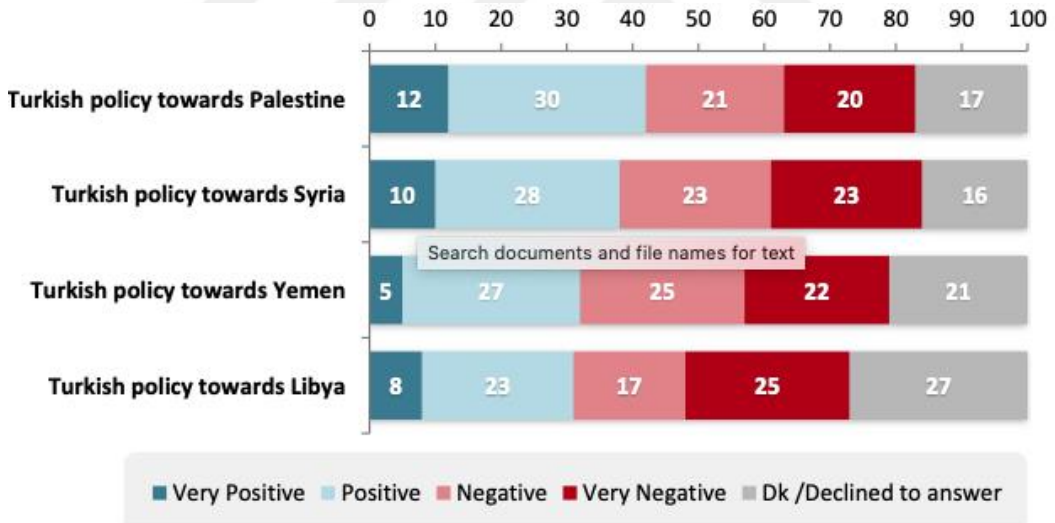
2019-2020 Arap Görüş Endeksi, Arap dünyasına yönelik bölgesel ve küresel güçlerin dış politikaları hakkında halkın genel olarak olumsuz tutuma sahip olduğunu belirtmektedir. Ancak kamuoyu Alman, Çin ve Türk dış politikasına bakışta diğer güçlere göre daha olumludur. Arap kamuoyunun en olumsuz dış politika değerlendirmesi ABD, Rusya, İran ve Fransız dış politikalarına aittir. Ankete katılanların yaklaşık %58'i ABD'nin Arap ülkelerine yönelik dış politikası hakkında; %58'i İran'ın Arap politikaları hakkında; %41'i Rusya'nın Arap devletlerine yönelik politikası hakkında olumsuz görüş bildirmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar aşağıdaki şekilde gösterilmektedir (Doha Institute, 2020: S.48).

Buna karşılık Arap kamuoyu Libya'daki Türk dış politikasına ilişkin algılarında kabaca eşit bir şekilde bölünmüş durumdadır: %31 olumsuz, %32 olumlu bakış açısı vardır. Katılımcıların %27'si yanıt vermemiştir. Ankete katılanların %41'i Türkiye'nin Filistin'e yönelik politikaları hakkında olumlu görüşe; %42'si Ankara'nın politikaları hakkında olumsuz görüşe sahiptir. Bu soruya verilen yanıtlar aşağıdaki şekilde (58) gösterilmektedir (Doha Institute, 2020: S.51).

Şekil 54: Dış Politika Değerlendirmeleri

Kaynak: Arap Araştırma ve Politika Çalışmaları Merkezi, 2020: S.48

Şekil 55: Türk Dış Politikasının Değerlendirilmesi

Kaynak: Arap Araştırma ve Politika Çalışmaları Merkezi, 2020: S.51

Dördüncü ve son gösterge, birincil bir veriyi analiz edecektir. Bu, yüksek maliyeti ve yeni bir yöntem olması nedeniyle akademik çalışmalarda nadiren kullanılan bir göstergedir. Çalışma, 14 Mart 2020 ile 24 Mart 2020 tarihleri arasında Arapçada Türkiye (تركيا) kelimesi de dâhil olmak üzere web içeriğini arşivlemek ve analiz etmek için Mentionalytics yazılımını kullanmıştır. Çalışma, 2688 kullanıcıdan

4616 sosyal bahsetme ve 149 web sitesinde 210 web bahsine bölünmüş toplam 4826 bahsetmeyi içermektedir. Duygu analizi 60 pozitif ile 12 negatif mansiyondur. Aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Overview

Per channel per day

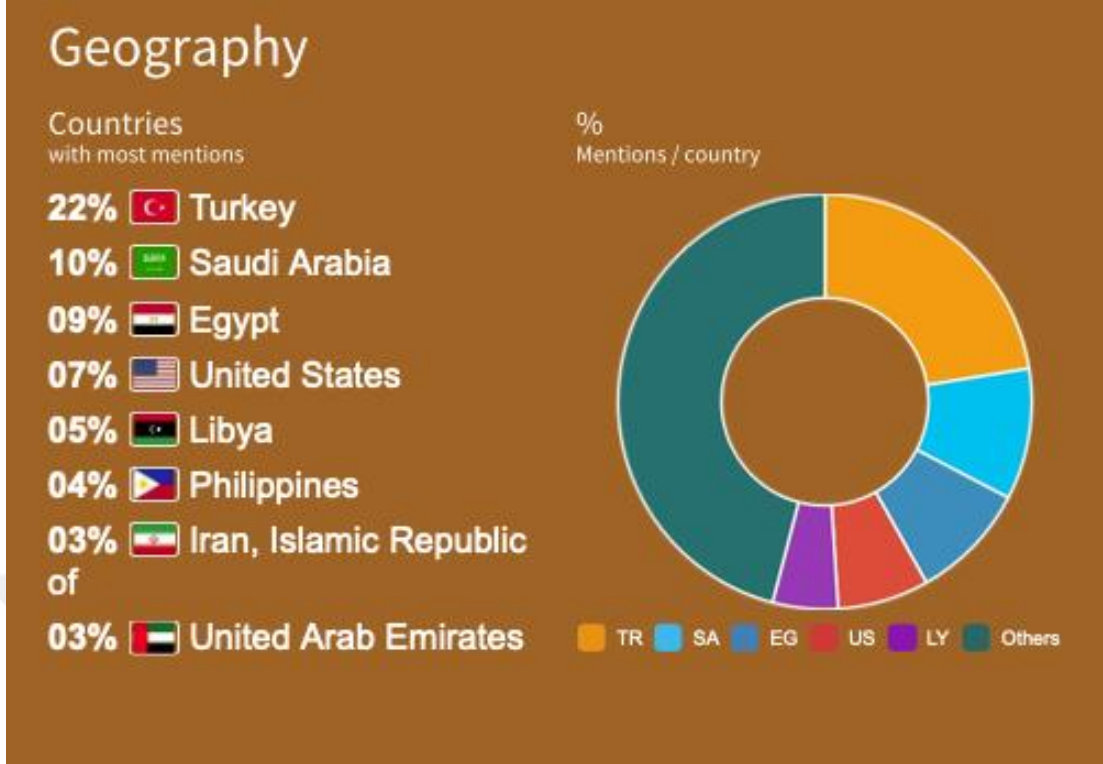

Şekil 56: Bahsetme Raporuna Genel Bakış

Kaynak: Yazar tarafından Mentionalytics aracı kullanılarak geliştirilmiştir.

Yazılım tarafından oluşturulan ve Ek 5'te verilen “kelime bulutu”nda gösterildiği gibi Türkiye kelimesinin yanında en çok kullanılan kelimeleri içermektedir: Erdoğan, polis, Suudi Arabistan, Suriye, Libya, gezginler vd.

Bahisler, aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi ağırlıklı olarak Türkiye (%22), Suudi Arabistan (%10), Mısır (%9), Libya (%5), BAE (%3)'dir.

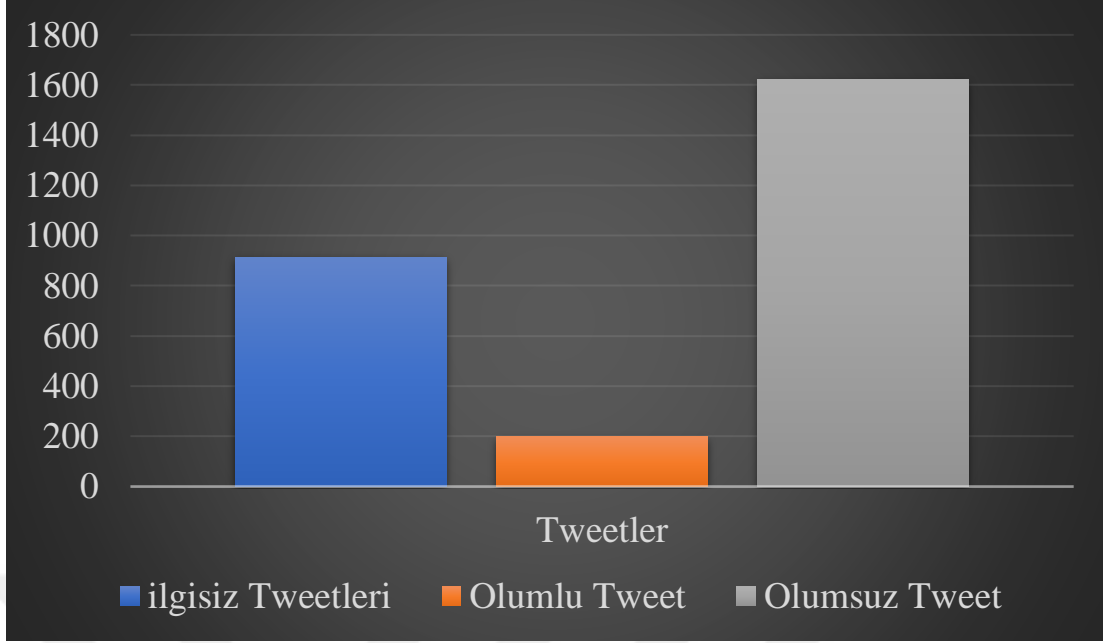

Şekil 57: Ükelere Göre Web-bahsetmelerin Kökenleri

Kaynak: Yazar tarafından Mentionalytics aracı kullanılarak geliştirilmiştir.

Not: Duygu analizi, yazılımın İngilizce içeriği kelime filtreleri aracılığıyla analiz etmede başarılı olması ve anahtar kelime duyarlılık ilişkileri nedeniyle gerçekten doğru değildir. Ancak Arapça söz konusu olduğunda başarılı değildir. Bu nedenle araştırmada bunları analiz etmeye karar verilmiştir. Arapça ana dili olarak manuel kullanımla Mentionalytics tüm Tweetleri indirme seçeneğine sahiptir ve bu nedenle 2,735 Tweet daha fazla analiz edilecektir. Analiz sonucu 2735 Tweet mevcuttur. İlgili Tweetlerin aşağıda verildiği gibi 1821'i (198) olumlu, 1623'ü olumsuzdur.

Şekil 58: Arapça Türkiye'yi de İçeren Tweetlerdeki Duygu Analizi

Kaynak: Yazar tarafından Mentionalytics aracı kullanılarak geliştirilmiştir.

Önceki üç göstergenin verdiği anketler ile anketler arasındaki farklılığın açıklamaya ihtiyacı vardır.

3.2.4. Türkiye'nin Yumuşak Güç Kaynakları (Yumuşak Siber Gücü)

Bell ve Colema (2018) 14 Ekim 2018'de Arapça hashtag'in "Muhammed Bin Salman'a güveniyoruz." başlığı ile BBC'de bir makale kaleme almıştır. 250.000 tweet ile öne çıkan trendler ele alınmıştır. 60.000'den fazla "Liderimizin yanında durmalıyız." ifadesi kullanılmıştır. "Ulusun düşmanlarını takip etmeyi bırak." olarak tercüme edilen bir hashtag de çok kullanılmış, "Al-Jazeera kanalını kapatmak için kampanya" terimi sosyal ağda 100.000'e yakın defa ilgi görmüştür.

Jones (2019: S.1409) tarafından hazırlanan çalışmada Körfez krizi sırasında Twitter'ın propagandacılar tarafından yanlış bilgilerin iletilmesi amacıyla yoğun bir şekilde kullanıldığı ortaya konulmuştur. Bu yanlış bilgiler, büyük ölçüde Dörtlü (Bahreyn, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır)'ye aittir.

Jones aşağıdaki yöntemleri vurgulamıştır:

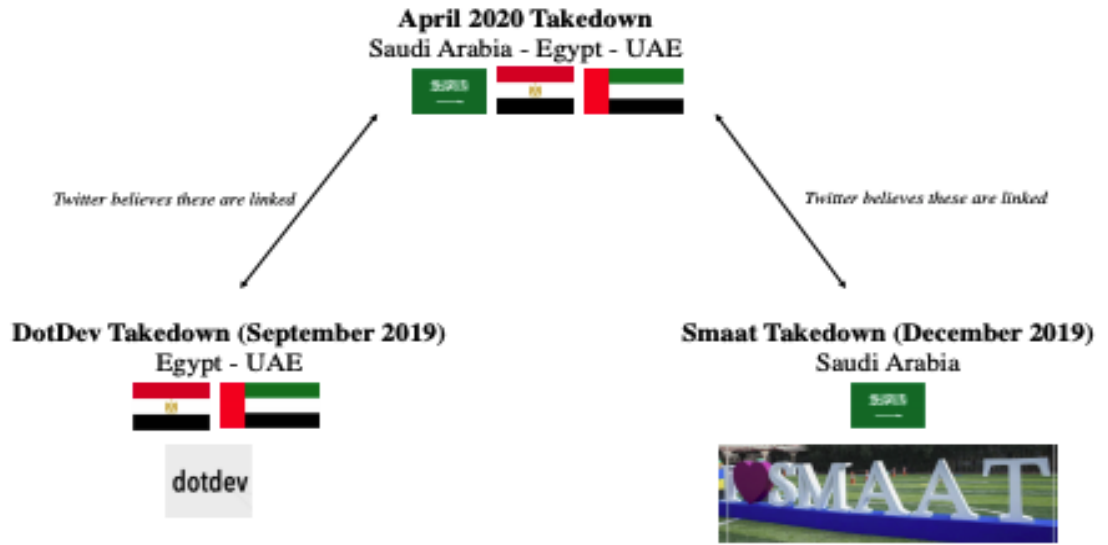
- Körfez'de Twitter botlarının kullanımı oldukça yaygındır ve kriz boyunca yoğun olarak meydana gelmiştir. Bazı hashtag'lerde aktif hesapların en az %71'inin bot olduğu tespit edilmiştir.
- Körfez Krizi'ndeki botların çoğu, Dörtlü'nün Katar'dan taleplerini yansıtan propagandayı yaymak için kullanılmıştır.
- Botlar, Körfez'deki Twitter eğilimlerini manipüle etmek için kullanılmıştır.
- Botlar ve ürettikleri eğilimler, Katarlılar arasında (Katar karşıtı duyarlılığın aksine) Katar karşıtı hükümet duygusu yaratılması amacıyla bazı yorumcular tarafından istismar edilmiştir.
- Bot tarafından oluşturulan eğilimler bazen diğer haber kaynakları tarafından yakalanmış ve böylece propagandanın etkisini ve erişimini artırmıştır.
- Twitter botları, hackleme bahanesini oluşturmaya ve Dörtlü'nün taleplerini meşrulaştırmaya yardımcı olmuştur.
- Uydurulmuş haberler ve botların ürettiği propaganda eğilimleri, daha önce var olmayan söylemler üretebilir ve böylece gerçek kişilerin sonraki tartışmalarını etkileyebilir.

Jones, esrarengiz pape'sinde Türkiye karşıtı herhangi bir faaliyetten bahsetmemiş olsa da Middle East Eye'da yazdığı başka bir yazıda (Jones, 2020) Suudi Arabistan'ın dezenformasyon ağının Suudi yanlısı propaganda yaptığından bahsetmiştir. Genellikle İran'ı ilgilendiren konulara odaklanmıştır. Jones, "Ağ, 2018'de Türkiye'nin Kaşıkçı cinayetine karşımasıyla ilgili şimdi çürütülmüş komplo teorilerini yaymada oldukça aktifti." demiştir.

The Stanford Internet Observatory adlı bir akademisyen grubu; İran, Katar ve Türkiye'ye karşı Mısır, BAE ve Suudi Arabistan ile bağlantılı bir Twitter ve Facebook operasyonunu analiz etmeyi amaçlayan bir rapor yayınlamıştır. Aralık 2019'da Stanford İnternet Gözlemevi Twitter'ı "السراج خائن للبييا" (Libya'nın haini Sarraj) etiketindeki anormal davranışlar konusunda uyarılmıştır. Fayez al-Sarraj, Libya'nın başbakanıdır. Hashtag'in dağıtım modeli şüpheli görünmekteydi ve hashtag ile birlikte ortaya çıkan görüntüler, Twitter'ın BAE ve Mısır kaynaklı önceki devlet destekli etki operasyonunun kaldırılmasının bir parçası olarak Eylül 2019'da kaldırdığı görüntülere benzemektedir. Twitter, "Libya'nın haini Sarraj" hashtag'iyle içerik oluşturan birçok

hesabın önceki ağ ile ilgili olduğunu doğrulamış ve onları kapatmıştır. Bahşişe dayalı kapsamlı ek araştırmanın ardından Twitter, kapatılan 5.350 hesaptan 36.523.977 tweet'i kamuoyu ile paylaşmıştır (Stanford Internet Observatory, 2020: S.3).

Facebook daha sonra kamuoyu ile bu Twitter ağına bağlı 55 sayfayı paylaşmıştır. Stanford İnternet Gözlemevi, Facebook onları kaldırmadan önce bu sayfaları analiz etmiştir. Twitter, ağın hem daha önce Mısır ve BAE dışında faaliyet gösteren veya diğer enkarnasyonlarda devam eden DotDev dijital pazarlama firması ve Suudi Arabistanlı bir dijital pazarlama firması olan Smaat ile bağlantıları olduğunu bildirmiştir. Aralık 2019'da Twitter, Smaat'a bağlı bir Suudi operasyonunun şimdiye kadarki en büyük devlet destekli kaldırılma olduğunu duyurmuştur. Bu yeni ağ, Eylül 2019 DotDev'in kaldırılması ile Aralık 2019 Smaat'ın kaldırılması arasında bir bağlantı olduğunu ortaya koymuştur (Stanford Internet Observatory, 2020: S.3). Aşağıdaki şekil, üç Twitter yayından kaldırma arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 59: Üç Twitter Yayından Kaldırma Arasındaki İlişki

Kaynak: Stanford Internet Observatory, 2020: S.3

Facebook, sayfaları Mısır'da bir sosyal medya pazarlama şirketi olan Maat'a atfetmektedir. Bu yeni yayından kaldırmaların temel çıkarımları şu şekildedir (Stanford Internet Observatory, 2020: S.3, 4).

Sudan, Suudi Arabistan, BAE, Mısır, Fas, Katar, Filistin, Yemen, Bahreyn, Irak ve Somali'de bulunduğu iddia edilen hesaplar çok sayıda hesap konumlarını beyan etmiştir. İç siyasetle ilgilendiğini iddia ederken “anavatanları” hakkında Tweet atmanın birincil amacı, Suudi Arabistan, BAE ve Mısır'a bölgesel rakipleri olan Türkiye, Katar ve İran'ı karalamak olmuştur. Facebook sayfalarındaki son gönderiler, bu anlatıları ilerletmek için Covid-19 salgınından yararlanmıştır.

- Twitter hesapları “çılgınca”dır. Karikatür olacak kadar “tutkuyla” vatanseverdir. Profillerde "Emirati ve Gururlu" veya "Tunus benim tutkumdur" veya "Seni seviyorum, Sudan" gibi cümleler yazılarak ülkeleriyle gurur duyulduğu vurgulanmıştır.
- Kendine özgü Libya Ulusal Ordusu'na başkanlık eden Libya diktatör Halife Haftar'ı destekleyen Tweet'ler 2013'te başlamıştır. Bu, Suudi Arabistan / BAE / Mısır'ın Libya'yı hedef alan Twitter dezenformasyon operasyonlarının bilinenden daha erken başladığını göstermektedir.
- Libya içeriği, bu yayından kaldırmanın büyük bir bölümünü oluşturmaktaydı. Koordineli hashtag kampanyalarından birinin zamanlaması, Haftar'ın Trablus'u ele geçirmek için yeni bir girişimde bulunacağını duyurmasından hemen önce gelmiştir. Bu kasıtlı olabilir: Nisan 2019'da benzer bir Haftar yanlısı hashtag kampanyası, Trablus'taki ilk saldırıdan önce gerçekleşmiştir.
- Hashtag aklama -üretilen sosyal medya trendlerini medyada ele alarak meşrulaştırmaya çalışmak- bu operasyonun sosyal medyadan yayın kanallarına yayıldığını göstermektedir. Pek çok medya kuruluşunun, DotDev'in önemli, organik sosyal olaylar gibi görünmesini sağlamak amacıyla başlattığı hashtagler hakkında hikâyeler yayınlamıştır. Bir örnek olarak bir yayında Libya'lıların Türkiye'ye karşı olduğunu ve Türkiye karşıtı bir hashtag'in trend olduğunu ima eden bir makale yazmıştır. Bu aklama, hashtag'lerin gerçekte viral olmamasına rağmen birçok kez gerçekleşmiştir.
- Veri kümesi, Cezayir ve İran gibi ülkeler için görünüşte haber siteleri olan etki alanı kümelerine bağlantılar içeren çok sayıda Tweet içermekteydi. Bu sitelerin hepsi aynı gün oluşturulmuş ve Katar karşıtı, Türkiye ve İran eğilimli içerik yayınlamıştır. Muhtemelen bu durumlar bağlantılıdır.

- Suudi Arabistan yayınının Aralık 2019'da kaldırılması gibi bu yayından kaldırmadaki hesaplar da oldukça ticari nitelikteydi. Yayından kaldırma sırasında hesaplar tarafından itilen ilk 100 hashtag'in çoğu, 300.000'den fazla görünen "تسديد قروض" = kredi geri ödemesi ve 110.000 kez görünen "شركة تنظيف بالرياض" = Riyad temizlik şirketi gibi ticari nitelikteydi.

Tweeter'ın analizi, önceki raporların ve araştırmaların önemli noktalarının yanı sıra Türkiye'nin politika yapıcılarını Arapça kampanyalar yapmıştır. Tweeter analizine göre bu kampanyalara yanıt verme çabaları pek etkili görünmemektedir.

Bir kaynak olarak Türkiye'nin Arapça siber tanıtım yaratmada başarılı olduğu söylenebilir ancak konu Arapçadaki karalama ve/veya propaganda kampanyalarına karşı koymaya gelince bu çabalar yeterli değildir.

3.3. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE SONUÇLARI

Bu bölüm, bu çalışmanın ana bölümüdür. Bu bölümde 8 ve 19 numaralı bölümlerde geliştirilen modele dayalı olarak Türkiye'nin ODKA bölgesine yönelik stratejisini değerlendirmek için ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Bu nedenle bu bölüm, çalışmanın özel göstergeler ve indeksler kullandığı bu güç türlerinin her birini analiz etmek için askerî güç, ekonomik güç ve sert siber güç dâhil olmak üzere ODKA bölgesindeki Türkiye'nin sert güç kaynaklarını değerlendirerek başlamıştır. Ek olarak çalışma, yumuşak gücün üç ana bileşenini (kültür, siyasi değerler ve siyasi meşruiyet) inceleyerek Türkiye'nin yumuşak güç kaynaklarını analiz etmiş ve karşılaştırmıştır.

Kültürü analiz etmek için (popüler kültür, yüksek kültür, dil ve içerik analizi) dâhil olmak üzere bir dizi gösterge kullanılmıştır. Siyasi değerleri incelemek için çalışma Türkiye'nin insan hakları reformlarını değerlendirmiştir. Siyasi meşruiyeti analiz etmek için Türkiye'nin dış politikalarının her biri ile ilgili farklı anlatıları analiz etmiş ve ardından Türkiye'nin tanıtımını ölçmüştür. Türkiye'nin çevrim içi tanıtımını analiz etmek, Türkiye'nin siber yumuşak gücü ile ilgili daha fazla tartışma için zemin açmıştır.

Bu bölüm güç kaynaklarının ölçülmesini gösterdiğinden sonraki bölüm bu güç kaynaklarının her birinin istenen bir sonuca dönüştürülmesini içermektedir. Gelecek bölümde ayrıca Türkiye'nin stratejisinin ilk bölümde varsayılmama hipotezleri test etme stratejisi değerlendirilecektir. Hipotezi test ettikten sonra çalışma bulgular, özet ve politika önerileri ile sonuçlanacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMALAR.

Bu bölüm, hipotezin test edilmesini ve araştırma sorusunun cevaplanmasını içerecektir. Bu nedenle bölüm, üçüncü bölümde analiz edilen her güç türü için güç dönüştürme yeteneğini analiz ederek başlayacaktır. İkinci parametre, hedefin bu dönüşümlerin her birine verdiği yanıtı değerlendirecektir. Bu değerlendirme, nihai hipotezin onaylanıp onaylanmadığını belirleyecektir. Bu bölüm aynı zamanda araştırmanın bulgularını, özetini ve politika önerilerini içerecektir.

4.1. GÜÇ KAYNAKLARINI STRATEJİ SONUÇLARINA DÖNÜŞTÜRME

Dönüşümü değerlendirmek için kullanılacak ilk araç, şekil 3'te gösterilen Yumuşak Güç Kaynaklarının Piramidi'dir. Bu piramit üç ana seviyeyi (ajanlar, sütunlar, enstrümanlar) içerir. Bu değerlendirmedeki diğer bir konu, güç dönüşümünün Model (1) "Hedef Devletin Elitleri" veya Model (2) "Hedef Devletin Halkları" üzerinden mi geçtiğine karar vermektir. Farklılığı anlamak için şekil 4'te gösterilen Nye modelleri gözden geçirilmelidir.

Üçüncü konu, bu dönüşümün olumlu mu yoksa olumsuz mu sonuçlanacağına karar vermektir. Bu, şekil 6'da gösterilen Nye'nin Yumuşak Güç Kaynaklarının Davranışa Dönüştürülmesi (Sonuçlar) ile yapılabilir. Sonuçla ilgili ayrıntılı açıklama, Lee'nin tablo 7'de Yumuşak Kaynaklardan Yumuşak Güce Saptırma'da gösterilen modeline göre sonuç ölçülerek yapılacaktır. Bu değerlendirmelerin tümü, dördüncü bölümde değerlendirilen farklı güç türleri için yapılacaktır.

4.1.1. Türkiye'nin Sert Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi

Aşağıdaki tablo, üçüncü bölümde yapılan değerlendirmenin sonuçlarını gösterecektir.

Tablo 15: Türkiye'nin Sert Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi

Güç Kaynağı	Ajanlar	Sütunlar	Enstrümanlar	Hedefleme Modeli	Hedefin Yanıtı	Sürecin Sonuçları
Askeri Güç	Türkiye'nin Silahlı Kuvvetleri	Terörle Mücadele	Irak Müdahaleleri	Model (2) Endirekt	Olumlu	Korku => Zorlayıcı Güç
		İnsani Müdahale	Suriye Müdahaleleri	Model (1) ve (2) Direkt ve Endirekt	Olumlu	Korku => Zorlayıcı Güç
		Ulusal Çıkarlar	Somali Müdahaleleri	Model 2 Endirekt	Olumlu	Güvenlik => Kooperatif Güç
		Ulusal Güvenlik				
		Müttefikleri Desteklemek	Libya Müdahaleleri	Model (1) Direkt	Olumsuz	Korku => Direnç
		Ulusal Çıkarlar	Katar Müdahaleleri	Model (1) Direkt	Olumsuz	Korku => Direnç
Ekonomik Güç	Türkiye İhracat Meclisi	(Yaşam Tarzı)	İhracat	Model 2 Endirekt	Olumlu	Çekicilik, Saygı => Kooperatif Güç
	Çok Ulusal Kurumsal	İlham Vermek	Tanıtm	Model 2 Endirekt	Olumlu	Çekicilik, Saygı => Kooperatif Güç
Siber Güç	Bilgi Teknolojilerive İletişim Kurumu	Stratejik Caydırıcılık	Caydırıcılık	Model (1) Direkt	Olumlu	Saygı => Kooperatif Güç

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Türkiye'nin sert güç kaynakları akıllı stratejisiyle tamamen çalışmamaktadır. Türk sert güç kaynakları yumuşak gücünü tamamen bozmamaktadır. Türk ekonomik gücü, bölgedeki imajını ileri sanayi gücü ile desteklediği gibi Türk ürünlerini ihraç ederek bölgeye "Türk yaşam tarzını" ihraç ederek Türk halk kültürünün etkisini artırmaktadır. Ancak askerî güç söz konusu iken bölgede daha az millî çıkar ve daha fazla güvenlik tehdidi olduğunda Türkiye'nin müdahaleleri daha fazla kabul görmektedir. ODKA nüfusu, Türkiye'nin Libya'ya müdahalesinin bir tehdit olduğunu ve kendi hedeflerini aradığını görmüştür. Aynı durum, KİK ve Mısır için bir tehdit olarak görülen Katar'daki Türk askerî personeli için de geçerlidir. ODKA nüfusu, Suriye ve Irak'taki Türk operasyonlarının daha çok ulusal güvenlik için bir savunma gibi ve daha meşru görmüştür. Türkiye'nin askerî yetenekleri, söz konusu nüfusta hem hayranlık uyandırmış hem de kendilerini tehdit altında hissetmelerine neden olmuştur. Ancak bunları Nye'nin akıllı stratejisi tanımları ile değerlendirmek söz konusu olduğunda sonuç, Türkiye'nin sert gücünün yumuşak gücüyle bütünleşmesi olacaktır. Şekil 42'de gösterildiği gibi Türkiye'nin siber gücü ODKA'nın büyük güçlerinin sıralamasından çok da uzak olmayan bir caydırıcı araç olarak görülmektedir. Bu nedenle akıllı

stratejiyi devre dışı bırakmak olarak düşünülemez, aksine entegre etmek olarak kabul edilebilir.

4.1.2. Türkiye'nin Yumuşak Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi

Aşağıdaki tablo, üçüncü bölümde yapılan değerlendirmenin sonuçlarını gösterecektir.

Tablo 16: Türkiye'nin Yumuşak Gücünün ODKA Bölgesine Dönüşümünün Değerlendirilmesi

Güç Kaynağı	Ajanlar	Sütunlar	Enstrümanlar	Hedefleme Modeli	Hedefin Yanıtı	Sürecin Sonuçları
Diziler, TV Eğlence ve müzik	Özel Sektör Yapımcılar	Popüler Kültür	Televizyon	Model 2 Endirekt	Olumlu	Kooperatif gücünün sosyalleşmesi => "Sosyal alışkanlıklar" şeklinde uzun vadeli yumuşak güç
Moda	İHKİB	(Ulus Markası) (Yaşam Tarzı)	Sergiler ve Promosyonlar			
Mutfak	Sosyal Medya Ünlü Şefleri		Sosyal Medya			
Turizm	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı		Turizm Teşvik Stratejileri			
Burslar	YTB	(Ulus Markası) Yüksek Kültür (Ulus Prestij) (Kültürel Bağlar)	Türkiye Bursları Programı	Model 2 ve 1 Endirekt ve direkt	Olumlu	Saygı => Kooperatif Güç
Yüksek Öğretim Akademik Yayın	YÖK	(Ulus Markası) (Ulus Prestij) Yüksek Kültür (Kültürel Bağlar)	_____	_____	Etkisiz	_____
Nobel Ödülü Kazananlar Fikri Mülkiyet Hakları	Türk Patent ve Marka Kurumu	(Ulus Markası) (Ulus Prestij)	_____	_____	Etkisiz	_____
Patentler	Türk Patent ve Marka Kurumu	(Ulus Markası) (Ulus Prestij)	Yüksek Kültür	Model 2 Endirekt	Olumlu	Saygı => Kooperatif Güç
Dil	YEE	Dil ve İçerik	Türkçülük Stratejisi	Model 2 Endirekt	Olumlu	_____
İçerik ve Yayın	Yazarlar, Yayıncılar, Web Geliştiricileri	(Kültürel Bağlar)	Örgütlenmemiş Çabalar			Saygı => Kooperatif Güç
Siyasi Değerleri	Türkiye Cumhuriyeti'nde İcra Yetkililer	Demokrasi	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümleri.	Model (1) Direkt Model 2 Endirekt	Olumsuz Olumlu	Korku => Direnç Saygı => Kooperatif Güç

	Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Yasama Makamları Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Yargı Makamları	Hukuk kuralı İnsan hakları Özgürlükler Kamu refahı Kamu yararı	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı. Avrupa Konseyi İnsan Hakları sözleşmelerinin içtihadı. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi içtihadı. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komitesi. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.			
Dış Politika Meşruiyeti	Türkiye Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanlığı	Uluslararası Hukuka Uygunluk Etkili Stratejik İletişim Planı	Filistin Meselesi "Büyük Kardeş" ve İslami Mirasın Savunucusu İmajı	Model 2 Endirekt	Olumlu	Saygı => Kooperatif Güç
	Türkiye Cumhuriyeti'nde Dışişleri Bakanlığı	Ulusal çıkarları Siyasi Değerlerle Birleştirme	ODKA'nın İslamcı Muhalefetinin Cenneti Olarak Türkiye			
	TİKA AFAD Diyanet STK'ler	Kamu Diplomasi	"Cömert Bağışçı" İmajı			
	Türkiye Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanlığı Türkiye Cumhuriyeti'nde Dışişleri Bakanlığı	Ulusal çıkarlar siyasi değerlerden üstün Hale Gelir	Müdahaleci ve Tehdit Eden Türkiye'nin İmajı	Model 2 ve 1 Endirekt ve Direkt	Olumsuz	Korku => Direnç
Stratejik İletişim Geleneksel Medya (TV, Gazeteler, Radyo)	TRT Arapça Anadolu Ajansı	(Ulus Markası) Kamu Diplomasi	Türkiye Yanlısı Mesajların Yayınlanması	Model 2 Endirekt	Etkisiz	_____
Stratejik İletişim Yeni Çağ Medyası (Sosyal Medya Platformları)	Sayın RT Erdoğan'ın Arapça Twitter Hesabı T.C. Cumhurbaşkanlığı Arapça Twitter Hesabı	(Ulus Markası) Kamu Diplomasi	Türkiye Yanlısı Mesajların Yayınlanması	Model 2 Endirekt	Olumlu	Saygı => Kooperatif Güç
Siber Yumuşak Güç	_____	(Ulus Markası)	_____	Model 2 Endirekt	Etkisiz	_____

		Kamu Diplomasi				
--	--	-------------------	--	--	--	--

Kaynak: Yazar tarafından geliştirilmiştir.

Yukarıdaki tablodaki bulgulara bakıldığında ODKA ülkelerinde Türkiye'nin popüler kültürünün en etkili yumuşak güç kaynaklarından biri olduğu dikkat çekmektedir. Popüler kültür Nye'nin Modeli (2)'nde görüldüğü gibi etkilidir, yani Türkiye'nin popüler kültürünün ana etkisi seçkinler değil, halk üzerindedir.

Amaç, Türkiye'nin popüler kültür yoluyla ODKA'nın nüfusuna aktardığı mesaj türlerini analiz etmek olsaydı Laswells'in kitle iletişim modeli burada etkili olabilirdi. Şekil 15'e bakarak Laswell'in Modelini uygulamanın mümkün olduğu görülebilir.

Kim-Ne Dedi-Hangi Kanalla-Kime-Etki

Türk Yapımcılar / İçerik Üretenler-Türk Yaşam Tarzı Çekiciliği- Sosyal Medya ve TV Yayınları Aracılığı-ODKA Halkı- Kooperatif Ortamı

Turizm ve Türkiye'ye taşınmak, Türk deneyiminin ve yaşam tarzının ODKA'nın nüfusuna dönüştürülmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Üçüncü bölümdeki nicel analiz, çok sayıda insanın Türkiye'ye taşındığını ve taşınma yüzdesini göstermektedir. Türkiye'yi ziyaret eden ODKAlıların oranı, Türkiye'ye başka ülkelerden gelen turistlerle karşılaştırıldığında dikkate değer bir orandır. Bu durumdan Türkiye'nin popüler kültürünün ODKA'daki akıllı stratejisinin çok etkili bir parçası olduğu çıkarımı yapılabilir.

Türkiye'nin yüksek kültürü ODKA nüfusu üzerinde güçlü bir etkiye sahip görünmemektedir. Bunun nedeni Batı kültürleriyle bağlantı, Türk sayılarının göreceli eşitliği ve ODKA'nın Mısır ve Suudi Arabistan gibi ana bölgesel güçleri ve Türk kültürü ile bölge kültürü arasındaki uzun kopuş olabilir. ODKA ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin Nobel ödülü alanların sayısı ve mülkiyet hakları endeksi bir ilgi faktörü olarak görünmemektedir. Bu nedenle bu durum göz ardı edilecektir.

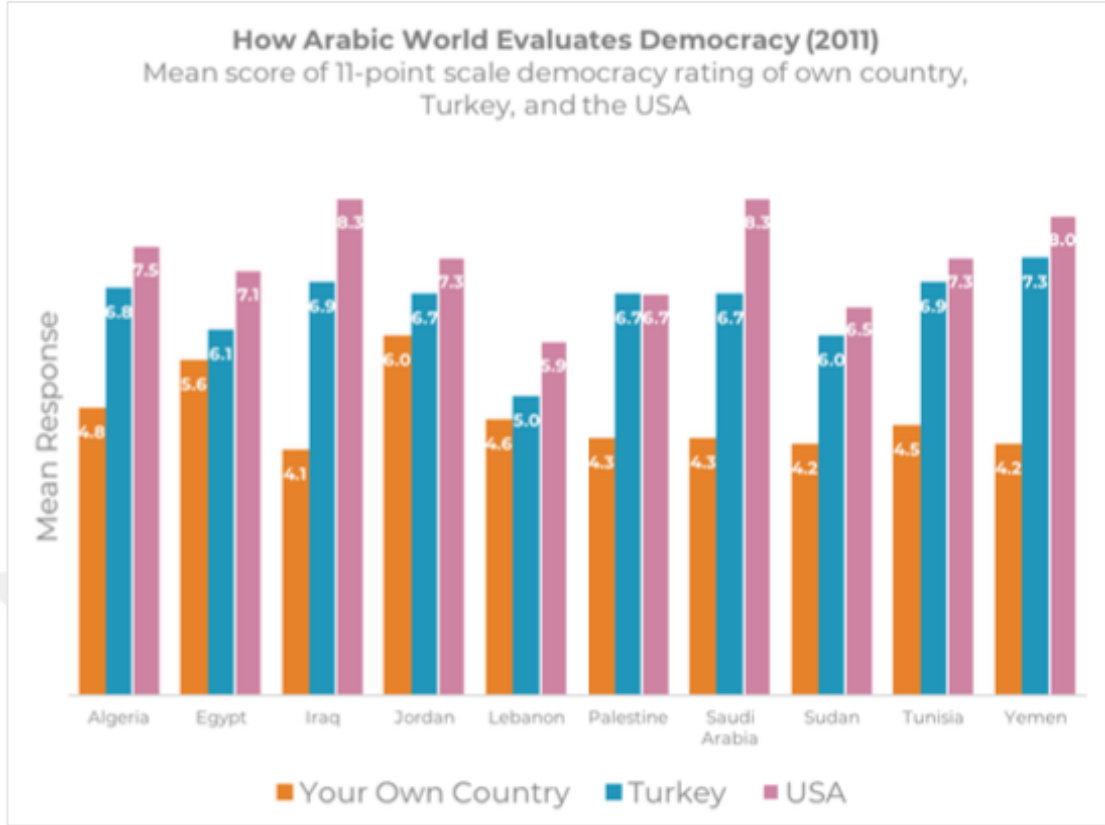
Yukarıda belirtilen ifadede iki istisna vardır. Birinci istisna, akademik elitler içinde daha fazla Türkiye dostu ortam oluşturmayı amaçlayan YTB Türkiye Bursları

programıdır. Program Türkçe konuşan, yüksek eğitilmiş, Türk olmayanların sayısını artırmaktadır. İkinci istisna, Türkiye'nin Mülkiyet Hakkı endeksindeki puanıdır. Bu puan ODKA bölgesininkilere kıyasla çok gelişmiş olmasa da Türkiye'deki patent sayısı sürekli'dir. Bu iki yüksek kültür; elitler ve eğitilmiş insanlar arasında iş birliği ortamı ve Türkiye dostu bir ortam oluşturan bir cazibe faktörü olarak da düşünülebilir. Seçkinler arasında iş birliği ortamı yaratmak huysuz seçkinlerin Türkiye'den etkileneceği anlamına gelmez ancak akademisyen, medya profesyonelleri ve siyasetçiler içinde Türkiye yanlısı bir akım olması, Türkiye'nin kamu diplomasisi için bir değer ve bir zafer olarak kabul edilecektir.

Dil söz konusu olduğunda ODKA nüfusu arasında Türkçe öğrenmenin arttığı görülebilir. Ancak bu artış, İngilizce ve/veya Fransızca öğrenmeye olan ilginin artmasıyla karşılaştırıldığında hâlâ düşüktür. Bu durum şekil 53 ve 54'te verilmiştir.

Kitap basımı, akademik yayınlar ve web içeriği konusunda Türkçenin Arapçayı açıkça geride bıraktığı söylenebilir. Ancak bu, önemli bir etki kaynağı olarak düşünülemez çünkü ODKA nüfusu Türkçe öğrenmekle pek ilgilenmemekte, çevrim dışı veya çevrim içi içeriğin hacmini önemsememektedir. Çalışmada dil faktörünün etkili olduğu ancak dilin etkili bir yumuşak güç değil, düşük etkiye sahip bir yumuşak güç olduğu düşünülmektedir.

Siyasi değerler konusunda hem Türkiye'deki hem de ODKA'daki politika yapıcılarının kabul ettiği karşılıklı değerlerin neler olduğunu anlamak zordur. Ancak AKP reformlarına ODKA kamuoyu imrenmektedir (Tunus gibi birkaç istisna dışında). ODKA kamuoyu uygulamalarda Türk demokrasisinin kendi ülkelerinden daha iyi olduğunu görmektedir (Ceyhun, 2018: S.5).

Şekil 60: Arap Kamuoyu 2011'de Demokrasiyi Nasıl Değerlendiriyor?

Kaynak: Ceyhun, 2018: S.5

15 Temmuz darbe girişiminin ardından ODKA'daki kamuoyu, Türkiye'yi (demokrasi, hukuk kuralı, insan hakları, özgürlükler, kamu refahı ve kamu yararı) Müslüman bir rol modeli olarak görmektedir.

Türkiye'nin iç siyasi değerleri ODKA halkı tarafından bir çekim noktası olarak görülse de elitler (iktidardaki insanlar) bunu monarşileri / otoriter cumhuriyetleri için potansiyel bir tehdit olarak düşünmektedir. Halkın gözünde iyi olan durum, elitin gözünde kötü bir durum olarak görülmektedir. Ancak Türkiye'nin siyasi değerlerini sonuçlandırmak, büyük ölçüde yumuşak bir güç kaynağı olarak düşünülmekte ve Türkiye'nin ODKA bölgesindeki akıllı stratejisine katkıda bulunmaktadır. Değerlendirilecek bir sonraki yumuşak güç kaynağı, Türkiye'nin ODKA bölgesindeki dış politikasının meşruiyetidir. Aslında yumuşak güç üretmek veya yumuşak güç modeliyle bütünleşmek için açık bir politika, uluslararası hukuku, politik değerleri ve iletilen etkili anlatıyı dikkate almalıdır.

Bu nedenle Türkiye'nin ODKA politikalarının üç farklı türünü tanımlamak gerekir: İlki, üç meşruiyet koşulunu içerir. Filistin meselesine yönelik Türk politikası veya eski Türk sıfır sorun meselesi gibi bu tür politikalar Türkiye'nin bölgedeki popülaritesini yalnızca halk arasında değil, elitler arasında da artırmaktadır.

İkinci tip, Türkiye'nin çıkarlarının gizli olmadığı başarılı bir anlatı içerir. Anlatıda bu tür politikaların kamuoyunun çoğunluğu ve diğer üçüncü şahıslar tarafından meşru görüldüğü anlaşılır. Türkiye'nin Suriye Krizi'ne yönelik politikası (Türkiye'nin Suriyeli mültecileri korumadaki rolü nedeniyle) ve Kuzey Irak PKK / YPG'ye yönelik politikası (Türk ulusal güvenliğine yönelik tehditler nedeniyle) buna uygun bir örnektir.

Üçüncü tür, meşru olan ancak pek de çekici olmayan (İslamcı muhalefetleri desteklemek ve Libya ve Katar'daki müttefikleri desteklemek) gibi bir anlatıyı içerir. Bu politikalar yasal olmasına ve uluslararası hukukla çelişmemesine rağmen Türkiye'nin ODKA bölgesindeki akıllı stratejisine zarar vermektedir. Türkiye'nin ODKA'daki imajına zarar veren olumsuz bir Türkiye karşıtı propaganda yapılmaktadır.

Türkiye'nin stratejik iletişim modelini ODKA halkıyla tartışma konusunda Türkiye'nin Arap halklarına geleneksel medya aracılığıyla ulaşma çabalarında görece bir zayıflık olduğu açıkça belirtilebilir. Burada Al-Jazeera'ya güvenmek uzun vadeli bir çözüm değildir. Türkiye, kendi geleneksel medya platformlarının (TRT Arapça ve Anadolu Ajansı) performansını artırmalıdır. Aynı şey Twitter'da da olmaktadır. Erdoğan'ın Arapça Twitters hesabının takipçileri olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arapça Twitters hesabını takip edenler daha fazladır. Bu aynı zamanda uzun vadeli iletişim stratejisi için yeterli bir gösterge değildir.

Bununla ilgili olarak 3. bölümde Twitter Duygu Analizi'nin sonuçları siber yumuşak gücün Türkiye'nin ODKA halklarıyla stratejik iletişim planı için önemli bir zayıflık noktası olduğunu göstermektedir. Türkiye, bu kampanyalarla mücadele etmek için hiçbir çaba sarf etmemekte ve karalamaya maruz kalmaktadır. Bu zayıflık, Türkiye'nin politika yapımcılarının Türkçe yapılan Twitter savaşlarına odaklanması ve

Arapçayı ihmal etmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu durum Türkiye'nin ODKA'daki akıllı stratejisine zarar vermektedir.

4.2. HİPOTEZ TESTİ: ARAŞTIRMA SORULARINA CEVAP VERME

Soru 1: Türkiye'nin politika yapıcıları 2002'den Arap Baharı'na kadar ODKA'da değer bir yumuşak güç yarattı mı? Bu soruya yalnızca “evet” cevabı verilebilir. Tablo 15'te konuyla ilgili bir değerlendirme yapılmıştır. Türk politika yapıcıları diğer sivil toplum aktörleri ile birlikte 2002'den bu yana Arap Baharı'na kadar kayda değer bir yumuşak güç kaynağı üretebilirler. Ancak bu kaynakların bölümleri ve dönüşüm oranı farklıdır. Buradan yola çıkarak “Türkiye'nin politika yapıcıları ODKA'da kayda değer bir yumuşak güç yarattı.” diyen hipotezin (1) kanıtlandığı kabul edilebilir. “Türkiye'nin politika yapıcıları ODKA'da kayda değer bir yumuşak güç yaratmadı.” diyen Null'un hipotezi çürütebilir.

Soru 2: Türkiye'nin politika yapıcıları, bu yumuşak gücü doğru meşru sert güçle dengeleyebilir mi? ODKA bölgesindeki sert güç meşruiyeti göreceli ve bir müdahaleden diğerine farklılık gösterse de bu sorunun cevabı evettir. Suriye, Irak, Somali müdahaleleri Türkiye'nin ODKA akıllı stratejisi ile uyumludur. Libya ve Katar müdahaleleri Türkiye'nin ODKA akıllı stratejisi ile uyumlu değildir. Buradan yola çıkarak “Türkiye'nin politika yapıcıları, bu yumuşak gücü doğru meşru sert güçle dengeleyebilmektedir.” diyen hipotezin (2) kanıtlandığı kabul edilebilir.

Soru 3: Türkiye'nin politika yapıcıları, ODKA bölgesinde politika hedeflerine ulaşabilir ve aynı zamanda Türkiye'nin iyi imajı koruyabilir mi? Üçüncü soruyu yanıtlamak, Türkiye'nin 2002 ile 2020 yılları arasındaki 18 yıl içindeki devri, kapasitesi ve hedefine ulaşmasını karşılaştırmayı gerektirecektir.

Türkiye sıfır soruna ulaşamamıştır ancak bunun yerine yeni ODKA'nın güçlü sütunlarından biri hâline gelmesi mümkündür. NATO'nun bir aracı olarak görünmek yerine Türkiye, Müslümanların itibarını yeniden kazanacak bir karar koyucu imajına sahiptir ve büyük güçlere dünyanın “beşten büyük” olduğunu hatırlatmaya devam etmiştir. Bu stratejide Türkiye, askerî üslerini jeopolitik ve jeo-militer birçok önemli alana yayabilir, olağanüstü ticari ilişkileri geliştirebilir ve nispeten destekleyici bir

kamuoyu oluşturabilir. Türkiye'nin bölgedeki stratejisinin en büyük zayıflıklarından biri bölgenin en önemli iki bölgesel gücünü yani Mısır ve Suudi Arabistan'ı kışkırtmasıdır. Stratejideki bir diğer önemli dezavantaj, stratejik iletişimin ve siber yöntemlerin zayıflığıdır. Üçüncü büyük bir dezavantaj, daha fazla oyuncuyu tehdit etmek ve daha fazla düşman yaratmaktır. Dolayısıyla Türkiye'nin hedefi sıfır düşmana sahip olmak ise o zaman mevcut strateji işe yaramamaktadır. Ancak Türkiye'nin stratejisinin amacı ODKA Türkiye'nin stratejik derinliğinde Türkiye etkisini yeniden kazanmaksa Türkiye stratejisi bir başarıdır.

“Türkiye'nin politika yapıcıları, ODKA bölgesinde politika hedeflerine ulaşabilirler ve aynı zamanda Türkiye'nin iyi imajı koruyabilirler.” diyen hipotezin kanıtı (3), tartışma alanıdır. Bu çalışma, koşulların çoğunun yerine getirildiği göz önüne alındığında hipotezin kısmen yerine getirildiğini kabul edecektir. Bununla birlikte bu çalışma, Joseph Nye'nin akıllı stratejiyi değerlendirme koşullarıyla karşılaştırmak için Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesindeki stratejisi hakkında bir yargıya varacaktır.

Soru 4: Türkiye'nin ODKA stratejisi, Nye'nin standartlarına kıyasla akıllı (smart) bir strateji olarak kabul edilebilir mi? Bu soruyu cevaplamak için çalışmada Türkiye'nin durumunun özgünlüğü ile ilgili Nye'nin modeline bir simülasyon yapılması gerekir. Öncelikle tablo 15'te ve aşağıdaki tartışmada yaptığı gibi Türk gücünü ve sınırlarını anlamakla başlanacaktır. Daha sonra liberal gerçekçi bir strateji, sert gücü yumuşak çekici güçle birleştirerek Türk stratejisi gibi akıllı bir güce entegre bir büyük strateji geliştirmenin önemini vurgulayacaktır. Üçüncüsü, liberal gerçekçi bir stratejinin hedefi, Türkiye ve müttefikleri için güvenliği sağlamak, iyi bir iç ve dış ekonomik ortamı sürdürmek, çevresel felaketlerden (pandemiler ve olumsuz iklim değişikliği gibi) kaçınmak ve Türk düzenini teşvik etmek gibi temel direklere sahip olacaktır.

Strateji, Türkiye'nin ODKA'daki yeni rolünü de dikkate almalıdır. Davutoğlu'nun Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihsel ve jeopolitik gerçekliklerini diplomatik ve uluslararası çabalarla birleştirdiği "stratejik derinlik" anlayışından esinlenmeli ancak bununla sınırlı kalmamalıdır. Bu anlamda strateji "akıllı" olarak

kabul edilir ve "Türkiye'nin ODKA stratejisi, Nye'nin standartlarına kıyasla akıllı (smart) bir strateji olarak kabul edilmektedir." nihai sonucu kabul edilebilir.

4.3. BULGULAR VE TARTIŞMALAR

Bu araştırma, 2002-2020 yılları arasında Türkiye'nin ODKA bölgesindeki stratejisini Joseph Nye'nin smart stratejisi veya kendi deyimiyle "liberal realist strateji" olarak belirleyerek değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma şunları bulmuştur:

1. Türkiye'nin askerî gücü akıllı stratejiler için bir engel değil, aksine bir prestij kaynağı ve stratejik bir caydırıcılık aracıdır. Ancak belirli bir bağlamda Türkiye'nin askerî gücünün, Türkiye'nin akıllı stratejisine zarar verebilecek bir tür tehdit edici araç olduğu görülmüştür.
2. Türkiye'nin ekonomik gücü, akıllı stratejiler için bir engel değil, aksine bir prestij kaynağıdır ve Türk ürünlerinin ve yaşam tarzının ODKA tüketicilerine anlatılmasına yardımcı olabilir.
3. Türkiye ekonomisi; işsizlik ve döviz kuru söz konusu olduğunda kırılgan bir nitelik sergiler.
4. ODKA'nın başlıca bölgesel güçleri (Mısır ve Suudi Arabistan) ile karşılaştırıldığında Türkiye büyük bir siber güce sahip değildir. Türkiye'nin hem siber hedeflerinin hem de siber yeteneklerinin savunma niteliğinde olduğu söylenebilir. Diğer iki bölgesel güç için de aynı şeyi söylemek doğrudur.
5. Türkiye, ODKA halkı hakkında çok büyük bir popüler kültür kaynağına sahiptir. Bunlarla sınırlı olmamak üzere dizi, müzik, mutfak, turizm, yaşam tarzı ile ilgili ürün / hizmetler birer kültür kaynağıdır.
6. Türkiye'nin yüksek kültürü, popüler kültürü kadar etkili değildir. Türkiye'nin halk üzerindeki etkisi ODKA bölgesindeki seçkinler üzerindeki etkisinden daha fazladır.
7. YTB Türkiye Bursları programı, ODKA'nın bölgesindeki Türk yüksek kültür etkisizliğinin bir istisnasıdır. Etkileyici sayıda patent bir başka istisnadır ancak Nobel Ödülü kazananların sayısı, üniversitelerin sıralaması,

yayınlanan araştırma sayısı ve üniversitelerdeki yabancı öğrenci sayısı istisna değildir.

8. Türk dili bir cazibe unsuru değildir. Türkiye'nin bölgede yumuşak gücünü üretmede etkili bir rol oynamaması, YEE ve YTB'nin çabaları, Türkiye'ye artan ilgiyle birlikte Türk dili ODKA halkı arasında ilgi görmüştür. Ancak bu ilgi İngilizce ve/veya Fransızca öğrenmeye olan ilgiyle karşılaştırıldığında düşük bir orandadır.
9. Türkiye'de yayınlanan kitap oranı ve internet içeriği ODKA ülkelerinin toplamını aşmaktadır ancak ODKA bölgesinde Türk dilinin daha az yayılması nedeniyle önemli bir çekim kaynağı değildir.
10. Türkiye'nin siyasi değerleri, Batılı güçlere ODKA'dan daha yakındır. Bu nedenle ODKA halkı, Türkiye'yi demokratik Batı'nın “daha iyi ve daha az laik” bir versiyonu olarak düşünmeye isteklidir. Bu model Batı gibi laik ve otoriter değildir. ODKAlılar bu sosyal sözleşme için iyi bir şart, bir vatandaş olsaydı Batı değerlerinin faydalarını elde edebilirdi (daha fazla özgürlük ve demokrasi) ve kendi inançlarına dokunulmazdı.
11. Türkiye'nin dış politikası ODKA kamuoyunun gözünde fazlasıyla meşrudur (Meşruiyet de görelî bir fenomendir.) ODKA dışı herhangi bir ülkenin dış politikası ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin dış politikası daha meşru ve daha az bencil görülmektedir.
12. Konu Türkiye için doğrudan ulusal çıkar içermediğinde müdahale daha olumlu görünecektir. Filistin meselesinde Arapları desteklemek veya Somali'deki NATO'yu desteklemekte de durum böyledir.
13. ODKA nüfusu, Türkiye'nin güney sınırlarına müdahalesini tam anlamıyla ve ulusal güvenlik gerekçesiyle bir zorunluluk olarak görmektedir.
14. Politika ne kadar ulusal çıkar hedefleri içerirse ODKA halkının gözünde o kadar az meşru görünür. Türkiye'nin Libya'ya ve Katar'a müdahalesi Filistin meselelerine veya Somali'ye göre daha az meşru olur.
15. Türkiye'nin müttefikleri için müdahaleleri, onlara müttefik için sonuna kadar savaşan yeni bir “güvenilir” müttefik imajı vermiştir. Bu, ODKA çalışanlarının ABD dâhil çoğu Batı ülkesine bakışının tam tersidir.
16. ODKA kamuoyunda Türkiye'nin imajı genel olarak olumludur. Ancak Türkiye'nin stratejik iletişimine ulaşmak için kullandığı araçlar

sürdürülebilir değildir. TRT Arapça'nın kalitesini ve içeriğini iyileştirmesi, Anadolu Ajansı'nın erişimini artırması gerekir.

17. Türkiye'nin tanıtımı, ODKA halkının zihinlerindeki Türkiye'nin imajını desteklemeyi amaçlayan Arapça içerik üreten kuruluşlar ve bireysel etkileyicilerden oluşan bir ağ kurmaya ihtiyaç duymaktadır.
18. ODKA kamuoyunda Twitter'da Türkiye'nin tanıtımı yüksektir ancak Türkiye'nin karalama ve Türkiye karşıtı propaganda kampanyalarına daha fazla dikkat etmesi gerekir. Türkiye, Arapça Twitter savaşlarını kazanmanın daha etkili yollarını bulmalıdır.
19. Mısır ve Suudi Arabistan rekabetinden kaynaklanan gerginliğin azaltılması ODKA'da Türkiye'nin akıllı stratejisinin önündeki engeli azaltacaktır. Bu durum rekabet yerine karşılıklı iş birliği ile daha etkin yüksek kültür köprüleri oluşturmak için yeni fırsatlar açabilir.

4.4. BÖLÜMÜN ÖZETİ VE SONUÇLARI

Çalışmanın bu son bölümü, önceki modellerin kaynaklarından sonuçlarına kadar güç dağılımını değerlendiren testlerle başlamıştır.

Bölüm, hipotez testini de içermektedir.

Son olarak bölüm, bulguların tartışılması ve öneriler sunulmasıyla sona ermiştir.

SONUÇ

Bu araştırma, Joseph Nye'nin çalışmasından esinlenerek bir akıllı güç modeli geliştirmeyi amaçlamıştır. Model, üç tür güç olan sert güç, yumuşak güç ve siber gücü içermektedir. Bu nedenle modeli test etmek için çalışmanın coğrafi ve zaman boyutlarına ihtiyacı vardı. Zaman boyutu, Türkiye'de AKP'nin iktidara geldiği 2002 ile günümüzde AKP'nin iktidarda olmaya devam ettiği 2020 yılları arasındadır. 2020 yılı, çalışmanın tamamlanması planlanan tarihtir.

Seçilen coğrafi boyut, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dır. Bunun nedeni bu bölgenin Türk politika yapıcılar için oldukça önemli bir alan olması ve Davutoğlu'na göre Türkiye'nin "stratejik derinliğinin" bir parçası kabul edilmesidir. Bu alanı seçmenin bir diğer nedeni ise bu çalışmanın yazarının Arap dilini kullanmasıdır. Bölgenin derinden anlaşılması ve ihtiyaç duyulan analizin doğası gereği bu önemlidir. İran ve İsrail'in çalışmanın dışında bırakılmasının nedeni de bu ülkelerde Arapçanın kullanılmasıdır.

Analizin doğası, alıcı için daha homojen bir yapı gerektirdiğinden araştırma farklı etnik, dilsel veya alçakgönüllü azınlık gruplarını göz önünde bulundurmadan bölgedeki Arapça konuşan Müslüman nüfusa odaklanmıştır. Zaman ve bütçe, çalışmayı sınırlandıran bir unsur olmuştur. Bu çalışmada kullanılan bazı faktörlerin seçimi önyargı içerebilir. Önyargı, bazı faktörlerin analizinde de mevcut olabilir.

Bu araştırmanın hazırlanmasında kapsamlı bir model oluşturmanın temelini atmak amaçlanmıştır. Araştırmacılar, gelecekte yeni sonuçlara ulaşmak için objektif ölçme yöntemleriyle çeşitli faktörleri ve önlemleri gözden geçirebilirler.

Çalışmada Türkiye göstergeleri ile Mısır ve Suudi Arabistan göstergeleri arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar, farklı sayılar ve faktörler için bir anlayış çerçevesi oluşturmak ve bunları yumuşak bir güç kaynağı olarak ölçebilmek için önemlidir.

Araştırma, Türkiye'nin ODKA'ya yönelik stratejisinin sonuçlarına karar vermek ve modelin uygulanabilir olup olmadığını test etmek için üç hipotezle başlamıştır. Metodolojiler, boyutlar ve çerçeve bu çalışmanın ilk bölümünde belirlenmiştir,

İkinci bölümde çalışma bir literatür incelemesi, güç kavramının tam bir gözden geçirmesi ve Nye'den esinlenen bir paradigmanın yapıldığı bir analizi içermektedir. Üçüncü bölümde çalışma, geliştirilen paradigmanın seçilen zaman ve coğrafi boyutlara uygulanmasını içermektedir.

Bu yüzden çalışma, farklı sert güç kaynaklarını ve farklı yumuşak güç kaynaklarını analiz etmek ve değerlendirmek zorundadır.

Çalışma, Türkiye'nin askerî gücünü analiz etmek için Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye arasında bir karşılaştırma kullanmıştır. Seçilen faktörler, doğru veya bilimsel olmayan web tabanlı bir dizindir. Ancak bu web tabanlı dizin, mevcut tek bilgi kaynağıydı. Ayrıca dizinin tarzı, Nye'nin kitaplarında açıkça hayranlık duyduğu ünlü tarihçi Paul Kennedy'nin çalışmalarına oldukça benzemektedir.

Çalışma, Türkiye'nin ekonomik gücünü analiz etmek için Suudi Arabistan, Mısır ve Türkiye arasında karşılaştırma faktörleri kullanmıştır: GSYİH, kişi başı GSYİH, ihracat, ithalat, işsizlik oranı, enflasyon oranı, iş gücü hacmi ve döviz kurlarının bulunduğu seçilmiş faktörler. Verilerin ana kaynağı Dünya Bankası etkileşimli web sitesidir ve diğer bir kaynak CIA dünya bilgi kitabıdır. Çalışma, Türkiye'nin ekonomik göstergelerinin makro ve mikro düzeyde Mısır'inkini ve makro düzeyde Suudi Arabistan'inkini aştığını göstermiştir. Ancak işsizlik ve döviz kurundaki istikrarsızlık Türkiye ekonomisindeki en büyük zayıflıklardır.

Bu çalışmada ölçülen üçüncü tip güç ikiye ayrılan siber güçtür: Bu bölünme iki tür farklı kapasite kullandığından ve farklı hedeflere sahip olduğundan siber savaş ile siber halkla ilişkiler arasındaki ayrımı sağlamak için yapılmıştır. Bu nedenle siber sert gücünü değerlendirmek için bu çalışmada China Cyber Policy Initiative tarafından geliştirilen ve 2020 yılında raporunda yayınlanan endeksin sonuçları tartışılmıştır. Endeks, Türkiye'nin siber gücünün Suudi Arabistan ve Mısır'ı aştığını belirtmiştir. Ancak Türkiye'nin siber gücü ODKA bölgesine göre bir avantaj sağlamamaktadır

çünkü Türkiye dâhil ODKA bölgesindeki tüm siber güçler endekse göre sınırlı kapasitelere ve sınırlı niyetlere sahiptir.

Araştırma daha sonra kültürü, politik değerleri (iç politika) ve politik meşruiyeti (dış politika) içeren yumuşak güç kaynakları analiz etmeye başlamıştır. Yumuşak gücün kültürel kaynaklarını analiz etmek için çalışma, popüler kültürün analizini (diziler, müzik, yaşam tarzı, ürünler, mutfak, moda, turizm) içermektedir. Çalışma, tüm bu kaynakların Türkiye'nin ODKA bölgesindeki yumuşak gücünün etkili kaynakları olduğunu ancak bu etkinin kesin olmadığını, dolayısıyla farklı bir değerde geldiğini ortaya koymuştur.

Bir başka kültürel kaynak türü, Türkiye'yi Mısır ve Suudi Arabistan ile karşılaştırmayı içeren bir analizin yer aldığı yüksek kültürdür.

Seçilen faktörler üniversitelerin kalitesi, Türk üniversitelerindeki ODKAlı öğrenci sayısı, yayınlanan makale sayısı, Nobel Ödülü kazananların sayısı, halk indeksindeki sıralama idi. Bu faktörler, Türkiye'nin üstünlüğünü göstermemiş ve bu nedenle değerli bir yumuşak güç kaynağı olarak görülmemiştir.

Yüksek kültürde iki istisna bulunmuştur. İlki Türkiye'nin yüksek patent sayısı ve ikincisi ODKA bölgesinde Türkiye'nin yumuşak gücünün etkili bir aracı olduğuna inanılan YTB Türkiye Bursları programıdır.

Üçüncü tür kültürel kaynaklar, dil ve kitapların yayınlanması ve web içeriğidir. Türkçe yayınlanmış kitaplar ve Türkçe web içeriği Arapçayı geride bırakmaktadır. Ancak büyük bir avantaj değildir, hayranlık uyandıran bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Analiz, YEE'nin Türkçeyi yayma çabalarına rağmen Google Trendi'ndeki analiz ODKA'nın web araştırmacılarının Türkçe öğrenmekten çok İngilizce ve Fransızca öğrenmeye ilgi duyduğunu göstermektedir.

Kültürel faktörlerden hareketle çalışma, Türk siyasi değerleri ve iç siyasetinin incelenmesini içermektedir. İç siyasetteki AKP reformlarının Türkiye'de nasıl bir

yumuşak güç kaynağı olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Burada ODKA'nın siyasi sistemleriyle karşılaştırıldığında (çoğunlukla mutlak monarşiler, otoriter cumhuriyetler veya en iyi durumda kaotik demokrasiler) evrensellik ve absolutizm değerleri sorgulanır. Yani burada Türkiye'deki köklü, iyi organize edilmiş sosyal sözleşme yumuşak bir güç kaynağı olarak görülmektedir. Türkiye'nin siyasi değerlerine ilişkin bu olumlu imaj, 15 Temmuz darbe girişimini izleyen AKP karşıtı Batı propagandası ve iç prosedürleri izleyen Türklerden sonra bile hakim olmaya devam etmiştir.

Yumuşak gücün kaynağı siyasi meşruiyettir. Burada çalışma Türkiye'nin politika yapıcılarının tanıtımını ve Türkiye'nin dış siyasetinin kamuoyunu değerlendirmek için dört göstergeyi baz almıştır. Sonuç; açık ulusal çıkarları ne kadar gizlerse politikanın o kadar meşru görüldüğü, aksine ulusal çıkarları ne kadar açıklarsa meşruiyetinin o kadar az olduğudur.

Öte yandan müdahale nedeni ulusal güvenlik meselesi olduğunda aynı sonuç geçerli değildir. Böylece ODKA kamuoyu Türkiye'nin sıfır sorun politikasını ve Filistin'i desteklemesini meşru görmüştür. Türkiye'nin Suriye ve Irak politikasında meşruiyet derecesi sadece biraz daha düşüktür, Libya ve Katar müdahalelerinde meşruiyet derecesi daha az görülmüştür.

Genel olarak ODKA kamuoyu, Türkiye'nin politikasını ODKA dışındaki Arap olmayan tüm güçlerin politikaları arasında daha az tehdit edici ve Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı ODKA'nın en popüler lideri olarak görmektedir.

Bu popülerlik, Türkiye'nin Arapça iletişim stratejisinin doğru işlediği anlamına gelmektedir. Ancak çalışmanın gösterdiği gibi Türkiye'nin Arapça iletişim kanallarının performansı tatmin edici, sayısı da yeterli değildir. Bu, araştırmayı, siber yumuşak güç olan son yumuşak güç kaynağına getirmektedir. Burada ayrıca Arapça Tweetleri analiz etmenin pozitif-negatif duyarlılık oranının 11 ila 89 arasında olduğuna dikkat çekilmektedir. Arapça Tweetlerin %89'u Türkiye ile ilgili olumsuz görüş bildirmiştir.

Arapça yazılım duyarlılık analizi çok doğru olmadığından duygu analizi manuel olarak yapılmıştır. Bu durum, ana dili Arapça olan araştırmacının Türkiye kelimesini içeren Arapça 2.735 Tweet'i 10 gün içinde analiz ettiği anlamına gelmektedir.

Twitter oranı ODKA halkının Türkiye hakkında ne düşündüğüne ilişkin gerçek durumunu yansıtmamaktadır. Sonuç, bu çalışmada gösterilen diğer tüm anketlerle çelişmemektedir (İki Arap Barometresi analizi ve bir Arap Kamuoyu Endeksi).

Stanford İnternet Gözlemevi raporunda ve Suudi destekli sosyal botların kullanıldığı karalayıcı siber stratejiye atıfta bulunan diğer kaynaklarda sosyal bot amacı açıklanmaktadır: Sosyal medya platformlarında insanlara ait Tweetlermiş gibi görünen ancak aslında makineye ait Tweetlerle Türkiye'nin imajını hedef alan kötü tanıtım ve propaganda üretmektir.

Dördüncü bölüm, kaynaktan sonuca güç dönüştürme tablosu aracılığıyla tüm güç kaynaklarının test edilmesiyle başlamıştır. Dördüncü bölüm hipotezin test edilmesi, bulguların tartışılması ve önerilerde bulunulması ile sona ermiştir.

Bu çalışmayla okuyucuyu, diğer boyutlara uygulanabilecek bir akıllı güç paradigmasının daha ayrıntılı bir versiyonunu geliştirmenin kapısını açmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

- ACW Research Team. (2018). Qatar's military response to a national emergency. Şu kitapta: Ed. Z. Azzam, I. K. Harb. The GCC crisis at one year (S. 73–81). Washington DC: Arab Center.
- Ali Jalal Moawad (2019). Yumuşak güç kavramı ve dış politika analizi. Mısır: İskenderiye Kütüphanesi.
- Anholt, Simon (2007). Competitive identity: The new brand management for nations. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Arendt, Hannah (1970). On violence. Harvest books. New York: Harcourt, Brace and World.
- Baabood, A (2018). "The international implications of the GCC stalement." Şu kitapta: Ed. Z. Azzam, I. K. Harb. The GCC crisis at one year. Washington DC: Arab Center, 109–119.
- Baldwin, David A. (2016). Power and international relations. Princeton: Princet
- Bauman, Zygmunt (2000). Lighed modernity. Cambridge: Polity Press.
- Burchill, Scott, Andrew Linklater, Sullivan, Michael P., Richard Devetak, Jack Donnelly,
- Cantor, Robert D. (1986). Contemporary international politics. St. Paul: West Pub. Co.
- Carr, Edward H. (2001). The twenty years' crisis, 1919-1939. London: Papermac.
- Chomsky, Noam (2002). Understanding power: The indispensable Chomsky. New York: New Press.
- Christopher Layne (2010). "The unbearable lightness of soft power." Şu kitapta: Soft power and US foreign policy. Routledge, 63-94.
- Collins, Gabriel (2018). "Anti-Qatar Embargo Grinds Toward Strategic Failure". Şu kitapta: Ed. Z. Azzam, I. K. Harb. The GCC crisis at one year (S. 59–73). Washington DC: Arab Center.
- Davutoğlu, Ahmet. (2014). Stratejik derinlik. İstanbul: Küre Yayınları.
- Donelli, Federico (2015). "Turkey's Presence in Somalia: a humanitarian approach." Şu kitapta: Ed. A Chiriatti, E Diodato, S Dogan, F Donelli, B Yilmaz. The Depth of Turkish geopolitics in the AKP's foreign policy: From Europe to an extended neighborhood. Perugia: Università per Stranieri Perugia, 35-51.
- Ekşi, Muharrem (2018). Kamu diplomasisi ve Ak Parti dönemi Türk dış politikası. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Giulio M. Gallarotti (2010). *The power curse: Influence and illusion in world politics*. John Wiley & Sons, Inc
- Griffiths, Martin (2007). *International relations theory for the twenty-first century* (1st ed.). London: Routledge.
- Grunig, James E. (2001). *Two-way symmetrical public relations: Past, present, and future*. Şu kitapta: Ed. R. L. Heath. *Handbook of public relations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hale, William (2012). *Turkish foreign policy since 1774*. Oxon: Routledge.
- Herman, Edward S., Noam Chomsky (2002). *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. London: Vintage.
- Layne, Christopher (2010). *Soft power and US foreign policy: Theoretical, historical and contemporary perspectives*. Routledge. doi: 10.4324/9780203856499.
- Lukes, Steven (2009). *Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Matthew Paterson et al (2002). *Theories of international relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Morgenthau, Hans J. (2006). *Politics among nations*. Boston: McGraw-Hill Higher Education.
- Nye, Joseph. (1991). *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic Books.
- Nye, Joseph. (2004). *The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- Nye, Joseph. (2012). *The future of power*. New York: Public Affairs.
- Nye, Joseph. (2015). *Is the American century over?* Cambridge, Malden, MA: Polity Press,
- Otmazgin, Nissim, Eyan Ben-Ari (2014). *Popular culture and the state in East and Southeast Asia*. London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Parsons, Talcott (1967). "On the concept of political power." Şu kitapta: *Proceedings of the American philosophical society*. 232–262.
- Press-Barnathan, Galia. (2014). "Does popular culture matter to international relations scholars? Possible links and methodological challenges." Şu kitapta: Ed. Otmazgin, E. and Ben-Ari. *Popular culture and the state in east and southeast Asia*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Rydgren, Jens. (2007). "Conformity." Şu kitapta: Ed. Darity, William A. *International Encyclopedia of the Social Sciences* (2nd ed). Detroit, UA: Thomson Gale.

Sinkaya, Bayram (2019). Turkey-Iran Relations after the JDP. İstanbul: Institut Français D'études Anatoliennes.

Strange, Susan (1969). The retreat of the state the diffusion of power in the world economy. Cambridge: Cambridge University Press.

Taylor, Trevor (1988). Approaches and theory in international relations. London: Longmann.

Utpal, Vyas (2011). Soft power in Japan-China Relations State, sub-state and non-state relations. Routledge.

Walt, Stephen M. (2002). "The enduring relevance of the realist tradition." Şu kitapta: Ed. (Ira Katznelson and Helen Milner. Political science: State of the discipline. Norton Company.

Weber, Max (2012). The theory of social and economic organization. Glencoe, Ill., Free Press.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Abazari, Zahra, Mahshid Borjian Brojeni (2017). "The role of Harold Lasswell communication theory in librarianship and information science." International Academic Journal of Humanities 4(1), 195.

Ağırseven, Nehir, Armağan Örki (2017). "Türk televizyon dizilerinin yumuşak güç aracı olarak değerlendirilmesi." Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 7(12), 846-849.

Akpınarlı, Ezgi (2019). İstanbul as fashion city. Yüksek Lisans tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.

Alarifi, Abdulrahman, Mansour Alghamdi, Mohammad Zarour, Batoul Aloqail, Heelah Alraqibah, Kholood Alsadhan, Lamia Alkwai (2012). "Estimating the size of Arabic indexed web content." Scientific Research and Essays, 7(28), 2472-2483.

Alastair, Iain Johnston (2001). "Treating international institutions as social environments." International Studies Quarterly, 45(4), 487-515.

Alderson, Kai (2001). "Making sense of state socialization." Review of International Studies, 27(3), 415-433. doi: 10.1017/S0260210501004156

Al-Rasheed, Madawi (2011). "Sectarianism as counter-revolution: Saudi Responses to the Arab Spring." Studies In Ethnicity And Nationalism, 11(3), 513-526.

Altunisik, Meliha (2014). "Turkey as an "Emerging Donor" and the Arab Uprisings." Mediterranean Politics, 19(3), 333-350.

- Aras, Bulent, Zulkarnian Mohammed (2018). "The Turkish government scholarship program as a soft power tool." *Turkish Studies*, 20(3), 421-441. doi: 10.1080/14683849.2018.1502042.
- Bachrach, Peter, Morton S. Baratz, (1962). "Two faces of power." *American Political Science Review*, 56(4), 947-952. doi: 10.2307/1952796
- Barnett, Michael, Raymond Duvall (2005). "Power in international politics." *International Organization*, 59(01). doi: 10.1017/s0020818305050010
- Berdibek, Muhammed (2012). *Türkiye'nin Ortadoğu'ya Yönelik kamu diplomasisi faaliyetleri ve etkileri: 2002-2012*. Uzmanlık tezi, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- Berg, Miriam (2020). "Turkish drama serials as a tool for soft power". *Participations Journal Of Audience And Reception Studies*, 14(2), 46-49.
- bots in the gulf crisis." *International Journal of Communication* 13, 1389–1415.
- Chu, Zi, Steven Gianvecchio, Haining Wang, Sushil Jajodia (2012). "Detecting automation of Twitter accounts: Are you a human, bot, or cyborg?." *IEEE Transactions On Dependable And Secure Computing*, 9(6), 11-12.
- Dahl, Robert A. (1957). "The concept of power." *Behavioral Science*, 2: 200–220.
- Dayan, Serdar (2020). "Araplara Türkçe öğretiminde karşılaşılan problemler: Bağdat örneği." *Journal of Research in Turkic Languages*, 2(2), 139-146.
- Ekşi, Muharrem, Mehmet Seyfettin Erol (2018). "Türk yumuşak güç ve kamu diplomasisinin yükseliş ve düşüşü." *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 11(23), 33 - 35.
- Gabrielle, Angey Sentuc, Jérémie Molho (2015). A critical approach to soft power: Grasping contemporary Turkey's influence in the world." *European Journal of Turkish Studies*, 21, 13–14.
- Garning, James E. (1993). "Public relations and international affairs: Effects, ethics, and responsibility." *Journal of International Affairs*, 47(1), 47-159.
- Giddens, Anthony (1968). "'Power' in the recent writings of talcott parsons." *Sociology*, 2(3), 257-272. doi: 10.1177/003803856800200301
- Gültekin, Osman (2019). *International education and soft power: The case of Turkey*. Doktora tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Harunoğlu, Nur Çetinoğlu (2016). "Turkey's intensifying partnership with Qatar and its implications for Turkish American relations." *Middle East Review of International Affairs*, 20(3), 1–11.

- İpek, Pinar (2015). "Ideas and change in foreign policy instruments: Soft power and the case of the Turkish International Cooperation and Development Agency." *Foreign Policy Analysis*, 11(2), 173–193. doi: 10.1111/fpa.12031.
- James Bernard, Murphy (2011). "Perspectives on power." *Journal of Political Power* 1(4), 87–103.
- Jones, Marc (2019). "Propaganda, fake news, and fake trends: The weaponization of Twitter"
- Jung, Dietrich (2005). "Turkey and the Arab World: Historical Narratives and new political realities." *Mediterranean Politics*, 10(1), 3-7.
- Kearn, David (2010). "The power curse: influence & illusion in world politics." *Journal Of Power*, 3(2), 275-282. doi: 10.1080/17540291.2010.493705
- Keohane, Robert O., Lisa L. Martin, (1995). "The Promise of institutionalist theory." *International Security*, 20(1), 39. doi: 10.2307/2539214.
- Kissane, Bill, Nick Sitter (2005). "Civil wars, party politics and the consolidation of regimes in twentieth century Europe." *Democratization*, 12(2), 183-201. doi: 10.1080/13510340500069279.
- Lee, Geun (2010). "The clash of soft powers between China and Japan: Synergy and dilemmas at the six-party talks." *Asian Perspectives*, 34(2), 121.
- Lee, Geun. (2009). "A theory of soft power and Korea's soft power strategy." *Korean Journal of Defense Analysis*, 21(2), 205–218.
- Lukes, Steven (2005). "Power and the battle for hearts and minds". *Millennium*, 33(3), 94–97.
- Marechal, Nathalie (2016). "When bots tweet: Toward a normative framework for bots on social networking sites." *International Journal of Communication*, 10, 5025.
- Martin, Roderick (1971). "The concept of power: A critical defence." *The British Journal of Sociology*, 22(3).
- Matarasso, François (1996). *Defining Values*. Comedia.
- Mattern, Janice Bially (2005). "Why soft power' isn't so soft: Representational force and the sociolinguistic construction of attraction in world politics." *Millennium*, 33(3), 107–119. doi: 10.1177/03058298050330031601.
- McClory, Jonathan (2011). *The New Persuaders II (A 2011 Global Ranking of Soft Power)*. London: Institut For Government.
- Moravcsik, Andrew (1998). "Taking preferences seriously: A liberal theory of international politics: Erratum." *International Organization*, 52(1), 229-229. doi: 10.1162/002081898550536

- Oniş, Ziya (2014). "Turkey and the Arab revolutions: Boundaries of regional power influence in a turbulent middle east." *Mediterranean Politics*, 19(2), 202-204.
- Peter, Bachrach, Morton S. Baratz (1962). "Two faces of power." *American Political Science Review*, 56(4), 947-952. doi: 10.2307/1952796.
- Raimzhanova, Aigerim (2015). "Power in IR: Hard, soft, and smart." *Institute For Cultural Diplomacy And The University Of Bucharest*.
- Shorey, Samantha, Howard Philip N. (2016). "Automation, big data, and politics: A research review." *International Journal of Communication*, 10, 24.
- United Nations Development Programme (2003). *Arab Human Development Report 2003*. New York: United Nations Publications
- Vasilevskytè, Simona (2013). "Discussing soft power theory after nye: The Case of geun lee's theoretical approach." *Regioninès Studijos*, (7), 145-157.
- Weir, Lorna (2008). "The concept of truth regime." *Canadian Journal Of Sociology*, 33(2). doi: 10.29173/cjs608.
- Wendt, Alexander (1995). "Constructing international politics." *International Security*, 20(1), 71. doi: 10.2307/2539217.
- World Facts (2019). "What Are The MENA Countries?." *WorldAtlas*.
- World Intellectual Property Organization (2019). *World Intellectual Property Report 2019 The Geography of Innovation: Local Hotspots, Global Networks*. Geneva: World Intellectual Property Organization.
- Yukaruç, Umut (2017). "A critical approach to soft power." *BEÜ SBE Derg*, 6(2), 491-502.

3. Elektronik Kaynaklar

- Abrougui, Afef (2016). "The UAE has avoided an 'Arab Spring' by systematically repressing critical speech" [Elektronik Sürüm]. *Advox*. <https://advox.globalvoices.org/2016/09/20/the-uae-has-avoided-an-arab-spring-by-systematically-repressing-critical-speech/> / 10 Mayıs 2021.
- Abu Amer, Adnan (2019). "Turkey-Palestine relations are growing" [Elektronik Sürüm]. *Middle East Monitor*. <https://www.middleeastmonitor.com/20190529-turkey-palestine-relations-are-growing/> / 05 Mayıs 2021.
- Ahmed, Zakaria (2019). Arapçadan çevrilen makale "Türkler ve Araplar ... Yirminci yüzyıl müzikal hikayeleri." [Elektronik Sürüm]. <https://www.alaraby.co.uk/culture/الأتراك-والعرب-حكايات-موسيقية-من-القرن-العشرين/> / 05 Mayıs 2021.

- Akgün, Mensur, Sabiha Senyücel, Gündoğar Jonathan Levack, Gökçe Perçinoğlu (2011). Ortadoğu'da türkiye algısı 2010. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Ortadoguda_Turkiye_Algisi_2010.pdf / 10 Mayıs 2021.
- Al Jazeera. (2017). "Arab states issue 13 demands to end Qatar-Gulf crisis" [Elektronik Sürüm]. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2017/06/arab-states-issue-list-demandsqatar-crisis-170623022133024.html> / 11 Mayıs 2021.
- Alam, Sorwar (2017). "President Erdogan visits Turkey military base in Qatar" [Elektronik Sürüm]. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/president-erdogan-visits-turkeymilitary-base-in-qatar/966671> / 10 Mayıs 2021.
- Al-Burai, Ahmed (2020). "Turkey's strategy against the Saudi-UAE bloc is conciliatory — so far" [Elektronik Sürüm]. Middle East Monitor. <https://www.middleeastmonitor.com/20200422-turkeys-strategy-against-the-saudi-uae-bloc-is-conciliatory-so-far/> / 05 Mayıs 2021.
- Al-Burai, Ahmed (2020). "Why is Saudi Arabia and the UAE's antagonism of Turkey on the rise?" [Elektronik Sürüm]. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/why-is-saudi-arabia-and-the-uaes-antagonism-of-turkey-on-the-rise> / 05 Mayıs 2021.
- Al-Ghazzi, Omar, Kraidy Marwan M. (2014). "The Turkish Al-Jazeera? TRT." [Elektronik Sürüm]. Flow. Journal. https://repository.upenn.edu/asc_papers/512 / 10 Mayıs 2021.
- Altunısık, Meliha Benli (2019). "Turkey's humanitarian diplomacy: The AKP model" [Elektronik Sürüm]. Chr. Michelsen Institute. <https://www.cmi.no/publications/6973-turkeys-humanitarian-diplomacy-the-akp-model> / 11 Mayıs 2021..
- Anadolu Ajansı (2019). "Eski Mısır Devlet Başkanı Mursi hayatını kaybetti" [Elektronik Sürüm]. Haber Türk. <https://www.haberturk.com/son-dakika-eski-misir-devlet-baskani-mursi-hayatini-kaybetti-2494078> / 05 Mayıs 2021.
- Anadolu Ajansı (2020). "İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi mutabakat metni" [Elektronik Sürüm]. NTV. <https://www.ntv.com.tr/dunya/idlib-gerginligi-azaltma-bolgesi-mutabakat-metni,YWpEiIXZxU6oalEfh3vGUA> / 11 Mayıs 2021.
- Anadolu Ajansı Youtube Kanalı (2016). Turkish President Recep Tayyip Erdogan : The world is bigger than five. <https://www.youtube.com/watch?v=PrE5jEm5DjA> / 07 Mayıs 2021.
- Armitage, Richard L., Joseph S. Nye (2012). "The Armitage-Nye Report U.S.-Japan Alliance: Anchoring Stability in Asia." NW Washington DC: Center for Strategic and International Studies.

- Balta, Pınar Hilal (2019). “The Guardian: Türk dizileri dünyayı nasıl ele geçirdi?” [Elektronik Sürüm]. Time Türk Haber Merkezi. <https://www.timeturk.com/the-guardian-turk-dizileri-dunyayi-nasil-ele-gecirdi/haber-1207500> / 07 Mayıs 2021.
- BBC (2016). “Mavi Marmara: Why did Israel stop the Gaza flotilla?”. [Elektronik Sürüm]. <https://www.bbc.com/news/10203726> / 10 Mayıs 2021..
- BBC News (2019). “Jamal Khashoggi: All you need to know about Saudi journalist's death”. [Elektronik Sürüm]. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-45812399> / 07 Mayıs 2021.
- BBC Türkçe (2018). “Zeytin Dalı Harekatı: Türkiye, Afrin'e operasyon başlattı”. [Elektronik Sürüm]. BBC Türkçe Online. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42758889> / 05 Mayıs 2021.
- BBC Türkçe (2019). “Gözetimdeki Suudi prenslerin tutulduğu 'dünyanın en lüks hapisanesi': Ritz-Carlton Riyad”. [Elektronik Sürüm]. BBC Türkçe Online. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41912610> / 10 Mayıs 2021.
- Bell, Chris, Alistair Coleman (2018). “Khashoggi: Bots feed Saudi support after disappearance”. [Elektronik Sürüm]. BBC News. <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-45901584> / 06 Mayıs 2021.
- Bhutto, Fatima (2019). “How Turkish TV is taking over the world”. [Elektronik Sürüm]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/sep/13/turkish-tv-magnificent-century-dizi-taking-over-world> / 10 Mayıs 2021.
- Çağaptay, Soner (2009). “The AKP's Foreign Policy: The Misnomer of ‘Neo-Ottomanism’”. [Elektronik Sürüm]. Turkey Analyst, 2(8). <https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/164-the-akps-foreign-policy-the-misnomer-of-neo-ottomanism.html> / 10 Mayıs 2021.
- Çetin, Ümit (2011). “NATO'nun Libya'da ne işi var”. [Elektronik Sürüm]. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/nato-nun-libya-da-ne-isi-var-17150261> / 07 Mayıs 2021.
- Ceyhun, Huseyin Emre (2018). Turkey in the Middle East: Findings from the Arab Barometer. <https://www.arabbarometer.org/wp-content/uploads/Turkey.pdf> / 05 Mayıs 2021.
- China Cyber Policy Initiative (2020). National Cyber Power Index 2020 Methodology and Analytical Considerations. https://www.belfercenter.org/sites/default/files/2020-09/NCPI_2020.pdf / 10 Mayıs 2021.
- Christopher Walker, Jessica Ludwig (2017). “The Meaning of Sharp Power”. [Elektronik Sürüm]. Foreign Affairs.

<https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power> / 10 Mayıs 2021.

CIA World Factbook (2021). <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/#military-and-security> / 10 Mayıs 2021.

CNN (2003). “Turkey rejects U.S. troop proposal”. [Elektronik Sürüm]. CNN. <https://edition.cnn.com/2003/WORLD/meast/03/01/sprj.irq.main/> / 07 Mayıs 2021.

CNN Türk (2020). “Erdoğan'a Kral Faysal Uluslararası Ödülü”. [Elektronik Sürüm]. <https://www.cnnturk.com/2010/dunya/03/09/erdogana.kral.faysal.uluslararası.odulu/566990.0/index.html> / 05 Mayıs 2021.

Council of Europe (t.y.). Turkey. <https://www.coe.int/en/web/programmes/turkey> / 31 Mayıs 2020

CZN Burak (2021). <https://www.cznburak.com/locations> / 10 Mayıs 2021.

Daily Sabah (2019). “Al Jazeera English: A threat against the Turkey-Qatar alliance”. [Elektronik Sürüm]. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/editorial/2019/11/04/al-jazeera-english-a-threat-against-the-turkey-qatar-alliance> / 05 Mayıs 2021.

Daily Sabah (2019). “Turkey’s homegrown defense industry receives booming overseas demand”. [Elektronik Sürüm]. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/defense/2019/01/14/turkeys-homegrown-defense-industryreceives-booming-overseas-demand> / 10 Mayıs 2021.

Daily Sabah, Adanolu Ajansı (2019). “Popular Turkish TV series raise exports of goods, services”. [Elektronik Sürüm]. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/business/2019/11/10/popular-turkish-tv-series-raise-exports-of-goods-services> / 07 Mayıs 2021.

Doha Institute (2020). 2019-20 Arap kamuoyu endeksi. <https://www.dohainstitute.org/en/Lists/ACRPS-PDFDocumentLibrary/Arab-Opinion-Index-2019-2020-Inbreef-English-Version.pdf> / 01 Mayıs 2021.

Ekinci, Hüseyin (2013). Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Kriterleri ve İnceleme Yöntemi [Elektronik Sürüm]. Ankara: Anayasa Mahkemesi. <https://www.anayasa.gov.tr/media/4479/8.pdf> / 07 Mayıs 2021.

Elkabany, Hussein Mahmut Ragab, Said İbicioğlu, Hacer Başer (2019). “Yurt dışındaki Mısırlı muhaliflerin bastırılmış öfkesi büyüyor mu?”. [Elektronik Sürüm]. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yurt-disindaki-misirli-muhafiflerin-bastirilmis-ofkesi-buyuyor-mu-/1587260> / 05 Mayıs 2021.

Ergin, Sedat (2019). “Beyaz Saray’daki zor buluşma”. [Elektronik Sürüm]. Hürriyet Online. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/beyaz-saraydaki-zor-bulusma-41372802> / 07 Mayıs 2021.

- Extra Property (2019). In which cities in Turkey do Arabs prefer to buy real estates and why? <https://extraproperty.com/where-arabs-prefer-to-buy-in-turkish-real-estate/> / 01 Mayıs 2021.
- Farouk, Yasemine (2020). “Updating Traditions: Saudi Arabia’s Coronavirus Response”. [Elektronik Sürüm]. *Carnegie Endowment For International Peace*. <https://carnegieendowment.org/2020/04/07/updating-traditions-saudi-arabia-s-coronavirus-response-pub-81481> / 01 Mayıs 2021.
- Fortune, Matt (11 Kasım 2014). “Nusret Restaurant To Open At Four Seasons Dubai”. [Elektronik Sürüm]. What’s On. <https://whatson.ae/2014/11/nusret-restaurant-to-open-at-four-seasons-dubai/> / 01 Mayıs 2021.
- Gabriela, Baczynska, John Chalmers (2020). “Exclusive: EU fumes at Turk migration 'blackmail', mulls more money for Ankara”. [Elektronik Sürüm]. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-syria-security-eu-turkey-exclusive-idUSKBN20Q2EK> / 07 Mayıs 2021.
- Global Fire Power (2021). https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.php?country_id=turkey / 10 Mayıs 2021.
- Hamid, Triska (2019). “Turkey and Saudi lead in patent applications in the Middle East”. [Elektronik Sürüm]. Wamda. <https://www.wamda.com/2019/02/turkey-saudi-file-patents> / 07 Mayıs 2021.
- Hamsici, Mahmut (2020). “Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye'nin Orta Doğu'daki en büyük rakibine mi dönüşüyor?”. [Elektronik Sürüm]. BBC Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53004118#> / 08 Mayıs 2021.
- Harb, Imad K. (2018). “Measures of Stalemate in the GCC Crisis”. Şu kitapta: Ed. Z. Azzam, I. K. Harb. *The GCC Crisis at One Year* [Elektronik Sürüm]. Washington DC: Arab Center. http://arabcenterdc.org/policy_analyses/measures-of-stalemate-in-the-gcc-crisis/ / 07 Mayıs 2021.
- Hassan, Adeel (2019). “Fatima Bhutto on the Surge of Bollywood, K-Pop and Turkish TV”. [Elektronik Sürüm]. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2019/11/15/us/fatima-bhutto-new-kings-interview.html> / 05 Mayıs 2021.
- Hearst, David (2020). “Exclusive: Mohammed bin Zayed pushed Assad to break Idlib ceasefire”. [Elektronik Sürüm]. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/news/abu-dhabi-crown-prince-mbz-assad-break-idlib-turkey-ceasefire> / 0 Mayıs 2021.
- Hruby, Patrick (2011). “Sure, they look blue, but are the Smurfs closet reds”. [Elektronik Sürüm]. Washington Times. <https://www.washingtontimes.com/news/2011/jul/27/sure-they-look-blue-but-are-the-smurfs-closet-reds/> / 10 Mayıs 2021.

- Hürriyet (2010). “Gaziantep-Halep arasında tren seferleri başlıyor”. [Elektronik Sürüm]. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gaziantep-halep-arasinda-tren-seferleri-basliyor-13405856> / 07 Mayıs 2021.
- Hurtas, Sibel (2015). “Turkish media watchdog scrutinizes “The Simpsons.” [Elektronik Sürüm]. Al Monitor. <https://www.al-monitor.com/originals/2015/02/turkey-tv-watchdog-conservative-pressure.html> / 05 Mayıs 2021.
- İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (2019). <https://www.ihkib.org.tr/fp-icerik/ia/d/2020/03/12/turkey-leading-exporters-market-2019-yearly-202003121755500313-3F876.pdf> / 10 Mayıs 2021.
- Jones, Marc (2020). “Saudi Arabia's bot army flourishes as Twitter fails to tame the beast”. [Elektronik Sürüm]. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/opinion/despite-twitter-culls-riyadhs-disinformation-network-still-going-strong> / 11 Mayıs 2021.
- Karadağ, Misafir (2017). “Fırat Kalkanı Harekatı: Hedefleri ve Sonuçları”. [Elektronik Sürüm]. Stratejik Ortak. <https://www.stratejikortak.com/2017/02/firat-kalkani-harekat-hedefleri-ve-sonuclari.html> / 12 Mayıs 2021.
- Kasapoğlu, Çağıl (2013). “Müslüman Kardeşler ve AKP: Benzerlikler ve ayrılıklar”. [Elektronik Sürüm]. BBC Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/07/130708_musulman_kardesler_akp / 02 Mayıs 2021.
- Kiprop, Victor (2019). “What Are The MENA Countries?”. [Elektronik Sürüm]. World Atlas. <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-mena-countries.html> / 22 Aralık 2019
- Köker, İrem (2019). “Soçi Mutabakatı: Erdoğan ve Putin, 3 yılda kaç kere görüştü, Suriye konusunda ne kararlar alındı?”. [Elektronik Sürüm]. BBC Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42323920> / 10 Mayıs 2021.
- Küçükaşçı, Ebrar (2019). Exploring Turkey–Qatar Relations (S. 11-13). İstanbul: Trt World Research Centre. https://researchcentre.trtworld.com/images/files/discussion_papers/Turkey-Qatar-relations.pdf / 10 Mayıs 2021.
- Küçükaşçı, Ebrar Şahika (13 Mart 2019). “Can politics change the fact that Arab tourists love Turkey?”. [Elektronik Sürüm]. TRT World. <https://www.trtworld.com/opinion/can-politics-change-the-fact-that-arab-tourists-love-turkey-24900> / 10 Mayıs 2021..
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). Tourism Strategy Of Turkey. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı. <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/43537,turkeytourismstrategy2023pdf.pdf?0&tag1=796689BB12A540BE0672E65E48D10C07D6DAE291> / 10 Mayıs 2021.

- Mark, Simon (2009). "A greater role for cultural diplomacy." Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'. https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20090616_cdsp_discussion_paper_114_mark.pdf / 05 Mayıs 2021.
- McCarten, Jenny, Autumn Forecast, Francesca Romano, Jen Claydon (2019). Global Humanitarian Assistance Report 2019. Development Initiatives. <http://devinit.org/wp-content/uploads/2019/09/GHA-report-2019.pdf> / 05 Mayıs 2021.
- McKernan, Bethan (2020). "How Istanbul won back its crown as heart of the Muslim world". [Elektronik Sürüm]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/18/how-istanbul-won-back-its-crown-as-heart-of-the-muslim-world#maincontent> / 06 Mayıs 2021.
- McKernan, Bethan, Hussein Akoush (2021). "What happened to the Syrian refugees who got stuck in Turkey?". [Elektronik Sürüm]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/17/what-happened-to-the-syrian-refugees-who-got-stuck-in-turkey> / 05 Mayıs 2021.
- Muers, Stephen. (2018). Culture, Values and Public Policy. Bath: Bath University. <https://www.bath.ac.uk/publications/culture-values-and-public-policy/attachments/culture-values-and-public-policy.pdf> / 10 Mayıs 2021.
- OSCE (2018). Early Presidential and Parliamentary Elections, 24 June 2018. International Election Observation Mission press conference, Ankara. <https://www.osce.org/odihr/elections/turkey/381448> / 07 Mayıs 2021.
- Özer, Sarp (2020). "Zeytin Dalı Harekatı'nın ikinci yıl dönümü". [Elektronik Sürüm]. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/zeytin-dali-harekatinin-ikinci-yil-donumu/1768607> / 10 Mayıs 2021.
- Reuters Staff (2016). "Egypt takes delivery of second French Mistral warship". [Elektronik Sürüm]. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-france-egypt-deals-idUSKCN11M153> / 08 Mayıs 2021.
- Reuters Staff (2017). "Saudi minister visits north Syria for Raqqa talks". [Elektronik Sürüm]. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-coalition/saudi-minister-visits-north-syria-for-raqqa-talks-idUSKBN1CO2HG> / 11 Mayıs 2021.
- Sabah. (2019). Başkan Erdoğan'dan tarihi duruş! Tam 10 yıl oldu "One Minute..." [Video]. World Economic Forum In Davos, 2009: <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/01/29/baskan-erdoganin-tarihe-not-dusulen-cikisi-tam-10-yil-oldu-one-minute> / 10 Mayıs 2021.
- Sak, Güven (2011). TRT-Arabic in action. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. <https://www.tepav.org.tr/en/tum-kose-yazisi/s/2717> / 01 Mayıs 2021.

- Samir, Salwa (2019). “Why this TV series causes high drama between Cairo, Ankara After a decade of Ottoman splendors shown in popular Turkish soap operas, "Kingdoms of Fire" casts Selim, the Grim as the villain”. [Elektronik Sürüm]. Al-Monitor. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/11/kingdoms-of-fire-creates-tensions-egypt-turkey.html#ixzz6Pog9kjLs> / 11 Mayıs 2021.
- Sharma, Suraj (2017). “Qatar crisis: UAE accused of bankrolling Turkey coup Journalist close to Turkish state claims UAE spent \$3bn on plot, while Turkish president calls Saudi-UAE-Bahrain blockade on Qatar 'inhumane’”. [Elektronik Sürüm]. Middle East Eye. <https://www.middleeasteye.net/news/qatar-crisis-uae-accused-bankrolling-turkey-coup> / 12 Mayıs 2021.
- Southern, Henry (3 Mayıs 2021). “Salt Bae is coming to London and bringing his 24-carat gold steak with him”. [Elektronik Sürüm]. GQ Magazine. <https://www.gq-magazine.co.uk/lifestyle/article/salt-bae-24-carat-gold-steak> / 02 Mayıs 2021.
- Stanford Internet Observatory (2020). “Blame it on Iran, Qatar, and Turkey: An analysis of a Twitter and Facebook operation linked to Egypt, the UAE, and Saudi Arabia”. [Elektronik Sürüm]. https://fsi-live.s3.us-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/20200402_blame_it_on_iran_qatar_and_turkey_v2_0.pdf / 10 Mayıs 2021.
- T.C. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı. (2006). UNIFIL Deniz Harekatı. https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=31 / 10 Mayıs 2021.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı (2019) İnsan Hakları. http://www.mfa.gov.tr/insan_haklari.tr.mfa / 31 Mayıs 2020
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2019). No:2, 10 Ocak 2019, Büykelçi Mehmet Paçacı'nın, AGİT Dönem Başkanlığı Tarafından Müslümanlara Karşı Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılıkla Mücadele Özel Temsilcisi Olarak Atanması Hk. http://www.mfa.gov.tr/no_-2_-buyukelci-mehmet-pacaci-nin-ozel-temsilci-olarak-atanmasi-hk.tr.mfa / 10 Mayıs 2021.
- Tawakul Karman Foundation (2012). <http://www.tkif.org/about-us/foundation> / 12 Mayıs 2021.
- The Guardian Editorial (2017). “The Guardian view on al-Jazeera: muzzling journalism”. [Elektronik Sürüm]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/jun/23/the-guardian-view-on-al-jazeera-muzzling-journalism> / 01 Mayıs 2021.
- The Peninsula (2017). “Qatar receives 3000 tonnes of food products from Turkey through Hamad Port”. [Elektronik Sürüm]. The Peninsula. <https://www.thepeninsulaqatar.com/article/05/07/2017/Qatar-receives-3000-tonnes-of-food-products-from-Turkey-through-Hamad-Port> / 11 Mayıs 2021.

- TİKA (2017). Development Assistance Report. <https://www.tika.gov.tr/upload/publication/Kalkinma2017EngWeb.pdf> / 10 Mayıs 2021.
- Tol, Gönül (2012). “The “Turkish Model” in the Middle East”. [Elektronik Sürüm]. Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications/turkish-model-middle-east-0> / 10 Mayıs 2021.
- Tol, Gönül, Birol Baskan (2018). “From “hard power” to “soft power” and back again: Turkish foreign policy in the Middle East”. [Elektronik Sürüm]. Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications/hard-power-soft-power-and-back-again-turkish-foreign-policy-middle-east> / 10 Mayıs 2021.
- TÖMER (2021). <http://tomer.ankara.edu.tr/hakkimizda/> / 10 Mayıs 2021.
- Traub, James (2011). “Turkey’s Rules”. [Elektronik Sürüm]. The New York Times Magazine. <https://www.nytimes.com/2011/01/23/magazine/23davutoglu-t.html> / 10 Mayıs 2021.
- TRT World. (2017). “Turkish food items fill up empty shelves in Qatari stores”. [Elektronik Sürüm]. TRT World. <https://www.trtworld.com/mea/turkish-food-items-replace-gulfimports-in-blockaded-qatar-376429> / 05 Mayıs 2021.
- TRT World. (2020). “Saudi Arabia blocks access to Turkish news portals”. [Elektronik Sürüm]. TRT World. <https://www.trtworld.com/turkey/saudi-arabia-blocks-access-to-turkish-news-portals-35386> / 05 Mayıs 2021.
- Türkiye Bursları (2021). [https://www.turkiyeburslari.gov.tr.](https://www.turkiyeburslari.gov.tr/) / 01 Mayıs 2021.
- Türkiye İhracat Meclisi (2021) İhracat 2020 Rapor. https://tim.org.tr/files/downloads/Strateji_Raporlari/%C4%B0hracat%202020%20Raporu.pdf / 12 Mayıs 2021.
- Uğurlu, Sibel (2019) “Western media tried to defame Turkey’s anti-terror op”. [Elektronik Sürüm]. Anadolu Agency <https://www.aa.com.tr/en/corporate-news/-western-media-tried-to-defame-turkey-s-anti-terror-op/1666996> / 11 Mayıs 2021.
- United Nations (2015). Security Council Unanimously Adopts Resolution 2254 (2015), Endorsing Road Map for Peace Process in Syria, Setting Timetable for Talks. <https://www.un.org/press/en/2015/sc12171.doc.htm> / 12 Mayıs 2021.
- United Nations (2015). Security Council Unanimously Adopts Resolution 2254 (2015), Endorsing Road Map for Peace Process in Syria, Setting Timetable for Talks. <https://www.un.org/press/en/2015/sc12171.doc.htm> / 05 Mayıs 2021.
- United Nations (2019). Syrian Constitutional Committee a ‘sign of hope’: UN envoy tells Security Council. The United Nations. <https://news.un.org/en/story/2019/11/1052051> / 10 Mayıs 2021.

United Nations (2019). Syrian Constitutional Committee a ‘sign of hope’: UN envoy tells Security Council. The United Nations. <https://news.un.org/en/story/2019/11/1052051> / 11 Mayıs 2021.

Walker, Peter (2008). “Syria and Israel officially confirm peace talks”. [Elektronik Sürüm]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2008/may/21/israelandthepalestinians.syria/> / 12 Mayıs 2021.

Wintour, Patrick (2020). “Turkish troops deploy to Libya to prop up embattled government”. [Elektronik Sürüm]. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/05/turkish-troops-deploy-to-libya-to-prop-up-embattled-government.> / 01 Mayıs 2021.

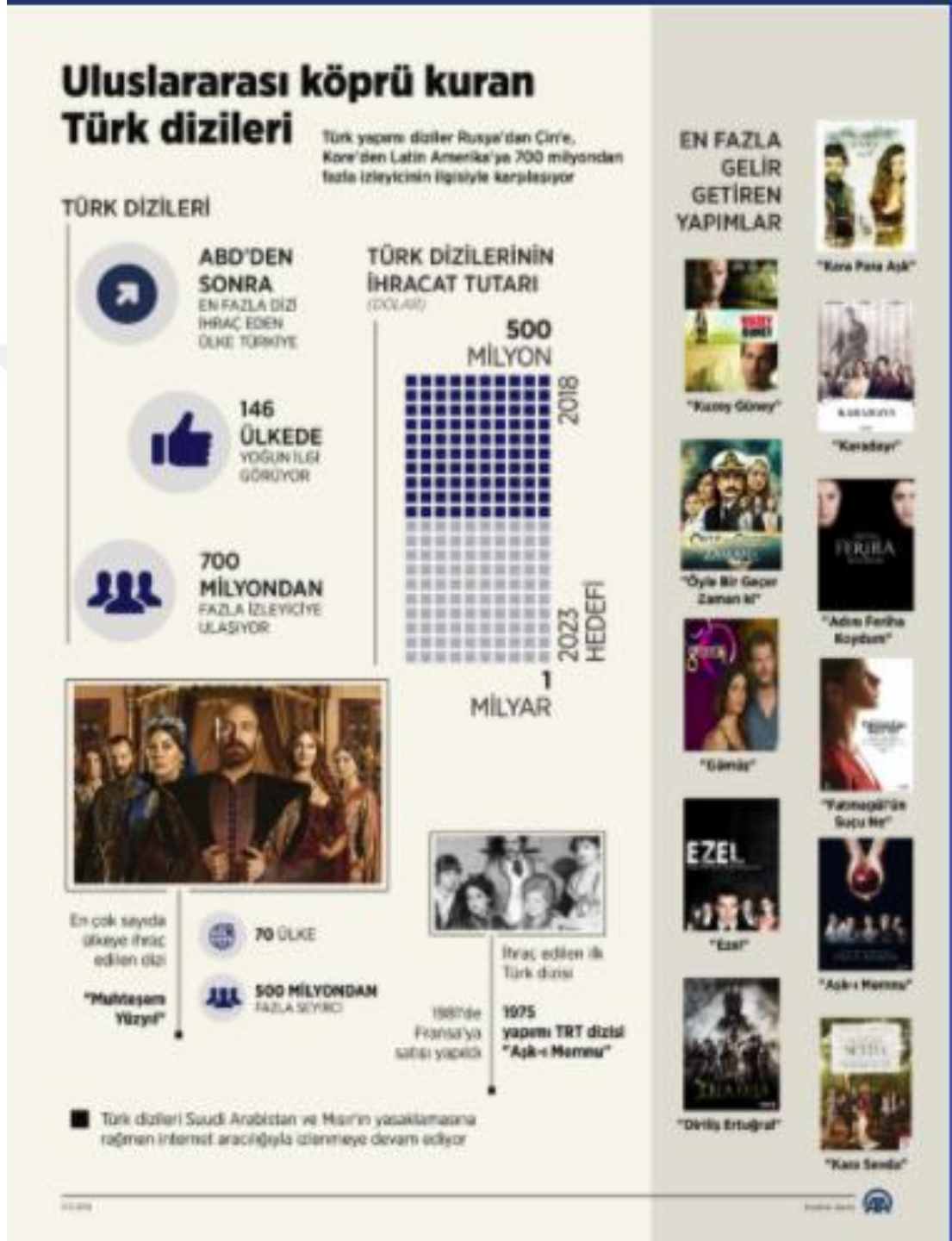
World Bank (2021). <https://data.worldbank.org/indicator> / 10 Mayıs 2021.

Yunus Emre Enstitüsü (2021). <https://www.yee.org.tr/en/corporate/yunus-emre-institute> / 10 Mayıs 2021.

EKLER

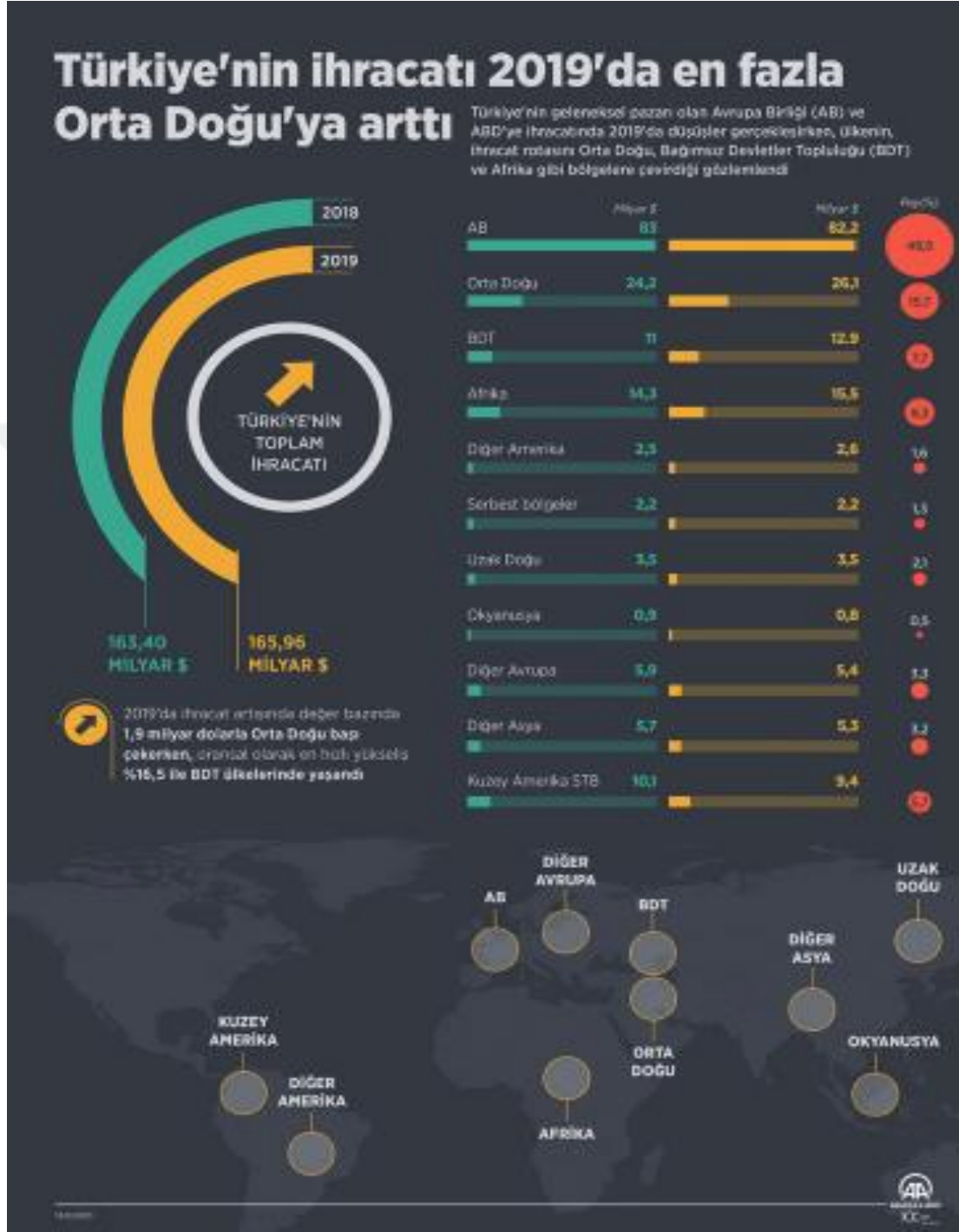
Ek 1: Türk Dizisi İnfografik

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/abdden-sonra-en-fazla-dizi-ihrac-eden-ulke-turkiye/1641524>

Ek 2: Türkiye'nin İhracatı 2019'da En Fazla Orta Doğu'da Arttı İnfografik

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-ihracati-2019da-en-fazla-orta-doguya-artti/1700125#>

Ek 3: T.C. Cumhurbaşkanlığı Arapça Resmî Twitter Hesabı

← الرئاسة التركية
4,325 Tweets

  Following

 الرئاسة التركية
@tcbestepe_ar

الصفحة الرسمية لرئاسة الجمهورية التركية

[Translate bio](#)

 Ankara, Türkiye tccb.gov.tr/ar/ Joined August 2015

7 Following **476.6K** Followers

 Followed by Ahmad Khalaf, Ahmed Saeed, and 15 others you follow

Kaynak: https://twitter.com/tcbestepe_ar

Ek 4: Recep Tayyip Erdoğan'ın Arapça Resmî Twitter Hesabı

رجب طيب أردوغان
@rterdogan_ar

رئيس الجمهورية التركية

Translate bio

Ankara, TURKEY tccb.gov.tr/ar/ Joined September 2011

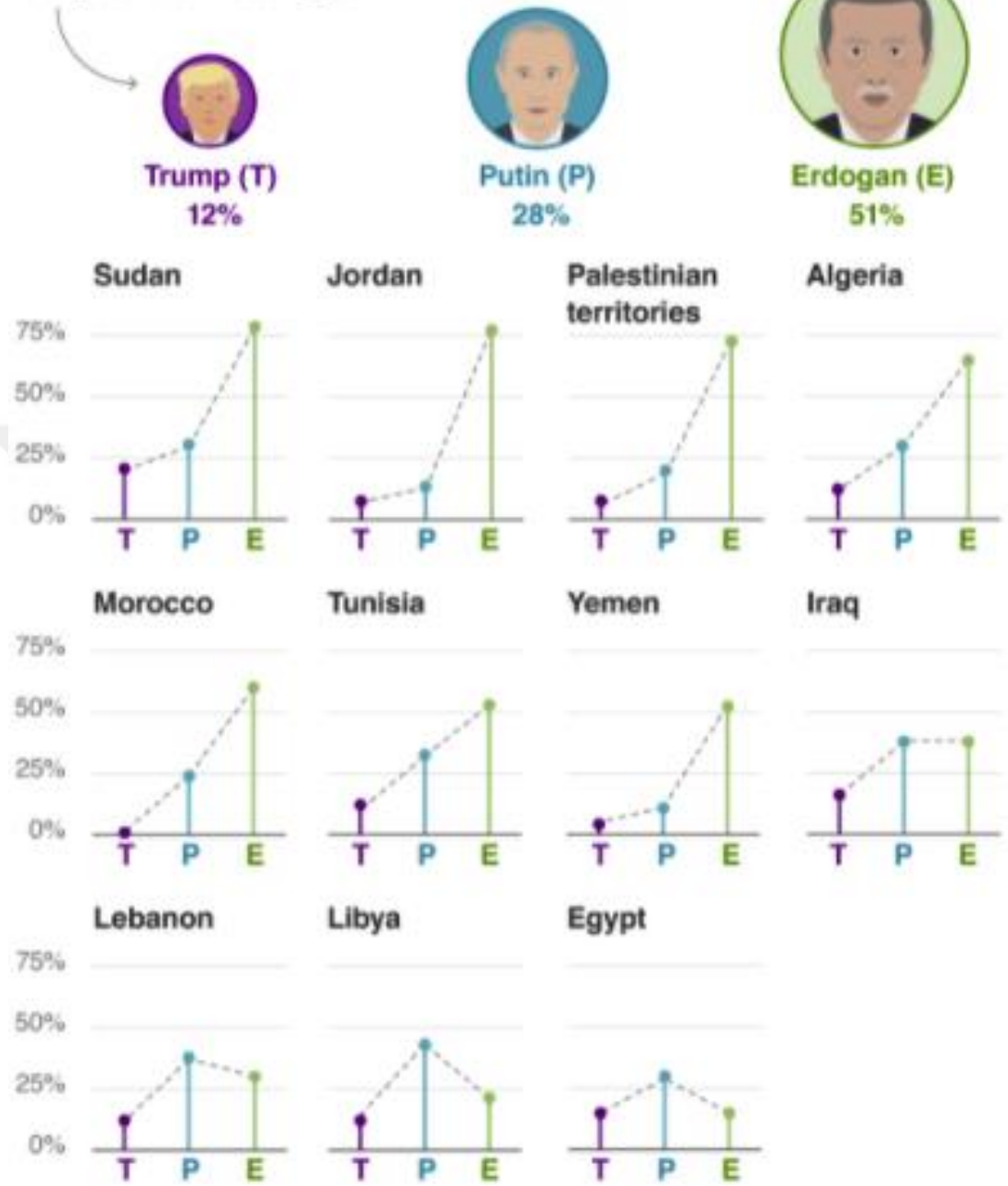
7 Following 3.5M Followers

Followed by Siba Madwar صبا مدور, salah kh, and 25 others you follow

Kaynak: https://twitter.com/rterdogan_ar

Ek 5: Arap Barometresi ve BBC News Arapça Araştırması

Average for the whole region

Kaynak: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-48703377>

ÖZGEÇMİŞ

TARIK ALBITAR

Öğrenim Bilgisi

Doktora: Kocaeli Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi/Uluslararası İlişkiler Bölümü/Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı: 2016- 2021

Doktora Tez Başlığı: 2002'DEN 2020'YE KADAR TÜRKİYE'NİN ODKA STRATEJİSİ: TÜRKİYE'NİN YUMUŞAK VE SERT GÜCÜNÜN ENTEGRASYONU

Yüksek Lisans (MBA in Public Relations and Communication): Limkokwing University Of Creative Technology, CyberJaya, Malaysia: 2012- 2014

Yüksek Lisans Tez Başlığı: Communication through Propaganda Media: Outside Arabian News Broadcasting channels effect on sectarianism during Syrian Crises

Lisans-Anadal: Bachelor of Business Administration, Arab International University: 2008- 2012

Yabancı Dil Bilgisi

- İngilizce
- Arabça

Kazanılan Burslar

- 50% On Tution Fees by Limkokwing University.
- YTB Türkiye Bursları Doktora Programı Bursu (2015 – 2021)

Dergilerde Yayınlanan Makaleler

- Albitar, Tarık, (2020), "From The Great Empire to The Islamic Republic Minorities in Iran: Assimilated Identities, & Denied Rights" E-Journal of Law. Vol 6, No 2.